

Aerial view of Bonegilla

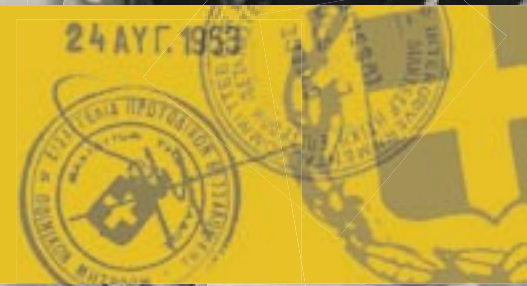
Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ
Memories of Bonegilla

Η Ζωή στην Μπονεγκίλλα

Ένας Μετανάστης Θυμάται

Memories of Bonegilla
Recollections of an insider

Editor: Dr Eugenia Arvanitis

Ο Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος γεννήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 1930 στην Ασπροβάλτα της Θεσσαλονίκης.

Τον Ιούλιο του 1953 προσλήφθηκε στη Δ.Ε.Μ.Ε. και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους συνόδευσε την πρώτη αποστολή της Επιτροπής από τη Βόρεια Ελλάδα στην Αυστραλία ως Βοηθός Συνοδού Μεταναστών. Από τον Νοέμβριο του 1953 μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 1956 εργάστηκε ως Διευθυντής του ελληνικού μπλοκ 5 του Κέντρου Υποδοχής και Εκπαίδευσης Μεταναστών της Μπονεγκίλλα καταλαμβάνοντας παράλληλα και άλλα διοικητικά πόστα.

Μετά το γάμο του με την Ελενίτσα Μαντζάρη και τη μετάβασή του στην Μελβούρνη (1956) δραστηριοποιήθηκε επαγγελματικά σε διάφορους τομείς, ενώ ανέπτυξε πλούσια κοινωνική και παροικιακή δραστηριότητα συμβάλλοντας στη σύσταση διαφόρων οργανισμών με προεξέχουσα την Ένωση Θεσσαλονικέων “Ο Λευκός Πύργος”.

Για την πολύτιμη προσφορά του στον πολυπολιτισμό και την εκπαίδευση τιμήθηκε το 2005 με το Βραβείο της Βικτωριανής Επιτροπής Πολυπολιτισμικών Υποθέσεων (VMC-Awards for Excellence in Multicultural Affairs: Award for Meritorious Service in the Community).

Ο Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος έχει δύο παιδιά και τρία εγγόνια.

Zac Vogiazopoulos was born on November 29th, 1930 in Asprovalta, Thessaloniki, Greece.

In July 1953, he was employed by I.C.E.M. and in October he escorted the first mission of *Scaurbryn* from Macedonia (Greece) to Australia as an Assistant Migrant Escort Officer. Since his arrival in Bonegilla until September 1956 he was the official Greek interpreter and Director of the Greek block number 5 at the local Migrant Reception and Training Centre.

After his wedding with Elenitsa Mantzaris and his move to Melbourne in 1956, he undertook several professional roles and became involved with Greek community affairs serving in several organizations, particularly the Thessaloniki Association “The White Tower”. He was also very active in promoting multiculturalism. In 2005 he received the Victorian Multicultural Commission’s Award for Excellence in Multicultural Affairs (Award for Meritorious Service in the Community) in recognition of his contribution in community Education.

Zac Vogiazopoulos has two children and three grandchildren.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΒΟΓΙΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ
Zacharias Vogiazopoulos

This publication has been proudly sponsored by the Victorian Multicultural Commission

Australian Greek Resource and Learning Centre, RMIT University
Melbourne 2006

Η Ζωή στην Μπονεγκίλλα

Ένας Μετανάστης Θυμάται

Memories of Bonegilla

Recollections of an Insider

Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος
Zacharias Vogiazopoulos

Η Ζωή στην Μπονεγκίλλα
Ένας Μετανάστης Θυμάται

Memories of Bonegilla
Recollections of an Insider

Edited by
Eugenia Arvanitis

Australian Greek Resource and Learning Centre,
R.M.I.T. University

MELBOURNE 2006

Published by: Australian Greek Resource and Learning Centre
Copyright © Zacharias Vogiazopoulos, 2006

Printed & Bound in Melbourne Australia by Ellikon Fine Printers
Typesetting: Inkprint Publishing
Cover: Maria Sakellaridis

*All rights reserved. No part of this book may be reproduced or translated in any form
without written permission from the author/publisher.*

ISBN 0-646-46446-9

CONTENTS / ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

FOREWORD	7
ΧΑΡΤΕΣ ΤΗΣ ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ.....	8
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	9
ACKNOWLEDGEMENTS.....	11
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	13
PREFACE.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	25
“Όχι, δεν Δεχόμαστε Μετανάστες από τη Μακεδονία!”	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	41
Ο Μισεμός	41
Διασχίζοντας τους Ωκεανούς	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	57
Τελευταίος Σταθμός Μπονεγκίλλα.....	57
Το Κέντρο Υποδοχής και Εκπαίδευσης Μεταναστών.....	64
Άφιξη Αποστολής Μεταναστών.....	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	85
Ιστορίες Ελλήνων Εργαζομένων στην Μπονεγκίλλα.....	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	105
Ιστορίες από την Μπονεγκίλλα.....	105
Αναμνήσεις από την Προσωρινή Διαμονή των Μεταναστών	120
Οι Αρραβωνιαστικές και οι Αδελφές από τη Μακεδονία	130
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	133
Μπονεγκίλλα: Η Αποκατάσταση της Αλήθειας	133
Οι Εξεγέρσεις Μεταναστών στην Μπονεγκίλλα	148
Σλαβομακεδονική Προπαγάνδα στην Μπονεγκίλλα	151
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	155
Αναμνήσεις από την Γκρέτα.....	155
Στην Κουινσλάνδη για Ζαχαροκάλαμο	160

Η Δουλειά στο Ζαχαροκάλαμο	165
Φρικτός Θάνατος στο Ζαχαροκάλαμο.....	167
Προορισμός Γκρέτα: Ένα Παιδί Θυμάται.....	168
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	179
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	182
Κατάλογος Πλοίων που Δρομολογήθηκαν στη Γραμμή Ελλάδας–Αυστραλίας την Περίοδο 1947–1977	182
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2	184
Η Λίστα των Ελλήνων επιβατών στο <i>Σκάουμπριν</i>	184
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3	189
Οι Ιστορίες δεν έχουν Τελειωμό	189
Α) Δημήτρης Παλιογιώργης.....	189
Β) Χάρης Θόδης.....	191
Γ) Γιάννης Αθανασιάδης	193
Δ) Γιάννης Κασαπίδης	197
Ε) Πλούταρχος Δεληγιάννης	201
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4	205
Ένα Ποιητικό Αφιέρωμα στην Μπονεγκίλλα	205
Α) Τάσος Κολοκοτρώνης	205
Β) Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος	210
Γ) Τ. Παπαδόπουλος.....	213
Δ) Κασσιανή Πανουτσοπούλου.....	214
Ε) Φώντας Λάδης	215
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5	217
Στο Λαό της Ασπροβάλτας.....	217
ΠΗΓΕΣ	221
ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ / LIST OF ILLUSTRATIONS	225
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	235

FOREWORD

When first approached by Mr Zacharias Vogiazopoulos to support his life's dream of publishing this book I couldn't help being moved by his passion and conviction to share with the community the story of the settlement experience of many thousands of post war migrants at Bonegilla.

With his "insider's" view, he outlines a story that has not officially been told to date.

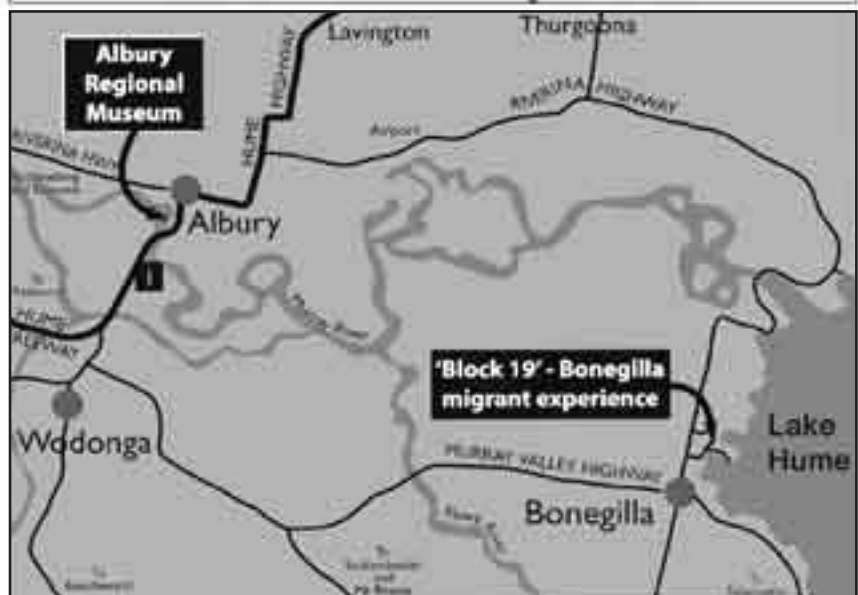
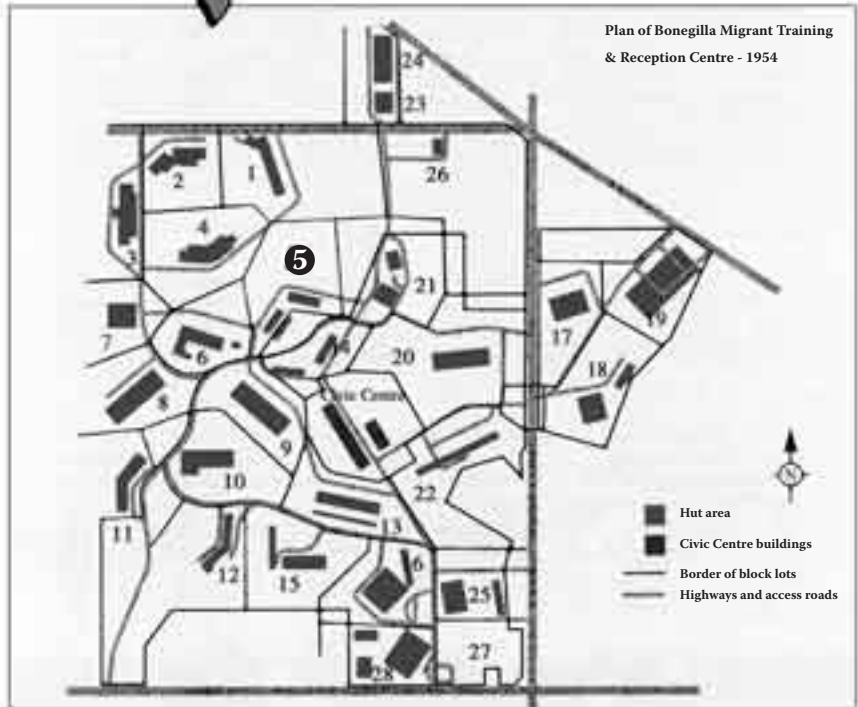
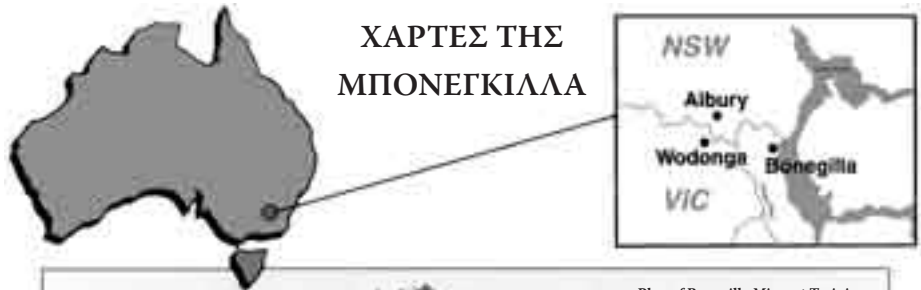
This book provides an insight into Bonegilla that will now be forever preserved. It is a story of Greek migrants and their struggles to settle in Australia and make a new life for themselves and their families. It also documents some of the then Government's formal responses to dealing with the integration of the new arrivals. It is also a story of one of the earliest formal migrant welfare personnel in Australia.

I am proud that my Commission's Community Heritage Program has enabled the development and production of this book, which has fulfilled both Zacharias' lifelong dream but more importantly provides an invaluable insight into the hardships experienced by many post war migrants.

I also wish to congratulate the R.M.I.T. University's Australian Greek Resource and Learning Centre staff for their support of Zacharias and their efforts in producing this important publication.

George Lekakis
Chairperson
Victorian Multicultural Commission

ΧΑΡΤΕΣ ΤΗΣ
ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ

Χάρτες της Μπονεγκίλλα και σχεδιαγράμματα του Κέντρου.
Maps of Bonegilla and charts of the Migrant Reception Centre.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η συγγραφή αυτού του βιβλίου έγινε δυνατή με την προσφορά και την ενθάρρυνση πολλών ατόμων. Καταρχήν θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους φίλους και συμπάροικους, που με βοήθησαν και με ενθάρρυναν με οποιονδήποτε τρόπο να γράψω για την εποχή που κάναμε τα πρώτα μας βήματα στην Αυστραλία. Κυρίως τον Καθηγητή, Αναστάσιο Μ. Τάμη, τα αδέρφια, Δρ Κυριάκο Δεληγιάννη και Πλούταρχο Δεληγιάννη καθώς και τον Δρ Ζήση Δαρδάλη.

Επίσης θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους τους αγαπητούς φίλους, που μου εμπιστεύτηκαν τις προσωπικές τους ιστορίες, καθώς και χρήσιμες πληροφορίες, φωτογραφίες και υλικό. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τους Κυριάκο Αμανατίδη, Ανδρέα Βαϊνά, Γιώργο Γκουλιόβα, Αντώνη Μπαξεβανίδη, Χρήστο Ατζεμάκη, Σταύρο Μιμίδα, Ντένη Πάπας, Γιώργο Σωτηριάδη, Κώστα Γούλα, Γιώργο Βενέρη, Τάσο Κολοκοτρώνη, Θανάση Μουδιώτη, Αντώνη Κουτράκη, Κλαίρη Γαζή, Κώστα Νικολόπουλο, Γιώργο Γαλάνη, Μαίρη Καπερώνη, Δήμητρα Πάπας, Φώτη Θωμαΐδη, Ανδρέα Αντωνιάδη, Γιάννη Αθανασιάδη, Αντώνη Συπέρη, Τζίμη Ράδο, Τζίμη Παλιογιώργη, Μανώλη Λέττα, Γιάννη Βασισιάδη, Χάρη Τραχανά, Νίκο Σπυρίδη, Γιάννη Κασαπίδη, την αγαπητή οικογένεια του αείμνηστου φίλου Κώστα Τσικαδέρη και τη διεύθυνση της Ktena Knitting Mills.

Ωστόσο, πέρα από τη βοήθεια των ανωτέρω, η έκδοση αυτού του βιβλίου δεν θα ήταν δυνατή χωρίς το Κέντρο Παροικιακής Ιστορίας και Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου R.M.I.T. και την Επιτροπή Πολυπολιτισμού της Βικτώριας (Victorian Multicultural Commission). Οι δύο αυτοί οργανισμοί χρηματοδότησαν και συνεισέφεραν τα μέγιστα στην έρευνα, επιμέλεια και την τελική έκδοσή του μέσα από το πρόγραμμα επιχορηγήσεων της Πολιτειακής Κυβέρνησης, “Community Heritage Grants”. Θα ήθελα συνεπώς να ευχαριστήσω την οργανωτική επιτροπή του Πανεπιστημίου R.M.I.T. (Γιώργο Λεκάκη, Δρ Ευγενία Αρβανίτη, Γιώργο Φουντά και Γιώργο Γαλάνη), που συστάθηκε για το συντονισμό της έκδοσης του βιβλίου και για την προβολή και προώθηση της Κληρονομιάς του Κέντρου της Μπονεγκίλλα στο εναπομείναν Μπλοκ 19. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Πρόεδρο της Επιτροπής Πολυπολιτισμού της Βικτώριας, Γιώργο Λεκάκη, για τη μεγάλη τιμή που μου έκανε να συμπαρασταθεί στην προσπάθειά μου να αφήσω καταγεγραμμένη την προσωπική μου ιστορία για την Μπονεγκίλλα. Ιδιαίτερες ευχαριστίες και στον Πρωθυπουργό της Βικτώριας, Steve Bracks, τον βοηθό Πρωθυπουργού, τον Υπουργό Γιάννη Πανταζόπουλο και τη γερούσιαστή Lidia Argondizzo, MLC. Ένα μεγάλο

ευχαριστώ και στον Πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Μελβούρνης και Βικτώριας, Γιώργο Φουντά, του οποίου η συμμετοχή στην οργανωτική επιτροπή καταδεικνύει το ενδιαφέρον του μεγάλου αυτού οργανισμού για την καταγραφή της παροικιακής μας ιστορίας, κάτι που ελπίζω θα εξακολουθήσει να πράττει και στο μέλλον.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ χρωστώ και στις εφημερίδες *Νέος Κόσμος*, *Ελληνικός Κήρυκας*, *Τα Νέα*, *Morning Border Mail*, *The Age*, *West Australian News* και στα περιοδικά *Ελληνίς* και *Παροικία*.

Επίσης θα ήθελα μέσα από την καρδιά μου να ευχαριστήσω το προσωπικό του Κέντρου Παροικιακής Ιστορίας και Εκπαίδευσης του R.M.I.T. για τη συμπαράστασή τους όλα αυτά τα χρόνια. Η παρουσία τέτοιων Κέντρων εγγυάται τη σωστή καταγραφή της ιστορίας μας, αλλά και τη διδασκαλία της στις νέες γενιές. Οι ευχαριστίες μου απευθύνονται στη Διευθύντρια Βίκη Costa, στον Ελπιδοφόρο Σακκά, στην Ευγενία Μπήτσιου, στην Rose Kailis, στην Όλγα Μπλακ, στην Ματίνα Δεμιράκη, καθώς και σε παλαιότερα στελέχη του Κέντρου, όπως τους Μίμη Σοφοκλέους (πρώην Διευθυντή του Κέντρου), Κική Κουσουράκη, Σοφία Σιδερίδου, Μαρία Δημητρακοπούλου, Δέσποινα Γιαννούλα και τη Μαρία Σεραφείμ.

Ιδιαίτερα ευχαριστήρια επίσης απευθύνω και στην πρώην Καθηγήτρια Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου R.M.I.T. και νυν Κοσμήτορα Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Illinois της Αμερικής, Μαίρη Καλαντζή, που προλόγισε την έκδοση. Η Μαίρη, από όποιο πόστο και αν βρίσκεται, συμπαράσκεται στο Ελληνικό Κέντρο του Πανεπιστημίου R.M.I.T. ενθαρρύνοντας την καταγραφή της παροικιακής μας ιστορίας.

Θα ήθελα τέλος να ευχαριστήσω ολόθερμα την επιμελήτρια της έκδοσης, Δρ Ευγενία Αρβανίτη (ερευνήτρια του Ινστιτούτου Παγκοσμιοποίησης και πρώην Διευθύντρια του Κέντρου Παροικιακής Ιστορίας και Εκπαίδευσης του R.M.I.T.), για την αγαστή συνεργασία μας και τη φιλία που μας δένει. Η Ευγενία αφουγκράστηκε τις ιστορίες της Μπονεγκίλλα με ιδιαίτερη ευαισθησία και με βοήθησε στη συγγραφή και τη διάρθρωση του κειμένου, ενώ επισκέφθηκε τρεις φορές μαζί μου το Κέντρο της Μπονεγκίλλα. Πολλές θερμές ευχαριστίες και στην εκλεκτή φίλη Μαρία Σακελλαρίδου, η οποία ήταν υπεύθυνη για τη σελιδοποίηση και την καλλιτεχνική επιμέλεια του βιβλίου. Ένα μεγάλο ευχαριστώ και στην εκπαιδευτικό Μαρία Κουτράκη για τις χρήσιμες διορθώσεις που έκανε στο κείμενο. Κλείνοντας αισθάνομαι την ανάγκη να ζητήσω συγγνώμη από όσους δεν αναφέρω ονομαστικά. Κάτι τέτοιο δεν έγινε σκόπιμα.

Άφησα τελευταία την αγαπημένη μου οικογένεια — τη σύζυγό μου Ελενίτσα, τους γιους μου Μιχάλη, Χάρη και τη σύζυγό του Libby καθώς και τα εγγονάκια μου — που πραγματικά ήταν οι στυλοβάτες της προσπάθειας που κατέβαλα και που γι' αυτά γράφτηκε αυτό το βιβλίο. Δεν παραλείπω επίσης και τον κουνιάδο μου, Κώστα Μαντζάρη. Η συμπαράσταση, η ενθάρρυνση και η υπομονή τους ήταν πολύτιμοι οδηγοί. Τους ευχαριστώ.

Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος

Μελβούρνη — Αύγουστος, 2006

ACKNOWLEDGEMENTS

This book came to fruition as a result of the time and effort of people who contributed in many capacities. First of all I would like to thank those who entrusted me with their personal stories and materials. I owe a great deal of gratitude to those first generation Greek migrants as well as ex immigration officers, particularly Keith Stodden, who patiently participated in my interviews providing their touching stories together with useful information and photographs. It was their desire to maintain the memory of those days that was the source of my inspiration.

Many thanks also go to numerous museums and organisations that provided me with valuable sources of information, particularly the National Library of Australia, the Australian National Archives, the State Library of Victoria, the Albury Regional Museum and the Bonegilla Migrant Experience Project.

My sincere thanks go to the State Government of Victoria and the Victorian Multicultural Commission for their tremendous moral support, encouragement and the funding contributions via the *Community Heritage Grants*, which made this book publication possible. Particularly I would like to thank the Premier Steve Bracks, the Minister Assisting the Premier, John Pantazopoulos, the Senator, Lydia Argondizzo and finally, the Chairperson of Victorian Multicultural Commission, George Lekakis, who was no doubt the stylobate of this effort.

I am also grateful to the R.M.I.T.'s Greek Centre staff for sharing their resources and expertise as well as providing me with all the necessary facilities. It was their devoted support and encouragement that allowed me to embark on a journey of self-reflection and memory. Particularly I would like to thank my good friend Dr Eugenia Arvanitis (former Manager of the Centre) who became the editor of this book. It was her spirit, determination and her editorial skills that has proven valuable to me. Also, I would like to thank Mr Mimis Sophocleous. Sincere thanks go to Professor Mary Kalantzis for her contribution and to Maria Sakellaridis for typesetting the edition.

Finally, I would like to thank my family and particularly my wife Elenitsa, my sons Michael, Harry and his wife Libby as well as my grand-daughter Elli, my grand-sons William-Zachary and Zacharias and my brother-in-law Kostas Mantzaris for their tremendous encouragement and help.

Without the above mentioned support, I would not have overcome the difficulties of writing this book.

Zacharias Vogiazopoulos
Melbourne — August, 2006

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος είναι ένας από τους χιλιάδες Έλληνες μετανάστες που βίωσαν το ρεύμα της μαζικής μετανάστευσης στην Αυστραλία μέσω της Δ.Ε.Μ.Ε. (Διακυβερνητική Επιτροπή Μετανάστευσης εξ Ευρώπης). Ταυτόχρονα υπήρξε και από τους λιγοστούς Έλληνες εργαζόμενους στα Κέντρα Υποδοχής Μεταναστών της Μπονεγκίλλα και της Γκρέτα στη δεκαετία του 1950. Ο Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος έμεινε και εργάστηκε στην Μπονεγκίλλα για περίπου τρία χρόνια (από το 1953 μέχρι το τέλος του Σεπτέμβρη του 1956). Εκεί υποδέχτηκε και εξυπηρέτησε τους Έλληνες μετανάστες στα πρώτα τους βήματα στην Αυστραλία. Ο Ζαχαρίας βίωσε ταυτόχρονα τον ξεριζωμό αλλά και την αίσθηση της κοινωνικής προσφοράς σε ανθρώπους που την είχαν ανάγκη. Ήταν ταυτόχρονα δρων πρόσωπο στη δική του μεταναστευτική εμπειρία, αλλά και ένας αυτόπτης μάρτυρας της σύγχρονης Αυστραλιανής Ιστορίας.

Η συγγραφική ενασχόληση του Ζαχαρία Βογιατζόπουλου με τη μετανάστευση ξεκινά από πολύ νωρίς, όταν μικρό παιδί έτυχε να διαβάσει το βιβλίο, “Ο Μισεμός”, του Γιώργη Επιτρόπου, ενός συγχωριανού του μετανάστη της Αμερικής της δεκαετίας του 1920. Τόσο η συναρπαστική διήγηση του νεαρού προσφυγόπουλου και οι περιπέτειές του με μια ομάδα συγχωριανών του από το Οφρύνιο της Τροίας στην τότε αφιλόξενη Αμερική, όσο και η παρότρυνση του πατέρα του, του αείμνηστου Χαράλαμπου Ζ. Βογιατζόπουλου, αποτέλεσαν το έναυσμα της περιπετειώδους ενασχόλησης του Ζαχαρία με το γράψιμο και το μισεμό. Η πλούσια αρθρογραφία του σε ηλικία μόλις 20 ετών, σε εφημερίδες της Θεσσαλονίκης και των Σερρών, έδειχνε έναν άνθρωπο που προσπαθούσε να αποτυπώσει και να ερμηνεύσει το καθετί που συνέβαινε γύρω του. Αυτή τη συνήθεια τη διατήρησε και μετά την οριστική του εγκατάσταση στην Αυστραλία, αφού αρθρογραφούσε σε τοπικές εφημερίδες της Μελβούρνης προσπαθώντας να ξετυλίξει το μίτο της μετανάστευσης.

Το βιβλίο του αυτό, καρπός μιας ολόκληρης ζωής, έρχεται να καταγράψει “από το ημερολόγιο της θύμησης” μερικές από τις αξέχαστες προσωπικές εμπειρίες, τα βιώματα και τις αναμνήσεις του ως υπεύθυνος της πρώτης Ελληνικής συνοικίας (Μπλοκ 5) στην Μπονεγκίλλα, στο πρώτο και μεγαλύτερο Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών της Κοινοπολιτείας της Αυστραλίας. Το Κέντρο αυτό λειτούργησε στη Βικτώρια, για να στεγάσει προσωρινά τους πρώτους μεταπολεμικούς μετανάστες της Αυστραλίας, από τις 28 του Νοέμβρη του 1947 ως το 1971 που έπαψε να λειτουργεί. Η λειτουργία ενός τέτοιου Κέντρου Υποδοχής μετά το τέλος του πολέμου,

ήρθε να απαντήσει στο μεγαλύτερο πρόβλημα της Αυστραλίας, που ήταν η μεγάλη έλλειψη στέγης λόγω της μαζικής μετανάστευσης.

Η καταγραφή των αναμνήσεων από την Μπονεγκίλλα είναι ένα δύσκολο εγχείρημα μιας και αναρωτιέται κανείς “από πού να αρχίσει να γράφει για τις 320.000 ανθρώπινες ιστορίες!”, όπως έχει παραδεχτεί και ο Howard Jones, ένας δημοσιογράφος της τοπικής εφημερίδας του Albury (Ολμπουρι) και της περιοχής της Μπονεγκίλλα, την *Border Morning Mail* (Jones, 1988, σελ. 4).

Ο Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος, στην προσπάθειά του να καταγράψει τη δική του ιστορία, βρέθηκε αντιμέτωπος με τις ιστορίες των ανθρώπων που γνώρισε στην Μπονεγκίλλα και οι οποίοι αποτέλεσαν “ζωντανούς” συνοδοιπόρους όλα αυτά τα χρόνια. Η δική του ιστορία μπλέχτηκε με τις ιστορίες των 320.000 ψυχών που πέρασαν από την Μπονεγκίλλα, μεταξύ αυτών και 35.000 Ελλήνων, που δεν πρόφτασαν να τις καταγράψουν.

Το βιβλίο του αυτό, “τα θυμητάρια” του, είναι καρπός της επιθυμίας του να γράψει λίγες από τις αναμνήσεις του, από όσα του έχουν απομείνει “προτού τα σβήσει ο χρόνος”, όπως παραδέχεται ο ίδιος. Και συμπληρώνει ότι το βιβλίο του, “είναι απλώς μια κατάθεση ψυχής για τις επερχόμενες γενιές που θα θελήσουν να μελετήσουν τα πρώτα βήματα των γονιών και των παππούδων τους στην καινούργια τους πατρίδα, την απόμακρη μα όμορφη Αυστραλία. Το Αστέρι του Νότου. Δεν πρόκειται συνεπώς για ένα ιστορικό βιβλίο, αλλά για τον καρπό προφορικών ιστοριών και μαρτυριών που τίθενται στην υπηρεσία της ιστορικής έρευνας. Η αφήγησή του συμπληρώνεται με εμπειρίες αρκετών συναδέλφων που εργάστηκαν στην Μπονεγκίλλα, καθώς και πολλών άλλων μεταναστών της μεγάλης μαζικής μετανάστευσης που φιλοξενήθηκαν τόσο εκεί όσο και στο παρόμοιο Κέντρο της Γκρέτα. Ο Ζαχαρίας χωρίς να εξωραΐζει τα πράγματα προσπαθεί να φωτίσει άγνωστες πτυχές της λειτουργίας του Κέντρου και να διευκρινίσει, με επιχειρήματα και βασιζόμενος στις προσωπικές του εμπειρίες, τις συνθήκες της προσωρινής διαβίωσης των φιλοξενούμενων.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί σημαντικό παράδειγμα προφορικής ιστορίας για την Ελληνική παροικία, με ευκολοδιάβαστη γλώσσα που απευθύνεται περισσότερο στα παιδιά και στα εγγόνια του μετανάστη της πρώτης γενιάς, αφού περιλαμβάνει αναμφισβήτητες μαρτυρίες από μετανάστες που αφηγούνται αυτά που έζησαν στα πρώτα τους βήματα στο άγνωστο, σε μια καινούρια πατρίδα.

Η βαθιά ενδοσκοπική αφήγηση του Ζαχαρία φέρνει στην επιφάνεια και επίκαιρα θέματα που αφορούν μια κοινωνία που στηρίχθηκε στη μετανάστευση και που οικοδόμησε τον πολυπολιτισμό. Η ενοχοποίηση, η αποδοχή και η ενσωμάτωση των μεταναστών, ο ρατσισμός, η ανεργία, η ψυχολογία του μετανάστη και η αποξένωσή του αλλά και η ευγνωμοσύνη του προς τη νέα πατρίδα και ο μόνιμος νόστος γι’ αυτήν που άφησε πίσω του επανέρχονται στη σύγχρονη κοινωνία της Αυστραλίας, όχι σαν ξεπερασμένα θέματα αλλά σαν επίκαιρος προβληματισμός για μια κοινωνία που δεν πρέπει να ξεχνά τον τρόπο οικοδόμησής της. Ο πολυπολιτισμός είναι μια ζώσα πραγματικότητα για την Αυστραλία. Η ακούσια ή εκούσια απώλεια

της συλλογικής και ιστορικής μνήμης το μόνο που θα καταφέρει, σύμφωνα και με τους ανθρώπους που αφιέρωσαν τη ζωή τους στη δημιουργία μιας δυνατής Αυστραλίας, είναι να απορρυθμίσει την κοινωνία και να καταλύσει τους συνεκτικούς της δεσμούς. Η οικοδόμηση των σύγχρονων κοινωνιών αλλά και η διατήρηση και εξέλιξή τους στηρίζεται ακριβώς στην αποδοχή και ενδελεχή ενσωμάτωση όλων εκείνων των πολιτικών, κοινωνικών και πολιτιστικών στοιχείων που τις απαρτίζουν.

Η αφήγηση του Ζαχαρία φέρνει επίσης στο προσκήνιο ιστορικά και πολιτικά γεγονότα που τίθενται επιτακτικά προς επίλυση και στις μέρες μας. Για παράδειγμα, το λεγόμενο “Μακεδονικό” που επανέρχεται στην πολιτική ατζέντα συχνά και ενοχοποιείται ότι τραυματίζει τον πολυπολιτισμό και τη συνεργασία μεταξύ των εθνοτικών κοινοτήτων στην Αυστραλία. Εκείνο που απορρέει από τις διηγήσεις που καταγράφονται στο βιβλίο είναι πως παρόλες τις διαφορές υπάρχει τρόπος ειρηνικής συνύπαρξης σε μια ευνομούμενη χώρα. Επίσης, θέματα όπως η λειτουργία των Κέντρων Υποδοχής της δεκαετίας του 1950, δείχνουν την επίσημη στάση της κοινωνίας απέναντι στο θέμα της μετανάστευσης και αντιπαραβάλλονται με τα Κέντρα Εγκλεισμού Μεταναστών (Migrant Detention Centers), που λειτουργούν σήμερα στην Αυστραλία καταλύοντας βασικά ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος συμπληρώνοντας πάνω από μισό αιώνα αναδίφησης και εμπειρίας, παρομοιάζει το Κέντρο της Μπονεγκίλλα με το *Ellis Island* της Νέας Υόρκης στην Αμερική, αν και αυτά διαφέρουν σημαντικά. Το *Ellis Island* ήταν Καραντίνα και Σταθμός Απολύμανσης και δεν προοριζόταν μόνο για τον έλεγχο της νόμιμης εισόδου των μεταναστών στο έδαφος της Αμερικής. Ο χαρακτηρισμός αυτός όμως απορρέει από την επιθυμία ενός μετανάστη, να αποτελέσει η Μπονεγκίλλα ένα συμβολικό τόπο που θα αναγνωρίζονται επίσημα οι χιλιάδες μεταναστευτικές ιστορίες ως αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης Αυστραλιανής Ιστορίας. Μετά την παύση της λειτουργίας του Κέντρου της Μπονεγκίλλα το 1971, δημιουργήθηκαν στο μεγαλύτερο μέρος του διάφορες Στρατιωτικές, Ιατρικές και Τεχνικές Σχολές, ενώ μόλις πρόσφατα δημιουργήθηκε ένα πρόχειρο μνημείο στο Μπλοκ 19 για να τιμήσει τους μετανάστες που συνέβαλαν στην οικοδόμηση της Αυστραλίας. Η περαιτέρω αξιοποίηση του μνημείου αυτού είναι επιθυμία όλων των πρώην εργαζομένων της Μπονεγκίλλα, αλλά και των χιλιάδων μεταναστών που πέρασαν από εκεί και που δούλεψαν σκληρά για μια νέα ζωή στους Αντίποδες.

Δρ Ευγενία Αρβανίτη
Επιστημονική Συνεργάτης
Globalism Institute
R.M.I.T. University

PREFACE

The history and development of ethnic communities has been a key feature of Australian society especially after World War II with the beginning of the mass migration. Sociohistorical narratives like the one told by Zacharias Vogiazopoulos in this book play an important role in creating a sense of connection among *Greek Australians* across the country. This book is also a unique opportunity for the Australian public to get to know and share the experiences of the first Greek migrant employee from the region of Macedonia in Greece who escorted the first mission of the Intergovernmental Committee of European Migration (I.C.E.M.) to Australia in October 1953.

This book is the outcome of his life long goal to record the individual stories of the first Greek workers located at the Bonegilla Migrant Reception Centre that are a rich but relatively untapped archive of primary sources. This book presents the vivid personal experiences and memories of an emigrant who lived and worked his first years at the Migrant Reception Centres of Bonegilla and that of Greta. His role was to welcome and assist his fellow Greek migrants to settle in their new life in a new country, Australia, during the crucial times of the 1950s. During this period of mass migration, some 320.000 emigrants went through Bonegilla Migrant Reception Centre including 35.000 Greeks. Zacharias was employed as an Assistant Escort by I.C.E.M. in the first mission of *Skaubryn* and later on became the official Interpreter of the Centre as well as the Director of the Greek Block, number five. Zacharias' narrative captures the unpublished stories and tales of his Greek compatriots who lived at Bonegilla in the 1950s and 1960s.

The documentary and analytical representation of Greek immigrants in Melbourne reveals important highlights and unknown aspects of community life that will certainly be of interest to the broader Australian community. The book deals with complex themes of identity, history, and the struggle of belonging. As the narrative of immigrant settlement unfolds we learn about the various journeys of migration; life in the Bonegilla camp through the eyes of the people who worked there for many years; the contribution made to easing the challenges of settlement by the first "welfare" workers of the migration movement; as well as the profiles and experiences of older community resource people. The book also deals with significant social and political issues such as the so-called 'Macedonian Issue' and the riots at Bonegilla in 1952 and 1961. Finally, the narrative is completed with further personal stories that reveal how the contemporary

fabric of Australia's "heteroglot history" (Clifford, 1997) has been influenced by relations between peoples in space, time and memory.

This book presents in a compelling and powerful way an insider's view about one of the most important Migrant Reception Centres established during Australia's mass migration period. It helps us to understand the role of migration in social formation and the contribution of migrants to the Australian social fabric. Such reflective and interpretive representation is important in fostering a broader understanding of the positive role that immigrant communities have played in Australian history. To that end this book goes beyond the notion of multicultural community building based on the preservation of different cultures to offer an exchange of personal narratives and experiences which form and rework inter-ethnic relations as they create a common understanding of Australian and global citizenry.

More specifically, this book allows people of a Greek background and especially the younger generations and professionals to position themselves in a diasporic and multicultural context allowing for greater trans-cultural understanding. This becomes particularly important to a society which already has dealt with the entire spectrum of cultural and linguistic diversity; a society that bases its vibrancy in the development of new reflective and innovative ways of social multicultural action. After more than half a century, Zacharias and his fellow migrants are fully integrated into the Australian social fabric with a proud and strong ethnic identity. Zacharias detailed account of his personal life is mixed with the stories and experiences of his compatriots and other migrants revealing a unique sense of connectedness and community belonging. Zacharias and his fellow migrants' narratives constitute a life history which is a more open and dynamic illustration of the community's development over the past 50 years.

Finally, the book reflects on the informal and formal social bonds of the Greek community by revealing its "voices" and its desires to be recognised for contributing to the creation of today's Australia. In the era of globalisation these community voices illuminate the connection between history and the future, between global and local relationships. Overall, this book charts the routes towards sustaining a robust Australian multicultural society after the mass migration period.

* * *

Zacharias Vogiazopoulos uses materials drawn from the R.M.I.T. Australian Greek Resource and Learning Centre's comprehensive collection of Australian Greek archival materials and magazines, which is one of the most extensive Greek newspaper archives in Australia. In addition materials were drawn from the extensive archive of Mr George Galanis, a freelance journalist and articles from the Greek magazine *Ellinis* and *Paroikia*, the Greek newspapers *Neos Kosmos* and *Ta Nea*. The author, with the assistance of Eugenia Arvanitis, has collated and interpreted

primary sources to tell his own history as well as those of other Greek migrants who worked and contributed in Australia by serving as important vehicles of social transformation and transition.

In addition, personal and rare photographs are important means of deep reflection in his account. Photographs offer a tangible link between *then* and *now* and they can facilitate the development of ideas and critical thinking to the modern readers and students. At the same time photographs constitute a valuable artistic expression. Finally, the author purposefully has chosen to write his life narrative in the Greek language even though he speaks and writes fluently in English. This in fact is another manifestation of his strong Greek identity and at the same time reveals a strong commitment to the multicultural character of this new “homeland”. It was this multiple sense of identity that enabled him to become a full member of the Australian society and to proudly assume his dual citizenship. The author believes that the Greek language will enable younger generations to appreciate his story both in Australia and overseas.

The book unfolds a unique migrant narrative through seven chapters.

Chapter One provides a brief account of the socio-political and economic environment in Greece after the end of the Second World War (1945) and the Greek Civil War (1949). The strong economic recession and inadequacies as well as social and political unrest that triggered migration, forced thousands of Greek males to dislocate themselves and migrate to countries such as America, Brazil and Germany. Greek migrants left their homeland in order to fulfil individual and collective needs, to offer assistance to parents and family and for political reasons. The author states in the most absolute manner that migration was a personal choice made as a result of broader economic, social and political constraints. He and the other participants accept that it was a voluntary choice and take full responsibility for their action to migrate.

In 1952 Australia and Greece signed a bilateral agreement to support migration from Greece via the I.C.E.M. program. I.C.E.M. headquarters in Athens campaigned systematically to attract new migrants. However, the region of Macedonia and Northern Greece were initially totally excluded from this campaign. Zacharias, a young journalist reveals this discrimination and through his persistence and meetings with I.C.E.M. officials managed to bring the I.C.E.M. committees to Northern Greece. The People’s response was immediate and thousands attended the interviews with I.C.E.M. However, according to Zacharias, information about this new and unknown country (Australia) was limited and it was mainly based on newspaper articles, campaign documents and some informational cine-films. Zacharias was required to support the committee’s efforts to recruit “New Australians” as part of his new role with the I.C.E.M. This first chapter describes the procedures and documents necessary for migration to Australia. Detailed medical and quarantine checks were performed as well as Police checks and Certificates of Social/Political Beliefs were needed for all young unskilled workers to migrate to “the lucky country”.

The first mission from Northern Greece (the fifth from Greece generally) departed on the 30th of October 1953 with the ocean liner *Skaubryn*.

Chapter Two unfolds the migration journey to Australia. Zacharias in an emotional note describes the vivid scenes of the farewell. His own personal narrative reveals the full story of spatial and psychological dislocation that many migrants felt leaving their homeland. Psychological pressures and feelings of duty towards family, fear of the unknown, a sense of failure in the homeland, pride, a desire for success are all part of the migrant's experiences through this stage of their journey. The detailed scenes of family farewell at the train stations and then at the port of Piraeus fully disclose the migrants emotional state. Chapter Two also includes detailed descriptions of the life on board as well as the route itself and the various stops in different ports such as that of Port Said, Suez Canal, Aden, Colombo, and finally, Fremantle-Perth and Melbourne. Throughout Chapter Two the emotional descriptions and mixed feelings about the new homeland are vividly unfolded revealing the agony of young migrants facing an unknown future.

The welcome given to people at Melbourne's Station Pier introduces Chapter Three which describes the first adverse impression of the new homeland. The city of Melbourne and the sheet iron buildings and roofs produced very negative first impressions. After following all the necessary debarkation procedures the mission undertook a further 6 hours trip by the renowned *red trains* to their final destination at Bonegilla in Albury. This Chapter describes the route, the Australian natural environment, the city of Albury and the Greek community presence there. Everything was new for the young migrants who were awed by the Australian outback and the hospitality of their fellow Greeks. Detailed descriptions of the Bonegilla Camp included descriptions of clothing, hats, employment services and administration, arrival and health procedures as well as food, entertainment, education, training and sport facilities. He also described the surrounding area of Hume Lake as well as migrants' everyday routine. All this enables the reader's understanding of the Camp operation during the 1950s. After more than 50 years Zacharias describes Bonegilla with photographic precision. Chapter Three concludes with the story and testimony of Keith Stodden, an ex-immigration officer in Bonegilla (from 1949-1971).

In Chapter Four Zacharias refers to his own personal life story in Bonegilla as an employee, his professional role and development from Assistant Immigration Escort to Block Director and official interpreter. Despite the fact that he had a busy and satisfactory professional life he felt the isolation and the loneliness of being a foreigner in Australia. This led to serious health problems for some time. Creating his own family became an important priority in his life. His acquaintance with his future father in law, Michalis and future wife, Elenitsa, open the door to his personal happiness. Zacharias choose to build a new life in Melbourne, leaving the I.C.E.M. and his career as an Official Immigration Escort. It is something that he has never regretted.

However, his own narrative is mixed with the stories of his colleagues and co-employees in Bonegilla enabling readers to grasp the strong sense of communality and bonds amongst his fellow Greeks. The author claims that the Greek workers in Bonegilla were in fact pioneers in offering their welfare services to the Greek migrants in Australia during the mass migration period, well before the Australian Government funded various settlement services and programs. He reports the stories of people such as Cleo and Takis Lykiardopoulos, Elizabeth and Gregory Schinas, Vangelitsa and Christos Atzemakis, Kiki and Dennis Papas, Nikos Mavraganis, Mary and Loukas Kaperonis, Stavros Mimidas and Alekos Lyras.

Chapter Five provides numerous stories of migrants that temporally went through the Bonegilla Migrant Reception Camp in order to undertake their health checks and finally find work via the Commonwealth Employment Office. Their experiences vary, but most parts were positive ones for this temporary refuge. All these people consider Bonegilla as a *symbolic place* which enabled them to establish themselves in Australia after hard work and serious difficulties including racism. Throughout the chapter it is apparent that the author and other participants felt that they were strangers (*xenoi*) in a country that required their assimilation after they were admitted. This is an acute sentiment that penetrates all the stories. Each story is an emotional reflection which needs to be told for the sake of the next generations. It is an obligation that the first generation Greeks in this book feel they must fulfil. The author however tells these stories as if they were also the stories of millions of other migrants regardless of ethnic background.

Chapter Six challenges inaccurate remarks made by the historian Glenda Sluga (1988) in her book “Bonegilla: A place of no Hope”, other Greek journalists and politicians such as Kostas Alexiadis, Kostas Nikolopoulos and Giovanni Sgro. The author argues that Bonegilla was a centre of temporary settlement until migrants could find work and that it was not like a concentration or detention camp that some newspaper articles sometimes suggest. He recommends that a thorough historical research be undertaken in order to illuminate the truth.

Finally, the author refers to the riots at the Centre in 1952 and 1961 due to the economic recession and high rate of unemployment amongst migrants in Bonegilla. He particularly refers to Alekos Lyras who witnessed the events in 1961. He concludes by mentioning his own experience when as the Director of the Greek Block five he had to deal with the “Slavomacedonic propaganda” in October 1954. According to this instance some Slavo-Macedonians from Florina and Edessa in Northern Greece sparked off clashes with the Macedonian Greeks in Bonegilla by arguing that Alexander the Great was not Greek and that their language was the only true “Macedonian” language. The crisis with the so-called *Macedonian issue* became more intense during the 1990s after the dissolution of Yugoslavia. In Australia major demonstrations and community unrest took place for some time.

Chapter Seven is the concluding chapter, which presents a set of migrant stories in Greta Camp in New South Wales. Zacharias and Christos Atzemakis were the first two Greeks together with their Australian counterpart Mr White to align the procedures of this new camp with those of the Bonegilla operational model. The author refers to missions which were directed to work in Queensland and particularly in the sugar cane farms in Northern Australia. Zacharias concludes his narrative by presenting the story of the late Kostas Tsikaderis, which closes and at the same time opens the circle of migration. It is an epilogue to the thousands of migrant stories which shaped Australian modern history. The author as well as his fellow Greeks believe that the Australian Government should honour and acknowledge the contribution of migrants to the society by creating a historical site in Bonegilla. This site could be a similar one to the Ellis Island site in New York which commemorates migration movements and their transformative impact on modern societies.

Finally, this book is a memoir of a migrant from the very beginning of his journey and dislocation to the relocation in a new spatial arrangement which is a transformative experience and leads to the rebuilding of a new identity. Zacharias and many other migrants dealt with this special, transformative migrant experience, as well as with the new social and linguistic interactions they encountered. Migration, as Papastergiadis suggests, had proven to be a decisive moment of constant border crossing experience, a new beginning and a rebirth in time (Papastergiadis 2000).

Professor Mary Kalantzis
Dean
College of Education,
University of Illinois

Το βιβλίο μου αυτό, με τις αναμνήσεις και τις εμπειρίες μου, το αφιερώνω στα παιδιά μου Χάρη και Μιχάλη και στα παιδιά των παιδιών μου καθώς και στα παιδιά όλων των άλλων μεταναστών και κυρίως αυτών που μετανάστευσαν με τη Δ.Ε.Μ.Ε.

Μισεύω και τα μάτια μου,
δακρύζουν λυπημένα,
αχ πατρίδα μου γλυκιά,
πόσο σ' αγαπώ βαθιά...

Δημοτικό τραγούδι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

“Όχι, Δεν Δεχόμαστε Μετανάστες από τη Μακεδονία!”

Η αντάρα του ξενοκίνητου αδερφοπόλεμου, που μόλις είχε τελειώσει στο τέλος του 1949, σκορπούσε παντού και ιδιαίτερα στους νέους την αβεβαιότητα, την αγωνία και τους προβληματισμούς για το μέλλον το δικό τους, αλλά και των οικογενειών που μόλις είχαν δημιουργήσει. Ο εμφύλιος πόλεμος έφερε ακόμα μεγαλύτερες καταστροφές, ιδιαίτερα σε δημόσιους δρόμους, σιδηροδρόμους, γέφυρες, σχολεία και άλλα δημόσια κοινωφελή κτίρια. Το χειρότερο απ' όλα ήταν οι εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπων που χάθηκαν άδικα για ξενόδουλα συμφέροντα και πολιτικά φρονήματα. Τότε δεν υπήρχαν δουλειές ούτε στις πόλεις ούτε και στα χωριά, μιας και δεν είχε αρχίσει ακόμα η ανοικοδόμηση από τα χαλάσματα και τις καταστροφές που επέφερε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και ο αδερφοπόλεμος. Παντού, όπου να γύριζες, έβλεπες παλικάρια που παρακαλούσαν να τους πάρουν στη δουλειά έστω και για ένα φτωχομεροκάματο, ακόμα και για μισό. Άλλοι πάλι, κουρασμένοι από το πολύ και άκαρπο κυνηγητό της δουλειάς, κάθονταν ολημερίς στα καφενεία και περίμεναν μην τυχόν και περάσει από εκεί κάποιος εργολάβος. Η κατάσταση ήταν τόσο απελπιστική που, πραγματικά, ήταν να τρελαίνεσαι! Απόγνωση παντού.

Ήταν αρχές του 1953. Τα τελευταία τρία χρόνια —από τα σχεδόν πέντε— υπηρέτησα στην Αεροπορική Βάση στη Λάρισα, που τότε ήταν η μεγαλύτερη βάση επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Μετά την αποστράτευσή μου επέστρεψα στην Ασπροβάλτα προσπαθώντας να κάνω ένα στέρεο ξεκίνημα. Πριν από λίγους μήνες είχα κλείσει τα 22 μου χρόνια και διψούσα να τα ζήσω, όσο πιο ζωντανά και έντονα μπορούσα, παρά τις αντιξοότητες. Κανένας νέος την εποχή εκείνη δεν άντεχε να κάθεται με τα χέρια σταυρωμένα. Έπρεπε με κάθε τρόπο να ψάξει, να κάνει κάτι για το μέλλον του. Ο ξεριζωμός ήταν η μόνη λύση. Έπρεπε να ξεριζωθούμε από τον τόπο μας και να ψάξουμε να ριζώσουμε σε μια άλλη, καινούργια πατρίδα, σε ξένα χώματα με την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο για μας και τα παιδιά μας. Έπρεπε να ξενιτευτούμε. Ήταν η μόνη αχτίδα ελπίδας στον σκοτεινό ορίζοντα της φτώχειας!

Η απόγνωσή μου αυτή έγινε ένα πηγαίο στιχάκι που πολύ αργότερα ο αείμνηστος κιθαρίστας Κώστας Κατσιβέλης από τον Λαγκαδά το έκανε δίσκο.

Βλαστάρια φυτρωμένα
σε φτωχικά πατρίδα,
ζητούμε σ' άλλα χώματα,
του ήλιου κάποια αχτίδα...

Συμπτωματικά, εκείνο το διάστημα είχα διαβάσει σε κάποια αθηναϊκή εφημερίδα για τα παράπονα μερικών Ελλήνων μεταναστών στη Βραζιλία, που είχαν περάσει μεγάλες περιπέτειες προσπαθώντας να μεταναστεύσουν και να εγκατασταθούν στη χώρα αυτή. Η Ελληνική Κυβέρνηση αναγκάστηκε στο τέλος να τους φέρει πίσω στην πατρίδα. Στο κάτω μέρος αυτού του ρεπορτάζ διάβασα μια σημείωση, με μικρά γράμματα, για την αναχώρηση εκείνες τις ημέρες της τρίτης μεταναστευτικής αποστολής της Διακυβερνητικής Επιτροπής Μεταναστεύσεως εξ Ευρώπης (Δ.Ε.Μ.Ε.), από την Ελλάδα για την Αυστραλία.

Αυτό φυσικά, το ότι δηλαδή υπήρχε η Δ.Ε.Μ.Ε. και η μετανάστευση μέσω αυτής, ήταν ως τότε άγνωστο στο λαό της Μακεδονίας, της Ηπείρου και της Θράκης. Όμως η φυσική μου περιέργεια με πίεζε να ψάξω και να βρω γιατί δεν δέχονταν αιτήσεις “από την όμορφη Μακεδονία”. Αμέσως φρόντισα και ερεύνησα τα πράγματα και έμαθα για τη μετανάστευση μέσω της Δ.Ε.Μ.Ε. σε διάφορες χώρες όπως η Αμερική, η Αυστραλία, η Βραζιλία, ο Καναδάς και η Νότια Αφρική.

Ρώτησα και έμαθα ότι η Δ.Ε.Μ.Ε. (I.C.E.M. — Intergovernmental Committee of European Migration) ήταν μια επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), που είχε ως κύριο σκοπό τη βοήθεια και “αποκατάσταση των εκτοπισμένων” ανθρώπων και των προσφύγων της Ευρώπης μετά το

Ο Κώστας Κατσιβέλης με την κιθάρα του, ο Νίκος Σπυρίδης με το μπουζούκι του και η παρέα τους.

Kostas Katsivelis with his guitar, Nikos Spyridis with his bouzouki and their friends.

Αριστερά: Κάθοδος νεαρών μεταναστών στο λιμάνι του Φριμάντλ για μια πρώτη βόλτα επί Αυστραλιανού εδάφους.

Left: Young Migrants descent at the Port of Fremantle for a first glance.

Κάτω: Συνωστισμός μεταναστριών για τις αιτήσεις της Δ.Ε.Μ.Ε. για την Αυστραλία.

Bottom: Women crowding for I.C.E.M. applications to migrate to Australia.

τέλος του φρικτού πόλεμου, που αιματοκύλισε την ανθρωπότητα. Ουσιαστικά επρόκειτο για επιτροπή που ιδρύθηκε το 1945, έδρευε στη Γενεύη της Ελβετίας και αντικατέστησε τον Διεθνή Οργανισμό Προσφύγων.

Στις 28 του Νοέμβρη 1947 πραγματοποίησε στην Αυστραλία την πρώτη αποστολή μεταναστών/προσφύγων, κυρίως από τις Βαλτικές χώρες, όπως η Λετονία, η Εσθονία και η Λιθουανία και τους “τακτοποίησε” προσωρινά στο Κέντρο Υποδοχής και Εκπαίδευσης Μεταναστών της Bonnegilla (Μποννεγκίλλα) μέχρι να γίνουν οι κατάλληλες αλλαγές στους στρατιωτικούς απέραντους θαλάμους, ώστε η στέγαση να είναι όσο το δυνατόν πιο ανθρώπινη για όσο καιρό θα έμεναν εκεί.

Οι μετανάστες αυτοί δεν ήταν αρκετοί για τις εργατικές, γεωργικές, αναπτυξιακές και αμυντικές ανάγκες της Αυστραλίας και έτσι η Δ.Ε.Μ.Ε. το 1952 άρχισε να δέχεται και ελεύθερους/εθελοντές μετανάστες, κυρίως από την Ευρώπη και αρκετά αργότερα από τη Μέση Ανατολή και την Ασία. Γι’ αυτό το λόγο υπογράφηκαν συμβάσεις με διάφορες χώρες της Ευρώπης, μεταξύ αυτών και με την Ελλάδα. Έτσι με βάση τη διμερή σύμβαση που υπογράφηκε στις 23 Μαΐου του 1952 (Australian Treaty Series 1952, No 18), άρχισαν να έρχονται στην Αυστραλία και Έλληνες μετανάστες διστακτικά και σε μικρούς αριθμούς στην αρχή του 1953, και κατά χιλιάδες από το 1954 μέχρι το 1967 (στην περίοδο της μαζικής μετανάστευσης). Η μετανάστευση με τη Δ.Ε.Μ.Ε. σταμάτησε τον Δεκέμβριο του 1971 και από τότε συνεχίστηκε μέσω άλλων κυβερνητικών προγραμμάτων.

Στην εποχή αυτή της αιχμής της μαζικής μετανάστευσης, το Κέντρο της Μπονεγκίλλα δεν επαρκούσε να εξυπηρετήσει τις πολλές χιλιάδες των νεοφερμένων που έφθαναν με κάθε καραβιά. Έτσι η κυβέρνηση αναγκάστηκε να τους μεταφέρει σε ένα άλλο πρώην στρατόπεδο του Αμερικανικού στρατού, στην Greta (Γκρέτα), κοντά στο Newcastle (Νιουκάστλ)

Μετανάστες και
αξιωματούχοι του
Οικουμενικού,
Παγκόσμιου Συμβουλίου
Εκκλησιών.

Migrants and officials of
the Ecumenical World
Council of Churches.

της Νέας Νότιας Ουαλίας. Οι λίγοι μετανάστες που εξακολουθούσαν να έρχονται μετά, πήγαιναν στα διάφορα Χόστελς/Ξενώνες στις μεγάλες πόλεις της Αυστραλίας.

Η μετανάστευση με τη Δ.Ε.Μ.Ε. δεν ήταν εντελώς δωρεάν, αφού δινόταν αρκετή βοήθεια. Στη Δ.Ε.Μ.Ε. ο ναύλος πληρωνόταν κατά ένα τρίτο από την κυβέρνηση της χώρας αποστολής μεταναστών, άλλο ένα τρίτο δινόταν από την κυβέρνηση της χώρας υποδοχής τους και το τελευταίο τρίτο από την ίδια τη Δ.Ε.Μ.Ε. Υπήρχε και μια μικρή σχετικά επιβάρυνση στον ίδιο τον μετανάστη για τα έξοδα διαβατηρίων και των ιατρικών εξετάσεων. Επιπλέον έπρεπε να εξοφληθούν πριν την αναχώρηση και τυχόν ατομικά χρέη στην Εφορία. Σαν μέρος της συμφωνίας/συμβολαίου ήταν η υποχρέωση του μετανάστη να εργαστεί, όπου η κυβέρνηση υποδοχής το θεωρούσε απαραίτητο, για δύο χρόνια από την άφιξή του. Οι μετανάστες δέχονταν τη δωρεάν καταβολή του κόστους μεταφοράς τους, που όμως οδηγούσε στη στέρηση του βασικού ανθρώπινου δικαιώματος, της ελεύθερης επιλογής εργασίας αλλά και του τόπου εγκατάστασης. Οι Έλληνες γίνονταν δεκτοί μόνο όταν μετανάστευαν ως γεωργοί και ανειδίκευτοι εργάτες.¹

Αυτά που έμαθα από τη μια μεριά με έκαναν να χαρώ, αφού δινόταν η ευκαιρία σε όσους το ήθελαν να ψάξουν να βρουν μέσω της Δ.Ε.Μ.Ε. μια

¹ Το πρόγραμμα της Δ.Ε.Μ.Ε. δεν ήταν το ίδιο με το πρόγραμμα *Assisted Passage*, με το οποίο ήρθαν μόνο Άγγλοι και άλλοι αγγλοκέλτες, αλλά και υπήκοοι της Βρετανικής Κοινοπολιτείας (π.χ. Κύπριοι και Μαλτέζοι). Αυτοί πλήρωναν μόνο δέκα εγγλέζικες λίρες και ήταν ελεύθεροι να εργαστούν όπου ήθελαν. Το *Assisted Passage* ήταν ένα ξεχωριστό ειδικό κυβερνητικό πρόγραμμα. Επίσης, δεν θα πρέπει να το συγχέουμε με το πρόγραμμα του Παγκόσμιου Συμβουλίου Εκκλησιών (World Council of Churches) που βοηθούσε με το ναύλο πολλών μεταναστών. Αυτή η βοήθεια ήταν ουσιαστικά ένα άτοκο δάνειο, το οποίο βεβαίως έπρεπε να ξεπληρωθεί.

Ο κάμπος της Αλεξάνδρειας του Γιδά με αρνάκια που βόσκουν αμέριμνα.

Valley of Gida – Alexandria, where young lambs graze carefree.

καλύτερη ζωή σε κάποια άλλη χώρα. Από την άλλη μεριά όμως, υπήρχε κάτι που με πίκρανε πάρα πολύ γιατί έβλεπα πως οι Έλληνες, που μέχρι τότε γνώριζα ότι χωρίζονταν σε Βενιζελικούς και Βασιλικούς, σε Μπουραντάδες και Κουκουέδες, σε Αριστερούς και Δεξιούς, σε πλούσιους και φουκαράδες, χωρίζονταν τώρα και αλά αμερικάνικα, σε Βόρειους και σε Νότιους. Δεν μπορούσα να δεχτώ και να κατανοήσω την απάντηση των υπευθύνων όταν ορθά κοφτά και χωρίς καμιά ντροπή στα γραφεία της Δ.Ε.Μ.Ε. μου είπαν: “όχι, δεν δεχόμαστε αιτήσεις από τη Βόρεια Ελλάδα στη Δ.Ε.Μ.Ε.” “Μα γιατί;”, ξεστομίσα εκνευρισμένος. “Δεν είμαστε Έλληνες και εμείς εκεί επάνω στη Μακεδονία;” Ουμωμένα απαίτησα μια συνέντευξη με την προϊσταμένη της Δ.Ε.Μ.Ε. στην Αθήνα, την κ. Ιωαννίδου και την πήρα.

Πήγαινα λοιπόν στο ραντεβού μου γεμάτος απορίες και ερωτηματικά. Ήμουν πεπεισμένος ότι επρόκειτο για αδικία και ότι έπρεπε να κάνω κάτι για να διορθωθεί. Ήταν Φλεβάρης του 1953. Το τρένο που μόλις πριν από λίγο είχε φύγει από το Σταθμό της Θεσσαλονίκης, της νύφης του Θερμαϊκού, γλιστρούσε πάνω στις γραμμές στον καταπράσινο μακεδονικό κάμπο της Αλεξάνδρειας του Γιδά. Ακόμη θυμάμαι τον καθαρό αέρα και τ’ απαλό άρωμα της αμυγδαλιάς που ανέδυε ο κάμπος. Σταματούσαμε κάπου κάπου να πάρουμε και άλλους επιβάτες περνώντας από τον Πλαταμώνα και τον Πηνεϊό. Στο σταθμό της Λάρισας είχα την ευκαιρία να αναπολήσω τα χρόνια που πέρασα και τις φιλίες² που έκανα στη Σχολή της Αεροπορίας

² Αξέχαστοι φίλοι μου, με τους οποίους διατηρώ σχέσεις μέχρι σήμερα, ήταν ο Γιάννης Καλομοίρης, από τα όμορφα Σκάρφια της Λοκρίδας, κοντά στις Θερμοπύλες, ο Ντένης Βάχλας, από την όμορφη Θεσσαλονίκη, ο μετέπειτα κουμπάρος μου, Γιώργος Κυπαρίσσης, ο Γιώργος Παπαγεράς, ο Σαλονικιός Αγοραστής (και οι τρεις από τα γραφικά Βρασνά), ο Κώστας Κόφτης από το Σοχό, ο σημερινός κουμπάρος μου, Ανδρέας Βαϊνάς, ο Γιώργος Σωτηριάδης και ο αείμνηστος Χρήστος Κεραμάρης. Η φίλια μου με τον Ανδρέα και τον Γιώργο έμελλε να δοκιμαστεί και να διατηρηθεί στην Αυστραλία αφού και αυτοί μετανάστευσαν αργότερα — παρασυρμένοι από εμένα. Τότε ο Γιώργος έμενε με τη Σοφούλα του στην Αγία Τριάδα, Τροίας 5 και τους επισκεπτόμουν κάπου κάπου. Αυτοί βαριόνταν να με ακούν να μιλάω όλο για την Αυστραλία και τα καλά της. Αργότερα φαίνεται πως πείσθηκαν και ήρθαν με το μοναχογιό τους, τον Χρηστάκη, να βεβαιωθούν.

στο Τατόι και στη Βάση του Σέδες, αλλά και να δω για λίγο τον πρώτο εξάδελφό μου, Αντώνη Ευθυμίου, που υπηρετούσε στη χωροφυλακή της Λάρισας. Όλη η διαδρομή μετά τη Λάρισα με βρήκε ιδιαίτερα προβληματισμένο αφού όσο πλησιάζαμε στην Αθήνα τόσο η ανησυχία μου για το αυριανό μου ραντεβού με την προϊστάμενη της Δ.Ε.Μ.Ε. στην Ελλάδα, κ. Ιωαννίδου, μεγάλωνε.

Την άλλη μέρα το πρωί η κ. Ιωαννίδου με περίμενε στα κεντρικά γραφεία της Δ.Ε.Μ.Ε. στην Αγίου Κωνσταντίνου 18 και με καλωσόρισε ευγενικότατα. Τη ρώτησα ευθύς γιατί γινόταν αυτή η εξαίρεση. Μου απάντησε ότι, κατά τη γνώμη της, η Δ.Ε.Μ.Ε. λειτουργούσε νομότυπα και σωστά αφού, όπως υποστήριξε, δεν υπήρχαν “άνθρωποι που θα ήθελαν να μεταναστεύσουν με τη Δ.Ε.Μ.Ε. από την πλούσια και όμορφη Μακεδονία!” Τη διαβεβαίωσα ότι υπήρχαν πολλοί που θα ήθελαν να μεταναστεύσουν με τη Δ.Ε.Μ.Ε. και διαμαρτυρήθηκα για το γεγονός ότι υπήρχε αυτή η διάκριση των Ελλήνων σε κατηγορίες. Της επισήμανα επίσης ότι είχε την υποχρέωση να κάνει μια γενική ανακοίνωση στον τύπο και όποιος ήθελε, άσχετα από ποιο μέρος της Ελλάδας είναι, να μπορεί να κάνει την αίτησή του. Της υπενθύμιζα συνεχώς ότι δεν θα έπρεπε να γίνεται καμιά διάκριση με βάση τον τόπο καταγωγής του κάθε υποψήφιου μετανάστη αφού όλοι είμαστε Έλληνες.

Μετά από μια έντονη συζήτηση τελικά πείστηκε να στείλει κλιμάκιο της Δ.Ε.Μ.Ε. για να εξετάσει επί τόπου αν υπάρχουν ή όχι Έλληνες από τη Μακεδονία ή και γενικότερα τη Βόρεια Ελλάδα που θα ήθελαν να μεταναστεύσουν με τη Δ.Ε.Μ.Ε. Για να μπορέσει όμως να έρθει το κλιμάκιο στη Μακεδονία έπρεπε να δοθεί άδεια από τον ίδιο τον Υπουργό. Φυσικά έφυγα πολύ θυμωμένος και κυριολεκτικά αναστατωμένος γιατί, έστω και έτσι, έβλεπα ότι η κυρία Ιωαννίδου νόμιζε πως θα μας έκανε μεγάλη χάρη να στείλει το κλιμάκιο. Αυτό που ήταν υποχρεωμένοι να κάνουν ήταν, προτού αρχίσουν τις αποστολές, να δημοσιεύσουν μια γενική ανακοίνωση προς όλους τους Έλληνες, αντί να μας ξεχωρίζουν ακόμα και στη μετανάστευση αλά Αμέρικα (σε Βόρειους και Νότιους)!³ Αλλά αυτή ήταν μια τακτική συνηθισμένη για τους Αμερικάνους, να ξεχωρίζουν δηλαδή τους πάντες με αυτόν τον τρόπο (π.χ. Κορέα και Βιετνάμ). Μετά τον πόλεμο είχαν θέσεις κλειδιά στη Δ.Ε.Μ.Ε. στη Γενεύη και ήθελαν να εφαρμόσουν το ίδιο “διαίρει και βασιλεύε” και στον τόπο μας.

Φεύγοντας από τη συνάντηση έστειλα αμέσως τη συνέντευξή μου με την κ. Ιωαννίδου στις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης που συνεργαζόμουν τότε και την άλλη μέρα ήταν στην πρώτη τους σελίδα. Φυσικά όλα τα φύλλα τους έγιναν ανάρπαστα και σε όλη τη Βόρεια Ελλάδα περίμεναν

³ Προσωπικά υποπτεύομαι πως “Οι Ακρίτες του Βορρά” δεν είναι απλώς μύθος. Είναι η “ασπίδα” που χρειάζονται οι “υδροκέφαλοι της πρωτεύουσας” για να προστατεύονται τα βόρεια σύνορά μας (η Ήπειρος, η Μακεδονία και η Θράκη). Όταν υπηρετούσα την πατρίδα και μάλιστα εθελοντής, δεν εξέταζε κανείς για κανέναν διπλανό του αν ήταν Μακεδόνας ή Ηπειρώτης, νησιώτης ή Θρακιώτης, Θεσσαλός ή Πελοποννήσιος, Κρητικός ή Πομάκος, Κύπριος ή Κωσταντινοπολίτης. Μας αρκούσε και μας ικανοποιούσε το γεγονός ότι όλοι μας ήμασταν Έλληνες και αυτό τίποτε δεν μπορούσε να το αλλάξει!

Από δεξιά: Λουκάς Καπερώνης, Ζαχ. Κρητικός, Τάκης Λυκιαρδόπουλος, η σύζυγός του Κλειώ (δεύτερη από αριστερά) και φίλοι στη Λέσχη του Προσωπικού της Μπονεγκίλλα.

From right: Lukas Kaperonis, Zac. Kritikos, Takis Lykiardopoulos, his wife Cleo (second from left) and friends at the Bonegilla Staff Club.

με μεγάλη ανυπομονησία να μάθουν όσο περισσότερα μπορούσαν για τη Δ.Ε.Μ.Ε. Όλοι ήταν περίεργοι και περίμεναν να δουν αν τελικά θα ερχόταν κλιμάκιο στη Μακεδονία και τη Θράκη.

Με τη δημοσιότητα που πήρε το θέμα ο Υπουργός ενοχλήθηκε γιατί εγώ χτυπούσα την αδράνειά του να στείλει ευθύς εξ αρχής κλιμάκιο της Δ.Ε.Μ.Ε. στη Βόρεια Ελλάδα, ως όφειλε. Η τιμωρία μου —όπως με ενημέρωσε ο ιδιαίτερος γραμματέας του, ο φίλος μου Ζαχαρής, όταν επέστρεψα στη Θεσσαλονίκη— ήταν να συνοδεύσω το κλιμάκιο που θα ερχόταν από την Αθήνα σ' όλη τη Βόρεια Ελλάδα.

Πραγματικά, μετά από λίγο έφθασε στη Θεσσαλονίκη το κλιμάκιο της Δ.Ε.Μ.Ε. Αρχικά είχε προγραμματισθεί να παραμείνει από δυο ώρες περίπου στις κυριότερες πόλεις της Μακεδονίας. Τελικά, από τις ουρές του κόσμου που περίμενε στους τόπους της συνάντησης μαζί τους, αναγκάστηκαν να παραμείνουν από 2–3 ημέρες μέχρι και μια εβδομάδα σε κάθε τόπο. Ήταν πολύ συγκινητικό να βλέπεις παλικάρια που μου έλεγαν πως είχαν έρθει περπατώντας ώρες ολόκληρες από γιδόστρατες, αφού στα ορεινά χωριά τους δεν υπήρχε συγκοινωνία. Όλοι αυτοί έρχονταν στους τόπους της συνέντευξης με τη Δ.Ε.Μ.Ε. με την ελπίδα πως θα τους ενέκριναν να μεταναστεύσουν για τη μακρινή και άγνωστη χώρα του Νότου.

Η δίψα του κόσμου να μάθει όσο περισσότερα μπορούσε για τη μακρινή και μυστηριώδη Αυστραλία ήταν το κάτι άλλο. Πρέπει εδώ να τονίσουμε ότι, τουλάχιστον στην Ελλάδα, οι πληροφορίες για την Αυστραλία ήταν πολύ λίγες. Το μόνο που ξέραμε ήταν πως ο λαός της ήταν φιλικός, πως πολεμήσαμε ως σύμμαχοι και στους δυο Παγκόσμιους Πολέμους και μάλιστα στα μέτωπα της Μακεδονίας και της Κρήτης αλλά και στη Μέση Ανατολή και τέλος πως ήταν μια καινούργια χώρα που χρειαζόταν εργάτες. Οι ανακοινώσεις του τύπου σχετικά με τη ζωή στην Αυστραλία και ιδιαίτερα στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα ήταν τότε και η μοναδική πηγή πληροφόρησης. Μεταφέρω μια πολύ ενδιαφέρουσα δημοσίευση και την πιο σπουδαία από αυτές για τον κάθε μετανάστη της Δ.Ε.Μ.Ε. Ήταν σημαντική αυτή η

ενημέρωση γιατί προερχόταν από τον Τάκη Λυκιαρδόπουλο, υπάλληλο του Ο.Η.Ε. στη Θεσσαλονίκη, που ήταν ο πρώτος Έλληνας διερμηνέας της Μπονεγκίλλα μαζί με τη σύζυγό του Κλειώ.⁴

Η εφημερίδα *Έξω Ελληνισμός* δημοσίευσε στις 15 Σεπτεμβρίου 1953 άρθρο, σχετικά με τις εμπειρίες του Τάκη Λυκιαρδόπουλου στην Μπονεγκίλλα, με τίτλο “Η αλήθεια διά την τύχη των Ελλήνων μεταναστών Αυστραλίας. Υπάρχουν πάντοτε εργασίες εις Αυστραλίαν”:

Δημοσιεύομεν σήμερον δευτέραν επιστολήν Έλληνος μετανάστου εξ Αυστραλίας, του κ. Δημητρίου Λυκιαρδοπούλου, εκ Κεφαλληνίας (μέχρι την αναχώρησή του, μόνιμου κατοίκου Θεσσαλονίκης), εγκατασταθέντος προ τριμήνου εις Αυστραλίαν και σταλείσαν προς τον φίλον του εν Αθήναις, κ. Λ. Κ. Αγγελόπουλον, οδός Αγίου Κωνσταντίνου 18. Την επιστολήν ταύτην μας διεβίβασεν εν φωτοτυπία η υπαρχηγός της Διεθνούς Αποστολής Τζέην Μούντη, προς διαφώτισιν και ενημέρωσιν των αναγνωστών της εφημερίδος μας. Ιδού το κείμενον της επιστολής:

“Αγαπητέ Κύριε Αγγελόπουλε,

Όπως σας έγραψα και εις την προηγούμενην μου επιστολήν, φθάσαμε καλά εδώ και την δευτέραν ημέραν έπιασα δουλειά εις το COMMONWEALTH EMPLOYMENT SERVICE με καλό μισθό ως GREEK INTERPRETER, αφού προηγουμένως έδωσα εξετάσεις στην Αγγλικήν και Γερμανικήν, η δε σύζυγός μου εργάζεται στο FINANCE OFFICE ως δακτυλογράφος.

Δόξα λοιπόν τω Θεώ, είμεθα όλοι καλά.

Εκείνο όμως το οποίον θα σας ενδιαφέρει περισσότερο το οποίο και εγώ θέλω να μάθετε, είναι η τύχη των άλλων Ελλήνων Μεταναστών. Λόγω της φύσεως της εργασίας μου, όλοι οι μετανάσται περνούν από το γραφείον μου και δι’ αυτό είμαι εις θέσιν να γνωρίζω και καλλίτερα από κάθε άλλον τι συμβαίνει εις αυτούς.

Μάθετε λοιπόν πως αυτά που γράφουν οι εφημερίδες των Αθηνών σχετικά με την τύχη των Ελλήνων Μεταναστών ότι δηλαδή βρίσκονται χωρίς εργασίαν, πεινασμένοι και γυμνοί μέσα στις εκκλησίες είναι όλα ψέματα. Στην Αυστραλία δεν υπάρχουν γυμνοί και πεινασμένοι. Άνεργοι μπορούν να υπάρχουν όπως εις όλα τα μέρη του κόσμου, ο αριθμός όμως των ανέργων στην Αυστραλία είναι πάρα πολύ μικρός.

Ασφαλώς θα ήθελες να σου γράψω λίγα για το κέντρον της BONEGILLA. Το κέντρον αυτό βρίσκεται 190 μίλλια βορείως της Μελβούρνης και 12 μίλλια από το ALBURY. Τα οικήματά του είναι είδος HUTS, αλλά μέσα είναι καθαρά, βαμμένα και κάθε ευκολία έχει το δωμάτιο, επιπλωμένο με κρεβάτια, τραπέζι, καρέκλες, στρώματα, κουβέρτες, σεντόνια κλπ. Υπάρχει ηλεκτρικό φως και άφθονο νερό, ζεστό και κρύο. Ομάδες από 100–200 άτομα τρώνε σε αίθουσες

4 Ο αείμνηστος φίλος και συνεργάτης μου, Τάκης Λυκιαρδόπουλος, υποστήριξε αργότερα τις δραστηριότητές μου ως Πρόεδρος στην Αδελφότητα της Ένωσης Θεσσαλονικέων “Ο Λευκός Πύργος”, ως Β’ Αντιπρόεδρος μαζί με τον Πέτρο Χατζημωϊσή που ήταν τότε ο Α’ Αντιπρόεδρος. Στη συνέχεια ο Πέτρος έγινε ένας από τους πιο δραστήριους Προέδρους της Ένωσης. Ο Τάκης ήταν ο πιο αγαπητός από όλους μας και τέτοιος παρέμεινε έως ότου αναχώρησε από τη Μελβούρνη για τη Νέα Υόρκη αρκετά χρόνια αργότερα, όπου εργάστηκε και πάλι σαν υπάλληλος του Ο.Η.Ε. μέχρι το θάνατό του. Οι Αυστραλοί και όλοι εμείς οι συνάδελφοί του, πέραν εθνικότητας, τον εκτιμούσαμε πάρα πολύ και από τη δραστηριότητά του — ήταν η ψυχή του κλαμπ του προσωπικού του Κέντρου της Μπονεγκίλλα. Ήταν και ένα άλλο λεβεντόπαιδο, επίσης από τη Θεσσαλονίκη, ο Λευτέρης — το επίθετο του μου διαφεύγει— τον οποίο αντικατέστησα εγώ τότε, γιατί όπως μου είπε με περίμενε πώς και πώς για να πάει στο Σύννευ στην αρραβωνιαστικιά του.

φαγητού όπου σερβίρονται μαγειρεμένα φαγητά σχετικώς πολύ καλά. Στο κέντρον υπάρχει κινηματογράφος, καντίνα όπου μπορεί κανείς να αγοράσει ο,τιδήποτε θέλει, αίθουσα ψυχαγωγίας του Υ.Μ.Σ.Α. όπου σερβίρεται δωρεάν καφές ή τσάι, νοσοκομείο, βιβλιοθήκη, KINDERGARDEN για μικρά παιδιά, σχολάς διά τους μεγάλους, δωρεάν και τακτική συγκοινωνία διά την πόλιν ALBURY (και WODONGA). Οι μετανάσται είναι ελεύθεροι να μετακινούνται εντός και εκτός του κέντρου και να επιστρέφουν ότι ώρα θέλουν.

Στο κέντρο παραμένουν ένα-δυο μήνας έως ότου μάθουν λίγα αγγλικά και τακτοποιηθούν εις εργασίας ή στέλλονται εις άλλα κέντρα όπου υπάρχουν πλησίον εργασίας. Πριν από τους Έλληνες μετανάστας είχαν έλθει αρκετές χιλιάδες Γερμανοί, Ολλανδοί και άλλοι εκτοπισμένοι από την Ευρώπη. Αυτοί έγιναν γνωστοί ως καλοί εργάται και συγκεκριμένως δεν υπάρχει δυσκολία ευρέσεως εργασίας δι’ αυτούς. Μέχρι σήμερα που ήλθον οι Έλληνες γεωργοί μετανάσται, οι Αυστραλοί εγνώριζον αυτούς ως καλούς ξενοδόχους και επιχειρηματίες. Εχρειάσθηκε λοιπόν καιρός διά να διαδοθή ότι στο κέντρον υπάρχουν Έλληνες γεωργοί και καλοί εργάτες σαν τους Γερμανούς κ.ά. τώρα λοιπόν δεν βρισκομε δυσκολία στην τακτοποίησιν των Ελλήνων όπως βρίσκαμε στην αρχήν. Συγκεκριμένως όχι μονάχα οι Έλληνες που ήλθαν με το ‘Νέλσων’ το ‘Άννα Σάλεν’ αλλά και με το ‘SEVEN SEAS’ ως και το ‘KASTELVARDE’ έχουν τακτοποιηθή. Βεβαίως οι εργασίες δεν είναι αυτές που περιμένει ο καθένας. Γενικώς είναι εργατικές με ικανοποιητικό μισθό, αρκετό διά την διατροφήν της οικογενείας του και να περισσέψη και κάτι για το μέλλον. Εγνώρισα πάρα πολλούς ξένους οι οποίοι ήλθαν πριν 3–4 χρόνια με τους ίδιους όρους που ήρθαμε κι εμείς και σήμερα έχουν άλλος σπίτι, άλλος μαγαζί και άλλος χρήματα. Εκείνο που θα έλεγα σε οποιονδήποτε θελήσει να έρθη στην Αυστραλία είναι το εξής: Όποιος δεν φοβάται την εργασίαν, δηλαδή εργατικός, ας σκεφθή και ας έλθη. Θα είναι βέβαιος πως θα πετύχη.

Η σημερινή Αυστραλία δεν ζητά ανθρώπους για τις πόλεις, αλλά για την ύπαιθρον να εργασθούν στα κτήματα. Αυτά λοιπόν προς το παρόν. Σας παρακαλώ να βεβαιώσετε περί αυτών στους δικούς μου διά να έλθουν στην Αυστραλία.

Με φιλίαν και εκτίμησιν

Δ. ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ”

Στο κλιμάκιο της Δ.Ε.Μ.Ε. εκτός από τους Έλληνες (γιατρό και νοσοκόμες) είχαμε μαζί μας και Αυστραλούς γιατρούς, ακτινολόγους, νοσοκόμες, υπαλλήλους του Αυστραλιανού Υπουργείου Μετανάστευσης, αλλά και “ειδικούς” που εξέταζαν τα χέρια των υποψήφιων μεταναστών για να βεβαιωθούν ότι πράγματι ήταν ροζιασμένα από την αγροτική και την εργατική τους ζωή. Δεν θα ξεχάσω την περίπτωση του φίλου μου Γιώργου Σισκαμάνη⁵ που μόλις είχε απολυθεί από τα Λ.Ο.Κ. (Λόχοι Ορεινών

⁵ Στην Μπονεγκίλλα, που έμεινε για λίγο, δεν δίστασε να ζητήσει να πάει εθελοντής στο ζαχαροκάλαμο κι ας ήταν σκληρή και δύσκολη εργασία, για να μπορέσει να πετύχει όσο πιο γρήγορα μπορούσε το στόχο της μετανάστευσής του, όπως και το επέτυχε. Δούλεψε σκληρά εκεί και μετά ήλθε στη Μελβούρνη, έκανε μεγάλες επιχειρήσεις, μια υπέροχη οικογένεια (τη σύζυγο του Έφη, το γιο τους Άκη και την κορούλα τους Πόπη) και μια άλλη επιχείρηση με τον αδελφό του Μανώλη. Πάντα τον θαύμαζα και εξακολουθώ να τον θαυμάζω γι’ αυτό του το θάρρος και την τόλμη του. Φαίνεται πως έπαιξε κάποιο ρόλο και το “έμβλημα” των Λ.Ο.Κ, το “ο τολμών νικά”. Ο Γιώργος σίγουρα νίκησε το τόλμημά του, να ξεριζωθεί από την όμορφη Κάλυμνο, να έρθει, να αγωνιστεί και να κερδίσει το στόχο του, μια όμορφη και καλή οικογένεια.

Το Σκάουμπριν.
The *Skaubryn*.

Καταδρομών). Όταν πέρασε από τη Δ.Ε.Μ.Ε. ήταν φυσικό τα χέρια του να μη μοιάζουν με εργατικά ή αγροτικά γιατί μέχρι πρότινος ήταν αξιωματικός. Έτσι αναγκάστηκε να τα τρίβει με χρώμα επί δυο εβδομάδες για να καταφέρει να περάσει από την Επιτροπή. Σχεδόν παρόμοια ήταν και η πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση του φίλου και συμπατριώτη μου, Θανάση Μουδιώτη,⁶ από τη Νέα Μάδυτο. Όμως οι περιπτώσεις του Γιώργου και του Θανάση δεν ήταν οι μοναδικές. Εκατοντάδες άλλοι μετανάστες μού είπαν σχεδόν τα ίδια, μιας και μετά από το στρατό έψαχναν για μήνες στις πόλεις αλλά και στα χωριά και δεν κατάφερναν να βρουν δουλειά πουθενά. Εκείνο όμως που πραγματικά δημιουργούσε μεγάλη έκπληξη και ντροπή στους υποψήφιους μετανάστες ήταν η εξέταση του “ανδρισμού” τους(!), που γινόταν από μια νεαρή γιατρό της Επιτροπής. Αυτή η κίνηση και μόνο έδειχνε ξεκάθαρα πως αντιμετωπιζόμασταν σαν ένα άψυχο κοπάδι εργατών. Το κύριο μέλημα των υπευθύνων ήταν να είμαστε γεροί για δουλειά και τίποτε άλλο.

Η Δ.Ε.Μ.Ε. ύστερα από την κοσμοσυρροή και το μεγάλο ενδιαφέρον αναγκάστηκε να στείλει ένα μόνιμο κλιμάκιο στη Θεσσαλονίκη που στεγάστηκε στην αρχή στο Παλιό Διοικητήριο και λίγο αργότερα στην οδό

6 Ο Θανάσης ήταν παλιά μηχανικός αυτοκινήτων και για μερικά χρόνια ήταν επιστάτης στο γνωστό μεγάλο κτήμα του Σταθάτου. Τα χέρια του δεν έμοιαζαν με αγροτικά ή εργατικά και αναγκάστηκε να ξανακάνει το μηχανικό αυτοκινήτων για ένα διάστημα για να μωτίζουρωθούν και να μπορέσει να περάσει από τις “εξετάσεις”. Ο Θανάσης ταξίδεψε στις 20 Δεκέμβρη το 1954 με το *Arosa Kulm*. Έφτασε στην Μπονεγκίλλα στις αρχές του Φλεβάρη του 1955 μετά από ένα πολύ δύσκολο και περιπετειώδες, σχεδόν πενήντα ημερών, ταξίδι. Εκεί παρέμεινε για 10 ημέρες και μετά μαζί με άλλους χίλιους διακόσιους περίπου μετανάστες έφυγαν για τα σταφύλια στο Red Cliff (Ρεντ Κλιφ), που τότε ήταν στην εποχή τους. Σε άλλο όμως σημείο παρακάτω θα αναφέρω τις πολύ ενδιαφέρουσες περιπέτειές τους.

Ρογκότη, κοντά στην Πλατεία Ελευθερίας, στην παραλία της γραφικής Θεσσαλονίκης. Ήταν τότε που με προσέλαβε στην υπηρεσία της, αφού διαπίστωσε ότι οι ενέργειές μου έγιναν αιτία να πλημμυρίζουν τα γραφεία τους με ενδιαφερόμενους μετανάστες.⁷ Για να εξυπηρετήσουν τον πολύ κόσμο που έτρεξε και ενδιαφέρθηκε να μάθει για την Αυστραλία, αναγκάστηκαν να δίνουν ένα σημείωμα με αριθμό σειράς, όχι πια για την ίδια μέρα, αλλά ακόμα και για δυο με τρεις ημέρες αργότερα. Οι ουρές ήταν τεράστιες και οι άνθρωποι περίμεναν με μεγάλη υπομονή για να πάρουν το χαρτάκι της ελπίδας και των ονείρων τους. Συνάντησα υποψήφιους μετανάστες που μου είπαν πως κοιμήθηκαν σε ξενοδοχεία για δυο και τρεις βραδιές γιατί δεν ήταν εύκολο να πηγαиноέρχονται πίσω στα απόμακρα και απρόσιτα χωριά τους. Έτσι, αρκετά αργότερα, αφού η διεύθυνση της Δ.Ε.Μ.Ε. διαπίστωσε ότι υπήρχαν άνθρωποι που ήθελαν να μεταναστεύσουν στην Αυστραλία, όχι μόνο από την “όμορφη και πλούσια Μακεδονία” αλλά και ολόκληρη τη Βόρεια Ελλάδα, αναγκάστηκε να επισκέπτεται ακόμα και τις μικρές κωμοπόλεις και τα διάφορα μικρά νησάκια.

Με το κλιμάκιο περάσαμε όλη τη ρουτίνα της μετανάστευσης με συνευτεύξεις, εξετάσεις γιατρών, ακτίνες, γραφειοκρατίες, πιστοποιητικά ληξιαρχείου, πιστοποιητικά της Κοινότητας και του Προέδρου για το ότι ήμασταν αγρότες ή ανειδίκευτοι εργάτες, πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, καθώς και το πιστοποιητικό Αστυνομίας ότι δεν υπήρχε καμία δίωξη στο όνομά μας και ότι δεν χρωστούσαμε τίποτε στην Εφορία. Τελικά με την έγκριση της αίτησής μας περνούσαμε και τους απαραίτητους κλίβανους και κάναμε άλλα τρεχάματα, όπως πιστοποιητικά για έκδοση ταυτότητας και στη συνέχεια για την έκδοση του διαβατηρίου. Χωρίς διαβατήριο δεν ταξίδευε κανένας.

Η γραφειοκρατία και οι διατυπώσεις ήταν απίστευτες για τους άπειρους υποψήφιους και πολλές φορές η αγανάκτηση και η σύγχυση ήταν φανερές. Μετά από την ολοκλήρωση των διαδικασιών, ο κάθε μετανάστης έπαιρνε μια ειδοποίηση από τη Δ.Ε.Μ.Ε. για την κράτηση θέσης στο πλοίο και την ημερομηνία που θα ταξίδευε. Η ειδοποίηση ήταν η εξής:

Αγαπητέ Κύριε, —

Ευχαρίστως σας πληροφορούμε ότι σας κρατήσαμε θέση για να ταξιδέψετε με το Α/Π — (Skaubgyn στη δική μας περίπτωση), το οποίο φεύγει από τον Πειραιά στις — (30 Οκτωβρίου 1953).

Η Επιτροπή και το Ελληνικό Δημόσιο εφρόντισαν να πληροφορηθούν θετικά για την κατάσταση στην Αυστραλία και έμαθαν πως οι Έλληνες που έφυγαν για Αυστραλία έμειναν πολύ ευχαριστημένοι από την κατάσταση που βρήκαν εκεί και είχαν εξαιρετικές ευκαιρίες για δουλειά. Σας στέλνουμε τελευταίες ανακοινώσεις του τύπου για να πληροφορηθείτε την πραγματική κατάσταση του τόπου.

⁷ Τελικά, από όλους τους μετανάστες της Δ.Ε.Μ.Ε. που ταξίδεψαν για την Αυστραλία, το 50% τουλάχιστον προέρχονται από τη Βόρεια Ελλάδα (Μακεδονία, Ήπειρο και Θράκη). Σύμφωνα με τον Καθηγητή Αναστάσιο Μ. Τάμη του πανεπιστημίου του La Trobe, την περίοδο 1947–1972 εγκαταστάθηκαν μόνιμα στην Αυστραλία 2.168.500 μετανάστες, εκ των οποίων 270.000 ήταν Έλληνες (Α. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, Τόμος 1ος, 1997 και *Νέος Κόσμος* 20.12.2004, σελ 7).

Επίσης σας στέλνουμε οδηγίες επιβίβασης τις οποίες πρέπει ν' ακολουθήσετε προσεκτικά.

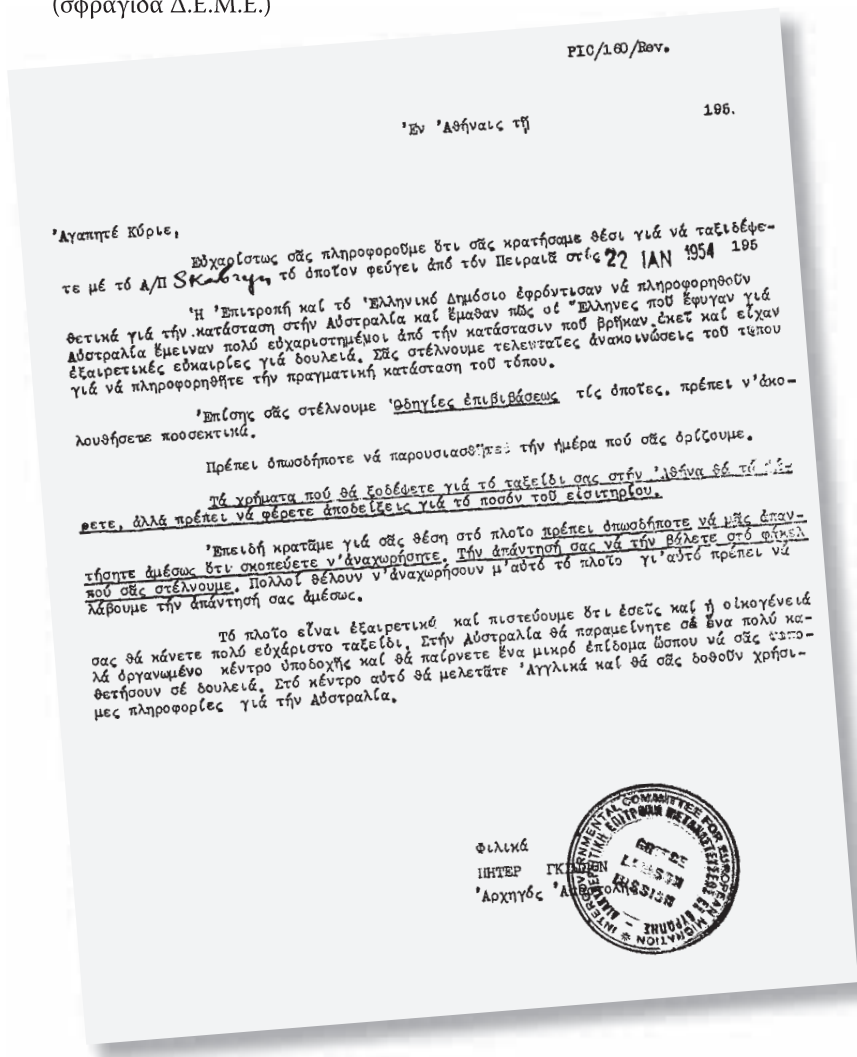
Πρέπει οπωσδήποτε να παρουσιασθήτε την ημέρα που σας ορίζουμε.

Τα χρήματα που θα ξοδεύετε για το ταξίδι σας στην Αθήνα θα τα πάρετε, αλλά πρέπει να φέρετε αποδείξεις για το ποσόν του εισιτηρίου.

Επειδή κρατάμε για σας θέση στο πλοίο πρέπει οπωσδήποτε να μας απαντήσετε αμέσως ότι σκοπεύετε ν' αναχωρήσετε. Την απάντησή σας να την βάλετε στο φάκελο που σας στέλνουμε. Πολλοί θέλουν ν' αναχωρήσουν μ' αυτό το πλοίο, γ' αυτό πρέπει να λάβουμε απάντησή σας αμέσως.

Το πλοίο είναι εξαιρετικό και πιστεύουμε ότι εσείς και η οικογένειά σας θα κάνετε πολύ ευχάριστο ταξίδι. Στην Αυστραλία θα παραμείνητε σε ένα πολύ καλά οργανωμένο κέντρο υποδοχής και θα παίρνετε ένα μικρό επίδομα ώσπου να σας τοποθετήσουν σε δουλειά. Στο κέντρο αυτό θα μελετάτε Αγγλικά και θα σας δοθούν χρήσιμες πληροφορίες για την Αυστραλία.

Φιλικά,
ΠΗΤΕΡ ΓΚΙΜΠΣΟΝ
Αρχηγός Αποστολής
(σφραγίδα Δ.Ε.Μ.Ε.)

Στη συνέχεια στέλνονταν οι οδηγίες για την επιβίβαση:

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ

Αγίου Κων/νου 18 Τηλ. 51-693 Αθήναι — ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΜΕ ΠΡΟΣΟΧΗ

Πρέπει να παρουσιασθήτε στην Αθήνα το αργότερον στις — 195—

Αποσκευές: Ατομικές Αποσκευές: Επιτρέπονται 150 κιλά για κάθε άτομο.

Οι βαριές αποσκευές θα τοποθετηθούν στο αμπάρι για όλο το ταξίδι και πρέπει να είναι Δ.Ε.Μ.Ε.νες γερά. Φορητές αποσκευές: Οι Αποσκευές αυτές θα μείνουν στην καμπίνα σας, εκεί πρέπει να βάλετε μόνον όσα πράγματα θα σας χρειασθούν στο ταξίδι.

Μόνον δυο μικρές βαλίτσες μπορεί να πάρη στην καμπίνα του κάθε μετανάστης.

Δραχμές για να τις μετατρέψετε σε ξένο συνάλλαγμα:

Η Τράπεζα της Ελλάδος επιτρέπει στον κάθε μετανάστη να μετατρέψει μέχρι 1.500.000 Δραχ. σε χρήματα της Αυστραλίας. Σας συμφέρει να μετατρέψετε όλο το ποσόν εάν μπορείτε. Εμείς είναι απαραίτητο να συνεννοηθούμε με την Τράπεζα γι' αυτό σας παρακαλούμε να μας πληροφορήσητε από πριν πόσα χρήματα λογαριάζετε να μετατρέψετε.

Πληρωμή για τα έξοδα ετοιμασίας σας: Τότε που έγινε η εγγραφή σας πληροφορηθήκατε ότι θα χρειαζόταν να πληρώσετε 500,000 Δρχ. (τότε ο καθένας) στο Ελληνικό Δημόσιο για την ιατρική σας εξέταση την ετοιμασία των πιστοποιητικών σας και αλλά έξοδα που έκαμε η Επιτροπή Μεταναστεύσεως για να σας ετοιμάση ν' αναχωρήσητε.

Παρακαλούμε φροντίστε να τακτοποιήσετε το χρέος αυτό εις το Δημόσιο Ταμείο πληρωμών της περιφέρειάς σας μέχρι τις —

Να έχετε την απόδειξι πληρωμής μαζί σας όταν έρθετε στην Αθήνα. Αν δεν μπορείτε να τα πληρώσετε στην περιφέρειά σας θα μπορέσετε να τα πληρώσετε στην Αθήνα πριν φύγετε με το βαπόρι.

Αν συναντάτε δυσκολίες ή θέλετε να μάθετε σχετικά με την πληρωμή αυτή ή άλλο ζήτημα για την επιβίβασή σας σας παρακαλούμε να μας το πητέ το γρηγορότερο.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ

Η γραφειοκρατία δεν σταματούσε εκεί αφού δίνονταν και άλλες οδηγίες για τις αποσκευές, όπως οι παρακάτω:

ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ ΕΞ ΕΥΡΩΠΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ 18 ΑΘΗΝΑΙ

Κύριον — — Εσωκλείστως αποστέλλομεν οδηγίας επί των οποίων εφιστώμεν όλως ιδιαίτερος την προσοχήν σας. Παρακαλείσθε όπως μελετήσετε τας εν λόγω οδηγίας προσεκτικώς, η δε συμμόρφωσις προς αυτάς θέλει αποφύγει δυσάρεστους συνεπείας κατά την επιβίβασιν σας επί του πλοίου.

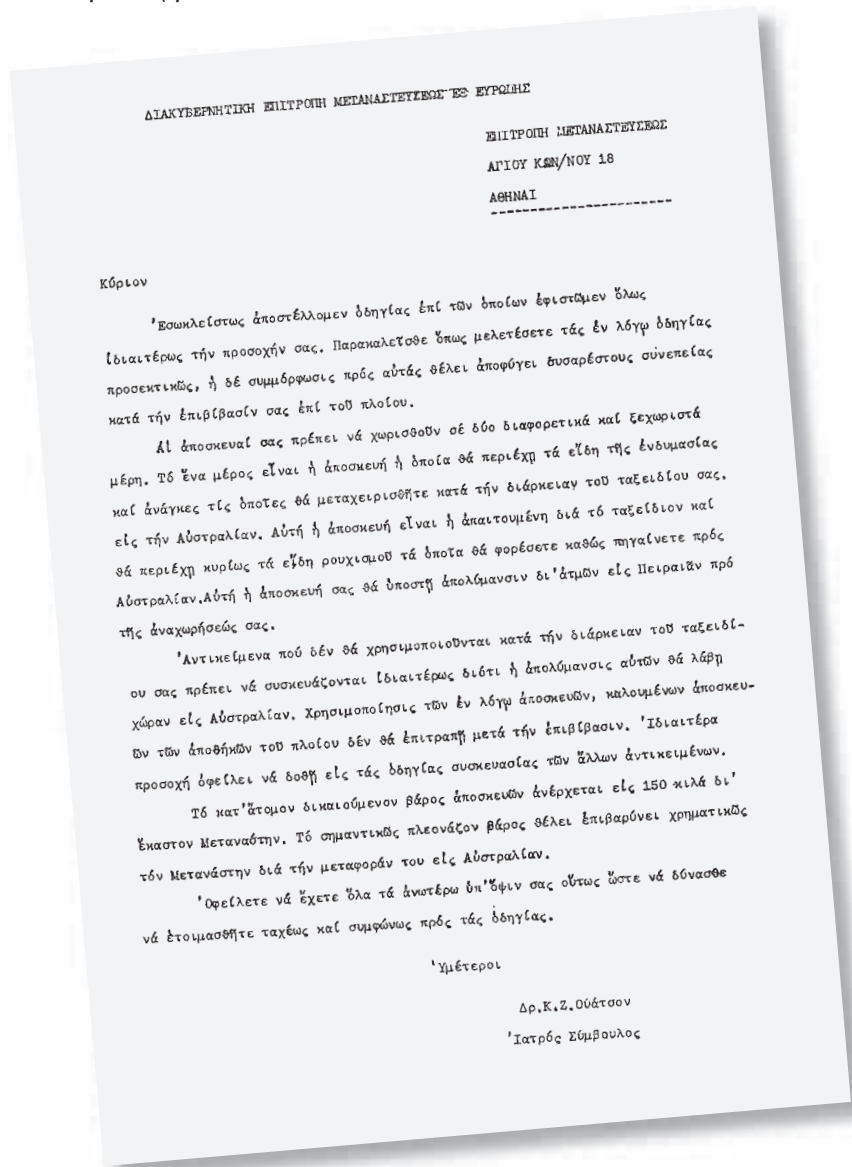
Αι αποσκευαί σας πρέπει να χωρισθούν σε δυο διαφορετικά και ξεχωριστά μέρη. Το ένα μέρος είναι η αποσκευή η οποία θα περιέχη τα είδη της ενδυμασίας και ανάγκες τις οποίες θα μεταχειρισθήτε κατά την διάρκειαν του ταξειδίου σας εις Αυστραλίαν. Αυτή η αποσκευή είναι η απαιτούμενη διά το ταξείδιον και θα περιέχη κυρίως τα είδη ρουχισμού τα οποία θα φορέσετε καθώς πηγαίνετε προς Αυστραλίαν. Αυτή η αποσκευή σας θα υποστή απολύμανσιν δι' ατμών εις Πειραιάν προ της αναχωρήσεως σας.

Αντικείμενα που δεν θα χρησιμοποιούνται κατά την διάρκεια του ταξιδιού σας πρέπει να συσκευάζονται ιδιαίτερος διότι η απολύμανσις αυτών θα λάβη χώραν εις την Αυστραλίαν. Χρησιμοποίησις των εν λόγω αποσκευών, καλουμένων αποσκευών αποθηκών του πλοίου δεν θα επιτραπή μετά την επιβίβασιν. Ιδιαίτερα προσοχή οφείλει να δοθεί εις τας οδηγίας συσκευασίας των άλλων αντικειμένων.

Το κατ' άτομον δικαιούμενον βάρος αποσκευών ανέρχεται εις 150 κιλά δι' έκαστον Μετανάστην. Το σημαντικώς πλεονάζον βάρος θέλει επιβαρύνει χρηματικώς τον Μετανάστην διά την μεταφοράν του εις Αυστραλίαν.

Οφείλετε να έχετε όλα τα ανωτέρω υπ' όψιν σας ούτως ώστε να δύνασθε να ετοιμασθήτε ταχέως και συμφώνως προς τας οδηγίας.

Υμέτεροι
Δρ. Κ. Ζ. Ουάτσον,
Ιατρός Σύμβουλος

Ακολουθούσαν τέλος, οι οδηγίες που ήταν γνωστές και σαν οι δέκα εντολές για τους μετανάστες και αφορούσαν τις διαδικασίες της καραντίνας:

ΟΔΗΓΙΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΒΙΒΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΣ ΔΙ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΝ

Οι διά την Αυστραλίαν αναχωρούντες Μετανάσται οφείλουν ιδιαίτέρως να προσέξουν τας ακόλουθους οδηγίας:

Απαγορεύεται εις τον Μετανάστην η μεταφορά οιοδήποτε ζώου ή πτηνού επί του πλοίου. Ουδέν είδος τροφής θα περιλαμβάνεται επί των μεγάλων, ή μικρών (σάκοι χειρός) αποσκευών. Θα απαγορευθή η μεταφορά οιοδήποτε είδους τροφής επί του πλοίου.

Οι Αυστραλιανοί κανόνες λοιμοκαθάρσεως (καραντίνας) απαγορεύουν αυστηρώς την εισαγωγήν οιοδήποτε ακατέργαστου υλικού εκ μαλλιού ή τριχών ή φτερών ή και δερμάτων.

Εργαλεία, υποδήματα κ.λ.π. τα οποία ευκόλως σκονίζονται θα πρέπει να συσκευασθούν κατά τον καθαρώτερον δυνατόν τρόπον.

Συσκευασία ρουχισμού και εργαλείων. Εφιστάται ειδική προσοχή επί της συσκευασίας του ρουχισμού υποδημάτων και εργαλείων.

Απαγορεύεται οπωσδήποτε η χρησιμοποίησις άχυρου διά την συσκευασίαν. Συνίσταται εις τους Μετανάστας να χρησιμοποιούν χαρτί η ροκανίδια διά την συσκευασίαν των.

Επιτρέπεται η κατοχή στρώματων, αλλά οιοδήποτε είδος στρώματος που περιέχει ακατέργαστο μαλλί ή τρίχες ή φτερά κ.τ.λ. απαγορεύεται αυστηρώς.

Απαγορεύεται η κατοχή οιοδήποτε είδους φυτών ή σπόρων.

Προς συμμόρφωσιν με τους αυστηρούς κανονισμούς επιβίβασεως και τας οδηγίας της Αυστραλιανής Διευθύνσεως λοιμοκαθάρσεως όλοι αι αποσκευαί αι χρησιμοποιηθείσαι κατά την διάρκειαν του ταξειδίου και τα είδη ρουχισμού τα οποία θα φοράτε κατά την αποβίβασιν πρέπει να απολυμανθούν δια κάθε μεταδοτικήν νόσον.

Η μη συμμόρφωσις μετά των ανωτέρω κανονισμών, σημαίνει την πιθανήν κατάσχεσιν των αποσκευών του Μετανάστου υπό των Αυστραλιανών αρχών λοιμοκαθάρσεως.

Παρακαλείσθε όπως καταβάλλετε πάσαν δυνατήν προσπάθειαν προς συμμόρφωσιν με τους ανωτέρω κανονισμούς.

Με όλες αυτές τις διαδικασίες, την αυστηρή τήρηση των νόμων και των κανονισμών από όλους ανεξαιρέτως, ήταν φανερό σε όλους μας ότι στη νέα χώρα υπήρχαν άλλες συνήθειες και όλοι ήταν ίσοι απέναντι στο νόμο.⁸

Μετά από όλες αυτές τις διατυπώσεις ετοιμάστηκε, επί τέλους, η πρώτη αποστολή της Δ.Ε.Μ.Ε. από τη Βόρεια Ελλάδα (την “όμορφη Μακεδονία”) για την Αυστραλία. Αυτήν την αποστολή τη συνόδευσα ως Βοηθός Συνοδού Μεταναστών, με το μεγάλο και γοργοτάξιδο νορβηγικό πλοίο *Skaubryn* (Σκάουμπριν), που τότε έκανε το ταξίδι μόνο σε 24 ημέρες. Αυτό

⁸ Παράδειγμα της αυστηρότητας τήρησης των νόμων ήταν και η κηδεία του τότε πρωθυπουργού Harold Holt (Χάρολντ Χολτ) το 1968, ο οποίος είχε εξαφανιστεί όταν είχε πάει για ψάρεμα στη βραχώδη παραλία του Port Sea, στις 27 του Δεκέμβρη του 1967. Το πτώμα του δεν βρέθηκε ποτέ και το μεγάλο μυστήριο δημιούργησε χίλια δυο ερωτηματικά και σενάρια. Τότε τη Βασίλισσα Ελισάβετ αντιπροσώπευσε ο γιος της, διάδοχος του θρόνου, ο Κάρολος, ο οποίος στο αεροδρόμιο του Essendon (Εσσηντον) υποχρέωθηκε να στέκει όρθιος πατώντας σε ένα χαλάκι εμποτισμένο με ειδικά φάρμακα για δεκαπέντε λεπτά, προκειμένου να απολυμανθεί για να μη μεταδοθεί η ασθένεια των αγελάδων και των προβάτων που τότε είχε επιδημία στην Αγγλία.

ήταν και το δεύτερο μέρος της τιμωρίας μου για την “αυθάδεια” και το “θράσος” μου να “τα βάλω” με τον τότε Υπουργό και την κ. Ιωαννίδου της Δ.Ε.Μ.Ε.

Σχετικά με την αναχώρηση της αποστολής μας αυτής, αναφέρθηκε με πολύ θετικά σχόλια και η εφημερίδα το *Βήμα* της Αθήνας, στις 31 του Οκτώβρη 1953. Το άρθρο έλεγε τα εξής:

ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΙ

Χθες την 3ην μ.μ. απέπλευσε δια το Σύνδνεϋ της Αυστραλίας, το υπερπολυτελές Νορβηγικό επιβατικόν σκάφος “Σκάουμπριν”, δια του οποίου μεταβαίνουν εις Αυστραλίαν 202 Έλληνες μετανάσται. Ούτοι αποτελούν μίαν από τας πολλές ομάδας Ελλήνων Μεταναστών, οι οποίοι μερίμνη της ενταύθα Διακυβερνητικής Επιτροπής Μεταναστεύσεως, αναχωρούν δια διαφόρους χώρας, ως η Αυστραλία, η Βραζιλία και ο Καναδάς, αι οποίαι δέχονται μετανάστας. Οι επισκεφθέντες το σκάφος αντιπρόσωποι του Τύπου είχαν την ευκαιρίαν να διαπιστώσουν τας ανέσεις και πολιτισμένους όρους ταξιδίου των Μεταναστών. Ειδικευμένον προσωπικόν, υπό την καθοδήγησιν πεπειραμένων υπαλλήλων της Επιτροπής Μεταναστεύσεως, εξυπηρετεί τους μετανάστας καθ’ όλον τον πλουν από Πειραιώς μέχρι Σύνδνεϋ. Επ’ ευκαιρία της χθεσινής αναχωρήσεως της νέας ομάδος των Ελλήνων Μεταναστών ο εν Ελλάδι αντιπρόσωπος της Αυστραλιανής κυβερνήσεως κ. Τζόνστον απαντών ετόνισεν ότι αι συνθήκαι διαβιώσεως των Μεταναστών εν Αυστραλία είναι άρισται και ότι το βιοτικόν επίπεδον εκεί είναι αρκετά υψηλόν λόγω των χαμηλών τιμών των διαφόρων καταναλωτικών αγαθών.

Επάνω: Το πασίγνωστο καλοτάξιδο *Patris*, σε κάποιο λιμάνι της Αυστραλίας.

Top: The renown ocean-liner, *Patris*, in an Australian Port.

Κάτω: Η οικογένεια του Ζ. Βογιατζόπουλου στο σαλόνι του *Patris* (1970).

Bottom: The Vogiazopoulos Family in the lounge of the ocean-liner *Patris* (1970).

Εκείνο που δεν ανέφερε το *Βήμα*, ήταν ότι αυτή η αποστολή ήταν η πέμπτη ολοκληρωμένη από την Ελλάδα. Αυτό πιθανόν να έγινε γιατί δεν είχε υπ’ όψιν αυτά που είχαν γράψει προ καιρού σχετικά με τη μετανάστευση μέσω της Δ.Ε.Μ.Ε. οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, (*Ελληνικός Βορράς*, *Φως*, *Νέα Αλήθεια* και *Πρωινή Ωρα*, αλλά και η *Μακεδονία*). Υπήρχαν ωστόσο μερικές πολύ μικρές ομάδες μεταναστών που είχαν ταξιδέψει μεμονωμένα νωρίτερα και όχι σαν ολοκληρωμένες αποστολές. Η πρώτη απ’ αυτές τις μικρές ομάδες έφτασε στην Αυστραλία τον Φλεβάρη του 1953.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ο Μισεμός

Μισεύω και τα μάτια μου
δακρύζουν λυπημένα,
αχ πατρίδα μου γλυκιά,
πόσο σ' αγαπώ βαθιά...

Ακούγοντας τον αντίλαλο του αγαπημένου τραγουδιού και έχοντας βαθιά μέσα μου τον πόνο του ξεριζωμού από τη γλυκιά Πατρίδα, την Ελλάδα, ξεκίνησε και η δική μου μεταναστευτική ιστορία, στις 30 Οκτώβρη του 1953, από το λιμάνι του Πειραιά. Είχε έρθει πλέον η ώρα και του δικού μας μισεμού.

Το καράβι ήταν έτοιμο να μας πάει “σ’ άλλη γη, σ’ άλλα μέρη”. Και ήταν μονάχα τότε —με τα δάκρυα να τρέχουν ποτάμι από μέσα μας χειρότερα από τ’ απέξω— που συνειδητοποιούσαμε ότι μπορούσε να ήταν και η τελευταία φορά που βλέπαμε τα αγαπημένα μας πρόσωπα, τους δικούς μας και την όμορφη Πατρίδα μας, την Ελλάδα μας. Και για πολλούς από μας, όντως έτσι ήταν!

Τα δάκρυα γίνονταν σπαραγμός κι ανείπωτη απόγνωση. Ο ένας αγκάλιαζε, στον πόνο του, τον άλλον κι άλλος πάλι χτυπούσε το κεφάλι του, όπου έβρισκε κι όπου μπορούσε και τότε ανακατεύονταν οι κραυγές με απεγνωσμένα λόγια σαν κι αυτά: “Πού πάμε πατριώτες;” “Γιατί φεύγουμε απ’ τον τόπο μας, αδέρφια;” Αυτές ήταν σπαρακτικές ερωτήσεις, που όμως πάντα είχαν την ίδια σχεδόν στερεότυπη απάντηση για τους πιο πολλούς από μας. Φεύγαμε από τον τόπο που υπεραγαπούσαμε, φεύγαμε μακριά από τα αγαπημένα μας πρόσωπα, γιατί οι μπόρες του πολέμου δεν μας άφηναν καμιά άλλη επιλογή παρά μονάχα τον ξεριζωμό.

Μέσα στην προσπάθειά μου να συνειδητοποιήσω το τι γινόταν εκείνη τη στιγμή ολόγυρά μου στην προβλήτα, ο νους μου πέταξε στον αποχωρισμό μου, στο αγαπημένο μου χωριό, την Ασπροβάλτα, τη νύφη του Στρυμονικού ή Ορφανού ή κόλπου της όμορφης Κοντέσας, που τον έλεγαν οι Ενετοί.

Η χαραυγή της 28ης Οκτωβρίου 1953 με βρήκε σχεδόν μεθυσμένο, όχι από το ποτό αλλά από τα τόσα πολλά συναισθήματα που με βασάνιζαν. Η σκέψη του μισεμού ήταν βαριά. Μεγάλη απόφαση να ξενιτευτείς και να ξεριζωθείς από τον τόπο σου. Τι να πρωτοσκεφτείς εκείνες τις μέρες και ώρες! Το ότι ξεριζωνόσουν από τον τόπο που γεννήθηκες, που μεγάλωσες και που γνώρισες τις πρώτες σου αγάπες κάνοντας όνειρα για το μέλλον;

Σαν αντίλαλος ήρθε στο μυαλό μου το γλέντι του αποχαιρετισμού που δεν έλεγε να σταματήσει, αφού κανένας απ' όλους τους συγγενείς και τους φίλους, που είχαν έρθει στο κέντρο του Μαλλή, δεν ήθελε να φύγει από κοντά μου. Συγγενείς, φίλοι και πάρα πολλοί συγχωριανοί μου, σχεδόν όλο το χωριό ήταν εκεί σ' αυτήν την αξέχαστη για μένα βραδιά. Το εστιατόριο ήταν "φίσκα" μέσα κι έξω και ολόγυρα όλο το χωριό είχε μαζευτεί και σιγόκλαιγε. Έβλεπες ολόγυρα τις γριούλες να σκουπίζουν με τις μαντίλες τους τα κλαμένα τους μάτια.

Αρχικά, στο πρόγραμμα ήταν να ταξιδέψουμε μαζί με τους κουμπάρους μου, Γιώργο και Σταυρούλα Κυπαρίσση, μα ο Γιώργος πείστηκε να παραμείνουν και να μην ταξιδέψουν τελικά για την Αυστραλία. Το βράδυ όμως

αυτό ένιωθαν κι εκείνοι σαν να ξενιτεύονται. Ο σπαραγμός ήταν ζωγραφισμένος στα πρόσωπα των οικείων μου. Ο φίλος μου, ο Αλέκος Μπαλάς, ήταν εκείνος που περισσότερο από όλους επέμενε και δεν με άφηνε να φύγω. Απαρηγόρητοι ήταν και ο αδελφός μου Τάκης, η αδελφούλα μου Βέτα, η εξαδελφούλα μου Ευθυμούλα και ο φίλος μου, ο Νίκος, ο αδελφός του Δημήτρη Βακιρτζόγλου. Όλοι προσπαθούσαν να με μεταπείσουν και δεν με άφηναν να πάω για ύπνο.

Επάνω: Η οικογένεια Μαντζάρη μπροστά στο *Κυρήνεια* στον Πειραιά στις 29.6.1954. Από αριστερά ο Κώστας, ένα άγνωστο ανδρόγυνο, η Ευθυμία και ο Μιχ. Μαντζάρης, η φίλη τους, κ. Δωροθέα, ο Γιώργος και η Ελενίτσα.

Top: The Mantzaris family and some friends in front of the ocean-liner *Cyrenia* at Port Piraeus. 29.6.1954.

Δεξιά: Ο Νίκος Σπυρίδης (δεξιά), στον Σιδηροδρομικό Σταθμό της Θεσσαλονίκης.

Right: Nickos Spyridis (right) at Thessaloniki Railway Station.

Ο νεαρός Μιχάλης Βογιατζόπουλος αγναντεύει το Αιγαίο από την κορυφή της “Πλάκας τ’ Αη Γιώργη”, ένα πραγματικό “Πανόραμα της Ασπροβάλτας”.

Young Michael Vogiazopoulos gazing at the Aegean panorama from “the top of St. George”, Asprovalta.

Κανένας μας δεν μπορούσε να υπολογίσει ότι το κύμα της μετανάστευσης με τη Δ.Ε.Μ.Ε. φούντωνε και θα έπαιρνε μαζί του πολλούς ακόμα συγχωριανούς μου,¹ όπως τον Βασίλη Φωτιάδη και τον Δημήτρη

¹ Σαν πήγα στην Αυστραλία που ονειρευόμουν, σχεδόν αμέσως με ακολούθησαν ο Βασίλης και ο Δημητράκης, που προανέφερα. Μετά έκανα πρόσκληση στον αδερφό μου Τάκη και στο φίλο Δημήτρη Γιαννιό, αφού μου το ζήτησε ο πατέρας του, ο αγαπητός μου δάσκαλος, Νίκος Γιαννιός. Αρκετά αργότερα ήρθαν με τη Δ.Ε.Μ.Ε. και οι φίλοι συγχωριανοί μου, Παύλος Ζαβαλέρης, που τον στεφάνωσα εδώ αργότερα με τη Γιολάντα, ο Δημήτρης Δαμάχης με τη γυναίκα του Ελένη και τον μικρό Παναγιωτάκη, ο Γιάννης Τσαγγάρης καθώς και ο Γιάννης Νικητάκης. Μερικά χρόνια αργότερα ο Βασίλης Φωτιάδης έφερε με πρόσκληση στην Αυστραλία σαν αρραβωνιαστικιά του την Ευθυμούλα Τζιβάκη και ο Δημήτρης Γιαννιός τη Χρυσούλα Κεραμιδά από την Ασπροβάλτα. Αρκετά αργότερα ήρθε στη Μελβούρνη και η αδελφή της Ευθυμούλας, Δώρα, με το σύζυγό της, τον Σωκράτη Στάθη και από το Οφρύνιο (Κάτω Λακκοβίικια) ο Βαγγέλης Ρουμελιώτης. Από το άλλο γειτονικό μας χωριό, τα Στεφανινά, ήρθε ο φίλος μου Νίκος Σουλάκης — γνωστός ζωγράφος και σκηνοθέτης της παροικίας μας. Πρόσκληση έκανα και στην αδελφή μου Αννούλα (που όμως δεν μπόρεσε να μείνει και επέστρεψε μετά από οκτώ μήνες), στον Αγγελο Βαλαβάνη από τα Βρασνά (τον οποίο στεφάνωσα και αυτόν αργότερα εδώ με τη Στέλλα), στον ξάδερφό μου Κώστα Νεστωρούδη, στον Αγγελο Παπαγερούδη και στον Βασίλη Δαβέτη με τη γυναίκα του. Με τη Δ.Ε.Μ.Ε. ήρθαν αργότερα από τα Βρασνά και οι οικογένειες των φίλων, Αριστεΐδη Αναγνωστούδη, Σωκράτη Βαράκη, Θανάση Βασιλικούδη, Νίκου Βλαχόπουλου, Γιώργου Γούτα, Άγγελου Ζαγκλιβερινού, Νίκου Ζγούρου, Γιώργου Ξοβέρη, Πολυχρόνη Παπαγερά, Σωκράτη Σαπουνά, Βαγγέλη και Παναγιώτη Τράικου, Βασίλη και Στέλιου Χαϊδούδη και οι ελεύθεροι Γιώργος Βαλαβάνης, Γιώργος Κεφαλάς, Τάκης και Γιώργος Μπούφτας και Νίκος Ξοβέρης. Από τα Κερδύλια οι φίλοι, Χούπης Σπύρος με τη σύζυγό του Παναγιώτα, και ο ελεύθερος Αλέκος Κολυφός. Από τον Σταυρό τον μόνο που γνώρισα είναι ο Πασχάλης (δεν θυμάμαι το επίθετό του), ένας εξαιρετικός νέος από το “Παπάφη”, όπως και ο Αλέκος Κολυφός. Από τη Νέα Μάδυτο ήρθαν οι φίλοι Στέλιος Δηλένης (Δαγδελένης) και Θανάσης Μουδιώτης. Ο Τάκης, ο αδελφός μου, εργάστηκε πολύ σκληρά, περίπου τέσσερα χρόνια στα χυτήρια του Electrolux και ταυτόχρονα φοιτούσε στο Melbourne University. Όταν ήρθε ο Δημήτρης Γιαννιός τον πήρε κοντά του στο Electrolux, σε άλλη εργασία. Αργότερα ο Τάκης επέστρεψε στην Πατρίδα, εργάστηκε και συνέχισε τις σπουδές του και τώρα έχει σχολές ξένων γλωσσών και με πρώτη και καλύτερη την Αγγλική. Παντρεύτηκε την Αθηνούλα και ζούνε μόνιμα στον Βόλο με τα δύο τους παιδιά τον Χαράλαμπο και τον Θεόκλειτο ανοίγοντας σχολές στον Βόλο και το Βελεστίνο καθώς και στη Νέα Αγχιάλο.

Βακιρτζόγλου που θα έρχονταν σε λίγο, μόλις θα τελείωναν τις διαδικασίες, αλλά και αρκετοί άλλοι από το χωριό μας, από τα γειτονικά Βρασνά και από την υπόλοιπη Βόρεια Ελλάδα, όπως θα δούμε λίγο παρακάτω. Τελικά από την αρχική παρέα —Ζαχαρίας, Γιώργος, Βασίλης, Δημήτρης— που περάσαμε από την Επιτροπή Επιλογής της Δ.Ε.Μ.Ε., φύγαμε μόνο εμείς οι τρεις, αν και αναχωρήσαμε με διαφορετικές αποστολές και μάλιστα ο Δημήτρης με την επόμενη αποστολή του *Σκάουμπριν*, τον Γενάρη του 1954.

Όμως ας γυρίσουμε στο γλέντι του αποχαιρετισμού μου, στην Ασπροβάλτα.

Ήταν περασμένα μεσάνυχτα, όταν ξαφνικά ανέβηκε χωρίς καμιά προειδοποίηση στο κάθισμά του, ο σχεδόν συνομήλικός μου φίλος, Παναγιώτης Εγγλέζος και έβγαλε έναν αυθόρμητο αποχαιρετιστήριο λόγο. Αρχίζοντας δειλά και συγκινημένος μου τόνισε ότι κανείς τους δεν θα με ξεχάσει, όσα χρόνια κι αν περάσουν και σχεδόν όλοι τους ακούγοντας τα λόγια του άρχισαν τα κλάματα. Αξέχαστη ήταν η συγκίνηση για μένα αλλά και για όλους που βρέθηκαν παρόντες εκεί. Υποσχέθηκα κι εγώ με τη σειρά μου να μην τους ξεχάσω, όσους τόπους κι αν διαβώ, όσες θάλασσες κι αν περάσω. Έτσι μας βρήκε η χαραυγή μ' έναν πελώριο κατακόκκινο ήλιο να βγαίνει από τα γαλανά νερά του Στρυμονικού. Θαρρείς έκλαιγε κι αυτός για το φευγιό μου σ' έναν κόσμο άγνωστο κι αλλιώτικο.

Την προηγούμενη μέρα είχα αποχαιρετήσει με πολύ μεγάλη συγκίνηση τους συγγενείς και φίλους από τα Βρασνά, από όπου με κατευόδωσαν με χιλιάδες ευχές για το γρήγορο γυρισμό μου. Από νωρίς όμως είχα μια μεγάλη νευρικήτητα που ανακατευόταν με την αγωνία και τη στενοχώρια μου, όταν αγκάλιαζα και φιλούσα κάποιο συγγενή, φίλο ή συγχωριανό μου. Τότε με έπιανε ένα ακατάσχετο κλάμα, λες και δεν θα τους ξανάβλεπα ποτέ.

Το πρωί πια, στο λεωφορείο που θα με έπαιρνε από κοντά τους, μπροστά από το εστιατόριο του Νίκου Ζαγορίσιου, το πασίγνωστο “Εμπορικό”, η συγκίνηση και ο σπαραγμός ξεχείλισαν. Ο αδελφός μου Τάκης, η αδελφή μου Βέτα και οι εξαδέλφες μου Ευθυμούλα και Χάϊδω, με δυσκολία με ξεκόλλησαν από την αγκαλιά του πατέρα και της μητέρας μου, που απεγνωσμένα με πρησμένα και κατακόκκινα μάτια προσπαθούσαν να με κρατήσουν, έστω και για μια στιγμή ακόμα περισσότερο, στην αγκαλιά τους. Εγώ φοβόμουν, σαν τους αγκάλιαζα, ότι θα τους έσπαζα κανένα κόκαλο από το πολύ σφίξιμο. Δεν υπήρχε πια κουράγιο και αντοχή γι' αυτόν τον ζωντανό χωρισμό.

Θυμάμαι, λες κι είναι τώρα εκείνη η ώρα, που το λεωφορείο της γραμμής Δράμα–Θεσσαλονίκη άρχισε να σιγοκυλά, γιατί δεν μπορούσε να περιμένει άλλο, μιας και είχε

Η αναχώρηση του Ζ. Βογιατζόπουλου από την Ασπροβάλτα, Οκτώβρης 1953. Από αριστερά: Η αδελφή του, Βέτα, η μητέρα του, ο ίδιος, ο πατέρας του, η θεία Έλλη και η εξαδέλφη του Ευθυμούλα.
Vogiazopoulos' (Zac) departure from Asprovalta, October 1953. From left: Sister Veta, his mother, Zac, his father, aunt Elli and cousin Efthimia.

αρκετούς επιβάτες που βιάζονταν να πάνε στον προορισμό τους. Ο οδηγός του όμως, ο φίλος μου, Σάκης Αβτζίδης, από το Ροδολείβος, έκανε ό,τι μπορούσε και πήγαινε σιγά για να δώσει την ευκαιρία στον κόσμο να με αποχαιρετήσει, αφού σχεδόν όλο το χωριό είχε μαζευτεί κατά μήκος του δρόμου γι' αυτό το λόγο. Ακόμα και ο καλός μας δάσκαλος, ο κ. Νίκος Γιαννιός, που με αγαπούσε σαν παιδί του, έδωσε παράταση στο διάλειμμα για να με αποχαιρετήσουν τα παιδιά του σχολείου. Όλοι μας κλαίγαμε ασταμάτητα, ακόμη και οι περισσότεροι επιβάτες είχαν κι αυτοί συγκινηθεί και τα μάτια τους είχαν βουρκώσει.

Εγώ με τα κλαμένα μου μάτια είχα κολλήσει το πρόσωπό μου στο πίσω παράθυρο και κουνούσα τα χέρια μου, χωρίς να προσέχω αν με έβλεπε κανείς ή όχι, μέχρι που περάσαμε και τα γραφικά στενά της Ρεντίνας, ενώ ένιωθα διαρκώς το χέρι της αδελφής μου, Βέτας, να μου σφίγγει το μπράτσο και να προσπαθεί να με κάνει να σταματήσω. Αλλά και το δικό της κλάμα ήταν το ίδιο με το δικό μου, ασταμάτητο! Ο Τάκης, η Βέτα, η Ευθυμούλα και ο φίλος μου Αλέκος με συνόδεψαν στη Θεσσαλονίκη. Σε όλη τη διαδρομή προσπαθούσα να ρουφήξω μέσα μου όλο αυτό το όμορφο τοπίο που περνούσε μπροστά μας, λες και δεν θα το ξανάβλεπα ποτέ μου. Έτσι ένιωθα εκείνη την ώρα. Με στεναχωρούσε πάρα πολύ και το γεγονός ότι η μικρή μου αδελφή, η Αννούλα, φοιτούσε τότε στην οικοκυρική σχολή στην Κρήτη και έτσι δεν μπορέσαμε να αποχαιρετιστούμε. Ούτε και με τα ξαδέρφια μου, τον Αντώνη, που υπηρετούσε στη Διοίκηση Χωροφυλακής στη Λάρισα και τον αδελφό του, τον Ζαχαρία Ευθυμίου, που υπηρετούσε στη Σχολή Μονίμων Υπαξιωματικών στην Καβάλα.

Όταν φτάσαμε στη Θεσσαλονίκη το λεωφορείο σταμάτησε στην Αντιγονιδών, που βρισκόταν τότε το πρακτορείο της Δράμας. Πήραμε ένα ταξί και πήγαμε να αποχαιρετήσουμε για τελευταία φορά τους αγαπητούς συγγενείς μας. Πέρασαμε και από την οδό Σχολείων, όπου δάκρυσα σαν αποχαιρετούσα το Β' Αρρένων και από τη Δικαστηρίων 4, που πέρασα τα μαθητικά μου χρόνια και το Μικρό Καπάνι.

Αφού αποχαιρέτησα στη Θεσσαλονίκη τη θεία Γερακίνα και όλους τους άλλους συγγενείς, πήγα κατά το μεσημέρι στο σιδηροδρομικό σταθμό. Με ξεπροβόδισαν ο θείος Νίκος Κοραής, που πήρε άδεια από την Εισαγγελία Εφετών όπου εργαζόταν και η κορούλα του η μικρή μου εξαδέλφη, Αννούλα. Σταματήσαμε στο μεταξύ για λίγο το ταξί απέναντι στην Αγια-Σοφία και αποχαιρέτησα το θείο μου, Απόλλωνα Κοραή, στην Εμπορική Τράπεζα, που ήταν τότε Υποδιευθυντής.

Στο Σταθμό μαζί με τον Τάκη, τη Βέτα, την Ευθυμούλα και τον Αλέκο, μας περίμεναν και η θεία Νίνα, αρραβωνιαστικιά τότε του θείου Απόλλωνα, καθώς και οι φίλοι μου, Νίκος Βακιρτζόγλου, Φώτης Μάτσος και Γιώργος Καπετανικόλας, που έτυχε τότε να υπηρετούν στα Λ.Ο.Κ. στη Θεσσαλονίκη. Φαίνεται ότι η αναχώρηση αυτή του τρένου είχε πολλούς νέους που θα μετανάστευαν. Επικρατούσε πανδαιμόνιο στον αποχωρισμό τους με τις μύριες ευχές και το σπαραχτικό κλάμα. Το τι γινόταν, το πώς κλαίγαμε όλοι και το τι νιώθαμε ο καθένας χωριστά, τη στιγμή που η ταχεία έφευγε από το σταθμό, δεν μπορώ να το περιγράψω με λεπτομέρειες. Έτσι

λοιπόν αναχωρούσα για το μεγάλο μου ταξίδι, για τη μακρινή και άγνωστη Αυστραλία, τη μυστηριώδη χώρα, “το Αστέρι του Νότου”!

Πότε έφτασε στην Αθήνα η ταχεία ούτε που το κατάλαβα, με τις σκέψεις και τις πολλές έγνοιες που με βασάνιζαν σε όλο το ταξίδι.

Από νωρίς, αυτό το τελευταίο πρωινό η θεία μου η Όλγα και ο άνδρας της, ο θείος Θουκυδίδης Ψαθέρης, ο γιατρός, μου έδιναν ένα σωρό συμβουλές για να προσέχω την υγεία μου. Το εγγονάκι τους, ο μικρός Θουκυδίδης, δεν ξεκολλούσε από την αγκαλιά μου. “Θα μου στείλεις ένα καγκουρό, Ζαχαρία; Μη με ξεχάσεις, έτσι;”, μου έλεγε. “Ναι, θα σου στείλω, μόνο να μπορέσω να το πιάσω”, του απαντούσα γελώντας. Κι εκείνος θαρρείς και το έπαιρνε σαν συμβόλαιο και το ‘χε δεμένο πως αν κατάφερνα και έπιανα κανένα, τότε σίγουρα θα ήταν δικό του! Η μαμά του, η θεία Γαλάτεια και η αδελφή της, θεία Λίτσα, φρόντιζαν να μην ξεχάσω τίποτε και με βοηθούσαν να βάλω τα πράγματά μου στις βαλίτσες.

Αυτοί όμως που πραγματικά δεν μπορούσαν να ξεκολλήσουν από την αγκαλιά μου ήταν τα αγαπημένα μου ξαδέρφια, η Χαρούλα, ο Χάρης Παπάζογλου και ο πατέρας τους, ο θείος Φωκίων, που τελικά ήρθαν να με αποχαιρετήσουν και στην αποβάθρα του Πειραιά. Τη μητέρα τους, τη θεία Αλίκη, την είχα αποχαιρετήσει αποβραδís. Μαζί τους είχε έρθει και η θεία Μάχη — ποτέ μου δεν την έλεγα θεία μιας και είμαστε συνομηλικοί. Ήταν και αυτή απαρηγόρητη που έφευγα. Όπως επίσης ήρθε και ο νεαρός θείος μου, ο Λευτέρης Κουρμούζης, που μου έλεγε ποιες κοπέλες να αποφεύγω και πως να προφυλάγομαι από αυτές.

Στο λιμάνι του Πειραιά πια, αφού τους αποχαιρέτησα όλους, με τις βαλίτσες στα χέρια και με τη συνοδεία της Ελβετίδας συνοδού, Μαργκαρίτε Ντιέτικερ —αν θυμάμαι καλά— και ενός καμαρότου τακτοποιήθηκα στην καμπίνα μου, που ήταν δίπλα σχεδόν στη δική της. Σε λίγο το υπερωκεάνιο *Σκάουμπριν* άρχισε να σφυρίζει και να μας καλεί να πάρουμε τις θέσεις στις καμπίνες μας. Η ώρα ήταν πια 4 μ.μ. και το καράβι θα αναχωρούσε, ξεριζώνοντάς μας από την Πατρίδα για να μας μεταφυτέψει στα “καινούργια χώματα” του “Νότου”, στη μακρινή και άγνωστη για μας Αυστραλία.

Εκείνη την ώρα στο μουράγιο χιλιάδες ψυχές σπάραιζαν στο κλάμα. Οι μανάδες παρακαλούσαν τα παιδιά τους, ακόμα και την τελευταία αυτή στιγμή, να αλλάξουν γνώμη και να μη φύγουν για τη μαύρη ξενιτιά! Μα καταβάθος ούτε και αυτές το πίστευαν ότι θα μπορούσε να γίνει αυτό το θαύμα και τότε άλλαζαν τα παρακάλια τους σε συμβουλές: “Μη σε πλανέψει η ξενιτιά παιδί μου και μας ξεχάσεις, να μας γράφεις όσο πιο συχνά μπορείς και να προσέχεις μην κρυσώσεις και αρρωστήσεις, όπου και να είσαι, τ’ ακούς;” Ήταν ένας αντίλαλος επίμονος και επώδυνος για όλους μας. Μα αυτή την ώρα τι να ακούσει ο πονεμένος μετανάστης;

Ο Κώστας Γκούμας
μπροστά στον Οργανισμό
Λιμένος Πειραιώς την
ημέρα της αναχώρησής
του.

Kostas Goumas in front of
the Port Piraeus Authority
building the day of his
departure.

Ν' ακούσει τη φωνή της καρδιάς του που του φώναζε να μείνει ή να ακούσει τη φωνή της ψυχρής λογικής και της σκληρής πραγματικότητας, που κραύγαζε να σφίξει την καρδιά του και να φύγει στην ξενιτιά για ένα καλύτερο αύριο;

Όταν σταμάτησα το ονειροπόλημά μου αυτό, το καράβι είχε πια ξεμακρύνει από το λιμάνι. Ο ήλιος πήγαινε να βασιλέψει και εμείς ακόμα ανεμίζαμε τα μουσκεμένα μας μαντίλια και μάλιστα με πολύ μεγάλη δυσκολία, αφού είχαμε αποκάμει από την κούραση, το κλάμα, την αγωνία και τον αβάσταχτο πόνο του σπαρακτικού αποχωρισμού μας. Τα μάτια μας είχαν καρφωθεί στο λιμάνι, που ήταν φορτωμένο με ό,τι αγαπούσαμε πιο πολύ (γονείς, αδέρφια, συγγενείς, φίλους και παλιές αγάπες). Αυτή ήταν και η τελευταία μας προσπάθεια να κρατήσουμε όσο πιο πολύ γινόταν την ανάμνηση του χωρισμού μας. Αλλά και στο λιμάνι φαινόταν αχνά η ανθρωπινή λαοθάλασσα βουβή, αφού πια είχε αποκάνει από τ' ατέλειωτο θαρρείς κατευόδωμα και ήταν σίγουρο πως και τα δικά τους χέρια δεν άντεχαν πια να κουνηθούνε άλλο.

Τη φθινοπωρινή εκείνη ημέρα του Οκτώβρη δεν θα την ξεχάσω όσο ζω!

Το καράβι όλο και αλάργευε και το δειλινό λες και έβαφε τα σύννεφα με πορτοκαλιές, κόκκινες και βυσσινιές πινελιές. Το σκοτάδι έπεφτε και σκέπαζε τα πάντα, όπως πλάκωνε και τις φτωχίες καρδιές μας. Αλάργευε το πλοίο και ξεμάκρυνε από την τελευταία ελληνική γη και κανείς δεν ήξερε πότε και αν θα την ξαναπατούσαμε ποτέ. Αφήναμε την όμορφη Πατρίδα μας και φεύγαμε στα μαύρα ξένα. Φεύγαμε και πηγαίναμε στο πιο μακρινό μέρος της γης, στη μακρινή Αυστραλία. Για εμάς, τους υποψήφιους μετανάστες, η γη του Νότου ήταν μια περιπέτεια, ένα μυστήριο, μια μαγεία μα συνάμα ήταν και ένας εντελώς αλλιώτικος και άγνωστος προορισμός. Όλοι οι μετανάστες είχαμε τις βαλίτσες μας γεμάτες με νεανικά όνειρα κι ελπίδες για το μέλλον. Πολλοί στις βαλίτσες είχαν μόνο όνειρα αφού δεν υπήρχαν ρούχα και από περηφάνια και μόνο τις έφερναν μαζί τους.

31 Μαρτίου 1958. Το Σκάουμπριν στις φλόγες ανοιχτά της Σιγκαπούρη, ευτυχώς χωρίς θύματα.

March 31, 1958. The *Skaubryn* engulfed in flames near Singapore, luckily with no victims.

Ο Ζ. Βογιατζόπουλος στο *Σκάουμπριν* μέσα στο φουρτουνιασμένο Ινδικό Ωκεανό.

Z. Vogiazopoulos on the *Skoubryn* in the stormy Indian Ocean.

Στην πρύμη του πλοίου *Σκάουμπριν* είχαν μαζευτεί και οι διακόσιοι περίπου Έλληνες, ξευχτισμένοι και με ανάμεικτα συναισθήματα από τους αποχαιρετισμούς που σε κάποιες περιπτώσεις διαρκούσαν δυο και τρεις μέρες. Πολλοί ήταν εκείνοι που έβλεπαν την ξενιτιά σαν κατάντια, σαν μια αποτυχία δική τους να μείνουν και να προκόψουν. Το χειρότερο ήταν ο αβάσταχτος αποχαιρετισμός της μάνας, που με αγάπη και στοργή σε οδηγούσε από μικρό παιδί σ' όλους τους δρόμους και τα μονοπάτια του χωριού σου, εξηγώντας σου το κάθε τι με καμάρι και υπομονή. Τώρα η έλλειψη της γινόταν όλο και πιο μεγάλη αφού μπροστά σου έβλεπες τον άντρα πια, να γυρίζει σε ξένους δρόμους, να χάνεται μέσα σ' άγνωστα πλήθη χωρίς το δικό της χάδι. Όλα αυτά τα συναισθήματα και τις σκέψεις κουβαλούσε μαζί του το ατσαλένιο καράβι. Το άψυχο αυτό κατασκεύασμα, που κουβαλούσε τόσες ανήσυχες νεανικές ψυχές, έσκιζε τις θάλασσες και τα φουρτουνιασμένα κύματα των ωκεανών με μοναδικό του στόχο να φτάσει όσο πιο γρήγορα μπορούσε στον προορισμό του και εκεί να “ξεφορτώσει” το πολύτιμο φορτίο του, τους μετανάστες.

Το υπερωκεάνιο *Σκάουμπριν*, ένα ολοκαίνουργιο και γοργοτάξιδο νορβηγικό πλοίο, κάτασπρο σαν γλάρος, έσκιζε τα καταγάλανα νερά του πελάγου. Όσο ξεμάκραινε, τόσο λες και τα κύματα του γιαλού σκούραιναν και μαύριζαν. Μαύριζαν, όπως μαύριζαν και οι σκέψεις μας από την αγωνία, την άγνοια και από το φόβο για το αβέβαιο μέλλον. Οι γλάροι και τα άλλα θαλασσοπούλια έπαιζαν ξένοιαστα με τα πολλά κοπάδια από τα δελφίνια που μας συντρόφευαν. Εμείς, οι Έλληνες τουλάχιστον, ποτέ δεν είχαμε ξαναδεί τόσα πολλά δελφίνια και έτσι χαζεύαμε τον παιχνιδιάρικο συναγωνισμό τους με το πλοίο ξεχνώντας, έστω για λίγο, το μεγάλο μας πόνο. Θαρρείς και με το παιχνιδισμό τους ήθελαν να μας πουν να ρίξουμε τις μαύρες σκέψεις μας στο γιαλό και να κοιτάξουμε το μέλλον μας με αισιοδοξία και αποφασιστικότητα.

Διασχίζοντας τους Ωκεανούς

Το *Σκάουμπριν* είχε μόλις σαλπάρει από τον Πειραιά “για λιμάνια ξένα” με όλους εμάς τους μετανάστες, Έλληνες και ξένους. Τώρα λοιπόν άρχιζε το περιπετειώδες για όλους μας ταξίδι. Κατευθυνόμεσταν πέρα απ' τις γνωστές μας θάλασσες για τα νερά της Μεσογείου, του Πορτ Σάιντ, της διώρυγας του Σουέζ, του Άντεν, της Αραβικής θάλασσας, του Ινδικού Ωκεανού, του Κολόμπο της Κεϋλάνης (Σρι Λάνκα) για να καταλήξουμε στον φημισμένο Νότιο Ειρηνικό Ωκεανό, που ήταν και ο προορισμός μας και τελικά στη Μελβούρνη. Το δρομολόγιο αυτό ήταν ο συνηθισμένος πλους των πλοίων της γραμμής Αυστραλίας (δες Παράρτημα 1).

Ανάμεσα στους 1.400 περίπου επιβάτες του *Σκάουμπριν*, εκτός από τους διακόσιους Έλληνες, ήταν και πολύ λίγοι Αυστραλοί που επέστρεφαν από τις διακοπές τους από την Αγγλία, λίγοι Ολλανδοί και λίγοι Ιταλοί. Όλοι οι υπόλοιποι ήταν Γερμανοί μετανάστες σαν κι εμάς. Οι ελεύθερες κοπέλες, οι Γερμανίδες, ήταν οι περισσότερες από όλους μας στο πλοίο (πάνω από 850). Από τους Έλληνες δεν υπήρχε ούτε μια ελεύθερη κοπέλα, εκτός από τις λίγες νεοπαντρεμένες με τους άνδρες τους. Οι πιο πολλοί από εμάς ήμασταν νέα παλικάρια από την περιοχή του Λαγκαδά (οι περισσότεροι από την Κριθιά και τη Χαλκιδική). Τα αντρώγυνα όλα, εκτός από τα δυο της Κριθιάς, ήταν από την Πελοπόννησο και από αυτά, τα περισσότερα, από την περιοχή της Σπάρτης (δες Παράρτημα 2).

Εγώ τότε, όπως προείπα, ήμουν μέλος της Επιτροπής Μεταναστών της Δ.Ε.Μ.Ε. και εργαζόμουν σαν βοηθός της προϊστάμενης Ελβετίδας Συνοδού των Μεταναστών με προορισμό την Μπονεγκίλλα, κάπου στη Βικτώρια της μακρινής Αυστραλίας. Παρά τα όσα μας είχε πει στο καράβι ο Αυστραλός Επίτροπος, κ. Τζόνστον, όταν μας αποχαιρετούσε και ταυτόχρονα μας καλωσόριζε σαν εκπρόσωπος της Αυστραλιανής Κυβέρνησης, ότι δηλαδή θα πάμε σε μια χώρα με “άριστες συνθήκες διαβίωσης, με υψηλό βιοτικό επίπεδο και με πληθώρα αγαθών και εργασίες”, εν τούτοις οι περισσότεροι από εμάς, όσο να ’ναι, ήμασταν αρκετά σκεπτικοί και προβληματισμένοι. Ένα σωρό πράγματα περνούσαν από το μυαλό μας. Άραγε να είναι έτσι όπως μας τα έλεγαν όλοι οι Αυστραλοί που είχαμε δει ως τώρα ή μήπως ήταν τα λόγια που τους είχαν μάθει να μας πουν για το “λάκι κάντρι”, “την τυχερή χώρα”, τη Γη της Επαγγελίας, την Αυστραλία, που μάζευες το μέλι και το γάλα με τα χέρια σου; Μας βασάνιζαν τόσες πολλές σκέψεις και γι’ αυτό κάναμε την πρώτη μας συνάντηση στο σαλόνι του πλοίου για να γνωριστούμε.

Από τη Γιορτή του Ποσειδώνα στον Ισημερινό.

A snapshot from the Poseidon Celebrations while crossing the Equator.

Όσο ξεμακραίναμε από την Ελλάδα και προχωρούσαμε προς το Πορτ Σάιντ, τόσο και πιο ζεστές γίνονταν οι μέρες αλλά και οι βραδιές. Τα καυτά σορτσάκια, που φορούσαν οι νεαρές Γερμανίδες και τα μικροσκοπικά τους μπικίνι, ήταν ένας συνεχόμενος και ασταμάτητος πειρασμός για εμάς τα θερμόαιμα παλικάρια της αποστολής. Πολλές φορές ήταν ακατανίκητος πειρασμός ακόμα και για τους νεοπαντρεμένους. Ένας απ' αυτούς πιάστηκε να κοιτάζει στα λουτρά των γυναικών και η Επιτροπή Μεταναστών βρέθηκε σε πάρα πολύ δύσκολη θέση, όταν έπρεπε να εξηγήσει στη νεαρή γυναίκα του το τι είχε συμβεί. Οι έξαλλοι και θερμόαιμοι Σπαρτιάτες, που είχαν προσβληθεί αφάνταστα, ήθελαν να τον πετάξουν στη θάλασσα. Πραγματικά τα μέλη της Επιτροπής τρομάξαμε να τους καθησυχάσουμε! Ένας Τριπολιτσιώτης ανέλαβε να μας βγάλει ασπροπρόσωπους και να βάλει μυαλό στον συμπατριώτη του, όπως και έγινε, αφού όμως του έριξε δυο τρεις γροθιές για να ξέρει τι θα γινόταν αν το ξανάκανε. Οι Γερμανοί δεν έδωσαν συνέχεια και έτσι το συμβάν θεωρήθηκε λήξαν για όλους.

Η ζωή στο *Σκάουμπριν* κυλούσε σαν σε κρουαζιέρα. Μετά από το πρωινό μας ντους, πηγαίναμε να πάρουμε το πρωινό ρόφημα στις τραπεζαρίες του, που έλαμπαν από καθαριότητα. Οι σερβιτόροι, οι καμαρότοι και ιδιαίτερα οι αξιωματικοί ήταν όλο ευγένεια και προθυμία να μας εξυπηρετούν ενώ το χαμόγελό τους σε σκλάβωνε. Μόλις μπαίναμε στην τραπεζαρία μάς συνόδευαν στις θέσεις μας. Μετά από το πρωινό και στη συνέχεια το μάθημα των Αγγλικών, πηγαίναμε για καφέ και ύστερα για βουτιές σε μια από τις πισίνες του караβιού. Το μεσημέρι τρώγαμε και μετά πηγαίναμε για τον απογευματινό μας ύπνο. Στη συνέχεια κολύμπι και πάλι καφές, βόλτες και διάφορα σπορ. Έτσι ούτε καταλαβαίναμε ότι ήταν πάλι η ώρα για το βραδινό μας φαγητό, που είχε μεγάλη ποικιλία και σερβίρονταν πάντα με εξαιρετικό κρασί.

Εμείς στο μεταξύ είχαμε κάνει τις παρέες μας και πάντα καθόμασταν στο ίδιο τραπέζι. Στο δικό μας τραπέζι, για παράδειγμα, είχαμε μαζί μας

Από αριστερά:
Γ. Ζώννιος, Σάββας,
Δ. Χατζάκης,
Θ. Μουδιώτης,
Ζ. Βογιατζόπουλος,
Robert και οι γυναίκες
τους. Όρθιος πίσω
από τον Ζακ ο
Κώστας Κατσιβέλης,
“ο Τροβαδούρος της
Μελβούρνης”.

From left: G. Zonnios,
Savvas, D. Hatzakis,
A. Moudiotis,
Z. Vogiazopoulos, Robert
and their wives. Kon
Katsivelis, “the trovadour
of Melbourne”, standing
behind Zac just after
dedicating a song to them.

Στο Πορτ Σάιντ – Κανάλι
Σουέζ.

At Port Said – Suez Canal.

τις οικογένειες Ζώννιου και Λεμονή, την κυρία Βεργή με το αγοράκι της από την Αθήνα, τον νεαρό Κώστα Βαλλή από την όμορφη Κασσάνδρα της Χαλκιδικής και τον Ι. Ευσταθίου από τον Πειραιά. Στην παρέα μας ήταν και μερικές μικρές Γερμανιδούλες, από τις οποίες ξεχώριζαν η πάντα πρόσχαρη και γελαστή Κρίστα, η Μαριάν και η Ίνγκε που είχαν γίνει φίλες με όλους μας στο τραπέζι, αλλά ιδιαίτερα με τις δεσποινίδες Αντωνία Ζώννιου και Μαίρη Λεμονή. Οι Γερμανίδες και τα λίγα Ιταλικά ζευγάρια ήταν οι πρώτοι που ενώθηκαν μαζί μας σε κάτι αξέχαστες βραδιές και ατέλειωτες διασκεδάσεις μέχρι τα ξημερώματα.

Στο Πορτ Σάιντ πήραμε και τις οικογένειες των φίλων μου, Γιώργου Ζώννιου και Ρήγα Λεμονή. Μπήκαν και άλλοι Έλληνες από την Αλεξάνδρεια,² που πήγαιναν στους δικούς τους στη Μελβούρνη και έγιναν και αυτοί ένα με τη δική μας παρέα.

Ο χορός ήταν μόνιμη διασκέδαση. Το ιταλικό τραγούδι “Βόλα κολόμπα” (στα ελληνικά: “Άσπρο μου περιστέρι πέτα”), το γερμανικό “Τζαμπολάγια” και “Ντιλάϊλα”, τα ελληνικά “Μισιρλού”, “Σαν θα φύγω μάννα

² Ο Νάσσερ (1954–1970) τότε είχε αναγκάσει τις πολλές χιλιάδες των Ελλήνων και των λίγων Ιταλών, που ζούσαν και εημερούσαν στην Αίγυπτο, να εγκαταλείψουν τα υπάρχοντά τους αν δεν ήθελαν να γίνουν Αιγύπτιοι. Έτσι οι περισσότεροι από αυτούς τους νοικοκύρηδες έγιναν εργατάκια στη μακρινή μα πολύ φιλόξενη Αυστραλία, κάνοντας ξανά μια νέα αρχή. Αρκετά αργότερα είχα φιλοξενήσει για λίγες εβδομάδες τον Γιώργο στην Μπονεγκίλλα, που του έκανε πολύ καλή εντύπωση. Τον ενθουσίασε ιδιαίτερα η ικανοποίηση του κόσμου που έβρισκε μέσω της Δ.Ε.Μ.Ε. σχετικά εύκολα δουλειές, καλά δωμάτια, καλή τροφή, άφθονη περιποίηση και νοσοκομειακή φροντίδα. Το σπουδαιότερο κατά τη γνώμη του ήταν πως οι μετανάστες δεν ένιωθαν πια την αβεβαιότητα που είχαν στην πατρίδα μιας και στην Μπονεγκίλλα είχαν μια κάποια οικονομική άνεση και ψυχαγωγία.

Στο Σουέζ, επάνω στο *Κυρήνεια*. Από αριστερά: Θεόδωρος Κότογλου, Χάρης Τασχουνίδης, Γιώργος Τσικαδέρης, Θόδωρος Σιδηρόπουλος, Νίκος Τοκατλίδης, Κώστας Τσικαδέρης και Άννα Τσικαδέρη.

On board the *Cyrenia* at Suez Canal. From left: Theodoros Kotoglou, Harry Tashounidis, George Tsikaderis, Theodoros Sidiropoulos, Nikos Tokatlidis, Kostas Tsikaderis and Anna Tsikaderis.

ζέστη είχε αρχίσει να γίνεται ανυπόφορη. Όσοι δεν πρόφθασαν να κατέβουν στο Πορτ Σάιντ, είχαν μια πρωτόγνωρη εμπειρία κάνοντας τα μικροψώνια τους, ενώ ήταν στο καράβι, από τους πλωτούς μικροπωλητές που περιτριγύριζαν το πλοίο. Ήταν οι γνωστοί σε όλους τότε “σάχλα μπούχλα”, που από τις μαούνες και τις βαρκούλες τους πετούσαν με μεγάλη δεξιοτεχνία σε δεμένα καλάθια το εμπόρευμα επάνω στο πλοίο. Οι πελάτες τούς έριχναν τα χρήματα ύστερα από ένα σωρό παζάρια όπου το “σάχλα μπούχλα” έδινε και έπαιρνε λόγω έλλειψης της γλώσσας! Δεν έλειψαν βέβαια και οι έμποροι που έδιναν σκάρτο πράγμα αλλά και αυτοί που αγόραζαν με κάλπικα χρήματα. Πολλοί έκαναν τα ψώνια τους μ’ αυτό τον ασυνήθιστο τρόπο. Αυτοί που δεν πρόφθασαν θα ψώνιζαν πια στο επόμενο λιμάνι, στο Αντεν της Υεμένης, που θα φτάναμε μετά από λίγες μέρες.

Εκείνο που με εντυπωσίασε στη συμπεριφορά των συμπατριωτών μας και που το διαπίστωσα και στην Μπονεγκίλλα ήταν το γεγονός ότι, εκτός από τα λίγα γνωστά μας ζευγάρια, στο ταξίδι μόνο οι Σπαρτιάτες ήταν εκείνοι που έκαναν πολύ περισσότερο παρέα μαζί μας και δεν μας

μ’ στην ξενιτιά”, “Τα παιδιά του Πειραιά” και πολλά άλλα σκορπούσαν πολύ κέφι κάθε βράδυ. Όλοι προσπαθούσαν να χορέψουν μαζί μας. Οι καλύτεροι χορευτές ήταν ο φίλος μου, Γιώργος Ζώννιος, με την αδελφή του, Αντωνία, εγώ με την Κρίστα, ο Ρήγας με την αδελφή του, Μαίρη και ο Ευσταθίου με την Ίνγκε.

Προτού φύγουμε από τον Πειραιά μάθαμε ότι ένας από εμάς, ο Χρήστος Μανίκας, ήταν καλός στο μπουζούκι. Μαζέψαμε τότε όλοι μεταξύ μας αρκετά χρήματα, για να μπορέσουμε να του αγοράσουμε ένα όμορφο μπουζούκι και έτσι ο Χρήστος κάθε βράδυ, αλλά και την ημέρα, μας έκανε να ξεχνάμε τον ξενιτεμό θυμίζοντάς μας παράλληλα ότι ήμασταν νεαρά παλικάρια γεμάτα σφρίγος και ζωντάνια, γεμάτα ελπίδες και όνειρα. Συνέχισε για λίγο καιρό να μας ψυχαγωγεί και στην Μπονεγκίλλα όπου εργάστηκε.

Το Πορτ Σάιντ της Αιγύπτου ήταν ο πρώτος μας σταθμός για ανεφοδιασμό (κυρίως για νερό) και για να παραλάβουμε και μερικούς καινούργιους επιβάτες. Πολλοί από εμάς αγοράσαμε σε τιμή ευκαιρίας διάφορα πράγματα όπως ρολόγια, τρανζιστοράκια, πουκάμισα, σορτσάκια, μαγιό και προπαντός καπέλα, μιας και η

ξεχώριζαν. Μέχρι σήμερα διατηρούμε φιλίες με τον εξαίρετο Γκίκα Καναβάρο, τον Γιάννη Αγγελόπουλο, τον Παναγιώτη Τσεκούρα, τον Γιάννη Κανελλόπουλο, τον Παναγιώτη Κανέλη και άλλους. Οι άλλοι Πελοποννήσιοι ήταν πιο κουμπωμένοι· ίσως να ζήλευαν τις νεαρές γυναίκες τους και ήθελαν να αποφύγουν τη συνεύρεση με τους νεαρούς μετανάστες. Όμως δεν υπήρχε τέτοιος λόγος, αφού οι νεαρές ελεύθερες Γερμανίδες (αλλά ακόμα και οι παντρεμένες) και οι Ολλανδέζες ήταν πολύ χειραφετημένες. Αυτό μάλιστα γίνονταν τις περισσότερες φορές με την έγκριση ή την ανοχή των αντρών τους, κάτι που έφερνε τα παλικάρια σε πολύ δύσκολη θέση. Βέβαια όλοι προσπαθούσαν να απολαύσουν όσο μπορούσαν περισσότερο τον έρωτα και ας μην ήξεραν τη γλώσσα.

Διασχίζοντας το κανάλι του Σουέζ βλέπαμε στη δεξιά του όχθη μια παραδεισένια καταπράσινη απεραντοσύνη, κατάσπαρτη με κήπους, οπωρώνες, ορυζώνες και φυτείες από φιστίκι, βαμβάκι και καλαμπόκι (αραβόσιτος) αλλά και χιλιάδες φοινικιές και χουρμαδιές. Από την απέναντι μεριά του μεγάλου καναλιού υπήρχε μια τεράστια έκταση από ώχρα και στο βάθος κάποιο αμμόβουνο που θαρρείς πως χανόταν στον ορίζοντα, αφού κι αυτός είχε το χρώμα της ώχρας. Πού και πού έβλεπες κάποια αγροικία και μερικά κοπάδια βόδια να βόσκουν ξέγνοιαστα στον καυτό ήλιο. Τα αραπάκια (τα γουστόζικα μικρά αραβόπουλα) μας χαιρετούσαν γελαστά και μας φώναζαν “ε, σάχλα μπούχλα”. Ο αντίλαλος αυτός μας ακολούθησε ώσπου φτάσαμε στο Άντεν. Εκεί κατεβήκαμε και ξεμουδιάσαμε για αρκετές ώρες στην ξηρά και έγιναν και τα υπόλοιπα ψώνια μας από τα καταστήματα, αφού ήμασταν περίεργοι να δούμε και την αγορά.

Φεύγοντας από εκεί ταξιδεύαμε στον απέραντο Ινδικό Ωκεανό. Μετά από μερικές ημέρες άρχισαν τα κύματα να αγριεύουν και πολλές φορές σηκώνονταν σαν πελώρια βουνά και τότε χτυπούσαν με τέτοια μανία το *Σκάουμπριν*, που νόμιζες πως ήθελαν να το καταπιούν μονομιάς. Σαν συνέπεια ήταν να έχουμε και αρκετούς Έλληνες και ξένους “βουνίσιους” ξάπλα για αρκετές μέρες στις καμπίνες τους. Το καράβι μέσα στη φουρτουνιασμένη και μανιασμένη θάλασσα γρήγορο μα αγέρωχο, όλο και μίκραινε την απόσταση του προορισμού μας.

Όσο πλησιάζαμε στο Κολόμπο, η θάλασσα άρχισε να καλμάρει. Το *Σκάουμπριν* δεν πρόλαβε να δέσει καλά καλά στο λιμάνι, όταν πρώτοι οι Γερμανοί και εμείς όλοι οι άλλοι στο κατόπι τους ξεχυθήκαμε να χαρούμε το όμορφο και ηλιόλουστο Κολόμπο. Αυτό ήταν και μια πρώτης τάξης ευκαιρία για να πάρουμε την πρώτη μας γεύση από τη Βρετανική Κοινοπολιτεία, αναπόσπαστο κομμάτι της οποίας ήταν και η Αυστραλία! Όλα εκεί θύμιζαν Αγγλική αποικία. Ακόμα και σ’ όλα τα εστιατόριά τους, έβλεπες πολλές κορνιζαρισμένες φωτογραφίες του βασιλιά τους ή και άλλες του βασιλικού ζευγαριού της Αγγλίας. Οι στολές των αξιωματούχων τους, όλες χωρίς εξαίρεση, ήταν αγγλικού τύπου. Βλέπαμε τόσους πολλούς Άγγλους αξιωματούχους, που δεν σου άφηνε καμιά αμφιβολία ότι ήσουν σε έδαφος της Βρετανικής Κοινοπολιτείας.

Το Κολόμπο παρέμενε μια τριτοκοσμική αποικία. Επικρατούσε το αγγλικό σύστημα. Πολλοί από εμάς, αλλά και οι Γερμανοί και οι Ιταλοί

που είχαμε μαζί στην παρέα, αναρωτιόμασταν αν η Αυστραλία που και αυτή είναι το ίδιο βρετανική σαν την Κεϋλάνη, θα ήταν πιο δημοκρατική, πιο ανεξάρτητη και πιο ελεύθερη χώρα. Τα ερωτηματικά πλήθαιναν. Τι θα συναντούσαμε στην καινούρια μας πατρίδα, καθώς σ' αυτήν ήταν όλα αντίθετα από τη δικιά μας πατρίδα, είτε ήταν η Ελλάδα, η Ιταλία ή η Γερμανία; Παραξευεντήκαμε για παράδειγμα όταν τα ταξί που πήραμε για να δούμε τα αξιοθέατα της πόλης, τα οδηγούσαν στο αριστερό μέρος του δρόμου. Τα χιλιόμετρα εκεί ήταν μίλια, το μέτρο ήταν γιάρδα, τα κιλά και τα γραμμάρια ήταν πάουντς και ουγκιές. Στα καταστήματα που μπήκαμε και αγοράσαμε τα φημισμένα μεταξωτά και άλλα υφάσματα, πολλοί μετανάστες μπερδεύονταν με τις γιάρδες και τις ίντσες. Όμως λόγω της φτηνής τιμής τους, παίρναμε λίγο παραπάνω κι έτσι δεν είχαμε πρόβλημα. “Όχι όπως τα ήξερες, αλλά όπως τα βρήκες”, λέει και η ελληνική παροιμία.

Το Σκάουμπριν στο
Φριμάντλ.

The *Skaubryn* in
Fremantle.

Στο Κολόμπο αρκετοί από εμάς νοικιάσαμε αντί για τα γνωστά συνηθισμένα ταξί, ένα είδος τρίκυκλης σούστας με τροχούς από ποδήλατα, που έπαιρναν δυο ή τρία άτομα και τις οποίες οδηγούσαν με μεγάλη μαεστρία σαν τρίκυκλα ποδήλατα μέσα στο κυκλοφοριακό χάος της πόλης. Επίσης πήραμε και τα συνηθισμένα “ρίκσος”, ένα άλλο είδος δίκυκλης μικρής άμαξας που την έσερναν άνθρωποι αντί για άλογα, πάντα όμως σύμφωνα με τους οδικούς κανόνες. Αυτό το κάναμε περισσότερο γιατί τους λυπόμασταν, αφού οι περισσότεροι από τους οδηγούς μόνο που δεν έκλαιγαν από τα παρακάλια για να μας γυρίσουν στα τόσα πολλά αξιοθέατα της πόλης τους. Έκλαιγε τότε η ψυχή μου όταν έβλεπα τον άνθρωπο να ζεύεται σαν ζώο, για να οικονομήσει λίγες ψωροδεκάρες και να μπορέσει έτσι να θρέψει την οικογένειά του.

Οι κάτοικοι του Κολόμπο πρέπει να ήταν πολύ θρησκοί. Παντού έβλεπες ναούς και αγάλματα —από μικρά μέχρι τεράστια— αφιερωμένα άλλα στον Βούδα, άλλα στην Κάλλη, άλλα στον Βίσινα και άλλα στις πάμπολλες θεότητες των Ινδουιστών, των Βουδιστών και των πολλών άλλων θρησκευμάτων. Όλοι οι ναοί τους ήταν γεμάτοι με πιστούς, αλλά και με περίεργους τουρίστες και άλλους περαστικούς. Βλέπαμε επίσης διάφορα πολύχρωμα πουλιά, παγώνια και πάρα πολλές —χιλιάδες— μαϊμούδες και

Το Σκάουμπριν εισέρχεται στο λιμάνι του Φριμάντλ.

The *Skaubryn* enters the port of Fremantle.

πιθήκους κάθε είδους, που τους θεωρούν θεότητες, όπως τις αγελάδες και τους ελέφαντες. Σ' όλους τους δρόμους, στους κήπους και στα πάρκα τους έβλεπες διάφορα εξωτικά λουλούδια, θάμνους και δένδρα, με απίθανα χρώματα και μεθυστικά αρώματα.

Μετά από μερικές ημέρες, αφού είχαμε σχεδόν θαλασσοπνιγεί στον Ινδικό Ωκεανό, πιάσαμε το πρώτο Αυστραλέζικο λιμάνι και βλέπαμε την πρώτη πόλη της Αυστραλίας. Το Fremantle (Φριμάντλ). Το λιμάνι της Πέρθης, της πρωτεύουσας της Δυτικής Αυστραλίας, μιας από τις έξι Πολιτείες και τις δύο Επικράτειες της Κοινοπολιτείας της αχανούς Αυστραλίας. Εκεί, παρ' όλο που το επίσημο σύστημα είχε τις πινελιές του Κολόμπο, μας δημιουργήθηκαν καλές εντυπώσεις. Ό,τι βλέπαμε ήταν για μας πρωτόγνωρο. Μας έκανε πολύ καλή εντύπωση η ωραία αυτή πόλη με τους καθαρούς, όμορφους και φαρδιούς δρόμους της, τα μεγάλα και μοντέρνα κτίρια, τα πολλά και τεράστια πάρκα της (γεμάτα με κάθε λογής όμορφα λουλούδια, θάμνους και δέντρα) και τις πολλές και πεντακάθαρες πλατείες της. Παντού υπήρχε ένα καταπράσινο, παχύ και περιποιημένο χαλί από γρασίδι. Τα όμορφα, μοντέρνα και πλούσια καταστήματά της ήταν γεμάτα με κάθε λογής αγαθά και οι μοντέρνες βιτρίνες τους, σου έδιναν την εικόνα ότι δεν είχες να κάνεις με κάποια τριτοκοσμική χώρα, σαν αυτές που μόλις είχαμε περάσει. Αντίθετα, βλέπαμε πως καλά κάναμε που μεταναστεύαμε στην ωραία Αυστραλία που, όπως βλέπαμε μέχρι αυτή τη στιγμή, ήταν μια πλούσια, εξελιγμένη και απέραντη χώρα.

Η αλήθεια είναι πως παρ' όλα αυτά η καρδιά μας είχε αρχίσει να σφίγγεται και ένα σωρό ερωτηματικά βασάνιζαν το μυαλό μας. Αναρωτιόμασταν αν θα ήταν καλύτερα τα πράγματα στην Αυστραλία, που και αυτή ήταν γεμάτη από "μαύρους", όπως και στις χώρες που μόλις είχαμε περάσει! Πού να ξέραμε τότε ότι δεν ήταν έτσι τα πράγματα. Αργότερα διαπιστώσαμε, οι περισσότεροι από εμάς, ότι η Αυστραλία είναι γεμάτη από άσπρους.

Όμως οι πιο πολλοί απ' αυτούς είναι πιο μαύροι στην ψυχή από τους αθώους, ειρηνικούς και φιλήσυχους ιθαγενείς της. Αυτό το διαπίστωσα αργότερα μιας και γύρισα λόγω της εργασίας μου όλη την Αυστραλία. Η απογοήτευση και η απελπισία που είχαμε οι πιο πολλοί από εμάς ως τώρα, μας οδηγούσε στη σκέψη ότι θα εργαζόμασταν αναγκαστικά, γι' αυτά τα δυο χρόνια που είχαμε υπογράψει και μετά σίγουρα θα γυρνούσαμε πίσω στο δικό μας γνώριμο τόπο.

Όμως οι πρώτες θετικές εντυπώσεις στο Φριμάντλ ενισχύθηκαν ακόμη περισσότερο όταν επισκεφθήκαμε την Πέρθη. Αν και πήγαμε μόνο για πολύ λίγες ώρες, ήταν αρκετές για να μας κάνουν να μορφώσουμε μια δικιά μας γνώμη για την καινούργια μας πατρίδα, την Αυστραλία. Η αφθονία των αγαθών που βλέπαμε στις βιτρίνες των ωραίων καταστημάτων εκεί, έδωσε σε όλους μας για πρώτη φορά ένα μεγάλο κουράγιο και μια μεγάλη αυτοπεποίθηση για να συνεχίσουμε για τη Μελβούρνη και τελικά για την Μπονεγκίλλα, που ήταν και ο τελικός μας προορισμός. Όλοι ενθαρρύναμε ο ένας τον άλλον ότι όλα θα πάνε καλά. Ήμασταν αποφασισμένοι να δουλέψουμε με όρεξη και δύναμη και ήμασταν σίγουροι πως θα προκόβαμε με τον ιδρώτα μας. Γι' αυτό άλλωστε είχαμε ξενιτευτεί. Γι' αυτό γίναμε "Μετανάστες στην Αυστραλία".

Επάνω: Το πλοίο *Κυρήνεια*.

Top: The ocean-liner *Cyrenia*.

Δεξιά: Η Ελενίτσα στο Πορτ Μέλμπουρν επάνω στο *Κυρήνεια*.

Right: Elenitsa on the ocean-liner *Cyrenia* at Port Melbourne.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Τελευταίος Σταθμός Μπονεγκίλλα

Μετά από μερικές μέρες φτάσαμε αργά το σούρουπο στα νερά του τεράστιου κόλπου της Μελβούρνης, το Port Phillip Bay. Από μακριά βλέπαμε τη φωτισμένη πόλη με τα πολύχρωμα φώτα της να αντανακλούν στα ήρεμα νερά του κόλπου κάνοντάς την να μοιάζει σαν μια όμορφη καρτ ποστάλ. Η αγωνία μας για να “ξεμπαρκάρουμε” μεγάλωνε, αφού είχαμε φτάσει πια στο τελευταίο λιμάνι του προορισμού μας, τη Μελβούρνη. Όμως όλοι οι υπάλληλοι του Υπουργείου Μετανάστευσης, είχαν σχολάσει από τις 5 παρά τέταρτο και ούτε κουνούπι δεν μπορούσε να ξεμυτίσει από το καράβι ως τις 9 και κάτι το πρωί της επόμενης ημέρας, γιατί έτσι έλεγε ο κανονισμός του Συνδικάτου τους. Βέβαια, σχεδόν όλοι οι μετανάστες, που είχαν τελικό προορισμό την Μπονεγκίλλα, ήθελαν να αποβιβαστούν και να πάνε στον προορισμό τους μια ώρα γρηγορότερα αλλά αυτό δεν μπορούσε να γίνει. Και ήταν λογικό γιατί αν θα αρχίζαμε το “ξεμπαρκάρισμα” αυτή την ώρα, όλοι μας, επιβάτες και υπάλληλοι Τελωνείων και Μετανάστευσης, θα είχαμε τρομερά μεγαλύτερη ταλαιπωρία και θα αναγκαζόμασταν να ταξιδεύαμε όλη τη νύχτα στα τυφλά. Μια ακόμα νύχτα ήταν κοντά στις τόσες πολλές που περάσαμε ταξιδεύοντας στους ωκεανούς! Δεν θα χαλούσε ο κόσμος!

Έτσι οι περισσότεροι από εμάς, μείναμε ως τα ξημερώματα να αντικρίζουμε την παραλία και να κάνουμε όνειρα για το θαυμάσιο μέλλον που ατενίζαμε.

Την άλλη μέρα κατά τα ξημερώματα, το καράβι έπιασε λιμάνι και έριξε τις άγκυρές του σφυρίζοντας ασταμάτητα, ώσπου έδεσε κάβο. Ο ήλιος άρχισε να βγαίνει “με το πάσο του” από τα κύματα, λες και ήθελε να καλωσορίσει την πόλη, μα πιο πολύ να καλωσορίσει εμάς, που ξεκινούσαμε μια καινούρια ζωή σε μια τόσο καινούρια χώρα. Οι καρδιές μας άρχισαν να φουσκώνουν και να πλημμυρίζουν από σιγουριά, τρανή ελπίδα και με την πίστη πως κάπως έτσι θα άρχιζε και η ζωή μας στον καινούριο μας τόπο, στην όμορφη Αυστραλία.

Αυτό το πρωινό θα μας μείνει αξέχαστο. Ήταν το πιο όμορφο πρωινό που είχαμε δει ως τότε.

Πανοραμική φωτογραφία του Στέισον Πιέρ, στο λιμάνι της Μελβούρνης.

Panoramic photo of Station Pier at Port Melbourne.

Η προκουμαία ήταν γεμάτη από πλήθος κόσμου και από νεαρές, πρόσχαρες και γελαστές κοπελίτσες. Το ελαφρό καλοκαιρινό πρωινό αεράκι που φυσούσε (μιας και ο Νοέμβρης εδώ είναι ο τελευταίος μήνας της άνοιξης κι η αρχή του καλοκαιριού) ανέμιζε τις ελαφρές φουσιτίτσες και τα καυτά σορτσάκια τους δίνοντας στα μάγουλά τους ένα ροδοκόκκινο χρώμα. Τα κορίτσια κουνούσαν τα χέρια τους πρόσχαρα, για να μας καλωσορίσουν. Αυτό ήταν καλό σημάδι για τους νεαρούς μετανάστες, που τους γέμιζε με ελπίδες. Τα απορημένα και γεμάτα αγωνία ως τώρα πρόσωπά τους γέμισαν με σιγουριά και μια καινούρια αποφασιστικότητα για τη ζωή τους στην πολυπόθητη Αυστραλία.

Από αύριο κιάλας θα άρχιζε ένα καινούριο κεφάλαιο της ζωής μας, σε έναν νέο κόσμο, σε μια νέα πατρίδα, σε μια νέα γη, στην “Terra Australis” (Τέρρα Αυστράλις). Αυτή η γη θα γινόταν για τους περισσότερους από μας η δικιά μας γη, το δικό μας μέλλον και το μέλλον των παιδιών μας.

Μόλις άραξε το κάτασπρο και περήφανο *Σκάουμπριν* στο Station Pier (Στέισον Πιέρ), οι μετανάστες, παρό-

λες τις οδηγίες που τους δίναμε συνεχώς από τα megάφωνα του πλοίου, ξεχύθηκαν στους διαδρόμους και σε όλα τα καταστρώματα. Παντού γίνονταν πανζουρλισμός και οι Αυστραλιανές Αρχές που είχαν ανεβεί για τη διευκόλυνση και τάχα γρηγορότερη αποβίβαση, τα είχαν κυριολεκτικά χαμένα. Ήμασταν σαν πρόβατα χωρίς τσοπάνη!

Στην αποβάθρα του Στέισον Πιέρ είχαν μαζευτεί από νωρίς το πρωί χιλιάδες κόσμου από όλες τις φυλές, για να παραλάβουν τους δικούς τους ταξιδιώτες που δεν πρόλαβαν να βγουν τη νύχτα και που είχαν πολύ καιρό να τους δουν. Άλλοι πάλι περίμεναν με λαχτάρα και με την ελπίδα πως θα έβλεπαν κάποιον δικό τους, ίσως συντοπίτη τους ή και συγχωριανό τους, για να μάθουν νεότερα από την αγαπημένη τους πατρίδα. Άλλοι πάλι, ακόμα και Αυστραλοί, παρευρίσκονταν απλώς για να καλωσορίσουν και να δώσουν κουράγιο στους απορημένους νεομετανάστες.

Πρώτοι έπρεπε να ξεμπαρκάρουν οι επιβάτες που είχαν πληρώσει εισιτήριο για τη Μελβούρνη, μιας που οι δικοί τους είχαν μαζευτεί από νωρίς για να τους παραλάβουν και να τους πάνε να ξεκουραστούν στα

σπίτια τους. Έτσι και έγινε. Μετά ήρθε η σειρά μας. Περάσαμε από όλους τους γνωστούς ελέγχους διαβατηρίων, μεταναστευτικών καταστάσεων και από το Τελωνείο. Κατόπιν όλοι οι *νεοαυστραλοί* (όπως έλεγαν τότε τους καινούριοφερμένους) με τα ξαναμμένα μας πρόσωπα αρχίσαμε να επιβιβάζομαστε στο τρένο που μας περίμενε στο σταθμό του λιμανιού, στο Στέισον Πιέρ, για να μας μεταφέρει στο προσωρινό μας σπίτι, στην Μπονεγκίλλα.

Επιβιβαστήκαμε στα ευρύχωρα και σύγχρονα τότε “κόκκινα τρένα”. Όλα ήταν πεντακάθαρα και περιποιημένα. Τα τρένα αυτά έκαναν συνήθως δύο ή τρεις σταθμούς ενδιάμεσα, τόσο για να ξεμουδιάσουν λίγο τα πόδια τους οι κουρασμένοι μετανάστες, όσο και για να πάρουν το κολατσιό, που τους είχαν ετοιμάσει στο μεταξύ στις πλατφόρμες των σταθμών. Ανάλογα με την ώρα, την εποχή και τον καιρό, υπήρχαν συνήθως διάφορα σάντουιτς, τυρί, μπόλικα λουκάνικα και σαλάμια, μπισκότα, καφές, τσάι και διάφοροι χυμοί (λεμονοπορτοκαλάδες, ανανάς, μήλο, αχλάδι και φράουλα). Τα τραπέζια ήταν πάντα στολισμένα κι αραδιασμένα συνήθως κατά μήκος της πλατφόρμας με κάτασπρα τραπεζομάντιλα.

Εγώ δεν άφηνα ήσυχους τους Αυστραλούς συνοδούς του τρένου από τις πολλές ερωτήσεις που τους έκανα, αφού έπρεπε να είμαι σε θέση να εξηγήω σε όποιον θα με ρωτούσε για ο,τιδήποτε σχετικό, μιας και όλα ήταν πρωτόγνωρα για όλους μας.

Το τρένο, άνετο και καθαρό, ήταν φορτωμένο με το πολύτιμο φορτίο του, κυρίως από νέους ανθρώπους γεμάτους ελπίδες και όνειρα για το μέλλον τους. Ήταν οι νέοι που θα εγγυώνταν το μέλλον της Αυστραλίας. Η χώρα

Αριστερά: Κόσμος περιμένει το “ξεμπαρκάρισμα” στο λιμάνι της Μελβούρνης.

Left: Waiting for migrants to disembark at Port Melbourne, Station Pier.

Δεξιά επάνω: Ο απαραίτητος έλεγχος του Τελωνείου.

Right top: Necessary Customs check.

Δεξιά κάτω: Στους Σταθμούς Seymour, Benalla και Wangaratta για λίγο ξεμούδιασμα και κολατσιό πριν καταλήξουν στην Μπονεγκίλλα.

Right bottom: Seymour, Benalla and Wangaratta Stations. Migrants having a meal and a bit of a rest on their way to Bonegilla.

τούς είχε πολύ μεγάλη ανάγκη τότε και για τούτο τους έφερε από τόσο μακριά για να χτίσουν μια καινούρια, πιο προοδευμένη και πιο ισχυρή Αυστραλία.

Όσο όμως προχωρούσε το τρένο για την Μπονεγκίλλα, βγαίνοντας από την πόλη της Μελβούρνης άρχισε πάλι η καρδιά μας να σφίγγεται. Περισσότερες ακόμα απορίες μάς γεννήθηκαν, όταν απορημένοι και κατάπληκτοι αντικρίσαμε σπίτια ξύλινα με σκεπές από παλιές και κακόγουστες λαμαρίνες και πολλούς τσίγκινους φράχτες. Στη δικιά μας φτωχική πατρίδα, λαμαρίνες είχαν μόνο οι καλύβες και οι στάβλοι ή τα πρόχειρα σπίτια των τσιγγάνων στις άκρες μερικών πόλεων. Αναρωτιόμασταν πλέον ανοιχτά “για ποιο μέλλον ξενιτευτήκαμε; Μήπως οι πόλεις που είδαμε ήταν μονάχα βιτρίνες; Μήπως θα ζούσαμε κι εμείς σε τέτοιες κατοικίες;” Η απογοήτευση και η αίσθηση ότι μας κορόιδεψαν ήταν διάχυτες σε όλους μας. Ο νους μας πήγαινε πίσω στις διαφημίσεις, στα έντυπα και στις κινηματογραφικές ταινίες που μας έδειχναν ένα σωρό καλούδια: σπίτια, βίλες, καταπράσινες φάρμες, όμορφες παραλίες

Από το καράβι στο τρένο
για την Μπονεγκίλλα.
From the ship to the train
at Station Pier on the way
to Bonegilla.

και τόσα πολλά άλλα. Όλα φάνταζαν σαν μια καλοστημένη παγίδα, σαν μια παρωδία. Όμως, αφού δεν γνωρίζαμε ακόμα τους λόγους αυτής της κατάστασης, που σίγουρα θα υπήρχαν, προσπαθήσαμε να διώχνουμε από το μυαλό μας κάτι τέτοιες σκέψεις και συγκεντρωθήκαμε στο ταξίδι κάνοντας “τους εξερευνητές”, αφού ό,τι βλέπαμε ήταν πρωτόγνωρο για μας.

Το τρένο προχωρούσε εν τω μεταξύ και εμείς όλο και περισσότερες λαμαρίνες βλέπαμε στο διάβα μας. Μπροστά μας αραιά και πού βλέπαμε κανένα τούβλινο ή ξύλινο εξοχικό στη μέση τεράστιων αγροκτημάτων, περιστοιχισμένο από χιλιάδες οπωροφόρα και ευκάλυπτους, αλλά και μεγάλες δεντροστοιχίες από πεύκα, κυπαρίσσια και καλλωπιστικά φυτά. Μα βλέπαμε και κάτι άλλο που για μια στιγμή τουλάχιστον μας έδιωχνε όλους τους μέχρι τότε παράξενους και απογοητευτικούς συλλογισμούς μας και ξαναφούντωνε τις μεγάλες και πολλές ελπίδες μας. Βλέπαμε την απεραντοσύνη του πραγματικά θαυμάσιου τοπίου, που σε έκανε να φουσκώνεις τα στήθια σου με μια μεγάλη αυτοπεποίθηση! Βλέπαμε μπροστά μας τεράστιες καταπράσινες εκτάσεις με πολύ μεγάλα και όμορφα αγροκτήματα, γεμάτα με χιλιάδες πρόβατα, γελάδια, άλογα, και ό,τι άλλο είδος ζώου γνωστού και ακόμα άγνωστου, όπως τα φημισμένα καγκουρό.

Ποτέ μας όμως ως τότε, δεν είχαμε ξαναδεί τόσες πολλές χιλιάδες “ζωντανά”. Πρόβατα, άλογα και αγελάδες έβοσκαν αμέριμνα χωρίς βουκόλους, καουμπόηδες και βοσκούς. Όλα έβοσκαν ελεύθερα μέσα στα απέραντα περιφραγμένα λιβάδια και στους γύρω ξεχειρωμένους λόφους.¹ Τα βουνα σπάνιζαν και φαίνονταν κάπου στο βάθος του απέραντου ορίζοντα. Είναι απερίγραπτη η αίσθηση των νεοφερμένων όταν με κραυγές, ενθουσιασμό και εξαλλοσύνη σηκώνονταν και έτρεχαν στα παράθυρα του τρένου για να δουν τα περίεργα καγκουρό, που πρώτη φορά αντίκριζαν στη ζωή τους.²

¹ Αυτό το γεγονός με έφερε για λίγο πίσω στην πατρίδα, γιατί μου θυμίζανε την Υπηρεσία Μηχανικής Καλλιέργειας, όπου εργαζόμουν ως χειριστής τον τελευταίο χρόνο, μαζί με τον νεαρό συγχωριανό μου, τον Βασίλη Φωτιάδη, σε μια πολύ μεγάλη “Άλις Τσάλμερς”, στην εκχέρωση της Ασπροβάλας. Λίγους μήνες αργότερα με ακολούθησε στην Μπονεγκίλλα και ο Βασίλης μαζί με το συγχωριανό μας νεαρό Δημήτρη Βακιρτζόγλου και μάλιστα ο Δημήτρης ήρθε με το επόμενο ταξίδι του *Σκάουμπριν*. Ο Δημήτρης επέστρεψε πίσω στην Ασπροβάλα στο τέλος της δεκαετίας του 1950 και παντρεύτηκε το “γλάρο του” — όπως έλεγε την αγαπημένη του Ευθυμούλα Παπαστυλιανού. Τώρα μένουν στο Αιγάλεω με τα δυο παλικάρια τους, τον Πέτρο και τον Χάρη (Χαϊδευτό), που τον βοηθούν στο χρυσοχοείο του εκεί. Αλλά και ο Βασίλης επέστρεψε το 1975 στην ωραία Ασπροβάλα με την οικογένειά του, τη γυναίκα του Ευθυμούλα (Τζιβάκη), το γιο τους Φώτη και την κορούλα τους Πένη (Παναγιώτα) και άνοιξε ένα σουπερμάρκετ. Σε μια πρόσφατη επίσκεψή του στη Μελβούρνη με επισκέφτηκε στο πανεπιστήμιο του R.M.I.T. και μου εξιστόρησε τις ενδιαφέρουσες εμπειρίες του που θα τις αναφέρω αργότερα. Όπως επέστρεψε επίσης και ο Δημήτρης Δαμάχης με την Ελένη του και τον Παναγιώτη τους και μένουν μόνιμα στη γραφική Ασπροβάλα.

² Θυμάμαι και την περίπτωση του δεκαεφτάχρονου νέου, του Κωστάκη Μαντζάρη (τώρα κουνιάδου μου), που έπαιζε μπάλα με τον Κυριάκο Χάζλαρη και άλλους συνομήλικούς του στην πλατεία του μπλοκ 5, όπου έμενε με τους γονείς και τα αδέρφια του. Ήταν λίγο μετά το βραδινό φαγητό τους και σε μια στιγμή ακούω πολλές ζωηρές και δυνατές φωνές.

Μινιατούρες του Ζ. Βογιατζόπουλου προορισμένες για έναν διαγωνισμό που διοργάνωσε το Υπουργείο Τηλεπικοινωνιών για να τιμήσει τον Εκατομμυριοστό Μετανάστη στις 18.1.1956. Επάνω: Ο Άτλας Μετανάστης. Κάτω: Το Καλωσόρισμα.

Stamp miniatures by Z. Vogiazopoulos predestinated for a competition organized by the Department of Telecommunications in honour of the one millionth Migrant on 18.1.1956.

Top: *Atlas the Migrant*. Bottom: *Welcome to Australia*.

Μπονεγκίλλα 2005.
Από αριστερά: Ο
Ζ. Βογιατζόπουλος, ο
Υπουργός Μεταφορών/
Αναπτυξιακών Έργων,
Πήτερ Μπάτσελορ,
και ο Γιώργος Βενέρης,
Πρόεδρος της Ελληνικής
Κοινότητας Όλμπουρι/
Γοντόνγκα.

From left: Zacharias,
Minister for Transport/
Department of
Infrastructure, Peter
Batchelor and Mr George
Veneris, President of
the Greek Community
Albourn/Wondonga, in
Bonegilla, 2005.

Το τρένο συνέχιζε το δρόμο του για την Μπονεγκίλλα. Οι μετανάστες της αποστολής κοίταζαν με τα πρόσωπά τους κολλημένα στα παράθυρα του τρένου, που έτρεχε να μας πάει μια ώρα γρηγορότερα στον τελικό προορισμό μας. Αρκετοί από αυτούς έσκυβαν έξω για να βλέπουν καλύτερα, παρά το τσουχτερό κρύο του σούρουπου. Πολλοί φαντάζονταν ήδη τους εαυτούς τους να ξεκουράζονται καθισμένοι σε ένα παγκάκι μαζί με την οικογένειά τους, σε κάποιο μικρότερο ίσως αγρόκτημα και να ρεμβάζουν τα χρυσαφιά απόβραδα. Ναι, θα μπορούσε να γίνει και αυτό το θαύμα. Εξάλλου ο λόγος που πήραν τη μεγάλη απόφαση και ταλαιπωρήθηκαν τόσο, ήταν για να εργαστούν όσο θ' άντεχαν τα μπράτσα τους τώρα που ήταν νέοι και να προκόψουν, ώστε να μπορέσουν κατόπιν να δώσουν μια ευκαιρία στα δικά τους παιδιά. Την ευκαιρία που δεν είχαν αυτοί εξαιτίας του πολέμου και ακολούθως του σκληρού αδερφοπόλεμου.

Αργά, κατά τις 10 το βράδυ φτάσαμε στο Albury (Όλμπουρι), όπου εκεί μας περίμεναν αρκετά και άνετα λεωφορεία για να μας μεταφέρουν

Αμέσως πετάχτηκα από το γραφείο μου να δω τι συμβαίνει. Τότε είδα τα νεαρά παιδιά να κυνηγούν με ξύλα και με πέτρες ένα πόσοιμ που το νόμιζαν για μεγάλο αρουραίο, αφού δεν είχαν ξαναδεί ποτέ τους τέτοιο ζώο και προσπαθούσαν να το σκοτώσουν. Φυσικά το κατατρομαγμένο ζώο προσπαθούσε πώς και πώς να σωθεί και τελικά σκαρφάλωσε σε έναν ευκάλυπτο και έτσι γλίτωσε τον σίγουρο θάνατό του από το φόβο και την άγνοια των νεαρών μεταναστών. Εξήγησα στον Κωστάκη, στον Κυριάκο και τους απορημένους φίλους τους ότι δεν ήταν μεγάλο ποντίκι, αλλά ήταν ένα πόσοιμ και ότι ήταν προστατευόμενο ζώο από τους νόμους της Αυστραλίας. Οι Αυστραλιανές αρχές θα έπρεπε να είχαν ενημερώσει τους καινούριους μετανάστες σχετικά με μερικά απλά μεν αλλά άγνωστα πράγματα, που θα συναντούσαν στην καινούρια τους πατρίδα την Αυστραλία. Όπως για παράδειγμα τα άγνωστα και αλλιώτικα γι' αυτούς ζώα (καγκουρό, κοάλα, πόσοιμ, νίνγκο, πλατύποδες κ.ά.), τα διάφορα πουλιά, τα δένδρα, τους θάμνους και τα λουλούδια.

στην Μπονεγκίλλα, που ήταν μερικά χιλιόμετρα από εκεί, κοντά στην τεχνητή λίμνη του Hume Weir (Χιούμ Γουέιρ). Στην πόλη του Όλμπουρι, στις αρχές της δεκαετίας του 1950, υπήρχαν πολύ λίγοι Έλληνες και σχεδόν όλοι τους ήταν Τσιριγώτες (από τα όμορφα Κύθηρα). Ήταν καλοί νοικοκύρηδες, ιδιοκτήτες εστιατορίων, καφετεριών, μίλκμπαρς και φαρμαδόροι, με μπροστάρηδες την οικογένεια του Δημήτρη (Τζίμη) Βενέρη με τους δυο γιους του. Ο Γιάννης και ο Γιώργος ήταν ιδιοκτήτες των καφετεριών “Κάπιτολ” και “Ριβερίνα” και του εστιατορίου “Στέικ Χάους”. Η οικογένεια αυτή όχι μονάχα πρόσφερε δουλειές στους καινουριοφερμένους, αλλά και ήταν πάντα πρόθυμη να τους εξυπηρετήσει σε ό,τι θα της ζητούσαν.³

Μετά από 6 περίπου ώρες ταξιδιού, φτάσαμε επιτέλους κατάκοποι στο Κέντρο Υποδοχής των Μεταναστών στην Μπονεγκίλλα, τον τελευταίο σταθμό του ταξιδιού μας. Μας τακτοποίησαν τον καθένα μας στο δωμάτιό του. Οι πιο πολλοί από εμάς δεν είχαμε όρεξη για το βραδινό φαγητό που σερβιριζόταν εκείνη την ώρα, αφού ήμασταν κατάκοποι. Το πρωί θα ξημέρωνε για μας μια καινούρια ζωή. Ξάπλωσα στο κρεβάτι μου. Όμως πού να με πάρει ο ύπνος εμένα! Έβλεπα, έβλεπα και τι δεν έβλεπα!

Την άλλη μέρα το πρωί αντικρίσαμε και πάλι λαμαρίνες αλλά εδώ τουλάχιστον ήταν δικαιολογημένο, αφού είχαμε έρθει σε ένα πρώην αμερικάνικο στρατόπεδο που θα χρησίμευε για το προσωρινό μας σπίτι μέχρι που να περάσουμε τις σχετικές διαδικασίες και στη συνέχεια να μας τακτοποιήσουν στις διάφορες εργασίες μας.⁴

Για μένα προσωπικά η Μπονεγκίλλα ήταν ο χώρος που συνδύασα το επαγγελματικό μου ξεκίνημα στην Αυστραλία αλλά και την προσωπική μου διαδρομή ως μετανάστης. Στο επόμενο ταξίδι μου έτυχε να έρθει στο καράβι ο τότε Υπουργός Μετανάστευσης Χάρολντ Χολτ (1950–1956). Είχε έρθει για να καλωσορίσει επισήμως τους νεοφερμένους μετανάστες, όπως συνήθιζε να κάνει και να τους δώσει λίγο κουράγιο. Ο Έλληνας διερμηνέας του, που συνήθως μετέφραζε το καλωσόρισμά του στους Έλληνες μετανάστες, συνέπεσε να είναι άρρωστος εκείνη τη μέρα και ο Υπουργός ζήτησε από την Ελβετή συνοδό μας κάποιον διερμηνέα. Εκείνη πρότεινε εμένα και έτσι έκανα εγώ τη διερμηνεία, που τον ενθουσίασε και ζήτησε να με κρατήσει να εργαστώ στο Υπουργείο Μετανάστευσης

³ Έκτοτε διατήρησα μεγάλη φιλία με τον αγαπητό μου φίλο, Γιώργο Βενέρη και τη γυναίκα του Ματούλα, καθώς επίσης και με την οικογένεια του Λουκά και Μαίρης Καπερώνη. Επίσης διατηρώ οικογενειακές σχέσεις με την οικογένεια της Ματούλας, με το φίλο μου Γιώργο Τραβασάρο, που είχε τότε το φημισμένο “Χιούμ Γουέιρ Κάφε”. Οι οικογένειες αυτές ήταν από τις πρώτες στο Όλμπουρι και πολύ δεμένες μεταξύ τους και ιδιαίτερα της Ματούλας με του Γιώργου Βενέρη και γι’ αυτό και συμπεθέριασαν κιόλας. Ο Γιώργος δεν έπαψε ούτε στιγμή να βοηθά τους συνανθρώπους του και πολύ περισσότερο τους καινουριοφερμένους. Είναι Πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Όλμπουρι-Γοντόνγκα για πολλά χρόνια (ακόμη και σήμερα) και δεν νομίζω ότι υπάρχει κανένας που να μην τον εκτιμά, όχι μόνο στο Όλμπουρι και τη Γοντόνγκα αλλά και σε όλη τη Ριβερίνα.

⁴ Η Μπονεγκίλλα στην πραγματικότητα ήταν ένα Κέντρο Διεκπαιώσεως ή και Προσωρινής Διαμονής ή Μεταγωγών των νεομεταναστών που είχε όμως μετατραπεί έτσι ώστε να εξυπηρετήσει το πρόβλημα της προσωρινής μας στέγασης.

Ο Πρωθυπουργός Γκοφ Γουίτλαμ με την Ελενίτσα και τον Ζ. Βογιατζόπουλο.

Prime Minister Gough Whitlam with Elenitsa and Z. Vogiazopoulos.

της Κοινοπολιτείας της Αυστραλίας. Όταν του είπα ότι ήμουν υπάλληλος της Δ.Ε.Μ.Ε., μου απάντησε πως δεν πείραζε αυτό και θα ήθελε να είμαι ταυτόχρονα και στη δύναμη του Υπουργείου Μετανάστευσης της Κοινοπολιτείας της Αυστραλίας.

Έτσι έμεινα στην Μπονεγκίλλα, όπου διορίστηκα στη θέση του Προϊστάμενου του μπλοκ 5, του πρώτου ελληνικού συνοικισμού της Μπονεγκίλλα. Εργάστηκα εκεί για μερικά χρόνια. Ύστερα από τις σχετικές εξετάσεις εργάστηκα παράλληλα τόσο στο Υπουργείο Μετανάστευσης στο Κέντρο, όσο και στο Κοινοπολιτειακό Γραφείο Εργασίας, καθώς και στη Δ.Ε.Μ.Ε. μέχρι τον Σεπτέμβρη του 1956. Τότε ήρθε από τη Δ.Ε.Μ.Ε. η προαγωγή μου με την ανάλογη αύξηση, αφού εξακολουθούσα να υπάγομαι σ' αυτήν με έδρα τη Γενεύη.

Το Κέντρο Υποδοχής και Εκπαίδευσης Μεταναστών

Η Μπονεγκίλλα λόγω της γεωγραφικής της θέσης ήταν ο ιδεώδης τόπος για τη στέγαση του Κέντρου Υποδοχής, αφού ήταν σχεδόν σε ίση σχετικά απόσταση από τη Μελβούρνη, την Αδελαΐδα και το Σύδνεϋ, αλλά και άλλες πόλεις της Αυστραλίας. Το Κέντρο ήρθε να επιλύσει τότε και τα τρία μεγάλα προβλήματα της μετανάστευσης. Αυτό της στέγης (το σπουδαιότερο), της εύρεσης εργασίας και της σχετικά εύκολης μετακίνησης των εργατών.

Στη γλώσσα των ιθαγενών, Μπον(ε)-γκίλλα, θα πει: “τόπος που συναντιούνται τα νερά και οι αγέρες”.⁵ Σε άλλη τους διάλεκτο σημαίνει “βαθιά νερά”. Πράγματι σε αυτό το σημείο συγκέντρωσαν όλα τα νερά από τα γύρω ποτάμια, όπως ο Mitta Mitta (Μίτα Μίτα), ο Kiewa (Κίεβα) και μεγάλες ποσότητες από τον ποταμό Murray (Μάρει). Η Μπονεγκίλλα βρίσκεται ακριβώς στο ακρολίμνι της τεχνητής λίμνης Hume (Χιούμ) —που κατασκευάστηκε από την ένωση των νερών, κυρίως των ποταμών Κίεβα και Μίτα Μίτα και με κάποια ενίσχυση του Μάρει— και είναι πολύ λίγα χιλιόμετρα (περίπου 2) από το μεγάλο υδροηλεκτρικό φράγμα του Χιούμ Γουέιρ. Απέχει 12 χιλιόμετρα από την πόλη Wodonga (Γοντόνγκα) και ανήκει στην πολιτεία της Βικτώριας. Στην απέναντι όχθη του Μάρει είναι η πόλη του Όλμπουρι, η οποία ανήκει στη Νέα Νότια Ουαλία. Την εποχή εκείνη υπήρχαν αυτές οι δυο επαρχιακές μικρές πόλεις κοντά στο Κέντρο. Οι δυο αυτές πόλεις ενώθηκαν σε μια μεγαλούπολη. Πριν μερικά χρόνια, στις αρχές της δεκαετίας του 1970, η τότε κυβέρνηση του Goff Whitlam (Γκοφ Γουίτλαμ), που ήταν ένας από τους πιο προοδευτικούς πρωθυπουργούς (1972–1975) της χώρας,⁶ αποφάσισε να δημιουργήσει εκεί ένα καινούριο διοικητικό κέντρο. Στόχος ήταν η αποκέντρωση των διάφορων σπουδαίων υπηρεσιών της Κοινοπολιτείας (όπως η Κεντρική Υπηρεσία της Εφορίας) καθώς και η μεταφορά τους στην “AL(bury)+(wo)DONGA” (ΑΛΝΤΟΝΓΚΑ) όπως ονομάστηκε η νέα πόλη. Όμως εδώ και μερικά χρόνια εγκαταλείφτηκε η προσπάθεια για την Αλντόνγκα.

Η Μπονεγκίλλα είχε περί τα 23–28 οικιστικά συγκροτήματα (μπλοκ ή συνοικίες) με περίπου 25–30 οικήματα (χατσ) το καθένα. Επίσης είχε και 4 ακόμη στα οποία στεγαζόταν το νοσοκομείο, η διοίκηση, οι αποθήκες και

Ο Γιώργος Γκουλιόβας, αήττητος Πρωταθλητής Αυστραλίας για πολλά χρόνια.

Undeafated Wrestling Champion for Australia for many years, George Gouliovas.

⁵ Θαρρείς και το όνομα Μπονεγκίλλα είναι συμβολικό, μιας και είναι ακόμη και σήμερα ο τόπος που συναντιούνται τα διάφορα ρεύματα των νεομεταναστών για να θυμηθούν με τα παιδιά και τα εγγόνια τους και ν’ αναπολήσουν τα πρώτα τους βήματα στη χώρα του Νότου, την καινούρια τους πατρίδα.

⁶ Ο Γκοφ Γουίτλαμ ήταν αυτός που αποστόμωσε τους ρατσιστές Αυστραλούς που διαρκώς μας αποκαλούσαν χλευαστικά και υβριστικά θα έλεγα, “New Australians” (Νιού Αυστράλιανς), μαζί με τα τόσα άλλα, “γουόγκς” κ.ά. Ήταν ο πρωθυπουργός που τόνισε από την τηλεόραση πως όλοι μας είμαστε “Νιου Αυστράλιανς” αφού μόνο οι γηγενείς είναι “Old Australians” (Ολντ Αυστράλιανς) και συνέστησε να πάψουν να βρίζουν κατ’ αυτόν τον τρόπο τους καινούριοφερμένους. Ο Γουίτλαμ ήταν και είναι πολύ φιλέλληνας. Αποστήθιζε αρκετές φράσεις τόσο στην Αρχαία Ελληνική αλλά και στη Νεοελληνική που τις χρησιμοποιούσε άνετα σε συγκεντρώσεις Ελλήνων μεταναστών και ελληνικά φεστιβάλ ή άλλες μεγάλες συναθροίσεις. Με ευχαρίστηση ερχόταν τακτικά στο Πρακτορείο Ταξιδιών Galaxy, που είχαμε συνεταιρικά στην οδό Λόνσντεϊλ (Lonsdale Street) στη Μελβούρνη, εγώ με τους πρωτοπαλαιστές και εξαιρετικούς φίλους, Γιώργο Γκουλιόβα (με τον οποίο ήταν πολύ καλοί φίλοι) και Μάριο Μιλάνο και έπινε ελληνικό

Ο Πρωθυπουργός,
Μάλκολμ Φρέιζερ
(1975–1983).
Prime Minister,
Malcolm Fraser
(1975–1983).

η αγορά. Η κάθε συνοικία της, εκτός από τα 23–25 οικήματα περίπου διαθέσιμα για τους μετανάστες, είχε και άλλα για αποθήκη, μαγειρείο, μεγάλη τραπεζαρία, χώρο ψυχαγωγίας, πρώτες βοήθειες, πλυσταριά, λουτρά και τουαλέτες. Υπήρχε γυμναστήριο, αίθουσα χορού καθώς και γήπεδα για όλα τα σπορ. Μόνο το ποδόσφαιρο, το τέννις και το κρίκετ είχαν από ένα γήπεδο για ολόκληρο το Κέντρο. Από την ισχυρότατη και ανίκητη τότε ομάδα από μετανάστες του προσωπικού της Μπονεγκίλλα γεννήθηκε το Αυστραλιανό ποδόσφαιρο όπως το ξέρουμε τώρα, με πρωταγωνιστές τους Τοντόροβιτς (αρχηγός), Νίκολιτς, Ράντεκ, Ραντούλοβιτς, Μπογκντάνοβιτς, Μιχαήλοβιτς, Ίβο Παλλ, Λέοβιτς, Τάσιτς, Λέρμαν, Ν. Κόντης, Κλουτς, Μ. Ρέσουκ, Σ. Ρέσουκ, Καποτόντι, Μαντρώ, Μάιχνερ, Σλάβικ, Πούρι, Φέρμο, Ν. Στρατής, Χρζίνα, Γκλέριαν και με κατοπινό αρχηγό τον Γκένια Κοστρόμιν, ο οποίος μάλιστα παντρεύτηκε μια Ελληνίδα, τη Νούλα, που τη γνώρισε στην Τεργέστη.

Το κάθε οίκημα-ξενώνας ήταν χωρισμένο σε δέκα δωμάτια, όλα φρεσκοβαμμένα και επιπλωμένα με δυο συνήθως κρεβάτια. Ανάλογα με την περίπτωση είχε και τρίτο κρεβατάκι ή κούνια για ανδρόγυνα με παιδιά. Το κάθε δωμάτιο εκτός από τα κρεβάτια του, που ήταν στρωμένα με καλά στρώματα και καθαρές κουβέρτες, άσπρα σεντόνια, δυο πετσέτες (μια του μπάνιου και μια του προσώπου), είχε ένα τραπέζι, δυο καρέκλες, δίσκο με πιατικά και μαχαιροπίρουνα και φυσικά τις απλές μα απαραίτητες ντουλάπες. Ο ιματισμός, τα σεντόνια και οι πετσέτες αλλάζονταν δυο φορές την εβδομάδα και η καθαριότητα ήταν το κάτι άλλο αφού γινόταν καθημερινή επιθεώρηση. Στην καθαριότητα είχαν προσληφθεί και αρκετοί Έλληνες μετανάστες όπως και στα μαγειρεία. Όπως ήταν φυσικό σε όλο το Κέντρο οι πιο πολλές εργασίες σε όλους τους κλάδους καλύπτονταν από Ιταλούς μετανάστες, μιας που αυτοί είχαν έρθει πολύ πιο μπροστά από τους Έλληνες. Ο κάθε οικισμός-μπλοκ είχε το γραφείο του διευθυντή και του βοηθού του, όπου μπορούσε ελεύθερα, μέρα και νύχτα, να πάει ο κάθε μετανάστης και να ζητήσει βοήθεια για ό,τι ανάγκη τύχαινε να είχε.

καφέ καλαμπουρίζοντας πάντα ενώ αναφερόταν με θαυμασμό για την Ελλάδα. Ο Γιώργος Γκουλιόβας και ο Μάριο Μιλάνο για πολλά χρόνια ήταν μια εξαιρετική δυάδα και διατήρησαν τις ζώνες των πρωταθλητών Αυστραλασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ο Malcolm Fraser (Μάλκολμ Φρέιζερ) είναι επίσης ένας φιλέλληνας επιτυχημένος πρώην πρωθυπουργός (1975–1983) της Αυστραλίας, ο οποίος μάλιστα έδωσε στην κορούλα του το κλασικό Ελληνικό όνομα Φίβη, από την αγάπη που έχει για την Ελλάδα και τον κλασικό πολιτισμό της. Ο Φρέιζερ είναι επίσης εκείνος που εδραίωσε τον πολυπολιτισμό, που είχε ξεκινήσει ο Γουίτλαμ και που συνεχίζουν να τον υποστηρίζουν και οι δυο στη χώρα μας.

Επάνω αριστερά: Φάση από έναν αγώνα μεταξύ *Μπονεγκίλλα Γιουνάιτεντ* και *Όλμπουρι Γιουνάιτεντ*.

Top left: A soccer game between *Bonegilla United* and *Albury United*.

Επάνω δεξιά: Ο κ. Ευγένης Κοστρόμιν (πρώτος από αριστερά) και το ζεύγος Βάσω και Σταύρος Μιμίδας.

Top right: Mr Eugene Kostromin (first from left), Mrs Vaso and Mr Stavros Mimidas.

Κέντρο: Ο Διευθυντής, κ. Χένρι Γκουίν, παρουσιάζει το Κύπελλο Πρωταθλήματος στον Τοντόροβιτς (δεύτερος από δεξιά), τον αρχηγό της *Μπονεγκίλλα Γιουνάιτεντ*.

Centre: The Director, Mr Henry Gouinn, presents the Championship Cup to captain Todorovic (second from right) of *Bonegilla United Football/Soccer Club*.

Κάτω: Στιγμιότυπο πριν την έναρξη ενός τελικού αγώνα μεταξύ *Μπονεγκίλλα Γιουνάιτεντ* και *Όλμπουρι Γιουνάιτεντ*.

Bottom: A snapshot before a final game between *Bonegilla United* and *Albury United*.

Η Μπονεγκίλλα εκτός από τις συνοικίες της, είχε νοσοκομείο με διακόσια κρεβάτια και ξεχωριστό δικό του αναρρωτήριο. Επίσης υπήρχε και ξεχωριστό τμήμα για την ανάρρωση των φυματικών και των προφυματικών. Ευτυχώς μόνο δυο Έλληνες ήταν φυματικοί. Οι περισσότεροι ήταν Πολωνοί. Υπήρχε και ξεχωριστό παιδικό τμήμα του νοσοκομείου, αλλά και ένα παιδικό αναρρωτήριο περιτριγυρισμένο με όμορφους κήπους γεμάτους με πληθώρα από διάφορα όμορφα λουλούδια.

Το Κέντρο είχε σχολεία για τους μεγάλους για την εκμάθηση της Αγγλικής, σχολείο για τα παιδιά με δώδεκα δασκάλους και δασκάλες, αλλά και νηπιαγωγεία με παιδικές χαρές γεμάτες με διάφορα παιχνίδια και λουλούδια. Όλα αυτά ήταν σε πολύ μεγάλους και άνετους χώρους, αφού δεν υπήρχε θέμα χώρου στις τεράστιες εκτάσεις της πλούσιας Αυστραλίας. Επιπλέον υπήρχε μια τεράστια καντίνα και δίπλα της (ενωμένη) μια εξίσου μεγάλη αποθήκη, που προσέφερε τα πάντα σε τιμές κόστους.

Υπήρχε και ένας μεγάλος κινηματογράφος όπου έπαιζε κάθε Τετάρτη και Σάββατο. Ποτέ όμως την Κυριακή. Ο θερινός κινηματογράφος λειτουργούσε

Επάνω: Το Χολ της Y.M.C.A. στην Μπονεγκίλλα.

Top: Bonegilla, Y.M.C.A Hall.

Κάτω αριστερά: Τα πρώτα Ελληνόπουλα στο σχολείο της Μπονεγκίλλα (η Κούλα Καπερώνη, πρώτη από αριστερά).

Bottom left: First Greek children at the Bonegilla Primary School (first from left: Koula Kaperoni).

Κάτω δεξιά: Το Σινεμά της Μπονεγκίλλα.

Bottom right: Bonegilla Cinema Hall.

Η Μπονεγκίλλα και μέρος της λίμνης Χιούμ Γουέιρ.

Bonegilla and part of the lake, Hume Weir.

όταν ήταν κατάλληλος ο καιρός. Στην αίθουσα του κινηματογράφου γινόταν, πρώτα απ' όλα, το καλωσόρισμα των νεοφερμένων από τη Διοίκηση αλλά και διάφοροι χοροί. Στους ελληνικούς χορούς συμμετείχαν και άλλες φυλές, που τους άρεσε η ευχάριστη ελληνική μουσική.

Το Κέντρο είχε δυο μεγάλες αίθουσες, μια της Υ.Μ.Σ.Α. (Young Men's Christian Association) και η άλλη της Υ.Υ.Σ.Α. (Young Women's Christian Association) για την ψυχαγωγία των μεταναστών. Όμως και οι δυο ήταν συνήθως μεικτές με συμπληρωματικούς χώρους η κάθε μια, όπως καφενεία, μπαρ (που σερβίριζε μόνο καφέ, τσάι, λεμονάδες και πορτοκαλάδες δωρεάν), αναγνωστήριο και γυμναστήριο. Υπήρχαν επίσης και μερικές εκκλησίες (Αγγλικανική, Καθολική, Μεθοδιστών, Βαπτιστών και μια Λουθηρανική). Αρκετά αργότερα έγινε και μια Ελληνική στο ελληνικό μπλοκ 22. Πολλές φορές κάναμε χορούς και σ' αυτές τις αίθουσες αλλά και στην πλατεία του ελληνικού μπλοκ 5, που ήταν το κεντρικότερο σημείο του Κέντρου. Το μπλοκ 22 στέγαζε αργότερα τους Έλληνες και στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν για αρκετό διάστημα και μερικά άλλα όπως το 10 και το 11. Υπήρχε ένα μεγάλο κτίριο με μια μεγάλη αίθουσα που στέγαζε το γραφείο Οικονομικών, της Εκπαίδευσης, της Πρόνοιας και τις διάφορες άλλες διοικητικές υπηρεσίες, εκτός από το Γραφείο (Κοινοπολιτειακό) Εργασίας. Αυτό είχε ξεχωριστό δικό του κτίριο, με τριάντα περίπου διαχωρισμένα γραφεία για τις συνεντεύξεις. Η Μπονεγκίλλα είχε τέσσερις τράπεζες και ένα μεγάλο ταχυδρομείο.

Η απέραντη τεχνητή λίμνη Χιούμ δρόσιζε τα καλοκαίρια σχεδόν όλους τους μετανάστες από την ανυπόφορη ζέστη και τις μυριάδες και παρά πολύ επίμονες μύγες της Αυστραλίας. Έχει καθιερωθεί να λέγεται ότι ο εθνικός χαιρετισμός της χώρας είναι η κίνηση του χεριού που προσπαθεί να διώξει τις μύγες. Όπως έχει επίσης καθιερωθεί στην εθνική ενδυμασία της και το πλατύγυρο καπέλο από το οποίο κρέμονται μερικές δεκάδες φελλοί. Έτσι με την παραμικρή κίνηση του κεφαλιού κουνιούνται οι φελλοί και διώχνουν

τις μύγες απαλλάσσοντάς σε από την ενόχλησή τους. Όμως η τεχνητή αυτή λίμνη Χιούμ είχε σκεπάσει με τα νερά της κάμπους και δάση που είχαν μεγάλα και αιωνόβια δένδρα.

Πολλά δένδρα δεν φαίνονταν και ήταν αρκετοί οι τολμηροί μετανάστες, που δεν λάβαιναν υπόψη τις πολλές προειδοποιητικές πινακίδες (ή και δεν καταλάβαιναν τι έγγραφαν) και βουτούσαν στα θολά νερά της λίμνης. Μερικοί από αυτούς σφηνώθηκαν στα κλαδιά τους και έχασαν τη ζωή τους. Τη ζωή που καλά καλά δεν είχε αρχίσει στην καινούρια τους πατρίδα.

Άφιξη Αποστολής Μεταναστών

Τις περισσότερες φορές οι συνοδοί μεταναστών παραλαβαίναμε τους καινουριοφερμένους από το λιμάνι της Μελβούρνης και μερικές φορές από το μακρινό Φριμάντλ, στη Δυτική Αυστραλία. Από τη Μελβούρνη παίρναμε το τρένο για το Όλμπουρι ή τη Γοντόνγκα και από εκεί με άνετα λεωφορεία συνεχίζαμε ως στο τέλος του ταξιδιού μας, που ήταν στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα. Κάναμε συνήθως 5–6 ακόμη και 8 ώρες ταξίδι με ενδιάμεσους σταθμούς στο Seymour (Σίμορ), στη Benalla (Μπενάλα) και στη Wangaratta (Γουανγκαράτα) και άλλοτε πάλι στο Broadford (Μπρόντφορντ) για φαγητό και το απαραίτητο ξεμουδιασμα. Θυμάμαι πως πάντα με ρωτούσαν οι υπεύθυνοι των σταθμών, 2–3 ημέρες ενωρίτερα, για να μάθουν πόσους Ιταλούς και Έλληνες θα είχε η αποστολή για να ετοιμάσουν μπόλικο ψωμί, γιατί μόνο οι Έλληνες και οι Ιταλοί ήταν ψωμάδες και ήθελαν περισσότερο ψωμί στο φαγητό τους.

Όταν έφταναν τα λεωφορεία με την κάθε καινούρια αποστολή των μεταναστών, ήταν συνήθως σούρουπο ή βράδυ αλλά και πολλές φορές τύχαινε και μεσάνυχτα. Εγώ, όπως και όλοι οι διευθυντές σε όλα τα μπλοκ, έπαιρνα τις καταστάσεις τους ένα περίπου μήνα ενωρίτερα. Ανάλογα μ' αυτές τις καταστάσεις τους τακτοποιούσα στα οικήματα και στα δωμάτια που θα έμεναν, ώσπου να τακτοποιηθούν στη συνέχεια από τις διάφορες υπηρεσίες. Αυτό γίνονταν συνήθως σε όλο το Κέντρο της Μπονεγκίλλα, από την ίδρυσή της μέχρι και που έκλεισε, από ό,τι γνωρίζω. Οι καταστάσεις αυτές ήταν από τη Δ.Ε.Μ.Ε. με βάση τα στοιχεία από το γραφείο έκδοσης των διαβατηρίων. Παρόλα αυτά όμως, έτυχαν και περιπτώσεις που το όνομα του αρχηγού της οικογένειας διέφερε από κάποιο παιδί του ή από μηχανικό λάθος ή από απροσεξία κάποιου δακτυλογράφου.⁷ Έτσι το Πλέσσας, γινόταν Μπλέσσας και ο Αμπελάς γινόταν Μπελάς.

Μια ή και δυο ημέρες πριν, αν υπήρχαν μερικοί παλαιότεροι μετανάστες στο μπλοκ 5, τους χώριζα σε ομάδες και αφού τους εξηγούσα το σκοπό της “σύναξης”, στη συνέχεια τους παρακαλούσα να με βοηθήσουν να τακτοποιήσουμε τους καινουριοφερμένους όσο πιο γρήγορα γίνονταν στα δωμάτια

⁷ Θυμάμαι μια περίπτωση που το διαβατήριο κάποιου —παρόλο που το είχε στα χέρια του για μήνες, δεν το πρόσεξε— ανέγραφε το επίθετο του στην Αγγλική χωρίς το *μ*, αφού το ελληνικό *μπ*, γινόταν *b*. Νόμισε λοιπόν πως του άλλαξα εγώ το όνομα και για χρόνια τα είχε μαζί μου.

τους. Όλοι θυμούνταν τη δική τους ταλαιπωρία από το μακρινό ταξίδι με το καράβι και στη συνέχεια με το τρένο και μετά με τα λεωφορεία και έτσι προθυμότητα και με μεγάλη τους χαρά αναλάβαιναν να συνοδεύσουν στα δωμάτιά τους τους συμπατριώτες μας.

Αν ήταν οικογένειες στην αποστολή, αυτές είχαν πάντα προτεραιότητα. Ο αρχηγός της οικογένειας κρατούσε μια κάρτα που είχε γραμμένο μαζί με τα ονόματα της οικογένειας και τον αριθμό του μπλοκ, του κτιρίου και των δωματίων τους. Το δωμάτιο των παιδιών ήταν πάντα δίπλα σε αυτό που έμενε το ανδρόγυνο. Οι ανύπαντροι μετανάστες είχαν και αυτοί μια παρόμοια κάρτα.

Μόλις διάβαζα την κάρτα τους και φώναζα τον αριθμό τους, τους παραλάβαιναν οι “παλιοί”, που ο καθένας είχε τον τομέα του και τους πήγαιναν εκεί που θα έμεναν όσο καιρό θα ήταν μαζί μας, στο μπλοκ 5, ακριβώς στο κέντρο της Μπονεγκίλλα. Ήταν πολύ συγκινητικό θυμάμαι να βλέπεις τους περισσότερους από τους συμπατριώτες μας να σταματούν για μια στιγμή, όταν άκουγαν γνώριμη ανθρωπολαλιά και να γυρίζουν το κεφάλι να δουν από πού ερχόταν η γνώριμη γι’ αυτούς φωνή. Δάκρυζαν αρκετοί από αυτούς όταν έβλεπαν συμπατριώτες τους να τους παραλαμβάνουν και να τους συνοδεύουν στα δωμάτιά τους, που όλα ήταν φωταγωγημένα με ανοιχτά τα θυροπαράθυρα. Σταυροκοπιόταν και έλεγαν “Δόξα τω Θεώ, δεν θα χαθούμε, να που βρήκαμε και δικούς μας ανθρώπους να μας

Ο Ζ. Βογιατζόπουλος στο γραφείο του, στο μπλοκ 5 της Μπονεγκίλλα.

Z. Vogiazopoulos in his office at the block 5 in Bonegilla.

φροντίσουν!” Τα κάτασπρα σεντόνια στα στρωμένα κρεβάτια τους λες και τους προσκαλούσαν για ύπνο κι αυτοί, έτσι όπως ήταν ντυμένοι και τσαλακωμένοι, έπεφταν σχεδόν αμέσως στα κρεβάτια τους, άλλοι για να δοκιμάσουν και άλλοι γιατί ήταν κατάκοποι απ’ το πολύωρο ταξίδι τους.

Πολλοί από τους μετανάστες, που παρέμεναν ακόμα στο μπλοκ 5, με ρωτούσαν ενωρίτερα για τα ονόματα των καινούριων, γιατί αν υπήρχαν συγγενείς, γνωστοί ή και συγχωριανοί τους ήθελαν να τους υποδεχθούν οι ίδιοι και να τους ενημερώσουν σχετικά με την παραμονή τους εκεί αλλά και γενικότερα για τη ζωή στην Αυστραλία. Όμως πολύ περισσότερο ήθελαν να μάθουν με λαχτάρα τα νέα από την Πατρίδα, την Ελλάδα, που μόλις είχαν αφήσει πίσω τους. Το σύστημά μου αυτό άρεσε πολύ στον Διευθυντή του

Επάνω: Φαγητό στην Τραπεζαρία του μπλοκ 5.

Top: Meal at the Dinning Hall, Bonegilla/block 5.

Κάτω: Μια από τις 29 Τραπεζαρίες στην Μπονεγκίλλα.

Bottom: One of the 29 Dinning Halls at the Bonegilla Centre.

Κέντρου της Μπονεγκίλλα και το εφάρμοσε από τότε σε όλα τα μπλοκ-συνοικίες της. Μ' αυτόν τον τρόπο δεν είχαμε καθυστερήσεις, προπάντων όταν τύχαινε να βρέχει, κάτι που συνέβαινε συχνά.

Μόλις ξεκουράζονταν για λίγο, αφού τους καλωσόριζα και επίσημα, τους εξηγούσα από τα μεγάφωνα πως το τραπέζι ήταν στρωμένο και ότι μπορούσαν να πάρουν το βραδινό τους φαγητό στην τραπεζαρία.

Το καλωσόρισμά μου συνήθως ήταν τυπικό, ολιγόλογο και αρκετά κατατοπιστικό. Ακόμη θυμάμαι τα λόγια που αντηχούσαν από τα μεγάφωνα:

Αγαπητοί συμπατριώτες!

Καλωσήρθατε στην Αυστραλία και ιδιαίτερα στο ελληνικό μπλοκ 5 της Μπονεγκίλλα.

Το όνομά μου είναι Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος. Είμαι ο υπεύθυνος του μπλοκ 5 και θα είμαι πάντα στη διάθεση όλων σας 24 ώρες το 24ωρο. Το μπλοκ αυτό είναι, ας πούμε, ένα είδος συνοικίας και επειδή εδώ στο Κέντρο υπάρχουν πολλά τέτοια μπλοκ, το καθένα από αυτά έχει τον δικό του αριθμό. Το δικό μας μπλοκ έχει τον αριθμό 5 και αυτό είναι το ελληνικό μπλοκ. Αυτό θα ζητάτε αν τυχόν χαθείτε. Όλα τα άλλα είναι των διαφόρων άλλων εθνικοτήτων ή και των διαφόρων Υπηρεσιών. Όλα αυτά τα στοιχεία: τα ονόματά σας, το δωμάτιό σας και το μπλοκ 5, είναι γραμμένα στην κάρτα σας και αυτή θα είναι και η ταχυδρομική σας διεύθυνση όσο θα παραμείνετε εδώ. Αν τυχόν σας συμβεί κάτι, ο,τιδήποτε κι αν είναι, θέλω ελεύθερα και χωρίς κανέναν δισταγμό, να έλθετε είτε στο γραφείο μου είτε στα δωμάτιά μου, ό,τι ώρα και να είναι και θα κάνω ό,τι μπορώ για να σας εξυπηρετήσω. Σας επαναλαμβάνω ότι είμαι στη διάθεσή σας.

Επειδή τώρα είστε πολύ κουρασμένοι από το ταξίδι σας, αύριο, μετά το πρωινό σας, θα σας δώσω τις οδηγίες για το τι είναι στο πρόγραμμα να κάνουμε με τις διάφορες Υπηρεσίες του Κέντρου της Μπονεγκίλλα. Σε όλα που θα πρέπει να κάνετε και σε ό,τι θελήσετε ή χρειασθείτε, θα είμαι σε κάθε βήμα σας μαζί σας, μέρα ή νύχτα πάντα μαζί σας, όσο θα μείνετε εδώ. Τώρα, θα ήθελα να σας παρακαλέσω να περάσετε από την τραπεζαρία να πάρετε το φαγητό που ετοίμασε για σας ο αρχιμάγειράς μας, Λουκάς Καπερώνης, που σας περιμένει με το προσωπικό του για να σας σερβίρει.

Καλωσήρθατε και πάλι.

Στην τραπεζαρία ο αρχιμάγειρας φίλος μου, Λουκάς Καπερώνης, με το προσωπικό του τους περίμενε με νόστιμα ελληνικά φαγητά (εκτός από τις αρχές που δεν είχα τον Λουκά στο δικό μου μπλοκ) και ζεστό τσάι, κακάο, καφέ, γάλα ή φρουτοχυμούς το καλοκαίρι. Στη συνέχεια πήγαινα στην τραπεζαρία και τους γνώριζα από κοντά, τους έδινα κουράγιο για το μέλλον τους και απαντούσα στις πάμπολλες απορίες και ερωτήσεις τους. Και είχαν χίλιες δυο ερωτήσεις να μου κάνουν, όπως ήταν φυσικό, για το κάθε τι, μιας και όλα εδώ τους ήταν άγνωστα! Ήταν πολύ συγκινητικό να βλέπεις ανθρώπους, παρά τη μεγάλη κούρασή τους και το προχωρημένο της ώρας, να αφήνουν το φαγητό τους μισοφαγωμένο στο τραπέζι (και άλλους με τα πιάτα τους στα χέρια) και να μαζεύονται ολόγυρα για να ακούσουν όσα περισσότερα μπορούσαν. Σε λίγα λεπτά οι περισσότεροι ήταν μαζεμένοι γύρω μου και ρουφούσαν τα λόγια μου. Μετά από λίγο τους καληνύχιζα.

Το επίσημο καλωσόρισμα
στο Σινεμά.
Official Welcoming
Reception at the Bonegilla
Cinema.

Την επομένη τους εξηγούσα το πρόγραμμα της ημέρας. Συνήθως αυτό γινόταν μετά από το πρωινό τους, που ήταν τότε με τηγανητά αυγά και ζαμπόν ή με λουκάνικα, κόρνφλεξ ή πόριτζ, ζεστό γάλα, τσάι, κακάο, καφέ και φρυγανιές ή σκονς. Μετά θα έπρεπε γύρω στις 9 π.μ. να συγκεντρωθούν για να πάμε όλοι μαζί, ακριβώς στις 10 π.μ., στην τεράστια αίθουσα του κινηματογράφου, περίπου 300 μέτρα παρά κάτω (το μπλοκ 5 ήταν σε λόφο). Εκεί θα τους καλωσόριζε επίσημα ο Διευθυντής του Κέντρου, Henry Guinn (Χένρι Γκουίν), ο οποίος ήταν ένας φιλέλληνας απόστρατος Συνταγματάρχης που υπηρέτησε στη Μακεδονία, στην Κρήτη, στη Μέση Ανατολή, στην Ταϊλάνδη και στην Ιαπωνία.

Όταν πηγαίναμε στη μεγάλη αίθουσα του κινηματογράφου, όλα ήταν έτοιμα και περίμεναν τους καινούριοφερμένους που με σύστημα και τάξη έπαιρναν τη θέση τους. Γεμάτοι αγωνία περίμεναν να δουν και να ακούσουν προσεκτικά τους υπεύθυνους, που θα τους καλωσόριζαν επίσημα στο Κέντρο Υποδοχής και Εκπαίδευσης της Μπονεγκίλλα και στην καινούρια τους πατρίδα την Αυστραλία.

Πρώτος έμπαινε ο Διευθυντής του Κέντρου ακολουθούμενος από τον Διευθυντή του Κοινοπολιτειακού Γραφείου Εργασίας αλλά και τους Διευθυντές Κοινωνικής Πρόνοιας, Εκπαίδευσης, τον Διευθυντή του Νοσοκομείου και Υγείας και άλλους. Εμείς οι διερμηνείς κάναμε τη σχετική παρουσίασή τους και τη διερμηνεία των ομιλιών τους στη γλώσσα των μεταναστών. Ο Χένρι Γκουίν, ο Διευθυντής του Κέντρου της Μπονεγκίλλα, τους καλωσόριζε κι άρχιζε συνήθως σχεδόν πάντα κάπως έτσι:

Καλωσήλατε στην Αυστραλία. Με μεγάλη μου χαρά σας καλωσορίζω στην Μπονεγκίλλα, όπου έχω την τιμή να είμαι Διευθυντής της. Πολύ θα ήθελα να τη θεωρήσετε σαν το πρώτο, μα προσωρινό σας σπίτι, όπου θα μείνετε από λίγες μέρες έως και λίγες εβδομάδες, ώσπου να σας βρούμε δουλειά.

Συνεχίζοντας τους έλεγε σε γενικές γραμμές για τη ζωή στην Αυστραλία και κυρίως για τη ζωή στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα, λίγα λόγια για την ιστορία της, την περιοχή και για τους στόχους της Διεύθυνσης. Τόνιζε πάντα ότι θα έκανε ό,τι μπορούσε ώστε να τακτοποιηθούν σε δουλειές όσο πιο γρήγορα γινόταν, για να φτιάξουν το νοικοκυριό τους το συντομότερο. Δεν ξεχνούσε στο τέλος να τους ρωτήσει αν κάποιος ανάμεσά τους ήταν μάγειρας, ώστε να εργαστεί στα μαγειρεία του Κέντρου αν το ήθελε. Έτσι ο πρώτος βοηθός του αρχιμάγειρά μας, του Λουκά, ήταν κάποιος Βορειοηπειρώτης από την Κοζάνη, που το επίθετο του ήταν Αναστάσης Νάστα, γνωστός σαν Γιοβάνης. Όταν είπε στον κ. Γκουίν ότι ήταν μάγειρας στο στρατό, ο Διευθυντής τον προσέλαβε αμέσως. Αργότερα τον προσέλαβα υπεύθυνο στην τραπεζαρία του Australian Glass και αφού ήταν καλός ζαχαροπλάστης από την Κωνσταντινούπολη άνοιξε μετά με το ίδιο όνομα το γνωστό μας ζαχαροπλαστείο “Κωνσταντινούπολη”.

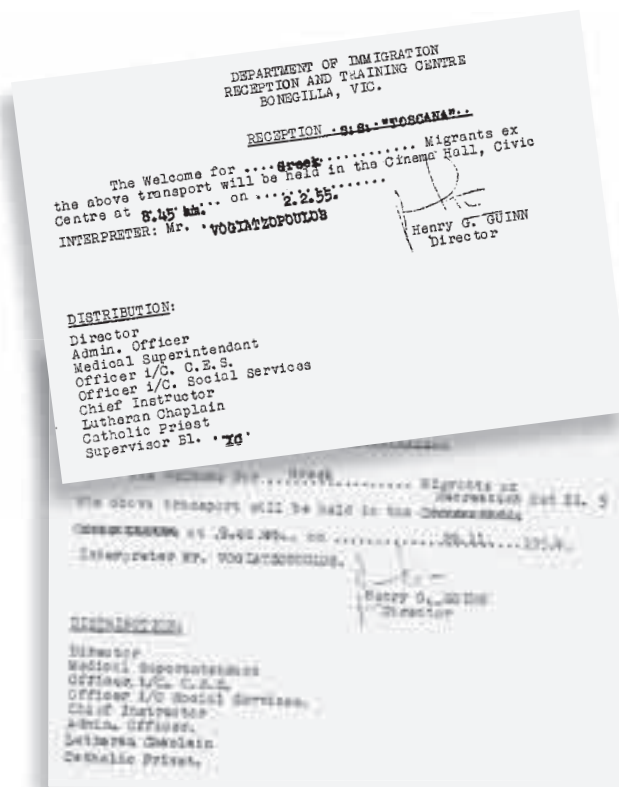
Μετά τους καλωσόριζε ο Διευθυντής του Κοινοπολιτειακού Γραφείου Εργασίας, Carl Reeves (Καρλ Ριβς) και τους εξηγούσε για το τι θα έπρεπε να κάνουν για να καταγραφούν και να ταξινομηθούν οι γνώσεις τους (γενικής παιδείας, τεχνικές και μη) ανάλογα με τον κλάδο, ώστε να προωθηθούν τελικά στην κατάλληλη εργασία. Στην πλειονότητά τους τότε ήταν

Αριστερά: Κοινοποιήσεις για το καλωσόρισμα των μεταναστών.

Left: Notices for the welcoming of the migrants.

Δεξιά: Ο Διευθυντής της Μπονεγκίλλα, Χένρι Γκουίν.

Right: The Director of Bonegilla, Mr Henry Guinn.

γεωργοί και ανειδίκευτοι εργάτες, γι' αυτό πάντα τους τόνιζε ότι όσοι ήθελαν θα μπορούσαν να ειδικευτούν με κατάλληλη εκπαίδευση. Περισσότερα θα μάθαιναν όταν θα περνούσαν από το Γραφείο Εργασίας όπου, χωρίς κανέναν δισταγμό, θα μπορούσαν να ρωτήσουν ό,τι ήθελαν αλλά και να δηλώσουν ό,τι νόμιζαν απαραίτητο για τις δουλειές τους ή για τις δουλειές που θα ήθελαν να κάνουν.

Αδελφές νοσοκόμες στον κήπο του Νοσοκομείου της Μπονεγκίλλα.

Nurses in the garden of the Bonegilla Hospital.

Ακολουθούσαν οι άλλοι διευθυντές, που πάντα όλοι τους είχαν οδηγίες για το τι θα έλεγαν, ο καθένας φυσικά στον κλάδο του. Στη συνέχεια τους καλωσόριζε ο Αρχίατρος και τους εξηγούσε πως ήταν απαραίτητο και θα έπρεπε να ξαναπεράσουν από όλες τις ιατρικές εξετάσεις και τις ακτινοσκοπήσεις — παρά το γεγονός ότι στην πατρίδα τους προτού μπαρκάρουν είχαν περάσει και από Αυστραλούς γιατρούς και από ακτίνες. Αν όλα ήταν εντάξει, τότε θα μπορούσαν να τοποθετηθούν στις διάφορες εργασίες που θα τους εξασφάλιζε το Γραφείο Εργασίας. Σε πολλούς μετανάστες δεν πολυάρεσε αυτό που άκουγαν. Και όμως οι επανεξετάσεις ήταν απαραίτητες, γιατί έτυχαν και περιπτώσεις μεταναστών που παρουσίασαν κάποιες ασθένειες κατά τη διάρκεια του ταξιδιού και έτσι έπρεπε να μείνουν μέχρι και δυο με τρεις μήνες για να αναρρώσουν και στη συνέχεια να πάνε με καλή υγεία στον προορισμό τους.

Άρρωστα μεταναστώπουλα στο παιδικό αναρρωτήριο της Μπονεγκίλλα.

The Children's Recovering Ward-Bonegilla Hospital.

Ο Λουκάς Καπερώνης (τρίτος από αριστερά) και οι πρώτοι Έλληνες στην Μπονεγκίλλα.

Loukas Kaperonis (third from left) and the first Greeks in Bonegilla.

Επόμενο ήταν βέβαια ότι οι παραπάνω ομιλίες-καλωσορίσματα και οι οδηγίες διερμηνεύονταν στη γλώσσα του μετανάστη από τον κατάλληλο διερμηνέα με εντολή της Διοίκησης του Κέντρου και σχεδόν πάντα προσωπικά του ίδιου του Διευθυντή, Χένρι Γκούιν.

Ο κ. Γκούιν συνήθιζε να λέει πως οι διευθυντές των συνοικιών-μπλοκ, στους οποίους στηριζόταν η διοίκηση του Κέντρου, ήταν οι οδηγητές, οι φίλοι και οι φιλόσοφοι των μεταναστών και της Διοίκησης. Εδώ θέλω να προσθέσω ότι ήμασταν και οι πρώτοι Κοινωνικοί Λειτουργοί Πρόνοιας σε 24ωρη βάση υπηρεσίας και σχεδόν υπεύθυνοι για όλα όσα συνέβαιναν στο μπλοκ που ήμασταν επικεφαλής. Μιας και ήμουν στη θέση αυτή το 1954, όταν ανέλαβε τη διοίκηση του Κέντρου, θυμάμαι το ζήλο του για τη δενδροφύτευση και τον καλλωπισμό γενικά της Μπονεγκίλλα, που καθημερινά επιστατούσε ο ίδιος. Μετά το τέλος της ημέρας, έλεγε: “Now, that is better, isn’t it?”

Θυμάμαι που σχεδόν πάντα έλεγε στο κλαμπ ή σε διοικητικές συνάξεις, πόσο απογοητευμένος ήταν από τον προκάτοχό του, έναν πρώην Ανθυπασπιστή του στρατού, τον Sargent Major Dowson (Ντόουσον). Ήταν απογοητευμένος διότι δεν είχε κάνει απολύτως τίποτε να ομορφύνει κάπως το φυσικό τοπίο. Πράγματι ο προκάτοχός του δεν είχε κάνει βελτιώσεις ούτε καν σε βασικά έργα υποδομής του Κέντρου, όπως αποχωρητήρια, λουτήρες και θερμαντήρες για το πολύ απαραίτητο ζεστό νερό.

Για να μη νιώθουν την ξενιτιά, πράγμα φυσικά αδύνατον, όχι μόνο είχαμε προσλάβει Έλληνες μαγειρούς (που ο Λουκάς τους έκαμε ξεφτέρια με τη βοήθεια της ακούραστης συζύγου του, Μαίρης Καπερώνη) και τους προσφέραμε ελληνικά νόστιμα φαγητά, αλλά οργανώναμε και εκδηλώσεις με ελληνική διασκέδαση. Έτσι κάθε Σαββατοκύριακο —καιρού επιτρέποντος— συγκεντρωνόταν η παρέα των οργανοπαιχτών μας (ο Λουκάς έπαιζε και εξαιρετικό βιολί και κλαρίνο, ο Μανίκας μπουζούκι,

Αριστερά: Ο Χρήστος Μπαλτζίδης θεωρείται ένας από τους καλύτερους οργανοπαίχτες Ούτι, τόσο στην Ελληνική κοινότητα της Αυστραλίας όσο και στην Ελλάδα.

Left: Christos Baltzidis is well respected as one of the best Oud musicians both in the Greek-Australian community and in Greece.

Δεξιά: Ο Λουκάς Καπερώνης με το βιολί του.

Right: Loukas Kaperonis with his violin.

ο Πίτας Κοταρίδης κιθάρα, κάποιος κρητικός Ζαχαρίας από το Όλμπουρι κρητικιά λίρα και μαντολίνο και ο Χρήστος Μπαλτζίδης, από τον Λαγκαδά, το ούτι του που σε μάγευε) και του δίναμε να καταλάβει αλά ελληνικά! Το γεγονός ότι διασκεδάσαμε και χορεύαμε όχι μόνο μας έκανε να ξεχνάμε την ξενιτιά, αλλά οπωσδήποτε έδειχνε ότι δεν ήμασταν σε κάποιο στρατόπεδο συγκέντρωσης, όπως υποστήριξαν κατά καιρούς διάφορα δημοσιεύματα.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η μοναδική ελληνική επαφή και ψυχαγωγία τότε των νεοφερμένων ήταν μια ελληνική ραδιοφωνική εκπομπή, μισής ώρας κάθε Κυριακή απόγευμα στις 5, από το μικρό μα δυνατό ραδιοφωνικό σταθμό του Dubbo (Ντάμπο), της Νέας Νότιας Ουαλίας.⁸ Από το σταθμό αυτό ένας Αυστραλογεννημένος νέος, ο Τζον Καλύγερος, έκανε ό,τι μπορούσε με δικά του έξοδα και με όσα μέσα είχε στη διάθεσή του, για να μας χαρίζει όση Ελλάδα μπορούσε μέσα σ' αυτή τη μισή ώρα.

Θαρρώ πως του άξιζαν πραγματικά συγχαρητήρια αυτού του ανθρώπου, του ατόφιου και γνήσιου Έλληνα, που πρωτοείδε τη μεγάλη ανάγκη

⁸ Μερικά χρόνια αργότερα έκανε μια εκπομπή το κατάστημα του Γιαννόπουλου, της Μελβούρνης, από το σταθμό του Μπάλαρατ με την επιμέλεια της συζύγου του, Ίρης και της αδελφής του, Όλγας. Η εκπομπή διαφήμιζε, φυσικά, τους δίσκους του καταστήματος. Αμέσως μετά βγήκε στον αέρα το "Οντεον" του ζεύγους Γιώργου και Κούλας Μπίτση και στη συνέχεια ακολούθησαν οι εκπομπές του Τζίμη Καρα με τη φροντίδα και επιμέλεια του φίλου μου και πρώην συνεργάτη μου, Θανάση Παλάσκα, Διευθυντή του ταξιδιωτικού πρακτορείου του Καρα. Αυτό διαφήμιζε τις εκδρομές καθώς και τα τσάρτερς για την Ελλάδα και ιδιαίτερα για τη Θεσσαλονίκη που εγώ είχα πρωτοξεκινήσει, σαν Διευθυντής των αεροπορικών εισιτηρίων στο πρακτορείο του. Αργότερα ήρθε η εκπομπή του Νικ Άντον και του Γιώργου Αρβανίτη, από το σταθμό του Τζιλόνγκ και μετά έγιναν τόσοι πολλοί άλλοι. Σήμερα λειτουργεί στη Μελβούρνη ένας ελληνικός σταθμός σε 24ωρη βάση και παράλληλα υπάρχουν πολλά ιδιωτικά και κρατικά ραδιοφωνικά προγράμματα όπως το SBS, το 3ZZ, κ.ά.

της ψυχαγωγίας των καινούριοφερμένων από το ραδιόφωνο και που είχε το θάρρος και την περηφάνια να το κάνει τον καιρό της αιχμής του ρατσισμού.⁹ Η δεκαετία του 1950 έμεινε γνωστή για το μένος του ρατσισμού και για την απαγόρευση ουσιαστικά της χρήσης άλλης γλώσσας εκτός της Αγγλικής κυρίως στα Μ.Μ.Ε. Οι Αυστραλοί τότε δεν μας άφηναν να μιλάμε τη γλώσσα μας ούτε και όταν πηγαίναμε στο γιατρό!

Η ζωή στην Μπονεγκίλλα για τους νεοφερμένους μετανάστες ήταν σαν τη ζωή ενός μικρού παιδιού, που ό,τι βλέπει θέλει πάντα να το ερευνήσει. Αυτό ήταν φυσικό αφού η Αυστραλία ήταν μια άγνωστη γι' αυτούς χώρα, που όλα ήταν διαφορετικά από αυτά που γνώριζαν μέχρι τότε. Έτσι όλοι σχεδόν οι νεαροί μετανάστες το έριχναν στην εξερεύνηση του τοπίου. Σχεδόν αμέσως μετά το πρωινό εξερευνούσαν τα πάντα, από το μπλοκ 5, στο κέντρο του οποίου ήταν τα γραφεία, μέχρι τα γήπεδα, τις εκκλησίες, τη λίμνη, ακόμα και το νοσοκομείο καθώς και στις γύρω φάρμες. Άλλοι πάλι πήγαιναν να παίξουν πινγκ-πονγκ, ξερή, κολτσίνα, πινάκλ, εξήντα έξι, σκάκι και άλλα παιχνίδια στις αίθουσες ψυχαγωγίας της Υ.Μ.Σ.Α., όπου σύχναζαν και πολλά κοριτσόπουλα. Νέοι και νέες αποζητούσαν την παρέα, άσχετα αν δεν μιλούσαν την ίδια γλώσσα. Τα κατάφερναν μια χαρά, ακόμα και να χορέψουν κανένα ευρωπαϊκό ή άλλους μοντέρνους χορούς.

Παιδάκια παίζουν αμέριμνα σε ένα από τα νηπιαγωγεία του Κέντρου της Μπονεγκίλλα.

Children at one of the Bonegilla Kindergartens.

⁹ Δεν θα ξεχάσω ποτέ μου ένα τέτοιο Κυριακάτικο απόγευμα που επιστρέψαμε από τη Μελβούρνη. Μέσα στο μικρό αυτοκίνητο του Τάκη Λυκιαρδόπουλου, η Κλειώ είχε πιάσει το πρόγραμμα στο σταθμό και δεν μπορούσε να ξεκαθαρίσει καλά τα λόγια του Τζον. Η μικρούλα Κατερίνα κλαψούριζε παρακαλώντας τον Τάκη να σταματήσει κάπου εκεί, έστω για λίγο, για να ακούσουμε τα Ελληνικά που τόσο λαχταρούσαμε να ακούσουμε όλοι μας, όπως και έγινε. Μετά το τέλος της εκπομπής συνεχίσαμε το ταξίδι μας για την Μπονεγκίλλα. Φθάσαμε αργότερα στο Κέντρο, μα όλοι μας ευχαριστημένοι.

Ο Κιθ Στόντεν, υπάλληλος για δεκαετίες στην Μπονεγκίλλα.
Keith Stodden, former employee at the Bonegilla Centre for decades.

Ακολουθούσε το μεσημεριανό φαγητό που συνήθως ήταν κρέας με πατάτες στο φούρνο (άλλοτε με μακαρόνια ή ρύζι ή πλιγούρι), σουτζουκάκια ή κεφτέδες, φασολάδα και κάπου κάπου χοιρινό, μπακαλιάρος, κότες ή ό,τι άλλο νόστιμο ετοιμάζε ο Λουκάς.

Τα απογεύματα άλλοι παρακολουθούσαν ποδόσφαιρο, άλλοι τένις και άλλοι διάφορα άλλα σπορ. Μάλιστα το ενδιαφέρον των νεαρών ήταν μεγάλο όταν έπαιζε τένις μια Πολωνέζα νοσοκόμα, η όμορφη Χριστίνα, μαζί με τις φίλες της, τις αδελφές Κοβάλσκι, που οι γονείς τους ήταν γιατροί στο Νοσοκομείο (μιας και είχαν υπηρετήσει στην Αγγλία με την Πολωνική Αεροπορία τον καιρό του πολέμου). Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τότε στην Μπονεγκίλλα αναλογούσε μια κοπέλα σε τουλάχιστον κάθε εκατό νεαρούς μετανάστες!

Μετά το βραδινό γέμιζαν και οι δυο κεντρικές αίθουσες και πολύ περισσότερο από τις νεαρές γυναίκες που σχεδόν πάντα ήθελαν να περάσουν τη γεμάτη πλήξη και ανία ώρα τους, μιας και οι άνδρες τους έλειπαν στα φρούτα ή αλλού για δουλειά.

Το ίδιο γινόταν σχεδόν κάθε μέρα, εκτός από την Κυριακή που τα γραφεία ήταν κλειστά. Ολόκληρη η Μπονεγκίλλα τότε θαρρείς πως ήταν ένας τόπος όπου γινόταν ένα μεγάλο πανηγύρι. Όλοι ντυμένοι στα γιορτινά τους,¹⁰ έκαναν μια μεγάλη βόλτα, ακόμα και στον κεντρικό δημόσιο δρόμο. Όταν ο καιρός το επέτρεπε, η λίμνη ήταν πατείς με πατώ σε και φυσικά τότε δυσκολευόσουν να βρεις λίγο χώρο ν' αφήσεις τα πράγματά σου. Τα Σαββατοκύριακα πολλοί από τους νεοφερμένους έπαιρναν τα δωρεάν λεωφορεία και πήγαιναν να χαζέψουν στις βιτρίνες των καταστημάτων του Όλμπουρι και της Γοντόνγκα και να πάρουν έτσι μια ιδέα από την αγορά. Άλλοι ήθελαν να δουν πώς ήταν οι πόλεις της καινούριας τους πατρίδας ή πήγαιναν στο σινεμά και ας μην ήξεραν τη γλώσσα. Εκεί δεν αισθάνονταν άβολα, αφού δεν θα έπρεπε να απαντούν σε διάφορες ερωτήσεις, όπως ήταν αναγκασμένοι να κάνουν στην καθημερινή τους συναναστροφή με τους Αυστραλούς.

Σε αυτό το σημείο όμως, είναι ενδιαφέρον να αναφέρω τη μαρτυρία ενός πρώην συναδέλφου μου, του Keith Stodden (Κιθ Στόντεν), που εργάστηκε στο Υπουργείο Μετανάστευσης (Immigration Department) από τις αρχές

¹⁰ Εδώ, θα ήθελα να πω ότι σε γενικές γραμμές οι πιο καλοντυμένοι από όλο σχεδόν το μόνιμο προσωπικό της Μπονεγκίλλα ήταν οι Ιταλοί και ακολουθούσαμε εμείς οι Έλληνες. Μετά έρχονταν οι Τσέχοι, οι Γερμανοί, οι Πολωνοί και οι άλλοι Ευρωπαίοι. Τελευταίοι ήταν οι Αυστραλοί, λες και δεν σκοτίζονταν και τόσο όσο εμείς για τη μόδα.

του Φλεβάρη του 1949 μέχρι και το 1971 (περίπου 22 χρόνια και 10 μήνες), τόσο εδώ στη Μελβούρνη αλλά και στην Μπονεγκίλλα. Ο Κιθ είναι μια σημαντική πηγή πληροφόρησης σε ό,τι έχει σχέση με τη μετανάστευση και ειδικότερα το Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών της Μπονεγκίλλα. Εργάστηκε στο Ληξιαρχείο το περισσότερο διάστημα, υπεύθυνος για τις εκδόσεις των ταυτοτήτων, τις αλλαγές επιθέτου από άγαμους σε έγγαμους και τις ενηλικιώσεις στο 16ο έτος της ηλικίας των παιδιών.

Με τον Κιθ διατηρούμε καλή φιλία μέχρι σήμερα, ενώ οι εμπειρίες του είναι χαρακτηριστικές για το πως έβλεπαν και ζούσαν τις διάφορες καταστάσεις οι κρατικοί αξιωματούχοι τότε.¹¹ Στις 23 Φλεβάρη του 1949, για παράδειγμα, θυμάται:

... είχε έρθει τότε το ελληνικό υπερωκεάνιο *Νέα Ελλάς* ναυλωμένο από τη Νεάπολη της Ιταλίας μεταφέροντας 1.400 περίπου εκτοπισμένους, κυρίως από την Ανατολική Ευρώπη, μετανάστες για λογαριασμό του “Διεθνούς Οργανισμού Προσφύγων”. Αυτός ο Διεθνής Οργανισμός, απορροφήθηκε από τη γνωστή μας Δ.Ε.Μ.Ε. που ήταν επιτροπή του Ο.Η.Ε. Όλοι τους είχαν προορισμό την Μπονεγκίλλα, που ήδη λειτουργούσε από τις 28 Νοέμβρη του 1947. Ξεκινήσαμε λοιπόν από το Στέισον Πίερ με τα ειδικά κόκκινα τρένα για την Μπονεγκίλλα. Όταν το τρένο έφτασε στο σταθμό του Σίμορ, εγώ που γνώριζα Γερμανικά, έκανα

Ένα από τα σχολεία της Μπονεγκίλλα.

One of the Primary Schools in Bonegilla.

¹¹ Οι υπεύθυνοι του κράτους που περίμεναν τους μετανάστες στο λιμάνι της Μελβούρνης, ήταν οι υπάλληλοι του Υπουργείου Μετανάστευσης της Αυστραλίας, με τον συνοδό των μεταναστών και τους αντιπροσώπους της Δ.Ε.Μ.Ε. και του Συμβουλίου Εκκλησιών. Υπήρχαν και οι τραπεζικοί, που συνήθως συνόδευαν τους μετανάστες ως το Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών στην Μπονεγκίλλα, οι οποίοι άνοιγαν τραπεζικούς λογαριασμούς για τους μετανάστες με δυο λίρες δώρο της Κυβέρνησης.

την ανακοίνωση για φαγητό και τσάι. Μετά από περίπου τέσσερις ώρες φτάσαμε στο σταθμό και με λεωφορεία μεταφερθήκαμε στο Κέντρο. Το προσωπικό πήγαινε κατ' ευθείαν στο μπλοκ 19.

Τις επόμενες ημέρες εργάστηκε στο “Κυρίως Χολ” καταγράφοντας και ελέγχοντας λεπτομερώς τα στοιχεία των καινουριοφερμένων (διαβατήρια, φωτογραφίες, υπογραφές, διεθνείς κάρτες εμβολιασμών, σφραγίδες, αλλαγές διευθύνσεων και επαγγέλματος). Η γραφειοκρατία ήταν μεγάλη, αφού και οι πιο απλές αλλαγές ήταν απαραίτητο να γίνονται με ένα σωρό διαφορετικά έντυπα, κάτι που καταργήθηκε το 1984. Τα μόνα επαγγέλματα που επιτρέπονταν για τους εκτοπισμένους πρόσφυγες, τα δυο πρώτα χρόνια, ήταν τότε “εργάτης” για τους άνδρες και “οικιακά/υπηρέτρια” για τις γυναίκες. Πολλοί βέβαια πρόσφυγες δυσανασχετούσαν για τη δήλωση του επαγγέλματός τους και τούτο δημιουργούσε συχνά διάφορα προβλήματα. Επιπλέον, όπως αναφέρει ο Κιθ, υπήρχαν και προβλήματα με τα ναυτικά φυλλάδια και τα ταξιδιωτικά έγγραφα για τους μετανάστες “χωρίς” πατρίδα όπως αυτούς από την Τσεχοσλοβακία, την Πολωνία και την Ουκρανία. Οι παντρεμένες γυναίκες έπαιρναν συνήθως το επίθετο του ανδρός τους, ενώ οι Λιθουανές, μερικές Πολωνέζες και οι Τσέχες, είχαν διαφορετική κατάληξη στα επίθετά τους.

Στο μεταξύ οι νεοφερμένοι έπρεπε να δηλωθούν επίσης στο C.E.S. (Commonwealth Employment Service), δηλαδή στο Κοινοπολιτειακό Γραφείο Εργασίας, για να μπορέσουν να πιάσουν δουλειές γι’ αυτά τα δύο χρόνια, καθώς και στο Γραφείο Κοινωνικής Πρόνοιας και στο σχολείο για τα βασικά Αγγλικά γι’ αυτούς και τα παιδιά τους. Αν ήθελαν μπορούσαν να εγγραφούν και στη Y.M.C.A. και σε άλλα κλαμπ. Όλη αυτή η διαδικασία γινόταν με τα έξω μεγάφωνα στη διαπασών, σε όλα τα μπλοκ και ιδιαίτερα στο ιταλικό που καλούσαν διαρκώς το διερμηνέα Γκουέλι Γκιουζέπε να πάει στο τάδε ή στο δείνα γραφείο. “Η φασαρία σου έπαιρνε το κεφάλι και δεν μπορούσες να συγκεντρωθείς”, μου είπε ο Κιθ.

Ποδοσφαιριστές στην παραλία της λίμνης της Μπονεγκίλλα. Από αριστερά: Κάρλο Πούρι, Βινίσιο Φέρμο, Μικ Ρέσουκ, Φουρλάμι και Γκένια Κοστρόμιν.

Soccer players on the beach of the Bonegilla Lake. From left: Carlo Puri, Vinicio Fermo, Mick Resuk, Furlani and Genia Kostromin.

Οι μετανάστες ήταν ελεύθεροι από υποχρεώσεις προς το Κέντρο (εκτός βέβαια από τις εξαιρέσεις) μετά από τις πρώτες 7 ημέρες που απαιτούνταν για τις διεκπεραιώσεις. Συνήθως μετά, οι ανύπαντροι μετανάστες είχαν καλύτερες πιθανότητες και ευκαιρίες για εργασίες και πάντα δωρεάν εισιτήρια για τον προορισμό της εργασίας τους. Σύμφωνα με τον Κιθ, τους συνόδευαν στο Όλμπουρι ή στη Γοντόνγκα κι από εκεί στον τόπο της εργασίας τους. Η στέγασή τους ήταν στην ευθύνη του εργοδότη ή του Κοινοπολιτειακού Γραφείου Εργασίας ή στεγάζονταν σε κάποιον Ξενώνα Εργαζομένων Μεταναστών της Κοινοπολιτείας. Βέβαια αυτό ήταν πολύ πιο δύσκολο για τις οικογένειες, καθώς συνήθως η σύζυγος με τα παιδιά πήγαιναν στον πλησιέστερο ξενώνα. Για παράδειγμα τα πρώτα χρόνια, ενώ οι άνδρες πήγαιναν για εργασία στη Μελβούρνη, οι οικογένειές τους πήγαιναν στον ξενώνα του Somers (Σόμερς), που ήταν ο πλησιέστερος.

Ο Κιθ μου δήλωσε πως εκτός από περιόδους ανεργίας και οικονομικής ύφεσης (όπως του 1952 και 1961–62) η Μπονεγκίλλα, για τους περισσότερους από τους 320.000 μετανάστες που πέρασαν από εκεί (άλλος για μικρό διάστημα και πολύ σπάνια άλλοι για μεγαλύτερο), ήταν ένας ευχάριστος απέραντος τόπος με καθαρό αέρα, με τη λίμνη της, τις κινηματογραφικές βραδιές, τα διάφορα σπορ, τα σχολεία Αγγλικών, αλλά και το κυνήγι κουελιών και τις βόλτες στις γύρω φάρμες.

Η Μπονεγκίλλα άλλαξε πραγματικά όψη, όπως προείπα, με τον ερχομό του Συνταγματάρχη Χένρι Γκουίν, ο οποίος αντικατέστησε τον κ. Ντόουσον στις αρχές του 1954. Ο κ. Γκουίν έκανε πάρα πολλές αλλαγές και τροποποιήσεις και εξωραϊσμούς, που άλλαξαν την όψη και τις προσφερόμενες υπηρεσίες για τους μετανάστες και το μόνιμο προσωπικό. Αρχικά ο κύριος

Πρωτάθλημα Σκακιού μεταξύ της οικογένειας Κοστρόμιν (από αριστερά Γκένια, Βίκτορ [πατέρας] και Άλεξ) και των αντιπάλων τους Σίμιτσεκ, Μάρτενς και Μάρτεκ.

Chess championship between the Kostromin family (from left Genia, Victor [father] and Alex) and their opponents Scimiczek, Martens and Martek.

σκοπός του Κέντρου ήταν να στεγάσει τους πρόσφυγες και τους μετανάστες του προγράμματος “Assisted Passage” που προέρχονταν από την Αγγλία, τη Μάλτα, τη Νότια Αφρική, την Αμερική και από άλλες χώρες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας, αλλά και από την Ισλανδία, ακόμα και από το Λιχτενστάιν. Σ’ αυτή την ομάδα, με διαβεβαίωσε ο Κιθ, συμπεριλαμβάνονταν Σύριοι και Λιβανέζοι, που υποτίθεται ότι ήταν “επιθυμητοί στο εργατικό δυναμικό της χώρας. Αργότερα άρχισαν να έρχονται και Τούρκοι (με τη συμφωνία του Snedden [Σνέντεν] του 1968) όχι όμως στην Μπονεγκίλλα αλλά κατευθείαν στον Ξενώνα του Broadmendows (Μπρόντμεντους)”. Οι μη Ευρωπαίοι δεν πήγαιναν στην Μπονεγκίλλα, λόγω της πολιτικής της Λευκής Αυστραλίας (White Australia Policy) που συνεχίστηκε μέχρι τον Δεκέμβρη του 1972. Ανάφερε επίσης ο Κιθ ότι “υπήρχαν και μερικοί μετανάστες που αν και είχαν πληρώσει οι ίδιοι το εισιτήριό τους, στη βίζα τους είχαν το κωδικό γράμμα ‘S’ που ήταν ενδεικτικό ότι έπρεπε να τους μεταχειριστούμε ως Assisted”.

Ο Κιθ με μεγάλη απογοήτευση αναφέρεται ακόμη και σήμερα στην Κοινοπολιτεία και στο ότι ποτέ δεν είδε την Μπονεγκίλλα σαν μέρος της Εθνικής μας Κληρονομιάς, εκτός από μια χλιαρή υπόσχεση του τότε Υπουργού Μετανάστευσης (1987) Mick Young (Μικ Γιανγκ), που ποτέ όμως δεν υλοποιήθηκε. Όμως οι εκδηλώσεις, οι γιορτές και τα φεστιβάλ που πραγματοποιούνται και στα οποία συμμετέχει, του αναπτερώνουν τις ελπίδες ότι ίσως η Πολιτειακή Κυβέρνηση της Βικτώριας θα μπορούσε να κάνει την Μπονεγκίλλα ένα “μνημείο των μεταναστών”, κάτι σαν το *Ellis Island*.

Μέρος της καντίνας της
Μπονεγκίλλα.

Part of the Bonegilla
canteen.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ιστορίες Ελλήνων Εργαζομένων στην Μπονεγκίλλα

Η Μπονεγκίλλα ήταν ο τόπος και της δικής μου επαγγελματικής ιστορίας και εξέλιξης που όμως ήταν άρρηκτα δεμένη με τις χιλιάδες προσωπικές ιστορίες των Ελλήνων μεταναστών. Ήταν αδύνατον τότε να ξεχωρίσεις την προσωπική σου ζωή από τα όσα συνέβαιναν στον περίγυρο της Μπονεγκίλλα. Η καθημερινότητά μου ήταν γεμάτη υποχρεώσεις. Τον πρώτο καιρό εργαζόμουν εντατικά για να αφομοιώσω τα καθήκοντά μου. Απορροφήθηκα τόσο από τη δουλειά, που δεν κατάλαβα ότι ουσιαστικά ήμουν μόνος σε αυτόν τον τόπο, χωρίς οικογένεια, χωρίς κάποιον δικό μου άνθρωπο. Μοναδική συντροφιά στον ιδιωτικό μου χώρο ήταν ένας απρόσκλητος επισκέπτης. Ένα μικρό και πολύ χαριτωμένο πόσουμ (μικρό ζώο της Αυστραλίας).¹ Είχε έρθει βιαστικά κάποιο βράδυ στο δωμάτιό μου και έκτοτε το συνήθισα, το αγάπησα και δέθηκα μαζί του. Πολλές φορές κοίταζα το ρολόι μου πότε θα έρθει η ώρα να σχολάσω για να του δώσω την μπανάνα του ή κανένα μήλο. Αυτό το δέσιμο δεν το είχα ξανανοιώσει ποτέ μου ως τότε.

Αξέχαστη μέρα όμως ήταν η 29η του Νοέμβρη 1953, αφού τότε έκλαψα τόσο όσο δεν είχα κλάψει μέχρι τότε, ούτε ακόμα και την ώρα του αποχωρισμού μου από την Ασπροβάλτα. Το βράδυ αυτό ξημερώθηκα κάνοντας χίλιες δυο σκέψεις. Για πρώτη φορά στη ζωή μου συνειδητοποιούσα ότι πραγματικά ήμουν ξένος, θεόξενος μετανάστης, σε μια ξένη χώρα να γιορτάζω τα 23α μου γενέθλια σε ένα σχεδόν άδειο δωμάτιο. Ήμουν μακριά

¹ Κάποιο βράδυ άκουσα ξαφνικά κάτι γρατσουνίσματα έξω από τη βεράντα μου. Βγαίνοντας έξω είδα αυτό το πόσουμ να προσπαθεί να κατεβεί από το μεγάλο ευκάλυπτο μπροστά στα δωμάτιά μου (είχα δυο, ένα υπνοδωμάτιο και ένα σαλονάκι για τους μετανάστες που με επισκέπτονταν). Το μπροστινό αριστερό ποδαράκι του ήταν κομμένο από τον καρπό. Μόλις με είδε όχι μόνο δεν φοβήθηκε, αλλά με μια χαριτωμένη κίνηση πήδηξε στον ώμο μου. Του έδωσα την μπανάνα που κρατούσα. Εκείνο πήρε αμέσως τη μισοξεφλουδισμένη μπανάνα με το καλό του χέρι και βοηθούμενο με το κομμένο την καθάρισε λίγο ακόμα σαν άνθρωπος. Την έφαγε με τέτοια όρεξη και γούστο λες και δεν έτρεχε τίποτε. Από τότε, κάθε βράδυ την ίδια ώρα, με περίμενε να σχολάσω και να του δώσω την μπανάνα του. Με είχε φαίνεται συνηθίσει και αποζητούσε τη συντροφιά μου μαζί με τη συνήθεια που είχα να το ταΐζω.

από τους δικούς μου, μακριά από τους ανθρώπους που λάτρευα και πολύ περισσότερο μακριά από την κοπέλα που πραγματικά αγαπούσα, την Εύρω. Αργά τα ξημερώματα με πήρε ο ύπνος αγκαλιά μ' ένα άδειο μπουκάλι ούισκι, Ντραμπιούι.

Μερικούς μήνες αργότερα αρρώστησα άσχημα από τη στεναχώρια μου αυτή και έκανα αρκετό καιρό να συνέλθω.

Ανακοίνωσα τότε στους συμπατριώτες μου από το μικρόφωνο ότι για λίγο διάστημα δεν θα ήμουν στο γραφείο μου, μιας και ήμουν σε αναρρωτική άδεια. Όμως αν τυχόν τους συνέβαινε κάτι θα μπορούσαν να με επισκεφτούν στα δωμάτιά μου, χωρίς δισταγμό ό,τι ώρα και να ήταν. Πράγματι, στις επόμενες εβδομάδες με επισκέφτηκαν αρκετοί συμπατριώτες μας μετανάστες και περισσότερο οικογένειες, όπως οι οικογένειες Χάζλαρη, Μαντζάρη και άλλες.

Η συνάντησή μου και η συναναστροφή με την οικογένεια Μαντζάρη από τη Θεσσαλονίκη έμελλε να είναι σημαδιακή, αφού έτσι γνώρισα τη μέλλουσα γυναίκα μου, την Ελενίτσα. Η οικογένεια του μέλλοντα πεθερού μου ταξίδεψε με το *Κυρήνεια* τον Ιούνιο του 1954, με προορισμό τη Μελβούρνη. Η οικογένεια του Μιχάλη Μαντζάρη αποτελούνταν από τη

*Η Πλατεία με τα
μεγάφωνα έξω από το
γραφείο του
Ζ. Βογιατζόπουλου στο
μπλοκ 5.*

*Block 5. The Square in
front of Z. Vogiazopoulos'
office.*

σύζυγό του, κ. Ευθυμία και τα παιδιά τους τον Γιώργο 19 χρονών, τον Κώστα 17 και την Ελενίτσα 14 ετών.² Έφθασαν εδώ στη Μελβούρνη στις 29 Ιουλίου το 1954, στην καρδιά του αυστραλέζικου χειμώνα. Στη Θεσσαλονίκη έμεναν στην οδό Τροίας 5, στην Αγία Τριάδα, απέναντι από του Παπάφη. Έχω αναφερθεί ενωρίτερα στο φίλο μου και πρώην συνάδελφο, Γιώργο Σωτηριάδη, ο οποίος ήταν συγγάτοικος της οικογένειας Μαντζάρη και όταν πληροφορήθηκε ότι θα ερχόταν στην Μπονεγκίλλα, τους έδωσε ένα γράμμα για μένα ζητώντας μου να τους βοηθήσω σε ό,τι μπορώ.

Το γράμμα αυτό το έβαλαν στο μπαούλο τους. Οι βαριές αποσκευές τους όμως άργησαν να έρθουν στην Μπονεγκίλλα και η πεθερά μου δεν είχε συγκρατήσει καλά το επίθετό μου, αλλά θυμόταν το “Ζαχαρίας”. Το γράμμα αυτό ήταν η αιτία να γνωρίσω την οικογένεια, διότι την Ελενίτσα την θυμήθηκα από την προθυμία της να με εξυπηρετήσει όταν επισκέφτηκα για πρώτη φορά τον Γιώργο στην Τροίας 5. Η οδός μου είχε μείνει στο μυαλό μιας και ο αείμνηστος πατέρας μου ήταν Τρωαδίτης. Ο Γιώργος τους είπε ότι ήμουν “ένας καρδιακός φίλος από την εποχή του εμφυλίου, όπου είχαμε καταταγεί ως εθελοντές στην πολεμική αεροπορία διαλέγοντας το μέρος της δημοκρατικά εκλεγμένης κυβέρνησης της χώρας”. Επίσης τους είχε προετοιμάσει και για το χαρακτήρα μου, ότι δηλαδή ήμουν “ένας δραστήριος και καταξιωμένος άνθρωπος, γεμάτος

Αριστερά: Η Ελενίτσα Βογιατζοπούλου, η Σούλα Γιαννιού, έχοντας στην αγκαλιά τον Νικολάκη της, η κ. Ευθυμία Μαντζάρη, ο Γιώργος Σωτηριάδης που κρατά το γιο του Χριστάκη, η γυναίκα του, Σοφούλα, η αδελφή του, Λίτσα και μπροστά ο Ζ. Βογιατζόπουλος κρατώντας το γιο του Χάρη.

Left: Elenitsa Vogiazopoulos, Soula Yannios with son Niko, Mrs Efthimia Mantzaris, George Sotiriadis with son Chris, his wife Sofia, his sister Liz and Z. Vogiazopoulos in the front holding his son Harry.

Δεξιά: Ο Γιώργος Σωτηριάδης.

Right: George Sotiriadis.

² Μαζί με την οικογένεια Μαντζάρη ταξίδεψε και η οικογένεια Χάζλαρη από τη Σάμο, με τα παιδιά τους τη Ρίτα, την Καλλιοπίτσα και τον Κυριάκο και έφθασαν στην Μπονεγκίλλα στις 29 του Ιούλη του 1954. Αυτές οι δυο οικογένειες όχι μόνο συνδέονταν με δεσμούς φιλίας, αλλά είχαν και μια ιδιαιτερότητα: Η μετανάστευσή τους έγινε χάριν των δύο πρώτων παιδιών τους. Η Δ.Ε.Μ.Ε. τότε έπαιρνε άνδρες μόνο ως τα 35 τους ή οικογένειες με παιδιά που ήταν από 17 χρονών και άνω. Έτσι, χάρη στα παιδιά τους, ταξίδεψαν με τη Δ.Ε.Μ.Ε. και ύστερα από πολλές ταλαιπωρίες έφτασαν στην “ονειρεμένη Αυστραλία”.

αγάπη για τον συνάνθρωπο και έτοιμος να προσφέρει βοήθεια”, όπως τους είπε.

Φυσικά δεν χρειαζόμουν το γράμμα του φίλου μου για να εξυπηρετήσω και να βοηθήσω τους φίλους και συγγάτοικους του Γιώργου, αλλά και οποιουδήποτε μετανάστη που θα χρειαζόταν τη βοήθειά μου.

Θυμάμαι ότι το πρώτο βράδυ που κοιμήθηκαν έκανε πάρα πολύ κρύο. Έτσι το πρωί πρώτη η κ. Ευθυμία και στη συνέχεια και πολλοί άλλοι μετανάστες, μου ζήτησαν και άλλες κουβέρτες, πράγμα που έδωσα αμέσως εντολή να γίνει σε όλους. Ήταν φυσικό ότι θα περνούσε καιρός για να εγκλιματιστούν οι μετανάστες και να συνηθίσουν την αλλαγή των εποχών. Τα μπαούλα τους που είχαν και τα χειμωνιάτικα θα έρχονταν σε λίγες μέρες με τις βαριές αποσκευές.

Ο κ. Μιχάλης Μαντζάρης γεννήθηκε στο ιστορικό νησί, την Τένεδο, απέναντι από την κοσμοξακουσμένη Τροία, η δε κ. Ευθυμία στη φημισμένη Κωσταντινούπολη· πρόσφυγες κι οι δυο τους.

Η οικογένεια αναγκάστηκε να μεταναστεύσει, αφού ο Γιώργος και ο Κώστας γράφτηκαν στη Δ.Ε.Μ.Ε. Ούτε οι ζωηρές συζητήσεις που εξελίχτηκαν σε “Τρωικό Πόλεμο”, ούτε τα παρακάλια της μάνας δεν στάθηκαν ικανά για να αλλάξουν την απόφαση των “αντρών”, αφού είχαν όλοι τους συναποφασίσει να φύγουν. Συμφώνησε ακόμη και ο πατέρας τους κουρασμένος και αγανακτισμένος από το κυνήγι του μεροκάματου, αλλά και κυνηγημένος για τα πολιτικά του φρονήματα. Ο Μιχάλης Μαντζάρης ήταν πρώην καπετάνιος του Ε.Λ.Α.Σ. (Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός) στην αντίσταση κατά των Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων κατακτητών. Μετά τον πόλεμο ήταν ουσιαστικά αδύνατο να βρει δουλειά για να θρέψει την πενταμελή οικογένειά του. Έτσι τα παιδιά του ζούσαν την αγωνία των γονιών τους, ενώ η μάνα τους προσπαθούσε πάντα να τους δίνει κουράγιο. Μια μέρα ο Μιχάλης αναγκάστηκε να πουλήσει ακόμη και ένα μακρύ αλογόκαρο που είχε και έκανε μεταφορές (μπάλες από καπνά και βαμβάκι καθώς και άλλα υλικά) σε καθημερινή βάση από το

Αριστερά: Ο Μ. Μαντζάρης (Καπετάν Κόκκινος του Ε.Λ.Α.Σ.).

Left: M. Mantzaris (Captain Kokkinos of E.L.A.S.).

Δεξιά: Ο Καπετάν Κόκκινος με δύο άντρες του τη μέρα που ελευθέρωσε ο Ε.Λ.Α.Σ. τη Θεσσαλονίκη από τους Γερμανούς στις 18.10.1944.

Right: Freedom fighter, Captain M. Mantzaris with two of his men the day E.L.A.S. liberates the City of Thessaloniki from the Germans (18.10.1944).

λιμάνι στις αποθήκες. Εκείνο το βράδυ που γύρισε στο σπίτι με άδεια χέρια η απελπισία του δεν λεγόταν. Ήταν βουρκωμένος και αμίλητος. Ο Γιώργος και ο Κώστας πήραν τότε την απόφαση να μεταναστεύσουν για μια καινούρια και πιο δίκαιη ζωή στην Αυστραλία. Την επόμενη κιόλας μέρα πήγαν και γράφτηκαν στη Δ.Ε.Μ.Ε. και σαν γύρισαν το βράδυ γεμάτοι χαρά, από την εξώπορτα ακόμη, φώναξαν τη μητέρα τους λέγοντάς της τα νέα τους, πως θα έφευγαν για την Αυστραλία.

Εκείνη έβαλε αμέσως τις φωνές και τα κλάματα. Η γειτονιά μαζεύτηκε να μάθει τι κακό είχε γίνει και έκλαιγε έτσι η κ. Ευθυμία. Μάταια τα παιδιά προσπαθούσαν να την καθησυχάσουν λέγοντάς της ότι δεν πάνε στον πόλεμο αλλά για να βρουν δουλειά. Όλη τη νύχτα κλάματα, λογομαχίες, αντιλογίες, θυμοί και μεγάλες προσπάθειες να βρεθεί μια κάποια λογική λύση, που να φέρει την ομόνοια και την ηρεμία στη διαταραγμένη οικογενειακή γαλήνη.

Μαζί με τα παιδιά την άλλη μέρα αποφάσισε να πάει και ο πατέρας τους στα γραφεία της Δ.Ε.Μ.Ε., για να μάθει όσα περισσότερα μπορούσε, μιας και η κ. Ευθυμία τους το είχε ξεκαθαρίσει ότι ή θα φεύγανε όλοι μαζί στην Αυστραλία ή δεν θα έφευγε κανένας τους.

Έτσι λοιπόν άρχισαν τα τρεχάματα και το δράμα της απόκτησης του Πιστοποιητικού Κοινωνικών Φρονημάτων, αφού χωρίς αυτό και τα υπόλοιπα χαρτιά δεν μπορούσαν να μεταναστεύσουν.

Η απόκτηση του Πιστοποιητικού Κοινωνικών Φρονημάτων κόστισε στον μέλλοντα πεθερό μου όλη του την περιουσία, αφού ο Πρόεδρος του χωριού είχε βάλει στο μάτι τα εύφορα κτήματά του. Ο Μιχάλης Μαντζάρης τελικά αναγκάστηκε να παραχωρήσει όλη του την περιουσία με “εικονική πώληση” για να το πάρει. Δεν ήταν βέβαια ο μόνος που έχασε τα κτήματά του με αυτόν τον τρόπο, μόνο και μόνο για να αποκτήσει το “χαρτί της ελπίδας” για το μέλλον της οικογένειάς του. Χωρίς αυτό το “χαρτί” δεν μετανάστευες με κανέναν τρόπο. Τι ειρωνεία όμως γι’ αυτόν τον οικογενειάρχη, που πολέμησε στο Αλβανικό Μέτωπο και αργότερα βοήθησε πολλούς (Άγγλους, Αυστραλούς και Νεοζηλανδούς, που είχαν αποκοπεί στα βουνά της πατρίδας μας) να σωθούν απ’ τους Γερμανούς, Ιταλούς και Βουλγάρους καταχτητές στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο!

Ως καπετάνιος του Ε.Λ.Α.Σ. (γνωστός ως καπετάν Γιάννης ή καπετάν Κόκκινος), ο κατοπινός πεθερός μου, με την ομάδα του ανατίναξε το τρένο στα γραφικά στενά της Ρεντίνας-Θεσσαλονίκης, τα Μακεδονικά Τέμπη όπως συνηθίζεται να τα λένε.³

Με την ανατίναξη αυτή του τρένου ο καπετάν Κόκκινος του Ε.Λ.Α.Σ. έκανε μεγάλη καταστροφή στο πολύτιμο πολεμικό υλικό των Γερμανών, που το μετέφεραν από τη Θεσσαλονίκη για τα μεγάλα οχυρωματικά έργα

³ Τον καιρό εκείνο λειτουργούσε ένα τρένο (κυρίως για πολεμικούς σκοπούς) που μετέφερε πολεμικό υλικό, Γερμανούς και Βουλγάρους, λίγους επιβάτες και λίγα εμπορεύματα. Το τρένο αυτό έκανε τη διαδρομή Περιβολάκι-Λαγκαδά-Σταυρό και μόνο στην κατοχή περνούσε από την Ασπροβάλτα. Ξαναζωντάνεψε έτσι τη “νεκρή γραμμή” του Πρώτου Παγκόσμιου Πόλεμου που λειτουργούσε και πάλι για στρατιωτικούς και εμπορικούς σκοπούς, από Τσάγεζι ως τον Λαγκαδά.

Μνημείο ομαδικού τάφου Κερδυλίων. Παρασκευή, 17.10. 1941.

War Memorial at Kerdilia. 17.10.1941. This massacre was the first large-scale execution of 235 men (between 16 to 60 years old in Ano and Kato Kerdilia) by Nazis in central Macedonia, Greece.

στην Ασπροβάλτα, στα Βρασνά, στον Σταυρό, στην Ολυμπιάδα και στη Ρεντίνα. Η μάχη που ακολούθησε και κράτησε ως τη νύχτα άφησε και αρκετούς Βουλγάρους και Γερμανούς νεκρούς. Ο πεθερός μου κατάφερε να ξεφύγει τότε από το Σουγλιάνι προς τη Βαρβάρα και τα βουνά του Χολομώντα.

Η ανατίναξη αυτή του τρένου στα στενά της Ρεντίνας έγινε αποκλειστικά και μόνο από τον Ε.Λ.Α.Σ. Ήταν δε μέρος ενός σχεδίου του Στρατηγείου της Μέσης Ανατολής (“Επιχείρηση Κιβωτός του Νώε”),⁴ που “έπεσε κατά λάθος” στα χέρια των Γερμανών, σε μια λαστιχένια βάρκα, στην παραλία της Ασπροβάλλτας.⁵ Έτσι πίστεψαν οι Γερμανοί ότι η απόβαση των Συμμάχων του D-Day θα γινόταν εκεί και όχι στη Νορμανδία. Το σχέδιο τελικά πέτυχε αλλά με βαριές απώλειες αθώων.⁶ Στην ίδια περιοχή του Στρυμόνα είχα βοηθήσει και εγώ, πιτσιρίκος τότε, με την ομάδα του παππού μου, Σαλονικιού Κοραή, να φυγαδεύσουμε μερικούς συμμάχους. Έτσι έβρισκα μεγάλο ενδιαφέρον όταν ο μέλλον πεθερός μου, αργότερα στην Μπονεγκίλλα, μου διηγόταν αυτές τις ιστορίες.

⁴ Η επιχείρηση “Κιβωτός του Νώε”, μας λέει στα απομνημονεύματά του ο Chris Woodhouse (αρχηγός της Αγγλικής Μυστικής Υπηρεσίας, του Στρατηγείου της Μέσης Ανατολής στην περιοχή της Ασπροβάλλτας), είχε επιτυχία. Έτσι οι Γερμανοί οχύρωσαν ολόκληρο τον Στρυμονικό Κόλπο από την Ιερισσό μέχρι σχεδόν την Ελευθερούπολη. Αυτό είχε πάρα πολύ μεγάλο κόστος ακόμα και σε ανθρώπινες ζωές τόσο από τους κατοίκους της περιοχής, αλλά και από κρατούμενους, αιχμαλώτους και ομήρους από τα τρία στρατόπεδα αιχμαλώτων της Ασπροβάλλτας: ένα αιχμαλώτων πολέμου, ένα Ελλήνων ομήρων και ένα Ιταλών επαναστατών οπαδών του στρατηγού Μπατόλιο.

⁵ Τον ίδιο χειμώνα, προσγειώθηκε, “αναγκαστικά τάχα”, ένα γερμανικό δικινητήριο Γιούνγκερς και ένας Γερμανός Στρατηγός έκανε αμέσως κάποια επιθεώρηση στα οχυρωματικά έργα Ρεντίνας —Μπουρουνούδια Βρασνών— Ασπροβάλλτας, αλλά και όλου του Στρυμονικού κόλπου. Την άλλη μέρα το πρωί όλο το χωριό (ακόμα και τα παιδιά του σχολείου) δούλεψαν αγγαρεία, κουβαλώντας κλαδιά και θάμνους που τα έστρωναν μπρος στο αεροπλάνο για να μπορέσει να απογειωθεί από την αμμουδιά.

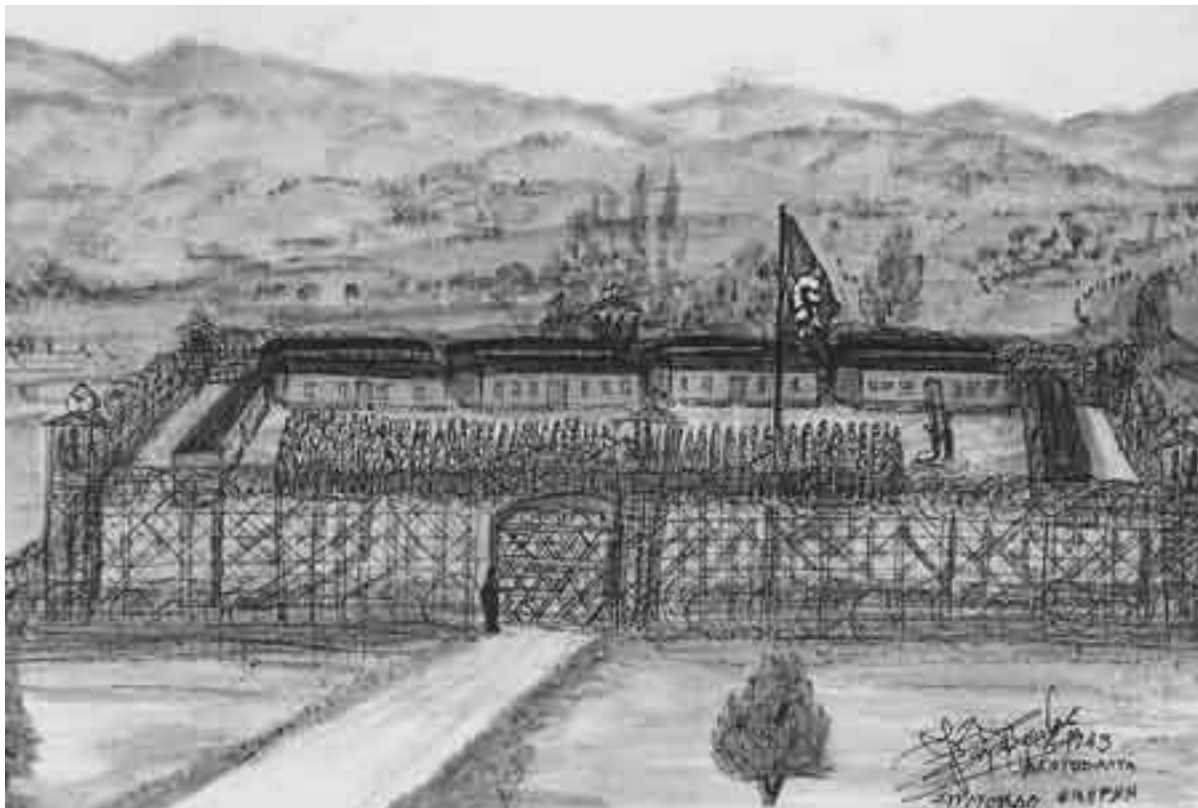
⁶ Για το τι γινόταν σε τέτοιες περιπτώσεις έχουμε το παράδειγμα των χωριών των Άνω και των Κάτω Κερδυλίων κοντά στις εκβολές του Στρυμόνα. Εκεί οι Γερμανοί εκτέλεσαν όλους τους άνδρες και των δυο χωριών, από 16 χρονών μέχρι και 60, σύνολο 235 άτομα. Προηγουμένως τους έβαλαν και έσκαψαν τον τάφο τους και αφού τους παράταξαν στην άκρη στο σκάμμα, τους πολυβόλησαν βάζοντας τους γέροντες να τους θάψουν όπως όπως. Στη συνέχεια έκαναν την πυρπόληση και ολοκληρωτική καταστροφή και κατεδάφιση των δυο χωριών αφήνοντας μόνο τις εκκλησίες και τα σχολεία. Η καταστροφή των Κερδυλίων, τα χαράματα της Παρασκευής, στις 17 του Οκτώβρη το 1941, ήταν η πρώτη από τους Γερμανούς καταχτητές στην ηπειρωτική Ελλάδα και ίσως και η πρώτη σε μέγεθος και βαρβαρότητα σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Μετά την παράδοση του Ε.Λ.Α.Σ., ύστερα από τη Συνθήκη της Βάρκιζας (12 Φεβρουαρίου 1945), ο πεθερός μου δεν αναμείχθηκε στον αδερφοπόλεμο και προσπάθησε να ζήσει τα τρία του παιδιά, πράγμα σχεδόν ακατόρθωτο τότε. Έτσι αποφάσισε εφοδιασμένος και με αρκετές διευθύνσεις από τους Αυστραλούς και τους Νεοζηλανδούς που βοήθησε και φυγάδευσε στον πόλεμο, να ξενιτευτεί στην Αυστραλία. Είχε βεβαίως και την αμυδρή έστω ελπίδα, ότι ίσως συναντούσε κάποιον από αυτούς που έσωσε και πως θα τον βοηθούσαν στα πρώτα του βήματα.

Όταν συνάντησα τον μέλλοντα πεθερό μου, τον βοήθησα στην προσπάθειά του να βρει τους παλιούς του συναγωνιστές. Είχα και εγώ ορισμένες διευθύνσεις, καθώς και ένας φίλος μου, ο Γιάννης Βασισιάδης, που ανήκε στην ομάδα του παππού μου. Έτσι μόλις ήρθαν τότε στην Αυστραλία γράψαμε μερικές επιστολές, όχι για να ζητήσουμε βοήθεια, αλλά για να γνωρίζουν απλώς ότι είχαμε έρθει στη χώρα. Οι επιστολές μας αυτές έμειναν χωρίς καμία απάντηση. Υποθέσαμε ότι μάλλον θα πρέπει να χάθηκαν στη δίνη του πολέμου, που έντυσε στα μαύρα σχεδόν τη μισή Υφήλιο και δεν άφησε οικογένεια χωρίς να πενήθει κάποιο θύμα του. Ο απόστρατος Συνταγματάρχης, Διευθυντής του Κέντρου, Χένρι Γκουίν, όταν είδε τις διευθύνσεις των Αυστραλών που είχε βοηθήσει ο πεθερός μου, τις φωτογραφίες του από το Αλβανικό μέτωπο, τον Ε.Λ.Α.Σ., αλλά και το απολυτήριο του στρατού συγκινήθηκε και σφίγγοντάς του το χέρι τον αποκάλεσε “συμπολεμιστή” του αφού είχαν πολεμήσει τους ίδιους εχθρούς.

Σκιαγράφημα του Ζ. Βογιατζόπουλου από το στρατόπεδο Ομήρων στην Ασπροβάλτα τον καιρό της κατοχής.

Sketch by Z. Vogiazopoulos of the Concentration Camp in Asprovalta (for hostages, resistant fighters and other civilians) during the German, Bulgarian and Italian occupation.

Ο Ζ. Βογιατζόπουλος
και η Ελενίτσα στους
αρραβώνες τους.
Zacharias and Elenitsa on
their engagement.

Ο καιρός στην Μπονεγκίλλα περνούσε γοργά και με τις νέες γνωριμίες που έκανα άλλαξαν και τα πράγματα στη ζωή μου. Από Βοηθός Συνοδού Μεταναστών που ήμουν ως τότε, γινόμουν Συνοδός Μεταναστών και θα έπρεπε να πάω στη Γενεύη της Ελβετίας για μερικούς μήνες μετεκπαίδευσης, αλλά και να ταξιδεύω συνεχώς στις υπερατλαντικές αποστολές.

Τότε όμως ήμουν αρραβωνιασμένος με την Ελενίτσα μου, με την οποία έπρεπε να περιμένουμε να γίνει 16 χρονών, αφού σύμφωνα με το νόμο της Αυστραλίας αυτό ήταν το κατώτερο όριο για να δοθεί η άδεια του γάμου. Έπρεπε να διαλέξω μεταξύ Ελενίτσας και καριέρας. Δεν χρειάστηκε να το πολυσκεφτώ και διάλεξα την Ελενίτσα παραμένοντας στο Κέντρο για άλλα δύο χρόνια. Παντρευτήκαμε λίγο καιρό πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Μελβούρνης, τον Σεπτέμβρη του 1956.

Όταν παντρευτήκαμε πήγαμε στη Μελβούρνη όπου μείναμε με τα πεθερικά μου σε ένα μεγάλο σπίτι. Από το σπίτι μας περνούσαν φίλοι, συγγενείς καθώς και συγχωριανοί, διάφοροι γνωστοί αλλά και άλλοι άγνωστοι συμπάροικοι που είχαν ανάγκη για μια κάποια εξυπηρέτηση. Στο σπίτι μας έγιναν και οι πρώτες επαφές για την ίδρυση του Συλλόγου Χαλκιδικαίων, “ο Αριστοτέλης ο Σταγειρίτης”. Αυτό γιατί τα πεθερικά μου ήταν από τη Χαλκιδική και πολλοί γνωστοί έρχονταν τακτικά να τους επισκεφτούν και περισσότερο απ’ όλους οι φίλοι και συντοπίτες τους, οι οικογένειες Μαστρογιάννη και Μπαλή.

Αργότερα έγιναν και οι συναντήσεις για τη διοργάνωση της πρώτης Έκθεσης ζωγραφικής στη Μελβούρνη (με το φίλο Τάκη Ευστρατιάδη), η συνάντηση για τον Σύλλογο Λαγκαδά και αργότερα για τη γνωστή στην παροικία της Μελβούρνης και όχι μόνο, “Ένωση Θεσσαλονικέων ‘Ο Λευκός Πύργος’”. Στο σπίτι μας έγιναν και οι πρώτες συναντήσεις για τους συλλόγους “Αιμιλιανός”, “Λασσάνης” και “Άλμωψ”. Μάλιστα έκανα δώρο τότε το σχέδιο της σφραγίδας του Συλλόγου της Έδεσσας με τους γραφικούς καταρράκτες της, επίσης και μια άλλη σφραγίδα στο “Λύκειο

Ελληνίδων Μελβούρνης; η οποία ήταν η αναπαράσταση μιας κοπέλας με τοπική ενδυμασία που γέμιζε τη στάμνα της από μια υπέροχη παραδοσιακή, γραφική βρυσούλα.

Η Μελβούρνη έγινε για την Ελενίτσα και για μένα η φιλόξενη πόλη, στην οποία δημιουργήσαμε την οικογένειά μας αλλά και πορευτήκαμε επαγγελματικά. Τώρα μετά από μισό αιώνα αναπολούμε συχνά τα περασμένα, όχι σαν αναμνήσεις που πρέπει να μείνουν κλεισμένες σε ένα ντουλάπι, αλλά σαν μια ιστορία που πρέπει να ειπωθεί στα παιδιά και τα εγγόνια μας. Αυτή η σκέψη με καθοδηγούσε σε όλο το διάστημα συγγραφής αυτού του βιβλίου.

Στην Μπονεγκίλλα όμως είχα την ευκαιρία να γνωρίσω και τους πρώτους Έλληνες εργαζόμενους στο διάστημα που έζησα εκεί. Οι προσωπικές τους ιστορίες αξίζει νομίζω να καταγραφούν, αφού αυτά τα άτομα ήταν και τα πρώτα που προσέφεραν τις πολύτιμες υπηρεσίες τους στους μετανάστες ως οι πρώτοι εθελοντές κοινωνικοί λειτουργοί. Κατά τη γνώμη μου ήταν και οι πρώτοι εργάτες κοινωνικής πρόνοιας στην Αυστραλία.

Μετά την άφιξή μου ήρθε λίγο αργότερα από τη Θεσσαλονίκη και ένα εξαιρετικό ζευγάρι, ο Ράκης και η Βέτα Σχοινά (πρώην υπάλληλοι του Ο.Η.Ε.), με τα μικρά δίδυμα κοριτσάκια τους, τη Λουκίτσα και τη Λένα. Και οι δύο τους εργάστηκαν στο Γραφείο Εργασίας για ένα μεγάλο διάστημα και μετά έφυγαν για τη Μελβούρνη, όπως και ο Τάκης Λυκιαρδόπουλος, με τον οποίο ήταν καλοί οικογενειακοί φίλοι από τη Θεσσαλονίκη. Ο Ράκης και η Βέτα ήταν πολύ πρόθυμοι και εξυπηρετικοί με τους μετανάστες και πολλοί από αυτούς τους θυμούνται ακόμα και σήμερα και έχουν να λένε για την καλοσύνη και την κατανόηση στα προβλήματά τους. Αλλά και στη Μελβούρνη εξακολούθησαν με ευχαρίστηση να βοηθούν όλους τους νεομετανάστες που χρειάστηκαν τη βοήθειά τους. Τελικά ο Ράκης πήρε τη σύνταξή του ως καθηγητής μαθηματικών.

Ένα περίπου χρόνο μετά από τη δική μου άφιξη ήρθε ένας εξαιρετικός νεαρός Καβαλιώτης, ο Χρήστος Ατζεμάκης, ο οποίος είχε παίξει στην εθνική μας ομάδα υδατοσφαίρισης στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1952. Ήταν ένας ωραίος αθλητικός τύπος, που σίγουρα χαιρόσουν να τον καμαρώνεις, αλλά που πάνω απ' όλα ήταν καλός άνθρωπος.

Ο Χρήστος Ατζεμάκης.
Christos Atzemakis.

Επάνω: Ο Χρήστος Ατζεμάκης με τη σύζυγό του Βαγγελίτσα και τον μικρό Κωστάκη.

Top: Christos Atzemakis with his wife Vangelitsa and their little son, Con.

Κάτω: Από αριστερά: Ο Χρήστος Ατζεμάκης με τους φίλους του Αλέκο Λύρα, Νίκο Μαυραγάνη και Θόδωρο Κουτσαμπακίδη.

Bottom: From left: Christos Atzemakis with his friends Alec Lyras, Nikos Mavraganis and Theo Koutsambakidis.

Εργάστηκε και αυτός στο Γραφείο Εργασίας για αρκετό καιρό και στη συνέχεια στο Γραφείο Διοίκησης. Με τον Χρήστο γίναμε και παραμένουμε μέχρι σήμερα πολύ καλοί φίλοι, ενώ πάντα με βοηθούσε σε ό,τι του ζητούσα. Και αυτός όπως κι εγώ κι ο Τάκης Λυκιαρδόπουλος μιλούσε Γερμανικά και μάλιστα καλύτερα από εμάς, αφού είχε κάνει ένα διάστημα στη Γερμανία. Αρκετά αργότερα έφερε με πρόσκληση την αρραβωνιαστικιά του, τη Βαγγελίτσα.⁷

Λίγο αργότερα και μετά από αρκετά εντατικά μαθήματα της γλώσσας έπιασε και η Βαγγελίτσα εργασία σε ένα από τα “Κιντεργκάρντεν” της

⁷ Είχαν αγαπηθεί από μικρά παιδιά, αφού μάλιστα είχαν μεγαλώσει στην ίδια γειτονιά, στην πλατεία με το επιβλητικό άγαλμα του Αιγύπτιου πασά, του Μεχμέτ Αλή. Έτσι ο Χρήστος στις 5 του Μάρτη το 1959, κατέβηκε στη Μελβούρνη για πολλοστή φορά, μα τούτη τη μέρα ειδικά για να παραλάβει από το καράβι *Τοσκάνα* τη μεγάλη του αγάπη. Μετά από μερικές μέρες παντρεύτηκαν στον Ευαγγελισμό και μετά από τρεις εβδομάδες στη Μελβούρνη, ταξίδεψαν για “το μήνα του μέλιτος” στο στέκι τους, στη γνωστή μας Μπονεγκίλλα.

Μπονεγκίλλα. Στην αρχή έμεναν στο μπλοκ 19 όπου έμενε και πριν ο Χρήστος. Όταν η οικογένεια μεγάλωσε μετακόμισαν στο μπλοκ 9, όπου τους έδωσαν δυο δωμάτια και μια κουζίνα.

Ο Χρήστος εργάστηκε στην Μπονεγκίλλα περίπου 9 χρόνια (πήγε στην Γκρέτα⁸ άλλους έξι μήνες) και μετά μετατέθηκε στα κεντρικά γραφεία του Αυστραλιανού Ταχυδρομείου στη Μελβούρνη.

Μια σημαντική εμπειρία του Χρήστου από τις συνεντεύξεις που έπαιρνε στο Γραφείο Εργασίας στην Γκρέτα, ήταν η συνάντησή του με τον Θόδωρο Σιδηρόπουλο. Αυτό που τον εντυπωσίασε στη συνέντευξη ήταν η αποφασιστικότητα του Θόδωρου. Όταν τον ρώτησε για τις γραμματικές του γνώσεις, ο Θόδωρος του είπε ότι σπούδαζε νομικά. “Σαν τι δουλειά θα μπορούσα να προσφέρω εδώ σε έναν τόσο καλλιεργημένο άνθρωπο;”, ρώτησε έκπληκτος ο Χρήστος. Και η απάντηση ήταν χαρακτηριστική: “θα μπορούσα να δουλέψω και σαν λιμενεργάτης και μετά βλέπουμε τι θα φέρει η τύχη από το κυνηγητό που θα της κάνω”. Και φυσικά, από το κυνηγητό που της έκανε, τον καμαρώσαμε Δήμαρχο στο Collingwood (Κόλινγκουντ) αλλά και Βουλευτή και Σκιώδη Υπουργό του Εργατικού Κόμματος στη Βικτώρια. Ο αείμνηστος Θόδωρος Σιδηρόπουλος ήταν ένα από τα πιο δραστήρια και ζωντανά μέλη της παροικίας μας με πλούσια και ποικίλη δράση, μπροστάρης σε όλα.

Ο Χρήστος μου ανέφερε την εμπειρία του όταν είχε συνοδέψει τη μεγαλύτερη αποστολή που έγινε ποτέ με 1.200 νεοφερμένους μετανάστες, Έλληνες, Ιταλούς και κυρίως Γερμανούς, για φρουτοσυκομιδή στη Νότια Αυστραλία. Ήταν μια δύσκολη διαδρομή με διανυκτερεύσεις στην Αδελαΐδα, στο Βεργί (Μπέρι) και στο Ρεντ Κλιφ. Ο Χρήστος τα είχε καταφέρει μια χαρά με τη μόνη βοήθεια ενός Ιταλού και δυο Αυστραλών συναδέλφων του. Όπως ανέφερα ο Χρήστος μιλούσε άπταιστα Γερμανικά και Ελληνικά και είχε άριστες οργανωτικές ικανότητες. Φυσικά πήρε τους επαίνους της Διοίκησης και έγινε από τότε το παράδειγμα για όλους μας. Η θητεία του όλα αυτά τα εννέα χρόνια ήταν άκρως επιτυχημένη.

Στην Μπονεγκίλλα έκανε παρέα με τους συναδέλφους μας τον Σταύρο Μιμίδα, τον Λουκά Καπερώνη, τον Νίκο Μαυραγάνη, τον Αλέκο Λύρα, την

Ο Θόδωρος Σιδηρόπουλος, ο πρώτος μετανάστης που εκλέχτηκε Δήμαρχος του Κόλινγκουντ, Βουλευτής της Βικτώριας, Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του Εργατικού Κόμματος και Σκιώδης Υπουργός.

Theo Sidiropoulos, the first migrant elected Mayor of Collingwood, Member of Parliament of Victoria, ALP Whip and Shadow Minister.

⁸ Με τον Χρήστο είχαμε μετατεθεί μαζί και στην Γκρέτα με τον τότε προϊστάμενό μας Mr White (Γουάιτ) και αρκετούς άλλους συναδέλφους μας, για να διοργανώσουμε το Κέντρο στα ίδια πρότυπα της Μπονεγκίλλα.

Honeymoon Couple Had Big Task

Looking after 318 eager and excited migrants as ship's escort officer on a four-weeks voyage to Australia would not be everyone's choice for a honeymoon trip.

But Mr. Dennis Papas (Papathanasopoulos), 28-year-old son of a retired Greek general, and his attractive wife, Kiki, 24, had no alternative.

The Australian Government asked Mr. Papathanasopoulos to come as soon as possible to help his fellow countrymen to settle here.

The young couple arrived at Port Melbourne last night in the *Toumba*, in which he was escort officer for the Greek passengers. Today he will sign off to join the employment service at Bonegilla migrant reception centre.

"I received a telegram from Canberra on August 4 last, we married on the 18th and sailed on the 20th," he said.

"The migrants kept both of us busy in the ship day and night. I told them as much as I knew about their new homeland and taught them all the English alphabet and numbers, and some elementary English.

"I can assure you that these migrants are the 'meat' of the Greek population—and U.S. will make good Australia, too."

Ελληνίδα δασκάλα Αντιγόνη (που ήταν και καλή φίλη της γυναίκας του), τον Ανανία Ηλιάδη, τον κηπουρό Φώτη Μυλωνά, τον υδραυλικό Θόδωρο Κουτσαμπακίδη, αλλά και κάποιον Αρμένη Σαρκασιάν και την οικογένειά του.

Μετά τον Χρήστο ήρθε ένα άλλο νέο ζευγάρι, ο Ντένης και η Κική Πάπας (Παπαθανασόπουλος) από την Πάτρα που μάλιστα έκαναν το μήνα του μέλιτος στο καράβι. Κι αυτοί επίσης εργάστηκαν στο Γραφείο Εργασίας για λίγο διάστημα και μετά έφυγαν για τη Μελβούρνη, όπου παραμένουν μέχρι σήμερα. Στη συνέντευξη που μου έδωσε στο γραφείο που διευθύνει στην καρδιά της Μελβούρνης, μου είπε ότι ήρθε στην Αυστραλία μετά την πρόταση του Διευθυντή της Δ.Ε.Μ.Ε. στην Ελλάδα, Πήτερ Γκίμπσον. "Ήταν αρχές Αυγούστου του 1954", θυμάται ο Ντένης, "όταν μου τηλεφώνησε ο κ. Γκίμπσον και μου είπε πως είχε μια θέση για μένα και την Κική, τη γυναίκα μου, στην Αυστραλία, για να βοηθήσουμε εκεί τους μετανάστες να εγκατασταθούν στην Μπονεγκίλλα με τον καλύτερο τρόπο". Ο διευθυντής της Δ.Ε.Μ.Ε. θεωρούσε ότι ήταν τα καταλληλότερα άτομα για το Γραφείο Εργασίας στην Μπονεγκίλλα, αφού είχαν την εμπειρία από ένα προηγούμενο ταξίδι με το *Castel Verde*, τον Μάρτιο του 1954. Στην Μπονεγκίλλα θα τους δινόταν μαζί με την εργασία και ένα διαμέρισμα για να μείνουν, επιδοτούμενο από την Κυβέρνηση.

Η ημερομηνία αναχώρησής τους ήταν στις 28 Αυγούστου του 1954. Έτσι στις 19 Αυγούστου, δηλαδή μια εβδομάδα ενωρίτερα, παντρεύτηκαν γρήγορα-γρήγορα και αποχαιρέτησαν τους γονείς, τα αδέρφια και τους συγγενείς τους. "Επιβιβάστηκαμε στο καράβι *Τοσκάνα* με 400 Έλληνες μετανάστες στους οποίους ήμουν συνοδός. Το *Τοσκάνα* ήταν ένα παλιό, ιταλικό πολεμικό καράβι, που μετά τον πόλεμο το είχαν μετατρέψει σε επιβατικό και ακολουθήσαμε τη γραμμή Πειραιά-Πορτ Σάιντ-Άντεν-Κολόμπο-Φρι-

Η Εφημερίδα *The Age* της Μελβούρνης τον Οκτώβριο του 1954 με το νιοπάντρο ζευγάρι, Κική και Ντένης Πάπας (Παπαθανασόπουλος).

The Melbourne newspaper, *The Age*, (October 1954), writes about Kiki and Dennis Papas (Papathanasopoulos).

μάντλ-Μελβούρνη", μου είπε ο Ντένης. Και συνέχισε, "το ταξίδι ήταν αργό και κουραστικό και σχεδόν όλους τους είχε πειράξει η φοβερή θαλασσοταραχή που συναντήσαμε. Σχεδόν όλοι οι Έλληνες μετανάστες ήταν κυρίως από χωριά, ενώ στο καράβι τις οικογένειες τις χώριζαν (χωριστά οι άνδρες από τις γυναίκες και τα παιδιά). Όλοι ταξίδευαν όμως με μεγάλη προσμονή για το μέλλον, είχαν όνειρα και επιδιώξεις παρόλο που βασικά ήταν άβγαλτοι στη ζωή". Στο καράβι σύμφωνα με τον Ντένη ήταν και πολλοί Γερμανοί, Ολλανδοί, Ιταλοί, ενώ πολλοί Έλληνες ανέβηκαν από την Αίγυπτο.

Στη Μελβούρνη τους υποδέχτηκαν ο τότε Πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας, Βασίλειος Λογοθέτης, με τον τότε σύμβουλο, Θησέα Μαρμαρά και είχαν μόνο επαίνους για τους μετανάστες που ήταν καθαροί, καλότροποι και αρκετά καλά κατατοπισμένοι για την Αυστραλία. Στην Μπονεγκίλλα ο Ντένης τοποθετήθηκε αμέσως στο πόστο του, όπου και τους γνώρισα παρέα με τον Χρήστο Ατζεμάκη.

Μια από τις ενδιαφέρουσες εμπειρίες του Ντένη ήταν όταν τον Νοέμβρη του 1954 συνόδεψε μέχρι το Ayg (Eip), κοντά στο Townsville (Τάουνσβιλ) στη Βόρεια Κουινσλάνδη, μια αποστολή από 185 μετανάστες για το ζαχαροκάλαμο. Ο Αυστραλός υπεύθυνος του είχε τηλεγραφήσει στην Μπονεγκίλλα να παραμείνει μερικές ημέρες ακόμα για την καλύτερη τακτοποίησή τους. Εκεί ήταν που βρήκε αρκετούς ευκατάστατους Έλληνες (κυρίως από τη Λήμνο, την Κύπρο, το Καστελόριζο και το Τσιρίγο), στο ελληνικό καφενείο ενός χωριού. Το καφενείο, ιδιοκτησία ενός Λημνιού, ήταν “στολισμένο με ελληνικά κάδρα και φωτογραφίες. Υπήρχε ελληνικός καφές (που τον άλεθαν εκείνη την ώρα και τον σιγόψηναν στα κάρβουνα), λουκούμια και ελληνική μουσική στο πικ-απ που σου έδινε τη γνωστή μας απ’ την πατρίδα ατμόσφαιρα”, θυμάται με συγκίνηση. Εκείνο που τον εντυπωσίασε ήταν τα σορτσάκια, τα μανικιούρ και η νέα εμφάνιση από τις καινούριοφερμένες τότε Ελληνίδες αγρότισσες, χωρίς τα γνωστά τσεμπέρια, ή τις χαμοκέλες-φουστάνες. “Πραγματικά απόρησα τότε πώς προσαρμόστηκαν τόσο γρήγορα!”, μου δήλωσε με έκπληξη ο Ντένης.

Οι εντυπώσεις του από την Μπονεγκίλλα ήταν θετικές, όπως και όλων αυτών με τους οποίους είχε συναναστραφεί και είχε εξυπηρετήσει τότε. “Πιστεύω ότι, από όσα τους είχαν πει πριν έρθουν εδώ, όλοι ξέρανε καθαρά ότι θα πήγαιναν για να δουλέψουν στους αγρούς και πως δεν θα τους πήγαιναν σε ξενοδοχεία πολυτελείας”, συμπλήρωσε ο Ντένης.

Από τη Θεσσαλονίκη ήρθε επίσης αργότερα και ο πρώην υπάλληλος του Ο.Η.Ε. και της Αμερικάνικης Αποστολής, ο νεαρός Σταύρος Μιμίδης. Ο Σταύρος ήταν ένας πολύ καλός φίλος και ο πιο καλόκαρδος άνθρωπος που γνώρισα στην Μπονεγκίλλα και ο οποίος με αντικατέστησε στη συνέχεια με τη μετάθεσή μου. Τυχαία είχε γνωρίσει τον υπάλληλο έκδοσης διαβατηρίων/βίζας, κ. Ντάγκλας, που δούλευε στην Αμερικάνικη Αποστολή στο μέγαρο Κονιόρδου, στην παραλία. Έτσι κάποια φορά στη συζήτηση επάνω του είπε πως θα μπορούσε να πάει στην Αυστραλία, αν το ήθελε φυσικά και έτσι μπήκε και ο Σταύρος στα γρανάζια της Δ.Ε.Μ.Ε.

Ο Σταύρος έφυγε με το *Κυρήνεια* από τον Πειραιά στις 6 Σεπτέμβρη του 1954 και έφτασε στη Μελβούρνη στις 6 του Οκτώβρη. Το ταξίδι ήταν κάπως περιπετειώδες, όμως για καλή του τύχη γνωρίστηκε με έναν συνονόμάτο του αρχικαμαρότο και έτσι ένα τυχαίο συμβάν⁹ έγινε η αιτία

⁹ Εκείνη τη μέρα στην τραπεζαρία μετά το φαγητό είχαν σε μεγάλες πιατέλες ένα ωραίο παγωτό και το έκοβαν με μια μεγάλη μαχαίρα δίνοντάς το στους μετανάστες. Φαίνεται πως πολλοί από αυτούς προφανώς δεν είχαν ξαναφάει παγωτό και είχαν κυριολεκτικά πέσει σαν μελίτσι με τα γνωστά μας σπρωξίματα και τις φωνές. Ο Σταύρος, ο αρχικαμαρότος, πρόσεξε τον Σταύρο Μιμίδα πως δεν βιαζόταν να πάρει το παγωτό του. Τον πλησίασε και αρχίσανε συζήτηση και από τότε έγιναν καλοί φίλοι.

Ο Σταύρος Μιμίδης,
Περιπολάρχης, στην
Κεντρική Πύλη της
Μπονεγκίλλα.

Stavros Mimidas Chief of
Patrol at the Main Gate of
Bonegilla.

από μια άθλια καμπίνα που τον είχαν βάλει να πάει σε μια καμπίνα της πρώτης θέσης από τη δεύτερη κιόλας μέρα και να έχει άνετο ταξίδι από εκεί και μετά.

Στο τρένο για την Μπονεγκίλλα θυμάται ότι ο συνοδός, που δεν ήταν Έλληνας, δεν εξήγησε στους μετανάστες ότι το φαγητό στους σταθμούς ήταν δωρεάν και έτσι όταν κατέβηκαν στην πλατφόρμα του Σίμορ κανείς δεν ζύγωνε τα στρωμένα τραπέζια με τα διάφορα ποτά και φαγώσιμα. Όταν ο Σταύρος ρώτησε και έμαθε, ανέβηκε σε ένα κάθισμα και φώναξε δυνατά ενημερώνοντάς τους ότι μπορούσαν να πάρουν ό,τι ήθελαν αλλά ήρεμα και πολιτισμένα.

Όταν τελικά έφτασαν το βράδυ σε ένα πρόχειρο σταθμό δημιουργήθηκε πανδαιμόνιο. Ένας Ουγγαρέζος “πατρόλμαν” πανικοβλήθηκε μέσα στο χάος που δημιουργήθηκε νυχτιάτικα και άρχισε να βρίζει χυδαία σαν να ήταν φρουρός σε ναζιστικό στρατόπεδο! “Αγανακτισμένος, Ζαχαρία, δεν άντεξα και του είπα: ‘Shame on you! These people do not speak English. They don’t understand you. Why do you swear at them in such an animalistic manner?’”, μου ανέφερε ο Σταύρος. Ο διάλογος συνεχίστηκε με τον ανακουφισμένο Ούγγρο να ζητά τη βοήθεια του Σταύρου, προκειμένου να εξηγήσει πώς θα πήγαινε ο κόσμος στην Μπονεγκίλλα: “Oh, thank God, you speak English! Can you please help me to make them understand that they are going to Bonegilla, only some kilometres away. But they can NOT take their suitcases with them on the bus. Their suitcases will follow them to the Centre. Now they must let the children and their mothers to go first, and the men later. They are all going to the same place. Then to their rooms”, εξήγησε ο Ούγγρος.

Πράγματι με τη βοήθεια του Σταύρου όλα τακτοποιήθηκαν και άρχισαν να φεύγουν οι μετανάστες με τα λεωφορεία για την Μπονεγκίλλα, με απόλυτη τάξη. “Καθώς ετοιμαζόμουν να μπω τελευταίος στο λεωφορείο”, θυμάται ο Σταύρος, “νιώθω στον ώμο μου ένα χέρι και γυρίζοντας πίσω μου να δω ποιος ήταν, βλέπω έναν ψηλό άνδρα με στρατιωτικό παράστημα να μου συστήνεται ως ο Συνταγματάρχης Χένρι Γκουίν, ο Διευθυντής του Κέντρου Υποδοχής και Εκπαίδευσης Μεταναστών της Μπονεγκίλλα. ‘Σε καλωσορίζω και σε χρειάζομαι’ μου είπε και με κάλεσε στο αυτοκίνητό του — ένα καινούριο Χόλντεν. Στη διαδρομή μου είπε πως ήταν υπερήφανος που πολέμησε στην ηρωική Ελλάδα”. Με αυτή τη συνάντηση άνοιξε ο δρόμος στον Σταύρο προκειμένου να εργαστεί στην Μπονεγκίλλα και μάλιστα ως ο αντικαταστάτης που περίμενα. Στην αρχή έπιασε δουλειά στα γραφεία του μπλοκ 5 και στη συνέχεια στο μπλοκ 22 και στο μπλοκ 12, όπου μετά έγινε Διευθυντής του αλλά και σε άλλα μπλοκ. Αργότερα έγινε Περιπολάρχης σε ολόκληρο το Κέντρο. Ο Σταύρος ήταν ένας νέος με μεγάλη όρεξη, εξυπηρετικός, ενεργητικός, πάντα πρόθυμος και πολύ φιλότιμος, σωστός “Σαλονικιός”.

Όταν αντικαταστάθηκα από τον Σταύρο, ένας Γερμανός “κιτσενχέντ” ονόματι Γκούντερ (που φαίνεται είχε βαρεθεί να κόβει τις πολλές φέτες του ψωμιού που έτρωγαν οι Έλληνες του μπλοκ 5) βρήκε την ευκαιρία να αλλάξει το μέχρι τότε σύστημα. Τότε πολλοί έξαλλοι Έλληνες ζητούσαν ψωμί και ο Λουκάς Καπερώνης προσπαθούσε να τον πείσει να συμμορφωθεί και να δώσει ψωμί στους ανθρώπους. Ο πεισματάρης Γερμανός

Ο Σταύρος Μιμίδας.
Stavros Mimidas.

Ο Σταύρος Μιμίδης στο γραφείο του, στο μπλοκ 5.

Stavros Mimidas in his office in Bonegilla/block 5.

όμως, δεν ήθελε να συμμορφωθεί με κανέναν τρόπο! Κάλεσαν έτσι αμέσως τον Σταύρο που έτρεξε να τους καθησυχάσει. Όταν πλησίασε, βλέποντας τους εξαγριωμένους μετανάστες έγινε και ο ίδιος έξαλλος και διάταξε τον Γερμανό να κόψει ψωμί αμέσως, όπως και έγινε. Όμως ο Γερμανός που προσβλήθηκε μπροστά στους Έλληνες μετανάστες, πήγε και παραπονέθηκε στον “σουπερβράιζορ”, κ. Ράνμαντς, ο οποίος κάλεσε την άλλη μέρα τον Σταύρο και του είπε πως τον ζητούσε ο Διευθυντής στο γραφείο του. Πράγματι ο Σταύρος την άλλη μέρα, μόλις παρέλαβε την αλληλογραφία από το ταχυδρομείο, παρουσιάστηκε στο γραφείο του κ. Γκούιν. Εκεί με τον Διευθυντή ήταν και ο κ. Ράνμαντς, κάποιος Ούγγρος πρώην γκεσταμπίτης ονόματι Γκούρκιν και ο Γερμανός Γκούντερ. Ο διάλογος που ακολούθησε ήταν χαρακτηριστικός και τελικά έπεισε τον Διευθυντή για το δίκαιο αίτημα σίτισης:

—Tell me Mr Mimidas, what happened yesterday at block 5?

—With pleasure Mr Director. Some of my compatriots, as usual, wanted more bread and Gounter refused to give them some. Despite the fact that there was plenty in the mess store. This resulted in some arguments. The chef, Mr Kaperonis, gave Gounter a direct instruction and he didn't obey. The result was very unpleasant.

—I hope, Mr Mimidas, this will not happen again.

—Mr Guin, when you swore me in as a supervisor and immigration officer, you told me to supervise my block as I saw fit. I have used my judgement and when I saw that there was plenty of bread in the store, I thought that there was no need to remind them of the starvation that they suffered during the German occupation of their Country.

—Yes, Stavros, you are right, after all what is a bit of more bread?

Με τον παραπάνω διάλογο το περιστατικό θεωρήθηκε λήξαν και αποκαταστάθηκε η ηρεμία στο Κέντρο.

Μετά από μερικούς μήνες παραμονής στην Μπονεγκίλλα ο Σταύρος έκανε πρόσκληση στην αρραβωνιαστικιά του, τη Βάσω από την Αγία Τριάδα της Θεσσαλονίκης.¹⁰

Ο Σταύρος στη συζήτηση που είχαμε θυμάται λες και ήταν χθες την Μπονεγκίλλα. Ιδιαίτερα το Πάσχα του 1955 όταν αρκετοί Έλληνες, που είχαν δει όλους τους άλλους μετανάστες εκεί να γιορτάζουν το Πάσχα τους, μαζεύτηκαν έξω από το γραφείο του μπλοκ 22 και με πολλές φωνασκίες απαίτησαν να κάνει κάτι για να γιορτάσουν και αυτοί το δικό τους. Έτσι μετά από αλλεπάλληλα τηλεφωνήματα στο Σύνδεύ, τη Μελβούρνη και την Καμπέρα, ο τότε γραμματέας στο Προξενείο της Μελβούρνης, κ. Γεωργούλης, του υποσχέθηκε ότι θα έστελνε ιερέα για το Πάσχα, πράγμα που έγινε.

Επίσης θυμάται και έναν καβγά, πάλι στο μπλοκ 22, με κάποιους μετανάστες δικούς μας, που δεν είχαν προβλέψει για χειμωνιάτικα ρούχα για τα μικρά παιδιά τους. Ο Σταύρος είχε δώσει στις κυρίες των κλαμπ Y.W.C.A. και Y.M.C.A. έναν κατάλογο αυτών που είχαν περισσότερη ανάγκη, με τις ηλικίες των παιδιών κι αυτές με τη σειρά τους ετοίμασαν μερικά δέματα με κατάλληλα ρούχα. Στη διανομή οι περισσότερες συμπατριώτισσές μας, χωρίς να περιμένουν να ακούσουν το όνομά τους, άρπαζαν βίαια τα δέματα από τα χέρια των απορημένων εθελοντριών, που όντως τα είχαν χαμένα. Και να σκεφτεί κανείς, πως όχι μόνο τα μάζεψαν και τα διάλεξαν μόνες τους αυτές οι καλόκαρδες Αυστραλέζες, αλλά πλήρωσαν και τα έδωσαν στο στεγνοκαθαριστήριο για να τα χαρούν τα παιδάκια. Σαν να μην έφταναν αυτά άρχισαν να βρίζουν και να τσακώνονται μεταξύ τους και νομίζοντας ότι ήταν στο χωριό τους, στις διανομές της ΟΥΝΡΑ (UNRRA: United Nations Relief and Rehabilitation Administration), άρχισαν να φωνάζουν στον Σταύρο ότι δεν τους έδινε το δέμα τους! Εκείνος τότε αγανακτισμένος και ντροπιασμένος τους έδωσε όλους και ζήτησε να παραμείνουν μόνο όσες άκουσαν τα ονόματά τους.

Επίσης πολλές φορές οι υπεύθυνοι της ασφάλειας του Κέντρου τον συνέχαιραν για τις πρωτοβουλίες του. Οι αστυνομικοί της ασφάλειας του Κέντρου ήταν συνήθως προβληματισμένοι και ανήσυχoi με τις “αποδράσεις” πολλών μεταναστών που έφευγαν κρυφά χωρίς εγγυήσεις και τα απαραίτητα έγγραφα και έκαναν ένα σωρό υποθέσεις, τις πιο πολλές

¹⁰ Κατά σύμπτωση, όταν ήρθε η Βάσω με το *Τασμανία* στη Μελβούρνη και ο Σταύρος πήγε να την παραλάβει, συναντήθηκε με τον άλλο Σταύρο που τώρα ήταν αρχικαμαρότος στο *Τασμανία* ένα από τα “καράβια με τις νύφες”. Ο αρχικαμαρότος του έδωσε τα συγχαρητήριά του και του είπε πως ήταν πολύ τυχερός να πάρει τέτοια καλή κοπέλα σαν τη Βάσω. Παντρεύτηκαν στον Ευαγγελισμό, στη Μελβούρνη. Έζησαν μερικά χρόνια στην Μπονεγκίλλα και αργότερα εγκαταστάθηκαν στην Αδελαΐδα, όπου και παραμένουν ως τώρα με τα παιδιά τους, τον Γιάννη με τη γυναίκα του Χριστίνα (και τα εγγονάκια Ζωή, Σταύρο και Σοφούλα) και τον Ανδρέα με τη Μισέλ (και τα εγγονάκια Λουκά, Ηλία και περιμένουν το τρίτο με το καλό). Πριν περίπου είκοσι χρόνια έχασαν την αγαπημένη τους κορούλα Λίζα, νεαρή φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο του Flinders (Φλίντερς) της Αδελαΐδας. Στην Αδελαΐδα εργάστηκε για τρεις εβδομάδες στο Σάνσον, μετά σαν οδηγός fork lift στο Watersiders Workers Federation μέχρι το 1956. Κατόπιν έγινε συνεταιίρος στο Boring Contractors και μετά από το 1963 μέχρι το 1983 εργάστηκε σαν οδηγός στο Car Carriers της εταιρείας Chrysler & Ford, οπότε βγήκε στη σύνταξη.

φορές αβάσιμες. Οι Αυστραλοί δεν μπορούσαν να συνειδητοποιήσουν ότι πολλοί Έλληνες μετανάστες πριν την αναχώρησή τους επικοινωνούσαν με συντοπίτες τους, που ήταν εγκατεστημένοι στην Αυστραλία και ζητούσαν τη βοήθειά τους. Ήταν δύσκολο να πιστέψουν ότι υπήρχε τόσο μεγάλη αλληλεγγύη μεταξύ ανθρώπων που κατάγονταν από τον ίδιο τόπο. Σε μια περίπτωση,¹¹ μετά την αποβίβαση από το *Κυρήνεια*, τον κάλεσε ο αστυνομικός ασφαλείας του Κέντρου ζητώντας του να ορκιστεί ότι θα πει την αλήθεια. Η απορία του αστυνομικού ήταν γιατί φεύγουν οι Έλληνες από το Κέντρο και ποιος τους βοηθά να βρουν δουλειά. Όταν προσπάθησε ο Σταύρος να του εξηγήσει ότι εμείς οι Έλληνες προστρέχουμε τον συμπατριώτη μας στην ξενιτιά, ο αστυνομικός δεν τον πίστεψε.

Ένας άλλος υπάλληλος της Αμερικάνικης Αποστολής στη Θεσσαλονίκη ήταν και ο συγχωριανός μου, Σπύρος Γιαννέρης (πρώην μετανάστης στην Αμερική), με τη γυναίκα του Ιουλία. Τον τακτοποίησα σε δουλειά στην Μπονεγκίλλα, όπου εργάστηκε για λίγο εκεί και μετά έφυγε με την οικογένειά του για τη Μελβούρνη όπου σπούδαζε ο γιος του, Τάκης. Ύστερα από λίγα χρόνια επέστρεψαν στην πατρίδα, τη Θεσσαλονίκη, για να μπορέσει ο Τάκης να τελειώσει τις σπουδές του Πολιτικού Μηχανικού. Αρκετά αργότερα ήρθε και ένας άλλος νεαρός πρώην χωροφύλακας, ο Νίκος Μαυραγάνης, από την περιοχή της Κορινθίας και με παρακάλεσε με τα λίγα Αγγλικά που γνώριζε, να τον βοηθήσω να εργαστεί εκεί κάπου στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα. Οι γνώσεις της γλώσσας δεν ήταν αρκετές, όμως τον βοήθησα, αφού ήθελα να μετατεθώ στο Γραφείο Εργασίας. Τελικά πέρασε τις εξετάσεις του και έπιασε δουλειά ως Βοηθός Διευθυντή και αργότερα έγινε Διευθυντής και αυτός στο μπλοκ 10.

Όμως μετά από αρκετό καιρό, πολλοί συμπατριώτες μας παραπονιότουσαν ότι ο Νίκος, μη μπορώντας να ξεχάσει τα χωροφυλακίστικα της εποχής του, τους έκανε τη ζωή δύσκολη. Για το παραμικρό τυραννούσε τους μετανάστες και τους έβαζε στη σειρά λες και ήταν στο στρατό. Κατά πόσο όμως αληθεύουν όλα αυτά δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω, μιας και μετά από αρκετούς μήνες έφυγα και εγώ για τη Μελβούρνη.¹²

¹¹ Αυτό το περιστατικό αναφέρεται και από τον Κώστα Νικολόπουλο σε ένα άρθρο του για την Μπονεγκίλλα στον *Νέο Κόσμο* (30 Δεκεμβρίου 2004, σελ 7).

¹² Προτού φύγω από την Μπονεγκίλλα γνώρισα τον μικρότερο αδελφό του, τον Βασίλη, έναν εντελώς διαφορετικό τύπο που αφού έσπασε στο ξύλο τον μεγάλο του αδελφό, έφυγε για την Καμπέρα. Αλλά και εδώ στη Μελβούρνη, όπου έτυχε να κατεβεί ο Νίκος, πάλι ξυλοκοπήθηκε από θυμωμένους μετανάστες, όπως είχε τότε διαδοθεί, μέσα στην καρδιά της οδού Λόνσντεϊλ μπροστά στα ελληνικά καταστήματα. Οι δράστες αυτή τη φορά ήταν οι κουμπάροι και συμπατριώτες του, αυτοί που τον κουβάλησαν στο τότε απέναντι νοσοκομείο, όπως είχαν γράψει οι ελληνικές εφημερίδες της εποχής. Όμως τα ίδια και πολύ χειρότερα μου είχε πει και ο φίλος μου, Σταύρος Μιμίδης. Ένα βράδυ στην Μπονεγκίλλα μάλωνε τόσο δυνατά που πολλοί Έλληνες και ξένοι είχαν μαζευτεί και τον άκουγαν να βρίζει, ενώ οι φουκαριάρηδες οι μετανάστες έτρεμαν σαν τα ψάρια προσπαθώντας να τον καθησυχάσουν. Τότε σηκώθηκε ο Σταύρος να τον χτυπήσει, αλλά επενέβη ο κουμπάρος του, ο Νίκος Κοντός και τον έβαλε στη θέση του με αποτέλεσμα να τον τρέχουν στα νοσοκομεία της Μπονεγκίλλα και του Όλμπουρι. Το συμβάν επιβεβαίωσε και ο Αλέκος Λύρας (για τον ξυλοδαρμό από τον Νίκο Κοντό και το φίλο του Λ. Κ. Αγγελόπουλο,

Τέλος ένας ακόμη μετανάστης που εργάστηκε στην Μπονεγκίλλα ήταν ο Αλέκος Λύρας, που ήρθε στην Αυστραλία το 1956 σε ηλικία 23 ετών και εγκαταστάθηκε στην Μπονεγκίλλα. Ο αδερφός του, Σπύρος, είχε έρθει το 1955 και εργάστηκε μέχρι το 1960. Ο Αλέκος εργάστηκε για εννέα χρόνια στο Κέντρο (από την ημέρα της άφιξής του μέχρι το 1965), αρχικά σαν κηπουρός του Κέντρου και μετά στο απορριμματοφόρο αυτοκίνητο, που μάζευε και έκαιγε τα σκουπίδια. Στη συνέχεια άλλαξε αρκετές δουλειές και εργάστηκε στις αποθήκες τροφίμων και στη διανομή υλικού διαμονής, μέχρις ότου έγινε επαγγελματίας οδηγός ο ίδιος, μετά από την εκπαίδευση που έλαβε από έναν ηλικιωμένο Αυστραλό οδηγό. “Ο οδηγός διανομής υλικού ήταν ένας ηλικιωμένος Αυστραλός και έτυχε να με πάρει με καλό μάτι”, θυμάται ο Αλέκος. “Σιγά-σιγά μου εμπιστευόταν το τιμόνι του αυτοκινήτου, μέχρις ότου απόκτησα επιδεξιότητα και έβγαλα άδεια οδήγησης στο Όλμπουρι!” Το 1965 ο Αλέκος έφυγε από το Κέντρο, όταν αντιλήφθηκε πως δεν θα έχει μεγάλη διάρκεια, αφού έβλεπε το εργατικό δυναμικό να μειώνεται σταδιακά και τους μετανάστες να λιγοστεύουν. Έτσι όταν του δόθηκε η ευκαιρία να αναλάβει εργασία σε κυβερνητικά αυτοκίνητα στην Καμπέρα, έφυγε αμέσως και συνέχισε να εργάζεται ως οδηγός πλέον. “Ήταν ένα επαγγελματικό εφόδιο που το απέκτησα στην Μπονεγκίλλα, αφού προηγουμένως δεν γνώριζα να οδηγώ. Με το επάγγελμα αυτό πέρασα στη σύνταξη και είμαι ευγνώμων στον αείμνηστο Αυστραλό οδηγό μεταφοράς απορριμμάτων της Μπονεγκίλλα, που βάλθηκε να με μάθει να οδηγώ!”, παραδέχτηκε με συγκίνηση.

Για τις συνθήκες διαβίωσης¹³ ο Αλέκος σχολίασε ότι η Μπονεγκίλλα “στην ουσία υπήρξε ένα πραγματικό καταφύγιο για τον κάθε νεοφερμένο στην Αυστραλία!” Βέβαια, σύμφωνα με τη μαρτυρία του, υπήρχαν και πολλοί που λένε “ότι κλείστηκαν στις παράγκες και θρηνούσαν τη μοίρα τους απελπισμένοι, επειδή βρέθηκαν μακριά από τους δικούς τους”. Και συμπλήρωσε, “πάλι καλά που βρέθηκε και το Κέντρο της Μπονεγκίλλα, γιατί διαφορετικά δεν μπορώ να ξέρω ποια τροπή θα είχαν πάρει τα πράγματα με την ανεργία και την οικονομική κρίση που μαστίζε τότε

Ο Αλέκος Λύρας έξω από την Ορθόδοξη εκκλησία στο μπλόκ 22.

Alec Lyras on the steps of the Greek church at block 22.

πρώην υπάλληλο της Δ.Ε.Μ.Ε. του γραφείου Αθηνών), που κι αυτός ήταν μετανάστης στην Μπονεγκίλλα την εποχή εκείνη. Τα ίδια όμως με είχε πληροφορήσει και ο φίλος μου ο Τάκης Λυκαριδόπουλος, καθώς και ο φίλος μου, Λουκάς Καπερώνης και άλλοι που δεν έχω λόγους να μην τους πιστέψω.

¹³ Ο Αλέκος επισμαίνει και τις περιπτώσεις των θανάτων δύο Γερμανών που ενώ πρώτα έφαγαν καλά και ήπιαν, πήγαν στη λίμνη για να κολυμπήσουν! Ένας Έλληνας επίσης πήγε να βάλει φωτιά στην Ορθόδοξη Εκκλησία, στο μπλόκ 22. Οι επόπτες του Κέντρου με τη βοήθεια του Αλέκου τον εντόπισαν κοντά στη λίμνη να χαζεύει το νερό. Τον μάζεψαν και τον έκλεισαν σε ψυχιατρική κλινική, αφού οι γιατροί διέγνωσαν ότι ήταν ψυχικά άρρωστος.

την Αυστραλία”. Όπως ανέφερε ο μέσος όρος ατόμων που διέμεναν στην Μπονεγκίλλα ήταν περίπου δέκα χιλιάδες (από το 1958 μέχρι και το 1959). Το 1948 και το 1949 είχαν φιλοξενηθεί μέχρι δεκαπέντε χιλιάδες άτομα, αλλά πολλοί από αυτούς διέμεναν μέσα σε αντίσκηνα, που στήθηκαν για να τους εξυπηρετήσουν. Το μεγαλύτερο μπλοκ, το 18, μπορούσε να φιλοξενήσει μέχρι οκτακόσια είκοσι άτομα.

Ο Αλέκος εργάστηκε και έζησε για εννέα συναπτά έτη μέσα στο Κέντρο και από ό,τι είμαι σε θέση να γνωρίζω, οι αναμνήσεις του από εκείνα τα χρόνια είναι πολύ δυνατές ακόμη και σήμερα. Όπως παραδέχτηκε και ο ίδιος, στην Μπονεγκίλλα έζησε τα καλύτερα χρόνια της ζωής του. Οι στιγμές εκείνες περνούν σαν κινηματογραφική ταινία από το μυαλό του και τον κάνουν να αναπολεί με νοσταλγία τα πρώτα εννέα χρόνια του στην Αυστραλία! “Έκανα οικογένεια, παιδιά, έχω εγγονάκια που τα χαίρομαι! Όμως ειλικρινά μου λείπουν τρομερά οι συγκινήσεις του Κέντρου αυτού, του χώρου αυτού που τον βλέπω σήμερα και σφίγγεται η καρδιά μου! Πόσο διαφορετικά ήταν τότε, με τις χιλιάδες των μεταναστών από όλες τις χώρες του κόσμου, με όλο αυτό το ανθρώπινο ‘πολύβουο μελίσσι’ να σε περικυκλώνει κάθε μέρα! Ήταν εκείνα τα χρόνια της νιότης μας και όχι μόνο της δικής μας νιότης αλλά και της νιότης αυτής της χώρας, της Αυστραλίας! Της χώρας που έχει πάρει αυτή τη μορφή σήμερα, χάρη στους κόπους και το μόχθο των ανθρώπων που ήσαν κάποτε νέοι, των φιλοξενουμένων του Κέντρου της Μπονεγκίλλα!”, τόνισε με συγκίνηση. Και κατέληξε, “δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι από την Μπονεγκίλλα, που σήμερα βρίσκονται λίγες παράγκες που επιμένουν να κοντράρουν το πέρασμα των χρόνων, από εδώ αγαπητέ μου Ζαχαρία, άρχισε να δημιουργείται η Αυστραλία που βλέπουμε σήμερα και που κι εσύ ο ίδιος έβαλες ένα πετραδάκι”.

Ο Αλέκος καθώς και όλοι οι άλλοι που ζήσαμε και εργαστήκαμε στην Μπονεγκίλλα, λυπούμαστε που αντικρίζουμε αυτό το “νεκρικό τοπίο” σε μια τοποθεσία που έσφυζε κάποτε από ζωή, από γέλια και διαφορετικές φωνές που έβγαιναν από τις γλώσσες όλου του κόσμου. Αυτό το βιβλίο είναι ένα χρέος για όλες τις ψυχές που πέρασαν από την Μπονεγκίλλα και δημιούργησαν τη σημερινή Αυστραλία.

Ο Αλέκος Λύρας με
φόντο τη λίμνη της
Μπονεγκίλλα.

Alec Lyras with the Hume
lake in the background.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ιστορίες από την Μπονεγκίλλα

Στην Μπονεγκίλλα, από τον Οκτώβριο του 1953 μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 1956, έζησα την εκπλήρωση των νεανικών μου ονείρων βοηθώντας και πέρα από το υπηρεσιακό καθήκον μου, τους συμπατριώτες μας που μόλις ξεκινούσαν μια καινούρια ζωή. Ξένοι μέσα στους ξένους χωρίς γλώσσα, χωρίς κανένα άλλο εφόδιο παρά μονάχα τη μεγάλη όρεξη για δουλειά και προκοπή για ένα ξέγνοιαστο αύριο.¹

Θυμάμαι πολύ χαρακτηριστικά σε μια από τις αποστολές, όταν κατέβηκαν από τα λεωφορεία οι νεοφερμένοι μετανάστες και έπαιρνε ο καθένας τις βαλίτσες του για να τις μεταφέρει στο δωμάτιό του, είχα δει ένα νεαρό παλικάρι χωρίς βαλίτσα στο χέρι. Εγώ νομίζοντας ότι ξέχασε τη βαλίτσα του και για να μη χαθούν τα πράγματά του, λογικά και εντελώς φυσικά τον ρώτησα αν συνέβαινε κάτι τέτοιο. “Όχι, δεν την ξέχασα κ. Ζαχαρία. Αυτό το μπογαλάκι στη μασχάλη μου, ας είναι τυλιγμένο στις εφημερίδες, έχει τα ρούχα μου, έχει τα... όλα μου”, μου απάντησε γεμάτος παράπονο. Και συνέχισε, “αν είχα βαλίτσα και κουστούμι, να είστε βέβαιος ότι δεν θα ερχόμουν τόσο μακριά σε μια άγνωστη χώρα κάνοντας ένα τέτοιο μεγάλο και δύσκολο ταξίδι”. Είδα τότε την αποφασιστικότητά του και τα μάτια του να λάμπουν με σιγουριά και ελπίδα για το μέλλον που ανοιγόταν μπροστά του. Ένωσα μια παράξενη συγκίνηση εκείνη τη στιγμή και σκούπισα ένα μου δάκρυ που δεν μπόρεσα να το συγκρατήσω. Του έσφιξα το χέρι δίνοντάς του κουράγιο. Πράγματι αρκετά χρόνια μετά ξανασυναντηθήκαμε και μου έλεγε για τις εμπορικές επιτυχίες του, όταν τον ρώτησα για το μπογαλάκι.

Αλλά ακολούθησαν και άλλοι μετανάστες που με τη σκληρή τους δουλειά πρόκοψαν σε αυτόν τον τόπο. Η περίπτωση του νεαρού γεωπόνου Αντώνη Σ υπέρκη από τη Φλώρινα είναι μοναδική και σπάνια. Η Δ.Ε.Μ.Ε.

¹ Πράγματι πολλοί από αυτούς έγιναν επιτυχημένοι επιχειρηματίες όπως οι καλοί μου φίλοι Δημήτρης Παλιογιώργης και Χάρης Θόδης, των οποίων τις μαρτυρίες παραθέτω στο Παράρτημα 3Α' και 3Β'. Επίσης στο Παράρτημα 3Γ' αναφέρω και την ιδιαίτερη και πετυχημένη περίπτωση του Γιάννη Αθανασιάδη που ταξίδεψε με τη Δ.Ε.Μ.Ε. προς το τέλος της μαζικής μετανάστευσης, το 1972.

Ο Αντώνης Συπέρκης απολαμβάνει στον 'πολυεύκαρπο' κήπο του στη Βοντόνγκα, τα διάφορα σπιτίσια ποτά του και ειδικά το εκλεκτό του Τσίπουρο.

Antonis Syperkis enjoying his home made drinks, especially his "Tsipouro" in his beautiful garden in Wodonga.

τον πλησίασε τότε στην Αμερικανική Γεωργική Σχολή της Θεσσαλονίκης όπου εργαζόταν και του πρότεινε ένα συμβόλαιο για την Αυστραλία, προκειμένου να εργαστεί στο Ινστιτούτο Καλύτερευσης Φυτών, στο Werribee (Γουέριμπι) της Βικτώριας. Έτσι ήρθε στη Μελβούρνη με τη Βασίλισσα Φρειδερίκη, την 1η του Γενάρη του 1966, με τη σύζυγό του Ελευθερία και τα παιδιά του Νικόλαο, Στέφανο και Γιώργο. Μετά τη λήξη του συμβολαίου του, ο Αντώνης δεν το ανανέωσε και στη συνέχεια ασχολήθηκε με πετυχημένες οικοδομικές επιχειρήσεις για μερικά χρόνια στη Μελβούρνη. Ο γιος του, Νίκος, στο μεταξύ αποφοίτησε από το R.M.I.T. ως ηλεκτρολόγος μηχανικός. Αργότερα τα παιδιά του γνωρίζοντας την αγάπη του πατέρα τους για την ύπαιθρο τον έπεισαν να αγοράσουν το πρώτο εστιατόριο (take away) στο Yea (Γέι) και στη συνέχεια αγόρασαν δυο μεγάλα κτήματα στη Γοντόνγκα και στη Γουανγκαράτα και δυο άλλα μεγάλα εστιατόρια.

Με το *Κυρήνεια* ταξίδεψε τον Ιούνιο του 1954² με προορισμό τη Μελβούρνη και ο Βασίλης Αδάμης με τη γυναίκα του, Καλλιόπη και τα δυο τους παιδιά, τον τετράχρονο Παναγιώτη και

τον Φίλιππα, μόλις τριών χρόνων. Όμως αντί για τον αρχικό τους προορισμό, την Μπονεγκίλλα, η οικογένεια από λάθος κατέβηκε στο Φριμάντλ. Από εκεί μεταφέρθηκαν στο στρατιωτικό στρατόπεδο Northam Army Camp (Νόρθαμ Άρμι Καμπ)³ λίγο έξω από την πόλη στα προάστια της Πέρθης. Είναι εύκολο να καταλάβει κανείς ότι η ζωή στο στρατόπεδο αυτό ήταν πραγματικά ανυπόφορη, αφού δεν ήταν κέντρο υποδοχής μεταναστών. Κανένας τους δεν γνώριζε ούτε μια αγγλική λέξη και δεν υπήρχαν διερμηνείς. Εκεί άρχισαν να ψάχνουν για δουλειά. Από το Νόρθαμ Άρμι Καμπ ο Βασίλης βρέθηκε στο Μαντζιμυρ (Μάντζιμαπ), γιατί εργαζόταν στους σιδηροδρόμους. Στο Καμπ η οικογένεια έμενε σε μια στρατιωτική σκηνή για αρκετούς μήνες, κάτω από άθλιες συνθήκες και παρά λίγο να πέθαινε ο Παναγιώτης από πνευμονία σαν αποτέλεσμα της εξαθλίωσης. Το στρατόπεδο είχε λαμαρινένιες τουαλέτες και νιπτήρες. Η οικογένεια ζούσε μόνο με "σπαγκέτι" για πολλούς μήνες, ώσπου ο Βασίλης και ένας φίλος του είδαν ένα γειτονικό φαρμαδόρο να βάζει παγίδες για να πιάσει κουνέλια.

² Με την ίδια αποστολή ταξίδεψε και ο φίλος μου, Γιάννης Κασαπίδης, του οποίου τη μαρτυρία παραθέτω αυτούσια στο Παράρτημα 3Δ'.

³ Ο Παναγιώτης, που υπηρέτησε στον τακτικό στρατό της Αυστραλίας από το 1981 ως το 1983, επισκέφτηκε το στρατόπεδο αρκετά χρόνια αργότερα κυρίως για συναισθηματικούς λόγους. Εκεί βρήκε ένα όμορφο τοπίο, κατάσπαρτο με δέντρα και κλήματα με σταφύλια από αυτά που φύτευαν οι μετανάστες.

Οι παγίδες εξαφανίστηκαν μυστηριωδώς αλλά οι ελληνικές οικογένειες στην υπόλοιπη διαμονή τους εκεί έτρωγαν “σπαγκέτι με κουνέλι”.

Μετά από καιρό η οικογένεια μετακόμισε στην Πέρθη όπου ο Βασίλης εργαζόταν σε ένα εργοστάσιο που έκανε καρφιά. Για λίγο έμεναν σε κάποιο ξενοδοχείο. Όμως μετά από κάποιο διάστημα η Καλλιόπη και τα παιδιά πετάχτηκαν στους δρόμους, αφού δεν γνώριζαν ότι έπρεπε να πληρώνουν καθημερινά. Προφανώς νόμιζαν ότι θα πλήρωναν με τη βδομάδα ή το δεκαπενθήμερο, όπως συνηθίζεται. Καθημερινά αντιμετώπιζαν τέτοιες τεράστιες δυσκολίες από την άγνοια της γλώσσας. Αργότερα και με μεγάλη δυσκολία βρήκαν ένα μόνο δωμάτιο χωρίς έπιπλα και η οικογένεια κοιμόταν στο πάτωμα με κάτι κουβέρτες, που όμως δεν έφταναν. Ο Βασίλης βολευόταν όπως όπως με το παλτό του για σκέπασμα. Μετά από λίγο καιρό ο Βασίλης βρήκε την Ελληνική Κοινότητα και έτσι απέκτησε εύκολα και σπίτι και εργασία σερβιτόρου στη Λέσχη και στο καφενείο του οργανισμού. Όταν η δύστυχη Καλλιόπη πήγαινε για ψώνια, σχεδόν πάντα την κοροϊδεύαν για τα λίγα σπασμένα Εγγλέζικα που κατάφερνε να αρθρώσει. Όταν ήθελε να αγοράσει αβγά ή καμιά κότα, κουνούσε τα χέρια της σαν φτερούγες και κακάριζε σαν την κότα. Σαν ήθελε να πάρει γάλα μούγκριζε σαν αγελάδα. Οι συνθήκες ήταν τόσο δύσκολες και η δοκιμασία μεγάλη ενώ συχνά επικρατούσε απόγνωση σε όλη την οικογένεια.

Έτσι όταν έμαθαν ότι στη Μελβούρνη θα μπορούσαν να βρουν καλύτερες δουλειές και στέγη αλλά και καλύτερες συνθήκες ζωής, αποφάσισαν το 1955 να ταξιδέψουν σιδηροδρομικώς μαζί με τον νεογέννητο Κώστα. Έμειναν στο Fitzroy (Φίτζροϊ) για ένα περίπου χρόνο. Εκεί από ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα παραλίγο να σκοτωθεί ο Παναγιώτης από κάποιο φορτηγό. Τρεχάματα και πάλι για τον Βασίλη και την Καλλιόπη με τα μικρά παιδιά στην αγκαλιά. Τέλος αποφάσισαν να πάνε στο Prahran (Περάν) ν’ αγοράσουν ένα δικό τους σπίτι και να ριζώσουν εκεί.

Με την αποστολή αυτή του *Κυρήνεια* το 1954 είχε ταξιδέψει και ο Χαράλαμπος Κατακουζινός από τη Λήμνο (χωριά Κοντιά). Μέσω κάποιων γνωστών του, που ήταν ήδη στην Αυστραλία, φρόντισε να πάρει πληροφορίες για το αν υπήρχαν δουλειές, αφού στη Λήμνο υπήρχε μεγάλη έλλειψη

Προετοιμασία για την ξήρανση της σταφίδας.
Preparing for the drying of the sultanas.

τακτικής εργασίας. Όταν έφτασε στη Μελβούρνη, τον πήγαν στο Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών της Μπονεγκίλλα. Κάθισε μόνο πέντε ημέρες και μετά έφυγε για εργασία στην περιοχή Tully (Τάλι) της Κουινσλάνδης, όπου εργάστηκε σε φυτείες ζαχαροκάλαμου. Από το Τάλι έφυγε μαζί με άλλους οκτώ Λημνιούς, από τους οποίους θυμάται τον Χαράλαμπο Καντάρια από τον Κοντιά, τον Στέργιο Αλμπάνη και τον Γιάννη Αρσενικό από τον Κάσπακα και κάποιον άλλο με επίθετο, Σαραγλής, από τον Κοντιά. Όλοι τους εργάστηκαν σε διάφορες φυτείες ζαχαροκάλαμου στην περιοχή Feluga (Φελούγκα). Οι εκεί φαρμαδόροι δεν τους δέχτηκαν άνετα. Έτσι έφυγε μαζί με την παρέα του για άλλες φάρμες στην ίδια περιοχή. Κανένας δεν τους είχε εξηγήσει ότι θα έπρεπε να καίνε το ζαχαροκάλαμο πριν το κόψουν και έτσι από άγνοια γεμίσαν σ' όλο τους το κορμί με το ενοχλητικό αγκαθωτό χνουδι του καλαμιού. Εργάζονταν για δυο λίρες τον τόνο.

Λόγω του ότι είχε έρθει με τη Δ.Ε.Μ.Ε. μπορούσε να μετακινείται δωρεάν, για να συναντά τους συμπατριώτες του Λημνιούς που εργάζονταν σε άλλες φάρμες. Τα πρώτα του Χριστούγεννα τα έκανε στο Innisfail (Ινισφείλ). Κατόπιν το 1955 κατέβηκε στη Μελβούρνη. Στο Κάρλτον βρήκε έναν άλλο χωριανό του, τον Δημήτρη Μπόλκα, ο οποίος είχε έρθει ένα χρόνο πριν από αυτόν. Έπιασε πρώτα δουλειά στην General Motors Holden – Fishermen Bent, όπου εργάστηκε για δέκα χρόνια πριν μετακινηθεί στο εργοστάσιο της ίδιας εταιρείας στο Dandenong Plant 7. Συνολικά δούλεψε 35 χρόνια στην General Motors, όπου και τιμήθηκε για μια ευρεσιτεχνία που έκανε βελτιώνοντας το τιμόνι των αυτοκινήτων.

Με την επόμενη αποστολή του *Κυρήνεια*, που έφτασε στη Μελβούρνη στις 5 Οκτώβρη του 1954, όπως αφηγήθηκε όλη η παρέα των Λημνιών στον κ. Μίμη Σοφοκλέους, ήρθε από τη Λήμνο (χωριό Κάσπακας) και ο Στράτος Πετρέλλης. Όταν μετανάστευσε ήταν ήδη παντρεμένος με τη Λουίζα και είχαν νήπιο την πρώτη τους κόρη, την Έλλη. Έμεινε στην Μπονεγκίλλα τρεις εβδομάδες. Από εκεί μεταφέρθηκε στις φυτείες ζαχαροκάλαμου στην περιοχή της Κουινσλάνδης στο μακρινό Τάλι, ακολουθώντας τη διαδρομή Όλμπουρι–Σύδνεϋ–Βρισβάνη–Ινισφείλ–Τάλι. Στο Τάλι γεννήθηκε το δεύτερό τους παιδί, ο Θανάσης. Ο Στράτος εργάστηκε στη φάρμα που είχε ένας Κινέζος, ενώ εκεί κοντά υπήρχε και μια άλλη φάρμα ενός Κύπριου, ονόματι Λούη. Η ζωή στο ζαχαροκάλαμο ήταν αφόρητη και εντελώς άγνωστη για τους Έλληνες αγρότες. Το καλάμι το έκαιγαν πρώτα για πολλούς λόγους και κυρίως για το φόβο των φιδιών που υπήρχαν εκεί κατά χιλιάδες, αφού πρώτα άνοιγαν στη μέση ένα διάδρομο για να μπορούν να μεταφέρουν με ευκολία το ζαχαροκάλαμο. Έτσι από τις φωτιές που έβαζαν για να καίνε το καλάμι γίνονταν μαύροι από τη στάχτη, ενώ το καμένο καλάμι έσταζε το καυτό υγρό στους ώμους τους καθώς το κουβάλαγαν.

Τον Ιανουάριο του 1956 αποφάσισε να πάει στη Μελβούρνη για μια καλύτερη ζωή. Έτσι δανείστηκε 500 λίρες από το συγχωριανό του, Ιωάννη Αγαλλιάνο, ο οποίος είχε εργαστεί κι αυτός στο ζαχαροκάλαμο, για να μπορέσει να ξεκινήσει την καινούργια του ζωή, στην πόλη αυτή τη φορά. Στην αρχή έμεινε σε ένα σπίτι στο κέντρο της πόλης και στη συνέχεια αγόρασε σπίτι στο Carlton (Κάρλτον). Οι περισσότεροι μετανάστες

ζούσαν στα εσωτερικά προάστια εκείνο το διάστημα, για να μπορούν τα παιδιά να πάνε σε ελληνικό σχολείο, στο Σαββατιανό του Αγίου Ιωάννη. Την ίδια χρονιά που κατέβηκε στη Μελβούρνη έπιασε δουλειά στην General Motors στο Port Melbourne (Πορτ Μέλμπουρν) και έγινε μέλος της Λημνιακής Αδελφότητας.

Σχεδόν ένα χρόνο αργότερα, τον Αύγουστο του 1955, ήρθε με το γνωστό *Σκάουμπριν* από τη Λήμνο (χωριό Τσιμάντρια) και ο Χρήστος Μπλιάς. Ο αδελφός του πατέρα του, ο Χρήστος Πανταζής, μετανάστευσε στην Αυστραλία γύρω στα 1924–5, μετά από την καταστροφή της Μικράς Ασίας. Η πρώτη δουλειά που έκανε ήταν σε *café* (καφετέρια) όπως πολλοί άλλοι μεταπολεμικοί μετανάστες. Ο Χρήστος Μπλιάς έζησε στο Ballarat (Μπάλαρατ), την επαρχιακή πόλη της πολιτείας της Βικτώριας, όπου τη δεκαετία του 1950 ζούσαν αρκετές οικογένειες από τη Λήμνο. Ακολούθησαν και πολλοί άλλοι Λημνιοί τους οποίους γνώρισα.⁴

Γνώρισα ακόμη, όπως προείπα, την όμορφη οικογένεια Χάζλαρη από τη Σάμο με τις δυο κορούλες τους, Ελευθερία και Καλιοπίτσα και τον αδελφό τους Κυριάκο. Τα ξαδέρφια Γιάννη και Γιώργο Βαραγιάννη, επίσης από Σάμο και πολλούς άλλους. Με όλους τους παραπάνω διατηρούμε οικογενειακή φιλία από το 1956 έως σήμερα. Επίσης στην Μπονεγκίλλα ξανασυναντήθηκα και με πολλούς παλιούς γνωστούς από την Ελλάδα. Για παράδειγμα συνάντησα και ένα παλικάρι της αντίστασης μερικά χρόνια μεγαλύτερό μου, τον Γιάννη Βασισιάδη από

Επάνω: Φωτιές στο Ζαχαροκάλαμο. Εργάτες περιμένουν να σβήσουν οι φλόγες του ζαχαροκάλαμου.

Top: Sugarcane in flames. Waiting for the flames to go down in the sugarfields.

Κάτω: Με τις “ματσέτες” στο χέρι, έτοιμοι για τη μάχη του ζαχαροκάλαμου.

Bottom: With the “machetes” in hand, ready for cutting the sugarcanes.

⁴ Το 1955 ταξίδεψε με το γερμανικό επιβατικό καράβι *Seven Seas*, από τη Λήμνο (τον Κάσπακα) και ο Γιώργος Καγιαλιός. Ήρθε με τη Δ.Ε.Μ.Ε. για την οποία είχε μάθει όταν κλιμάκιο της είχε επισκεφθεί τη Μύρινα. Ο Γιώργος έμεινε στο μπλοκ 8 στο Μεταναστευτικό Κέντρο της Μπονεγκίλλα. Οι πρώτοι Λήμνιοι που συνάντησε στην Αυστραλία ήταν ο Γιώργος Τσιμπούκης, που είχε έρθει στην Αυστραλία το 1948 και ο Δημήτρης Γιωργαντής που είχε φτάσει στην Αυστραλία το 1955. Επίσης ήρθε από τη Λήμνο και το χωριό Σκανδάλη και ο Κωνσταντίνος Βερτσώνης με το πλοίο *Flaminia* το 1958. Οι γονείς του είχαν μεταναστεύσει από τη Λήμνο στην Αίγυπτο το 1939, όταν η Αλεξάνδρεια ήταν ένα σπουδαίο ελληνικό κέντρο. Σε ένα ταξίδι που έκανε με την οικογένειά του στη Λήμνο αποκλείστηκε λόγω του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και έτσι έμειναν εκεί μέχρι που εκείνος μετανάστευσε στην Αυστραλία με τη Δ.Ε.Μ.Ε. Στην Αλεξάνδρεια είχε ζήσει σε μια ελληνική παροικία του εξωτερικού και έτσι δεν είχε πρόβλημα εγκλιματισμού με τη ζωή στην Αυστραλία. Όταν έφτασε στη Μελβούρνη βρήκε στέγη μέσω του Ομοσπονδιακού Γραφείου Εργασίας (η Δ.Ε.Μ.Ε. δεν ασχολούνταν με θέματα στέγασης, αυτά ήταν αρμοδιότητα της κυβέρνησης) στο προάστειο Camberwell (Καμπεργουέλ). Λόγω του ότι είχε προβλήματα με τη γλώσσα πήγε να μάθει Αγγλικά στο Κολέγιο του Footscray (Φούτσκρεϊ) και συγχρόνως πήρε και το δίπλωμα του ηλεκτρομηχανικού, αφού σπούδασε για τρία χρόνια.

τη Θεσσαλονίκη. Τον είχα πρωτογνωρίσει στην κατοχή στην ομάδα του παππού μου, όταν είχε συνοδέψει μερικούς Αυστραλούς και ένα Νεοζηλανδό μέσα στα ορεινά χωριά των Κερδυλίων, για να φυγαδευτούν με υποβρύχιο στη Μέση Ανατολή από τ' ανοιχτά του Στρυμονικού, κάπου κοντά στην Ολυμπιάδα. Παρόλα αυτά δεν ήρθε στην Αυστραλία σαν μηχανικός που ήταν αλλά σαν αγρότης. Βέβαια σε λίγο διάστημα έπιασε δουλειά στον κλάδο του και αφοσιώθηκε μετά σε διάφορες επιτυχημένες επιχειρήσεις με τη σύζυγό του Ελένη, τους τέσσερις γιους και την κορούλα τους, στο Devenport (Ντέβενπορτ) της Τασμανίας.

Το ίδιο είχε συμβεί και με τον νεαρό φίλο μου, Γιάννη Σαλπυγγίδη, μηχανικό από τη Δράμα που αργότερα έφερε τους αδελφούς του, Δήμο και Παναγιώτη, ιδιοκτήτες λεωφορείου τότε. Ήρθαν και αυτοί σαν ανειδίκευτοι εργάτες.

Η περίπτωση του Θανάση Μουδιώτη, που κι αυτός ήταν μηχανικός αυτοκινήτων και ήρθε σαν αγρότης έχει ενδιαφέρον. Ο Θανάσης ύστερα από πολλές περιπέτειες έφτασε με το ζόρι στην Μπονεγκίλλα. Εκεί είχε την άσχημη εμπειρία του τρόπου της επιλογής του μαζί με άλλους χίλιους διακόσιους περίπου νεοφερμένους για τον τρύγο στο Ρεντ Κλιφ. Του είχε κάνει πολύ άσχημη εντύπωση ότι οι Αυστραλοί φαρμαδόροι με τα πλατύγυρα καπέλα τους, τα σορτς και τις βαριές αρβύλες τους, διάλεγαν τα παλικάρια δείχνοντάς τα με το δάχτυλο σαν να ήταν σε ζωοπανήγυρη και διάλεγαν τα γελάδια που τους χρειαζόνταν. “Όταν το δάχτυλο του φαρμαδόρου έδειξε εμένα”, μου αφηγήθηκε ο Θανάσης, “με έκανε να νιώσω σαν να ήμουν σκλάβος του”. Και συνέχισε, “αμέσως αρνήθηκα και του ζήτησα να διαλέξει και τους φίλους μου, αλλιώς δεν θα πήγαινα. Αυτό δεν του άρεσε αλλά εξαιτίας της μεγάλης μου επιμονής τελικά δέχτηκε”. Αυτός ήταν και ο συνηθισμένος τρόπος επιλογής ακόμη και από καλλιεργημένους ανθρώπους, αφού ο συγκεκριμένος ήταν γεωπόνος και δικηγόρος! Ο Θανάσης τελικά ακολούθησε το φαρμαδόρο, που τους φόρτωσε σαν “ζωντανά” σε

Από αριστερά: Ο Γιάννης, ο Θανάσης, ο Μανώλης και ο Στέλιος στο υπόστεγο της φάρμας του κ. Κεν στο Ρεντ Κλιφ, που το έκαναν “Κοιτώνα” τους.

From left: Yannis, Atha, Manolis and Stelios in Red Cliff outside Mr Ken's Shed; their sleeping quarters.

ένα μεγάλο φορτηγό και τους πήγε στη φάρμα του. Στο δρόμο η συντροφιά σταμάτησε για ψώνια και με σπασμένα Αγγλικά τελικά κατάφερε να πάρει τα απαραίτητα. Στη φάρμα επικρατούσε χάος, αφού τίποτα δεν είχε καθαριστεί από την προηγούμενη χρονιά. Ο Θανάσης θυμάται: “Οι παράγκες που μας υπέδειξαν να μείνουμε ήταν χωρίς πόρτες και παράθυρα σαν ένα είδος υπόστεγου και γι’ αυτό τους ζήτησα σκούπες και σφουγγαρόπανα. Ζήτησα και μερικές σήτες για τα κουνούπια, πόρτες, παράθυρα και μπογιά για να τα βάψουμε και να τις συνεφέρουμε κάπως, για να μπορέσουμε να μείνουμε όσο καιρό θα είχαμε δουλειά εκεί στη φάρμα του Mr Ken Hand (Κεν Χαντ)”.

Ο Θανάσης συναντήθηκε εκεί και με τον συμπατριώτη του, τον Μανώλη τον Γαλατσάνο, από τη Χαλκιδική και με το συγχωριανό του και αργότερα κουμπάρο του, Στέλιο Δηλένη (Δαγδελένης). Οι λίγοι Αυστραλοί εργάτες της φάρμας, όπως μου είπε ο Θανάσης, όχι μόνο αρνήθηκαν να τους βοηθήσουν, αλλά τους πλάκωσαν και στο ξύλο βρίζοντάς τους χυδαία. Μόνο όταν επενέβη ο κ. Κεν σταμάτησαν. Αντίθετα οι φαρμαδόροι από τις γειτονικές φάρμες έρχονταν και κοίταζαν κατάπληκτοι και τους επαινούσαν και φυσικά καλοτύχιζαν τον “μπόση” τους, τον Κεν Χαντ, που πέτυχε τέτοιους καλούς εργάτες.

Μετά το τέλος της σεζόν η περιπλάνηση του Θανάση συνεχίζεται, αφού έφυγε με το φίλο του, τον Στέλιο και μερικούς άλλους για το Berry (Μπέρι) και αρκετά αργότερα για το ζαχαροκάλαμο στην Κουινσλάνδη με μια μικρή στάση στο Mackay (Μακάι) και στην Babinda (Μπαμπίντα). Μετά πήγαν στο Ίνισφειλ, στο Μάριερ, σε ένα μεγάλο φράγμα. Αργότερα πήγαν στο εργοστάσιο ζάχαρης κοντά στο Μακάι, βαριά και τρομερή δουλειά με ανυπόφορη ζέστη.

Η περιπλάνησή τους για δουλειά τους έφερε τελικά στη Μελβούρνη. Πήγαν για μια σεζόν στην Tatura (Τατιούρα) στα φρούτα και κατόπιν στη Mildura (Μιλτζούρα) και μετά πάλι στο Ρεντ Κλιφ στον κ. Κεν. Οι επισκέψεις της παρέας στον φαρμαδόρο συνεχίστηκαν για αρκετά χρόνια, αφού τους προτιμούσε. Ο Στέλιος αργότερα παντρεύτηκε την Άρτεμη στο Sunshine (Σανσάιν) ενώ ο Θανάσης εγκαταστάθηκε σε άλλο προάστιο της Μελβούρνης κι έπιασε δουλειά στην General Motors – Dandenong. Λίγο αργότερα παντρεύτηκε τη γυναίκα του τη Σούλα ενώ τον Αύγουστο του 1968 αναχώρησε οριστικά για τη Θεσσαλονίκη.

Κάπως έτσι έγινε και με το γείτονα και φίλο μου, Αλέξη Σακελάρη, που ταξίδεψε με το πλοίο *Σκάουγκουμ* με τη Δ.Ε.Μ.Ε. και έφτασε στη Μελβούρνη στις 23 Αυγούστου το 1955. Ήταν ένα περιπετειώδες και αξέχαστο ταξίδι όπου ο Αλέξης συνόδευε ένα συντοπίτη του, τον 17χρονο Νίκο Μαργέλο — αυτό ήταν και το ελάχιστο επιτρεπόμενο όριο της ηλικίας που δέχονταν η

Ο Στέλιος, ο Ζαχαρίας, ο Μανώλης και ο Θανάσης.
Stelios, Zacharias,
Manolis and Thanasis.

Δ.Ε.Μ.Ε. για τη μακρινή Αυστραλία. Ο Αλέξης μιλούσε αρκετά καλά Ιταλικά, αφού τα Δωδεκάνησα ελευθερώθηκαν από την Ιταλική κατοχή λίγο μετά τον πόλεμο και ήταν υποχρεωτικό να διδάσκεται η συγκεκριμένη γλώσσα. Μιας και στο καράβι είχαν και Ιταλούς μετανάστες αλλά και προσωπικό, ο Αλέξης δεν είχε πρόβλημα γλώσσας. Βοήθησε επίσης τον Νίκο να πιάσει κάποια δουλειά στο πλοίο για το χαρτζιλίκι του, αφού είχε γνωριστεί στο μεταξύ με τον Γάλλο σεφ που μιλούσε Ιταλικά. Ο σεφ ευχαρίστως δέχτηκε να βοηθήσει τον Νίκο και τον προσέλαβε ως βοηθό στην κουζίνα του καραβιού. Επειδή όμως δεν γνώριζε τι θα έπρεπε να τον πληρώνει, υποσχέθηκε πως στο τέλος του ταξιδιού στη Μελβούρνη θα φρόντιζε να μην τον αδικήσουν. Ο Γάλλος δυστυχώς πέθανε από ένα ατύχημα λόγω θαλασσοταραχής στα ανοιχτά του Κολόμπο και έτσι ο ταμίας του πλοίου πλήρωσε τον Νίκο ένα ποσό σε αυστραλέζικες λίρες, όταν έφτασαν στο Στέισον Πιερ. Από εκεί αναχώρησε για την Μπονεγκίλλα χωρίς τον Αλέξη, αφού ένας εξάδερφός του, ο Γιάννης Τσελής, υπέγραψε για δωμάτιο και εργασία και τον κράτησε στη Μελβούρνη.

Την επόμενη μέρα πήγε ο Αλέξης στο εργοστάσιο που δούλευε ο Γιάννης και έπιασε δουλειά να γυαλίζει κουτάλια, πιρουνία και αθλητικά είδη. Μετά από λίγο διάστημα έγινε “φόρμαν” ενώ μετά από 4 χρόνια αγόρασε με κάποιον άλλο “φόρμαν” ένα παρόμοιο μικρό εργοστάσιο στη St Kilda (Σεντ Κίλντα).

Στο μεταξύ ο Νίκος έμεινε για λίγο στην Μπονεγκίλλα και μια μέρα πήγε με κάποιον φίλο του στην Αδελαΐδα που είχε συγγενείς. Μερικές δεκαετίες αργότερα ο Αλέξης και ο Νίκος συναντήθηκαν στην Αδελαΐδα, σε κάποια εκδρομή συνταξιούχων. Ο Νίκος στην αρχή δεν μπόρεσε να γνωρίσει το συγχωριανό του μέχρι που ο Αλέξης τον αγκάλιασε και του θύμισε ποιος ήταν. Η συγκίνησή τους ήταν μεγάλη. Ο χρόνος δεν κατάφερε να σβήσει εκείνες τις αναμνήσεις.

Ο Αλέξης Σακελάρης
(πρώτος από δεξιά)
και ο Νίκος Μαργέλος
(δεύτερος από αριστερά)
με συγγενείς και φίλους
τη μέρα της αναχώρησής
τους.

Alex Sakelaris (first
from right), and Nikos
Margelos (second from
left) with some friends the
day of their departure.

Στην Μπονεγκίλλα, όπως έγινε φανερό από τις ιστορίες που παράθεσα, μου δόθηκε η ευκαιρία να συναντήσω νέους γεμάτους όνειρα κι ελπίδες για το μέλλον, από τους οποίους κάποιοι διέπρεψαν αργότερα σε διάφορους επιστημονικούς και άλλους κλάδους. Παράδειγμα, οι καλοί μου φίλοι, τα αδέρφια Γιώργος και Πλούταρχος Δεληγιάννης, που με την πρώτη ευκαιρία ρίχτηκαν στη δουλειά αλλά και στο διάβασμα και έγιναν καθηγητές. Επίσης γνώρισα την οικογένεια του “Ελ Γκρέκο”, του πρωτοπαλαιστή μας Αναστασιάδη και του αδελφού του Άγγελου, στους οποίους έδωσα εργασία στο Australian Glass (καθώς και στον πατέρα τους). Ο Άγγελος έγινε ένας από τους καλύτερους ηλεκτρολόγους και “φόρμαν” της κολοσσιαίας εταιρείας Australian Consolidated Industries/Australian Glass. Οι φίλοι, αδελφοί Ιακωβίδη (Αλέκος, Γιώργος και Γιάννης), οι πασίγνωστοι πρωτοπαλαιστές της παροικίας μας αλλά και όλης της Αυστραλασίας, πέρασαν και αυτοί από την Μπονεγκίλλα. Γνώρισα ακόμη και την εξαιρετική Γενοβέφα, την αδελφή τους και τον εκλεκτό οικογενειακό μας φίλο το σύζυγό της Κώστα Γούλα (Γουλόπουλος), τον γνωστό επιτυχημένο επιχειρηματία της παροικίας μας.

Με τον Κώστα έχουμε οικογενειακή φιλία από το 1956 και για ένα μεγάλο διάστημα ήταν στην ουσία αγαπητό μέλος της οικογένειάς μας.

Ο Κώστας όμως είχε μια χαρακτηριστική εμπειρία στην Μπονεγκίλλα που πραγματικά αξίζει να την αναφέρω, διότι είμαι σίγουρος ότι αυτό που συνέβη στον Κώστα το έχουμε ζήσει οι περισσότεροι από εμάς.

Ο Κώστας όταν ήρθε στην Μπονεγκίλλα στις 18 Απριλίου το 1954, από το όμορφο Τσοτύλι της Κοζάνης, ήταν μόλις 18 χρονών χωρίς να έχει ταξιδέψει για άλλο τόπο μέχρι τότε. Όταν πήρε το τρένο από την Κοζάνη για την Αθήνα, θυμάται πως έκανε σχεδόν δύο μέρες και μία νύχτα για να φτάσει. Σε όλο το ταξίδι ως την Αθήνα ήταν κάπως μουνδιασμένος καθώς και ντροπαλός, όπως οι περισσότεροι νέοι της ελληνικής υπαίθρου.

Εκεί παρουσιάστηκε αμέσως στα γραφεία της Δ.Ε.Μ.Ε. κοντά στην Ομόνοια με κάτι συνταξιδιώτες του. Την ίδια μέρα βρήκαν και ένα φτωχικό ξενοδοχείο, “της κακιάς ώρας”, όπως λέει, για τις ημέρες που θα απαιτούνταν για τις διατυπώσεις του ταξιδιού.

Λόγω του ότι υπήρχε οικονομική στενότητα σχεδόν σε όλη την Ελλάδα τότε, προσπάθησαν να κάνουν κάποια οικονομία στο φαγητό. Απογοητευμένοι όμως έβλεπαν τις τιμές από τις μπριζόλες και τα ορεκτικότερα φαγητά να πετάνε στα ύψη. Η κάθε μερίδα κόστιζε χιλιάδες δραχμές εκείνη την εποχή. Έτσι έκαναν καθημερινά “περιοδείες” στις βιτρίνες των γαργαλιστικών εστιατορίων και στο τέλος κατέληγαν πάντα στο φτηνότερο, που ήταν η φασολάδα. Αυτό γινόταν πρωί, μεσημέρι και βράδυ. Όταν αργότερα παντρεύτηκε τη Γενοβέφα του, δεν ήθελε ν’ ακούσει ποτέ ξανά για... φασολάδα.

Τέλος μπαρκάρισαν σε ένα πρώην φορτηγό καράβι το Άννα Σάλεν και έκαναν την προσευχή τους κάθε ημέρα που περνούσε για να φτάσουν σώοι.

Η καμπίνα που έμεναν είχε τριώροφα κρεβάτια και δεν υπήρχε περίπτωση να έμενε καθαρή αλλά ούτε και ήσυχη για ύπνο. Το σπουδαιότερο

Ο Κώστας Γούλας.
Con Goulas.

Μόνο όταν φτάσανε στο Φριμάντλ πήραν καθαρό και δροσερό νερό και επί τέλους ξεδίψασαν.

Μετά από λίγες μέρες έφτασαν στη Μελβούρνη και ύστερα από τους ελέγχους με τις διάφορες αρχές, πήραν το δρόμο για την Μπονεγκίλλα με πρώτο σταθμό το Σίμορ. Εκεί στην πλατφόρμα του τρένου ήταν στρωμένα κατακάθαρα συνεχόμενα τραπέζια και με νοήματα κατάλαβαν ότι μπορούσαν να πάρουν ό,τι ήθελαν χωρίς πληρωμή.

“Το τι έγινε τότε, Ζαχαρία, δεν μπορώ να σου το περιγράψω”, μου είπε ο Κώστας. “Έβλεπες ένα στρατό από νέους κυρίως να πέφτουν επάνω στις φρουτιέρες και στα πανέρια και να τις αδειάζουν στο λεπτό. Οι κυρίες που μας σερβίριζαν δεν πρόφταναν να τις ξαναγεμίζουν, γιατί εμείς παίρναμε και τα φρούτα που ξέραμε αλλά και εκείνα που δεν ξέραμε. Για πρώτη φορά στη ζωή μας μπορούσαμε να απολαύσουμε τέτοια αφθονία φρούτων και μάλιστα χωρίς να πρέπει να πληρώσουμε. Θέλω να με πιστέψεις πως όλοι μας πέσαμε στα φρούτα κι αφήσαμε τα λουκάνικα και όλα τα άλλα τελευταία.”

Τα ίδια έγιναν και στην Μπενάλα αλλά λίγο πιο ήσυχα και πιο φρόνιμα.

Με τα πολλά έφτασαν στην Μπονεγκίλλα μέσω Όλμπουρι αφού προηγήθηκε το γνωστό σύντομο ταξίδι με τα λεωφορεία. “Στο μπλοκ 5 χαρήκαμε όλοι που μας υποδέχτηκες και μας καλωσόρισες στη γλώσσα μας και στη συνέχεια μας είπες να περάσουμε από την τραπεζαρία και να ξαναφάμε κι ας ήταν σχεδόν μεσάνυχτα”, θυμήθηκε ο Κώστας.

Και συμπλήρωσε γεμάτος νοσταλγία, “ήσουν ο πρώτος Έλληνας που συναντήσαμε και λογικά έμεινες αξέχαστος σε όλους μας για την προθυμία σου να τρέχεις παντού και να εξυπηρετείς.

Την άλλη μέρα μετά από το πρωινό, μας συνόδεψες στην αίθουσα του σινεμά, όπου μας καλωσόρισαν οι επίσημοι και εσύ μας εξηγούσες το

κάθε τι. Στη συνέχεια ο κύριος Λυκιαρδόπουλος μετάφραζε τα λόγια του Διευθυντή του Γραφείου Εργασίας στο οποίο εργαζόταν και ο ίδιος”. Και συνέχισε τη διήγησή του αναφέροντας την επίσκεψη ρουτίνας στο νοσοκομείο για τις απαραίτητες εξετάσεις και φυσικά τη δυνατότητα που είχαν να τρώνε και του πουλιού το γάλα. “Πραγματικά τόση ήταν η αφθονία”, όπως λέει χαριτολογώντας, “που η τραπεζαρία της Μπονεγκίλλα μπορούσε να συγκριθεί με αυτή του Βασιλιά Φαρούκ”.

Εκείνο όμως που έμεινε αξέχαστο στον Κώστα ήταν όταν μετά από μέρες άκουσε να τον καλώ στο γραφείο μου από τα μεγάφωνα του Κέντρου.

“Παρακαλείται ο κ. Κώστας Γουλόπουλος να παρουσιαστεί στο γραφείο που τον ζητάει κάποιος κύριος”, ανήγγειλα. “Τρέχω λαχανιασμένος και μπαίνω στο γραφείο σου, μα δεν βλέπω κανέναν άλλον εκτός από εσένα. Σάστισα για λίγο μιας και ήμουν και λίγο ντροπαλός και δεν γνώριζα τι θα έπρεπε να κάνω από την αμηχανία μου.

‘Σας ζητάει κάποιος κύριος στο τηλέφωνο, κ. Γουλόπουλε’, μου λες και μου δίνεις το ακουστικό. Εγώ όμως συννεσταλμένα και διστακτικά θα έλεγα —αφού δεν είχα ξαναπιάσει τηλέφωνο— το κράτησα με κάποια περιέργεια και παρόλο που άκουγα μια φωνή να λέει ‘αλό, αλό είναι κανείς εκεί;’ εγώ ακόμα πιο διστακτικά το έβαλα στο αυτί μου και δεν ήξερα τι να κάνω!

‘Μίλησε, Κώστα. Απάντησε στον κύριο, γιατί δεν μιλάς;’, μου είπες εσύ.

Και τότε πήρα θάρρος και μίλησα. Ήταν ο θεός μου ο Νίκος, ο αδερφός του πατέρα μου, που με καλωσόριζε από το τηλέφωνο και ήθελε να με πάρει μαζί του για να με τακτοποιήσει σε δουλειά δική του και σε δωμάτιο στο σπίτι του.

Αν θυμάσαι, τότε μίλησες εσύ στην Κεντρική Πύλη και επέτρεψαν στη συνέχεια στο θείο μου να έρθει με το αυτοκίνητό του, αφού του έδωσες τις οδηγίες για το πώς να έρθει στο μπλοκ 5. Όταν ήρθε ο θεός μου αγκαλιαζόμασταν και φιλιόμασταν χωρίς να μπορεί κανείς να μας χωρίσει!

Μετά από μερικά λεπτά που μου φάνηκαν αιώνες, ο θεός μου με σύστησε στη γυναίκα του, την καινούργια θεία μου, μια ευχάριστη Αυστραλέζα που κι εκείνη με άρχισε στα φιλιά. Τόσα φιλιά ποτέ δεν είχα ξαναπάρει!

Αφού λοιπόν παρέλαβες τις εγγυήσεις που είχε φέρει ο θεός, του έδωσες θυμάμαι ένα σημείωμα για την πύλη και εγώ ετοίμασα και φόρτωσα τα πράγματά μου στο αυτοκίνητο. Ακόμη θυμάμαι τη φιγούρα σου να μας αποχαιρετά με συγκίνηση.

Όταν φτάσαμε στο Σίμορ, καθίσαμε σε μια ακροποταμιά και φάγαμε ό,τι είχε ετοιμάσει η θεία. Εγώ μια από την περιέργεια και μια από τη χαρά που ήμουν στα χέρια δικών μου ανθρώπων δεν πεινούσα και σιγοτσιμπούσα. Η θεία μου έβγαλε ένα μπουκάλι με ράσμπερι και μου πρόσφερε ένα ποτήρι να πιω. Είναι

Ο Κώστας Γούλας και η σύζυγός του, Γενοβέφα.

Con Goulas and his wife Genovefa.

Ο Κώστας και ο
Δημήτρης Γούλας στο
γραφείο της εταιρείας
τους.

Con and Dimitri (Jim)
Goulas in their Company
office.

περιττό να πω ότι μιας και δεν καταλάβαινα Αγγλικά, ρωτούσα συνέχεια το θείο μου για το κάθε τι.

‘Τι μου λέει θείε;’

‘Σε ρωτάει αν θα ήθελες λίγο ποτό, μου απάντησε εκείνος.

Εγώ δειλά και συνεσταλμένα το πήρα και το ήπια. Μου άρεσε πολύ μιας και ήταν η πρώτη φορά που έπινα αεριούχο ποτό και φαίνεται πως δεν είχα κρύψει την ευχαρίστησή μου, έτσι η θεία ξαναγέμισε άλλο ένα ποτήρι.

Όμως εγώ νομίζοντας ότι θα ήταν κάποιο ακριβό ποτό και αναλογιζόμενος τις συμβουλές των δικών μου σαν έφευγα να είμαι πάντα ευγενικός, αρνήθηκα το δεύτερο ποτήρι ενώ μέσα μου παρακαλούσα να επέμενε ακόμα λίγο η θεία, κάτι που δυστυχώς δεν έκανε χύνοντας το ποτό στο γρασίδι. Συνεχίσαμε έτσι το ταξίδι μας για τη Μελβούρνη.”

Και κατάληξε ο Κώστας, “Όσα χρόνια κι αν περάσουν, Ζαχαρία, δεν πρόκειται ποτέ να ξεχάσω το ότι η γνωριμία μου με το θείο μου έγινε τηλεφωνικά στο γραφείο σου. Θέλω να σου εκμυστηρευτώ επίσης ότι ακόμη και σήμερα έχω προτίμηση στα μαύρα τηλέφωνα από το μαύρο τηλέφωνο του γραφείου σου, αλλά και στο ποτό ράσμπερι καθώς και στο παγωτό, όλα εις ανάμνηση εκείνης της μέρας!”

Ο Κώστας τελείωσε την αφήγησή του αναφερόμενος στην πρώτη δουλειά που έκανε στα “ψαράδικα”, η οποία ήταν πολύ σκληρή με ατέλειωτες ώρες ορθοστασία. Σε κάθε ευκαιρία, όπως μου εκμυστηρεύτηκε, ξεκούραζε τα πόδια του σε μια καρέκλα. Σήμερα μετά από τόσα χρόνια είναι ευτυχισμένος έχοντας κάνει μια ωραία οικογένεια με την κορούλα του Ευδοξία, το γιο του Δημήτρη, τη γυναίκα του Αναστασία και τα εγγονάκια του Κώστα, Νικόλα και Αλέξανδρο.

Έχει επίσης και μια πολύ καλή και επιτυχημένη επιχείρηση, την Conway, με δεξί του χέρι το γιο του, τον Δημήτρη.

Η ιστορία του φίλου μου, του Κώστα, είναι μια από τις πολλές αναμνήσεις που έχω από την Μπονεγκίλλα. Εκεί συνάντησα ακόμη και πολλούς γνωστούς μου από την Ελλάδα, όπως τον καλό μου φίλο και πρώην συνάδελφο από την αεροπορία, Χρήστο Κεραμάρη. Ο Χρήστος ήρθε λίγο αργότερα στην Μπονεγκίλλα κι αφού πέρασε όλες τις σχετικές διαδικασίες

τακτοποιήθηκε σε μια καλή εργασία στη Μελβούρνη. Μερικά χρόνια αργότερα μέναμε και μαζί στο σπίτι μας σαν μια οικογένεια. Πάντα με πείραζε λέγοντάς μου ότι έπρεπε να τον έπαιρνα ευθύς εξαρχής μαζί μου, γιατί ήταν τόσο ευχαριστημένος από τη ζωή εδώ. Λίγο αργότερα έκανε πρόσκληση στον μικρό του αδελφό, τον Γιώργο, ενώ ο μεγάλος τους αδελφός, ο Κώστας, έμεινε στο χωριό τους, το Σωληνάριο Θηβών, με τη μητέρα τους η οποία τον επισκέφτηκε αργότερα στην Αυστραλία. Μετά από μερικά χρόνια εργάστηκε στο γραφείο προσωπικού του εργοστασίου Dulax στο Clayton (Κλάιτον), όπου έγινε προϊστάμενος του γραφείου στην πρόσληψη του προσωπικού της εταιρείας, από όπου πέρασε στη σύνταξη.

Η εμπειρία του μισεμού και το πέρασμα από την Μπονεγκίλλα ήταν κάτι το ξεχωριστό για το φίλο μου Φώτη Θωμαΐδη. Ο Φώτης έμεινε μόνο 3 με 4 εβδομάδες στο Κέντρο και θυμάται πως όταν αποφάσισε να μεταναστεύσει στην Αυστραλία ήταν νέος όλο ζωή και όνειρα. “Ήταν η εποχή που η πατρίδα μας, η Ελλάδα, δεν είχε δουλειές για να προσφέρει στους νέους της και να τους κρατήσει κοντά της. Έτσι λοιπόν κι εγώ, μόλις είχα απολυθεί από το στρατό για αρκετούς μήνες γύριζα στη Θεσσαλονίκη ψάχνοντας για δουλειά χωρίς να βρίσκω πουθενά. Αποφάσισα τότε να γραφτώ στη Δ.Ε.Μ.Ε. για να μεταναστεύσω στην Αυστραλία. Τα γραφεία τους ήταν τότε στη Ρογκότη 5 κοντά στην παραλία και με δέχτηκαν σχεδόν αμέσως. Συμπλήρωσα την αίτηση και το βράδυ επιστρέφοντας στο σπίτι μου το είπα στους δικούς μου που αμέσως άρχισαν να κλαίνε. Ο πατέρας μου με παρακαλούσε να αλλάξω τη γνώμη μου και να μη φύγω.” Ήταν όμως αδύνατο για τον Φώτη να μείνει χωρίς προοπτική εργασίας. “Ένα πρωί, στις αρχές του 1960 μετά από όλες τις σχετικές και απαραίτητες διαδικασίες ήρθε επί τέλους η έγκριση για να ταξιδέψω. Οι γονείς μου με παρακαλούσαν να παραμείνω και εγώ τους παρηγορούσα ότι θα πάω για μερικά χρόνια και μετά θα επέστρεφα”, μου είπε ο Φώτης. “Δυστυχώς ή ευτυχώς έμεινε όνειρο η επιστροφή μου και βρίσκομαι ακόμα εδώ”, μου δήλωσε συγκινημένος.

Και συνέχισε τη διήγησή του: “Το καλοτάξιδο πλοίο *Πατρίς* ήταν γεμάτο από νέα παλικάρια και νέες κοπέλες. Όλοι μας ήμασταν διψασμένοι για δουλειά και φορτωμένοι με όνειρα για ένα καλύτερο μέλλον για τη ζωή μας στην Αυστραλία. Όταν έφτασε το *Πατρίς* στο λιμάνι της Μελβούρνης με περίμενε κάποιος γνωστός μου που ήρθε να με πάρει”. Τότε όμως υπήρχε μεγάλη ανεργία στη Μελβούρνη και έτσι ο Φώτης πήγε στην Μπονεγκίλλα. “Δεν θα ξεχάσω την περιποίηση που μας έκαναν οι Αυστραλοί στις 3–4 εβδομάδες που παραμείναμε εκεί. Από εκεί μας έστειλαν κατά ομάδες σε διάφορες εργασίες σ’ ολόκληρη σχεδόν την Αυστραλία. Εμένα με έστειλαν με μια αποστολή στην Port Kembla (Πορτ Κέμπλα), στο Wollongong (Γούλονγκονγκ), σε ένα τεράστιο εργοστάσιο που κατασκεύαζε λαμαρίνες και άλλα διάφορα ατσάλια. Η δική μου δουλειά ήταν επικίνδυνη και ήθελε μεγάλη προσοχή την ώρα της δουλειάς. Τα χρήματα φυσικά ήταν πολύ καλύτερα από τις άλλες δουλειές και δουλεύαμε τρεις βάρδιες. Κάθε δεκαπενθήμερο μας έδιναν 5 ημέρες άδεια για ξεκούραση. Έτσι πολλές φορές πηγαίναμε βόλτα στο Σύνδνεϋ με το τρένο για ψώνια που δεν βρίσκαμε

στο Γούλονγκονγκ αλλά και για να περάσουμε από τα πολλά τότε ελληνικά καφενεία, μήπως βρούμε κανένα γνωστό μας να τα πούμε. Μιας και δεν ήμουν καφενόβιος, δεν ήταν του τύπου μου επειδή δεν μπορούσα να αντέξω την κάπνα και το σαματά, προτιμούσα να κάνω μερικές βόλτες στα όμορφα πάρκα και να γυρίσω μετά στο σπίτι μου ν' ακούω λίγη μουσική και να γράφω γράμματα στους δικούς μου και στους φίλους μου. Έκανα επίσης και τα μαθήματα Αγγλικών διά αλληλογραφίας που είχα αρχίσει, ως ότου έρθει πάλι η μέρα για να πάω στη δουλειά μου που στο μεταξύ την είχα συνηθίσει”, μου διηγήθηκε ο Φώτης.

Πέρασαν έτσι περίπου 10 με 11 μήνες και ο Φώτης ένιωθε τη φοβερή μοναξιά που ένιωσαν όλοι οι νέοι και οι νέες που βρεθήκαν στην ξενιτιά. “Κάποια μέρα”, μου είπε, “έλαβα ένα γράμμα από τον πατέρα μου που είχε

Ο Φώτης Θωμαΐδης
(όρθιος τρίτος από δεξιά)
στο *Patris*.

Fotis Thomaidis (third
right-standing) on the
Patris.

Η Καίτη, ο μικρός
Ιορδάνης, ο Φώτης και η
Ελενίτσα Θωμαΐδη.

Kathy, little Jordan,
Fotis and Helen Thomaidis.

Ο Παύλος και η Γιολάνδα Ζαβαλέρη (δεξιά) με τα ζεύγη Βογιατζόπουλου και Μαντζάρη (κέντρο).

Paul and Yolanda Zavalieris (right) with the couples Vogiazopoulos and Mantzaris (centre).

μέσα τη διεύθυνση μιας κοπέλας που έμενε στην ξαδέρφη της κάπου στη Μελβούρνη. Κατά σύμπτωση ο πατέρας μου γνώριζε τη μοδίστρα στην οποία μάθαινε ραπτική η κοπέλα και του την είχε συστήσει για να πάω να τη γνωρίσω. Μετά από λίγες μέρες έγραψα στην κοπέλα, που ήταν στο μεταξύ ενημερωμένη για μένα από τους δικούς της και αρχίσαμε αλληλογραφία ώσπου να γνωριστούμε από κοντά. Σε 3 με 4 μήνες πλησίαζε το Πάσχα του 1962 και με άδεια από τη δουλειά μου ήρθα στη Μελβούρνη. Γνωριστήκαμε με την Καίτη Κανακάρη και στη συνέχεια αρραβωνιαστήκαμε. Επέστρεψα στη δουλειά μου, τελείωσα από εκεί και γύρισα πίσω στη Μελβούρνη για να εγκατασταθώ μόνιμα. Εκεί βρήκα δουλειά, νοίκιασα ένα δωμάτιο, όπως γινόταν τότε και γνωριστήκαμε καλύτερα με την αρραβωνιαστικιά μου. Τον Σεπτέμβρη του 1962 κάναμε το γάμο μας, κατέληξε. Ο Φώτης απέκτησε δύο παιδιά.

Μετά από μερικά χρόνια ήρθε από την Ασπροβάλτα με προορισμό την Μπονεγκίλλα και ο νεαρός Παύλος Ζαβαλέρης. Ο Παύλος είχε φοιτήσει στις Σχολές της Λέρου. Στη συνέχεια πήγε στους συγγενείς του στον Πειραιά και το 1968 ξεκίνησε το ταξίδι για την Μπονεγκίλλα. Ο Παύλος αργότερα μου διηγήθηκε πως, όταν το *Πατρίς* άραξε στο Στέισον Πιέρ της Μελβούρνης, έτρεξε από τους πρώτους να πιάσει ένα καλό πόστο στην πλώρη για να θαυμάσει την όμορφη πόλη που αντίκριζε μπροστά του. Όταν όμως είδε την ανθρωποθάλασσα μαζεμένη στο μώλο να σηκώνουν τα χέρια τους και να φωνάζουν τα ονόματα των συγγενών που περίμεναν, έφυγε βουρκωμένος μιας που ο ίδιος δεν είχε κανέναν να τον περιμένει. Εκείνη τη στιγμή της απόγνωσής του άκουσε το όνομά του από τα μεγάφωνα με την παράκληση να παρουσιαστεί στο Λογιστήριο που τον ζητούσε κάποιος κύριος. Δίστασε αλλά μετά την επιμονή της αναγγελίας πήγε στο Λογιστήριο όπου τον περίμενε μια πολύ μεγάλη έκπληξη. “Ήσουν εσύ Ζαχαρία, που με παρέλαβες και με φιλοξένησες στο σπίτι σου”, μου είπε χρόνια αργότερα ο Παύλος, όταν αναπολούσαμε τα περασμένα και έχοντας πια κουμπαρέψει. Και συνέχισε, “έτσι από εκεί που δεν είχα κανέναν στον κόσμο εδώ στην Αυστραλία, όχι μονάχα έκανα κουμπάρο αλλά και με βοήθησες και φέραμε

από την Κύπρο την οικογένεια του πεθερού μου καθώς και του κουινιάδου μου Ανδρέα. Ποτέ μου όμως δεν θα ξεχάσω, Ζαχαρία, τη φιλοξενία και την αγάπη που μας έδειξες και εσύ και η Ελενίσα καθώς και η αείμνηστη μητέρα της, η κυρία Ευθυμία και ο αείμνηστος πατέρας της, κ. Μιχάλης Μαντζάρης”, κατέληξε συγκινημένος.

Αναμνήσεις από την Προσωρινή Διαμονή των Μεταναστών

Στην Μπονεγκίλλα συνάντησα οικογενειάρχες που για πρώτη φορά θα έμεναν σε δυο διαφορετικά δωμάτια και θα “χώριζαν” από τα παιδιά τους. Τρόμαξα να τους πείσω πως τα παιδιά τους θα έμεναν στο διπλανό δωμάτιο. Στο χωριό τους, όπως μου έλεγαν, έμεναν όλοι μαζί και ποτέ τους δεν χώρισαν. Συνάντησα ακόμα ανθρώπους που νόμιζαν πως αν θα πήγαιναν να δουλέψουν στη φρουτοσυγκομιδή ή κάπου αλλού εκεί κοντά χωρίς την οικογένειά τους, θα τους έχαναν και δεν θα ξανάσμιγαν πια. Βέβαια απλώς επρόκειτο για μερικές ημέρες και μετά το Σαββατοκύριακο θα τους έφερναν πάλι πίσω στην οικογένειά τους, για να γυρίσουν και πάλι στη δουλειά ως το τέλος της εποχής. Όμως πολλοί απ’ αυτούς δεν δέχονταν έστω και αυτόν τον “προσωρινό αποχωρισμό” και διαμαρτύρονταν ότι κανείς δεν τους είχε πει κάτι τέτοιο στην πατρίδα, προτού ξεκινήσουν για τη μακρινή Αυστραλία, πως ίσως να υπήρχε και αυτή η πιθανότητα, οπότε θα το είχαν υπόψη και θα αποφάσιζαν μόνοι τους αν θα ήθελαν να το δεχτούν ή όχι.

Είχαμε πάρα πολλές περιπτώσεις που οι οικογενειάρχες δούλευαν στα μεγάλα έργα, στο φράγμα του υδροηλεκτρικού του Χιούμ Γουέιρ, που έγινε μια τεράστια τεχνητή λίμνη σήμερα. Επίσης δούλευαν και σε γειτονικές φάρμες και έρχονταν πίσω όσοι μπορούσαν κάθε βράδυ, ενώ οι περισσότεροι έρχονταν κάθε Σαββατοκύριακο. Αυτό γινόταν για ένα μικρό διάστημα μέχρι που να βρουν κατάλληλη στέγη για την οικογένειά τους. Όταν επρόκειτο για μακροπρόθεσμη εργασία, φρόντιζαν να πάρουν την οικογένεια μαζί τους ή αυτή τους ακολουθούσε μετά από μια ή δυο ημέρες με φροντίδα και με έξοδα της Υπηρεσίας του Κέντρου. Οι οικογένειες αυτές μεταφέρονταν συνήθως από το αρχικό μπλοκ-συνοικία σε ένα άλλο μέσα στο Κέντρο, το μπλοκ 15. Το μπλοκ 15 ήταν ειδικά γι’ αυτούς που έπρεπε να παραμείνουν προσωρινά, ώσπου να βρεθεί κατάλληλη στέγη για τις οικογένειές τους. Αυτές οι οικογένειες πλήρωναν ένα πολύ μικρό ενοίκιο στο Κέντρο, όχι μόνο για τη στέγη αλλά και για τη διατροφή και την περίθαλψη αφού είχαν κάποιο εισόδημα.

Καλό θα ήταν όμως να τονιστεί ότι πάρα πολύ σπάνια είχαμε οικογένειες Ελλήνων μεταναστών με δυο ή ακόμα και με περισσότερα μικρά παιδιά, σε αντίθεση με τους Ολλανδούς και τους Μαλτέζους που στην πλειοψηφία τους έρχονταν ακόμη και με 11 ως 14 παιδιά.

Η πρώτη περίπτωση μεγάλης ελληνικής οικογένειας ήταν του Νίκου Βλαχόπουλου από τα Βρασνά με τη γυναίκα του και τα πέντε παιδιά τους, η οποία μέχρι που έφυγα από την Μπονεγκίλλα ήταν και η μοναδική.

Οι πρώτες Ελληνίδες στην Μπονεγκίλλα. Πρώτη από δεξιά η Μαίρη Καπερώνη.

First Greek Ladies in Bonegilla. Mary Kaperonis first from right.

Επίσης ήταν και πάρα πολλές οι περιπτώσεις που έρχονταν συμπατριώτες μας να παραλάβουν από την Μπονεγκίλλα τους συγγενείς ή και τους συντοπίτες τους, για να τους τακτοποιήσουν κοντά τους, τόσο σε δουλειές όσο και σε κάποια δωμάτια, όπως ήδη ανέφερα στην περίπτωση του Κώστα Γούλα. Κυρίως όμως ενδιαφέρονταν να τους έχουν συντροφιά και να μην χάσουν τα ίχνη τους στην αχανή Αυστραλία. Τις περισσότερες φορές δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα σ' αυτό, εφόσον είχαν αποδεικτικό για εργασία και στέγη και οι μετανάστες είχαν περάσει από όλες τις απαραίτητες διαδικασίες. Τότε οι Αυστραλοί δέχονταν ευχαρίστως να τους πάρουν οι δικοί τους ή και να τους στείλουν δωρεάν οι ίδιοι στη διεύθυνση που θα τους δινόταν.⁵ Μερικές φορές πάλι οι δικοί τους έρχονταν πολύ νωρίς, σχεδόν την άλλη μέρα, προτού ακόμα οι νεοφερμένοι περάσουν από γιατρούς και επέμεναν να τους πάρουν μαζί τους, πράγμα που ήταν σχετικά δύσκολο όσο αφορούσε τους Αυστραλούς.

Γενικά δεν υπήρχαν προβλήματα, ωστόσο υπήρχαν περιπτώσεις όπου μερικοί συγγενείς δεν μπορούσαν ή δεν ήθελαν να καταλάβουν τις διαδικασίες. Έτσι τα βράδια μόλις σουρούπωνε “το 'σκαγαν” από τα σύρματα, αφού δεν μπορούσαν χωρίς “χαρτιά” να περάσουν από την Κεντρική Πύλη με τις βαλίτσες τους. Βέβαια, αν ήταν πιο ψύχραιμοι θα μπορούσαν να φύγουν κανονικά και από τα αφύλαχτα θυροανοίγματα που ήταν διάσπαρτα. Θα ήθελα να τονίσω ξανά ότι η Μπονεγκίλλα ήταν στρατόπεδο τον καιρό του πολέμου, όχι όμως την εποχή που πήγαμε εμείς. Τότε όλα ήταν ελεύθερα και είχαν γίνει στο μεταξύ διάφορες αλλαγές, για να διαμορφωθεί σε έναν τεράστιο ξενώνα που θα μπορούσε σε έκτακτες ανάγκες να στεγάσει για

⁵ Θυμάμαι επίσης, για του λόγου το αληθές, αργότερα το 1959, όταν έφτασε στην Μπονεγκίλλα ο φίλος μου, ο Γιάννης Νικητάκης, από τη Θεσσαλονίκη, ήρθε σε επαφή μαζί μου και μου ζήτησε να του εγγυηθώ για στέγη και εργασία (παρ' όλο που είχε δυο αδελφές στο Σύδνεϋ καλά εγκαταστημένες). Ευχαρίστως δέχτηκα και οι αρχές της Μπονεγκίλλα τον έστειλαν στη διεύθυνσή μου στο Glenhuntly (Γκλενχάντλεϊ) όπου τον τακτοποίησα να μείνει στη Μελβούρνη, όπως μου ζήτησε.

ορισμένο διάστημα μερικές χιλιάδες κόσμο, από 10.000 μέχρι και 15.000 ανθρώπους.

Όταν ήταν μεγάλες οι ομάδες μεταναστών που πήγαιναν στο ίδιο μέρος ή στον ίδιο εργοδότη για εργασίες όπως τα δημόσια έργα, οι σιδηρόδρομοι, το μάζεμα φρούτων, ζαχαροκάλαμου, μπανάνας, καπνού, ντομάτας, σπαραγγιού και φιστικιών, τότε τους συνοδεύαμε ως εκεί. Έπρεπε να βεβαιωθούμε ότι όλα είχαν γίνει κατανοητά και ότι όλοι γνώριζαν τι έπρεπε να κάνουν αλλά και ότι είχαν ενημερωθεί για τις σωστές αμοιβές και τις άδειές τους.

Τα πράγματα χειροτέρευαν όμως, όταν επρόκειτο να πάνε οι μετανάστες για να κόψουν το ζαχαροκάλαμο στη μακρινή και τροπική Κουινσλάνδη. Η ζέστη ήταν ανυπόφορη, αφού συχνά ξεπερνούσε τους σαράντα με σαρανταπέντε βαθμούς το καλοκαίρι που είναι η εποχή του ζαχαροκάλαμου σ' αυτή την περιοχή. Οι ελεύθεροι δεν αντιμετώπιζαν τόσο μεγάλο πρόβλημα όσο οι οικογενειάρχες τους οποίους έπρεπε να ακολουθήσουν οι οικογένειές τους ως το Bundaberg (Μπάνταμπεργκ), το Rockhampton (Ροκχάμπτον) μέχρι και το Cairns (Κερνς). Εκεί υπήρχαν οι ξενώνες-χόστελς, στους οποίους παρέμεναν οι οικογένειες κατά τη διάρκεια της συμφωνίας τους. Στους ξενώνες επέστρεφαν οι εργάτες του ζαχαροκάλαμου κάθε Σαββατοκύριακο ή και κάθε δεύτερο ανάλογα, αφού η δουλειά ήταν εργολαβία και ο καθένας οργάνωνε την εργασία του όπως τον συνέφερε.

Στο τέλος της δουλειάς πολλοί είχαν μαζέψει αρκετά για να πάρουν ένα μικρό σπιτάκι στη Βρισβάνη, στο Σύδνεϋ, στη Μελβούρνη ή στην Αδελαΐδα, όπου τέλος πάντων ήθελαν, αρκεί να ήταν κοντά στους συγγενείς, τους φίλους και τους συμπατριώτες τους. Άλλοι πάλι αγόραζαν διάφορα μικρομάγαζα, μιλκ μπαρς, φρουτάδικα και ψαράδικα. Πολλοί όμως έμειναν στη βόρεια Αυστραλία και μετά από καιρό πήραν “μισάρικες” φάρμες ή αγόρασαν δικές τους, έστω μικρές και έμειναν εκεί. Αρκετοί εξακολουθούν να μένουν μέχρι και σήμερα. Πολλούς από αυτούς τους

Λίγη ξεκούραση μετά από το “στρώσιμο” σιδηροδρομικών γραμμών κάπου στην Κουινσλάνδη.

Having a bit of a rest after laying the railway lines somewhere in Queensland.

οικογενειάρχες τους βοηθούσα να βρουν εργασία στη Μελβούρνη, στο Geelong (Τζιλόνγκ), στην Αδελαΐδα ή και αλλού, εφόσον δεν ήθελαν με κανέναν τρόπο να πάνε για το ζαχαροκάλαμο και να αναγκαστούν έτσι, έστω και για μικρά διαστήματα, να ζουν μακριά από τις οικογένειές τους.

Σ' αυτούς αλλά και σε άλλους έδινα συχνά και ξυπνητήρια (από αυτά τα μικρά του κομοδίνου, που συνήθως διπλώνουν και μπαίνουν στην τσέπη), για να μη χάσουν οι άνθρωποι το τρένο που συνήθως έφευγε τα ξημερώματα. Αρκετούς απ' αυτούς τους έστειλα στον Τάκη Λυκιαρδόπουλο και τη γυναίκα του την Κλειώ στη Μελβούρνη, όπου έμεναν τότε. Αυτοί ήταν πάντα πρόθυμοι και ακούραστοι και ευχαρίστως εξυπηρετούσαν, όσο μπορούσαν φυσικά, όλους τους νεοφερμένους συμπατριώτες μας χωρίς κανένα απολύτως προσωπικό όφελος. Η ευχαρίστηση και η χαρά μας ήταν να είμαστε όσο περισσότερο μπορούσαμε εξυπηρετικοί και χρήσιμοι στ' αδέρφια μας, που είχαν την ανάγκη μας στο δύσκολο ξεκίνημά τους. Αργότερα και μετά από χρόνια, μερικοί από τους οικογενειάρχες αυτούς, μου επέστρεψαν τα ρολόγια μου στη Μελβούρνη μαζί με τις ευχαριστίες τους και τη συγνώμη τους για την καθυστέρηση. Άλλοι πάλι τα έδωσαν στην Κλειώ Λυκιαρδοπούλου να μου τα επιστρέψει.

Δυστυχώς όμως τότε υπήρχαν και μερικοί "απάνθρωποι" που, εκτός από την ανθρώπινη ομοιότητα που είχαν με τους μετανάστες, δεν είχαν τίποτε το ανθρώπινο επάνω τους. Αυτοί λοιπόν ζητούσαν ένα σωρό λεφτά για να βάλουν τους μετανάστες στη δουλειά, στην οποία έτυχε να έχουν αυτοί μια κάποια θέση. Καταγγέλθηκε, για παράδειγμα, από πολλούς για κάποιον "δικό μας" που εργαζόταν στα γραφεία κάποιου εργοστασίου αυτοκινήτων του Dandenong (Ντάντενονγκ) ότι ζητούσε χρήματα για να τους δώσει κάποια δουλειά. Επίσης καταγγέλθηκαν και περιπτώσεις πολλών άλλων που έτυχε να έχουν ένα ή δυο δωμάτια για ενοικίαση, κάτι σπάνιο και πολύ περιζήτητο τότε, στα οποία στοίβαζαν πολλές οικογένειες χωρίς έστω και τις απαραίτητες και βασικές ανέσεις. Ακόμη θυμάμαι τους πηχουαίους τίτλους και τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων της Μελβούρνης *Argus* και *Herald* και τις φωτογραφίες μιας επταμελούς οικογένειας Ελλήνων, που έμεναν σε ένα δωμάτιο και μια κουζινούλα σε κάποιον "πάγκαλο" πίσω στον κήπο ενός σπιτιού στη δεκαετία του 1950. Η Κρατική Πρόνοια και άλλες φιλανθρωπικές οργανώσεις έτρεξαν τότε και τους βρήκαν ένα κατάλληλο κατάλυμα. Έλα όμως που δεν άντεξαν οι άνθρωποι το ρεζίλεμα αυτό και μετά από λίγο επέστρεψαν στην Ελλάδα από την ντροπή τους!

Έτυχαν και περιπτώσεις όπου λόγω της άγνοιας της γλώσσας αλλά και των διαφορετικών εθίμων, μερικοί συμπατριώτες μας έμπλεξαν με το νόμο. Όταν πληροφορούμουν τα σχετικά έτρεχα με δικά μου έξοδα να τους βοηθήσω διερμηνεύοντας στην Αστυνομία ή και στα Δικαστήρια ακόμα και σε πολύ μακρινές πόλεις, σε άλλες Πολιτείες της αχανούς Αυστραλίας όπως το Bairnsdale (Μπέρνσοντεϊλ), το Hamilton (Χάμιλτον),⁶ το Γούλονγκονγκ και την Port Augusta (Πορτ Αγκάστα). Οι συμπατριώτες μας, η αλήθεια

⁶ Εκεί στο Χάμιλτον γνώρισα και τους φημισμένους "Καταρράκτες της Νιγρίτας" και ένα σωρό άλλα ενδιαφέροντα αξιοθέατα.

Ο Βασίλης Φωτιάδης (κέντρο), ο Δημήτρης Βακιρτζόγλου (δεξιά), με έναν φίλο τους από τον Κολινδρό στο Γούλονγκονγκ.

Bill Fotiadis (centre) and Jim Vakirtzoglou (right) with a friend in Wollongong.

κάνεις τον μπελά του χωρίς καμιά πρόθεση. Θυμάμαι πως σε μια από τις επισκέψεις μου στο Γούλονγκονγκ (μετά από κάποιες αποστολές που συνόδευα στο ζαχαροκάλαμο κυρίως) έμεινα για λίγες μέρες κοντά στους συγχωριανούς μου, τον Βασίλη Φωτιάδη και τον Δημήτρη Βακιρτζόγλου και σε κάτι φίλους από τον Κολυνδρό της Κατερίνης. Τότε έμεναν στο Πορτ Κέμπλα, στο Crown Street του Γούλονγκονγκ. Αυτή τη φορά ήταν οι γιορτές του ελληνικού Πάσχα και αφού ψήσαμε το αρνί και το απαραίτητο κοκορέτσι, κάλεσαν τα παιδιά και αρκετούς άλλους φίλους τους, ανάμεσά τους και αρκετούς Ιταλούς και Αυστραλούς. Σχεδόν το ξενυχτήσαμε και όπως ήμασταν στο κέφι, νεαρά παλικάρια τότε, βγήκαμε στο δρόμο τραγουδώντας σαν να ήμασταν στο χωριό μας σε καντάδες. Τραγουδούσαμε, θυμάμαι, το “Τρεις μάγκες ήμαστε κι οι τρεις αδέρφια” και μετά το σουξέ της εποχής “Απόψε κάνεις μπαμ”.

Εχ και τι ήταν τότε να πούμε αυτό το τραγούδι! Μερικοί Αυστραλοί κάλεσαν την αστυνομία όχι μόνο ενοχλημένοι από το ακατάλληλο της ώρας αλλά και από τη λέξη “μπαμ”. Εμείς ούτε καν το σκεφτήκαμε πάνω στο κέφι μας και τρομάξαμε να εξηγήσουμε στους αστυνομικούς την περίπτωση και πως δεν υπήρχε καμιά πρόθεση από εμάς να προσβάλουμε κανέναν με το τραγούδι μας. Αφού έβαλαν τα γέλια οι καλοκάγαθοι όντως αστυνομικοί, μας συμβούλευσαν να πάμε για ύπνο όπως και κάναμε ευχαρίστως ζητώντας τους χίλια συγνώμη. Έτσι τελείωσε χωρίς άλλα τρεχάματα κι αυτή η περιπέτεια, ενδεικτική όμως του πόσο εύκολα μπορούσες να βρεις τον μπελά σου χωρίς αιτία.

Στο διάστημα που εργάστηκα στην Μπονεγκίλλα είχα πάρα πολλές εμπειρίες που θα μου μείνουν αξέχαστες. Θυμάμαι μια περίπτωση που ήταν ανάγκη να κάνω το διερμηνέα στην κηδεία ενός μωρού παιδιού. Το σπαρακτικό κλάμα των δυστυχισμένων νεαρών γονιών του σκέπαζε την ακαταλαβίστικη γι’ αυτούς νεκρώσιμη Αγγλικανική ακολουθία, παρά τη μετάφραση που έκανα. Τότε, ίσως και τώρα ακόμα, όπου δεν υπήρχε ορθόδοξος ιερέας, η Αγγλικανική εκκλησία με αμοιβαία συμφωνία αντιπροσώπευε την Ορθόδοξη και το αντίθετο.

Οι άμοιροι αυτοί γονείς άδικα προσπαθούσαν να καταλάβουν το τι συνέβαινε γύρω τους, γιατί πράγματι βρίσκονταν σε άλλο κόσμο. Εκείνη

να λέγεται, σε όλες τις περιπτώσεις που τους βοηθούσα (στα δικαστήρια και όπου αλλού χρειαζόταν) πρόθυμα και με επιμονή πάντοτε ήθελαν να πληρώνουν τουλάχιστον τα έξοδά μου. Αλλά οι άνθρωποι αυτοί είχαν μόνο λίγους μήνες στην Αυστραλία ενώ εγώ έπαιρνα πολύ καλά λεφτά και από τις δυο υπηρεσίες μου και δεν είχα καμιά ανάγκη. Πώς λοιπόν ήταν δυνατόν να δεχτώ αμοιβή; Αμοιβή για τη γλώσσα που εκείνοι δεν ήξεραν;

Θα αναφέρω ένα παράδειγμα, για να καταλάβουμε το πόσο εύκολα ήταν να βρει

τη στιγμή έθαβαν το μονάκριβο μωρό παιδί τους σε ξένη γη που ακόμα δεν είχαν προφτάσει να πατήσουν. Έθαβαν όλα τους τα όνειρα, αφού γι' αυτό το παιδί πήραν τη μεγάλη απόφαση να ξεριζωθούν από τον τόπο τους και να ξενιτευτούν για ένα καλύτερο μέλλον. Τώρα πιο μέλλον θα είχαν; Και τι επιγραφή θα έμπαινε σ' αυτόν τον τάφο, στον τάφο του άμοιρου παιδιού τους; “Εδώ είναι θαμμένο το μέλλον αντάμα με τα όνειρα και τις ελπίδες μας;” Ουμάμαι, μετά την ταφή, στην επιστροφή μας στο δωμάτιό τους για την παρηγοριά, η κ. Μαίρη Καπερώνη είχε φέρει ελληνικό καφέ που φύλαγε στα δικά της δωμάτια και σερβίρισε σε όσους είχαν έρθει για να συλλυπηθούν τους δύστυχους γονείς κατά τα έθιμά μας.

Ευχάριστη αντίθεση σε αυτό το συμβάν ήταν το γεγονός ότι στην Μπονεγκίλλα γεννήθηκε και το πρώτο Ελληνάκι μεταναστόπουλο το 1953. Ήταν ένα όμορφο και πολύ χαριτωμένο κοριτσάκι, η Μαιρούλα, της Μαίρης και του Λουκά Καπερώνη. Σύμφωνα με το εδώ σύστημα το παιδί παίρνει το όνομά του μόλις γεννηθεί και έτσι καταχωρείται στο πιστοποιητικό της γέννησής του. Ο Λουκάς και η Μαίρη δεν γνώριζαν αυτή τη λεπτομέρεια και έτσι οι γιατροί τής έδωσαν το όνομα της μαμάς του, “Μαίρη η νεότερη”. Οι γονείς παρόλο που δεν τους άρεσε το άφησαν έτσι για την τύχη του κοριτσιού, όπως έλεγαν.

Χαρακτηριστική επίσης είναι και η περίπτωση του Αντώνη Τσαπουρνά, κάποιου νεαρού μετανάστη από τη Θεσσαλονίκη που τον έστειλαν στα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα της Τασμανίας στα οποία δεν ήθελε να πάει με κανέναν τρόπο. Με τα πολλά αποφάσισε να καμωθεί τον σοβαρά άρρωστο και μου ζήτησε να τον συνοδεύσω στο νοσοκομείο του Κέντρου. Εκεί οι γιατροί που τον εξέτασαν αμέσως, δεν μπορούσαν να βρουν την αιτία του ανυπόφορου πόνου του αφού ήταν κατάγερος. Στην επιμονή

Ο τάφος του πρώτου Ελληνόπουλου που γεννήθηκε στην Μπονεγκίλλα και σκοτώθηκε σε ηλικία 19 ετών.

The Grave of the first Greek child born in Bonegilla and killed in Albury at the age of 19.

Η Βάπτιση της μικρούλας
Μαίρης Καπερώνη στην
αγκαλιά του Νουνού της.

Little Mary Kaperonis'
baptism at the Bonegilla
Centre, in the arms of her
Godfather.

του όμως το μόνο που μπορούσαν να συμπεράνουν ήταν ότι ίσως υπέφερε από σκωληκοειδίτιδα και γι' αυτό ίσως να είχε τους πόνους που έλεγε ότι είχε. Τον ρώτησαν αν ήθελε να κάνει εγχείριση και του είπαν πως θα ήταν δική του τελικά η απόφαση και η ευθύνη.

Του εξήγησα όλες τις λεπτομέρειες προτού βγάλει την απόφασή του, αλλά αυτός προτίμησε να κάνει την εγχείριση μόνο και μόνο να μην πάει στην Τασμανία γιατί νόμιζε ότι ήταν άλλο κράτος. Ο Αντώνης ήθελε με κάθε τρόπο να μείνει στην Αυστραλία, έστω κι αν θα έκανε την εγχείριση για να το πετύχει. Γι' αυτό είχε έρθει άλλωστε! Παρά τις εξηγήσεις που του έδωσα ότι απλώς η Τασμανία ήταν μια άλλη Πολιτεία αλλά στην ίδια χώρα, αυτός με αποφασιστικότητα έκανε την εγχείριση. Έτσι ο Αντώνης παρέμεινε... στην Αυστραλία. Μετά την εγχείρισή του, ώσπου να αναρρώσει, ήταν σχεδόν κάθε μέρα στο γραφείο μου και με μεγάλη προθυμία με βοηθούσε σε ό,τι του ζητούσα. Ήταν το δεξί μου χέρι στην υποδοχή μιας καινούριας αποστολής μεταναστών και όλα πήγαν ρολόι. Όταν είχαμε λίγο ελεύθερο χρόνο παίζαμε κάπου κάπου κανένα τάβλι, πινγκ-πονγκ ή καμιά ξερή, σκαμπίλι ή κανένα εξηναξέι.

Εκεί στην Μπονεγκίλλα έκανα και την πρώτη μου αστυνομική διερμηνεία στην ανάκριση ενός ζηλιάρη νέου, ο οποίος χτυπούσε τη νεαρή γυναίκα του για το τίποτε, ακόμα και για ελαττώματά της που ήταν μόνο στην αρρωστημένη φαντασία του. Φαίνεται δεν είχε ακόμη καταλάβει πως είχε φύγει από το μικρό χωριό του και ότι εδώ δεν περνούσαν αυτά τα "νταηλίκια" που ήξερε και πως έπρεπε να τα ξεχάσει για πάντα. Η νεαρή γυναίκα του, όσο και αν προσπαθούσε να καλύψει τον άνδρα της, δεν μπορούσε να κρύψει με κανέναν τρόπο τα πρησμένα μάτια και το πληγωμένο πρόσωπό της. Έτσι ήταν επόμενο η αστυνομία να κάνει από μόνη της τις σχετικές ανακρίσεις. Σε πολλές άλλες περιπτώσεις από συζυγικά καβγαδίσματα

έκανα το συμφιλιωτή (ανεπίσημα φυσικά) και τους έλεγα πως ίσως φταίει και η αλλαγή του περιβάλλοντος και ότι με λίγη υπομονή, καλή θέληση και με λίγη περισσότερη κατανόηση όλα θα περνούσαν και μετά από λίγο καιρό ούτε καν θα τα θυμόνταν. Στο τέλος γελούσαν και καλαμπούριζαν φεύγοντας αγκαζέ από το γραφείο μου.

Θυμάμαι επίσης μια περίπτωση που μερικά αδέρφια, αφού πρώτα έσπασαν στο ξύλο το γαμπρό που θα έπαιρνε την αδελφή τους, μετά τον μαχαίρωσαν. Ήθελαν να τον τιμωρήσουν επειδή δεν δεχόταν με κανέναν τρόπο να πάρει τη νύφη που κατέβαινε από το καράβι στο λιμάνι του Πορτ Μέλμπουρν, αφού αυτή που έβλεπε μπροστά στα μάτια του δεν έμοιαζε καθόλου με αυτήν που του προξένησαν τα αδέρφια της.

Η φωτογραφία που κρατούσε στα χέρια του δεν είχε καμιά σχέση με το “σκιάχτρο”, όπως έλεγε, που αντίκρισε στο Πορτ Μέλμπουρν. Γι’ αυτόν ήταν καλύτερα να πετάξει ακόμη και την ωραία ανθοδέσμη που είχε αγοράσει, παρά να τη χαραμίσει δίνοντάς την στην κοπέλα. Η κοπέλα βέβαια δεν έφταιγε σε τίποτε, εκτός από το ότι έκρυψε μερικά από τα χρονακία της. Η δίκη που έγινε αργότερα κράτησε μια ολόκληρη εβδομάδα και το δικαστήριο καταδίκασε τους θερμόαιμους αδελφούς της νύφης.

Άλλες ενδιαφέρουσες περιπτώσεις ήταν αυτές των ανθρώπων που πιστοποίησαν τις τεχνικές τους γνώσεις στην Μπονεγκίλλα. Αν κάποιος ήταν τεχνίτης, άσχετα αν το έκρυψε όταν πέρασε από τη Δ.Ε.Μ.Ε., μπορούσε να το δηλώσει όταν ξαναπερνούσε από το Γραφείο Εργασίας του Κέντρου. Εκεί καταχωρούνταν το όνομά του σε καταλόγους. Για να εξασκήσει το επάγγελμά του έπρεπε να περάσει από εξετάσεις επάνω στην τέχνη του και να πάρει τα σχετικά πιστοποιητικά από το Τεχνικό Κολέγιο του Όλμπουρι. Αυτό όμως δεν συνέβαινε και για τους επιστήμονες, οι οποίοι θα έπρεπε να εξεταστούν από πανεπιστήμιο στον κλάδο τους, να σπουδάσουν σ’ αυτό για έναν επιπλέον χρόνο και να κάνουν πρακτική εξάσκηση για ακόμη ένα χρόνο. Τότε, και μόνο τότε, μπορούσαν να πάρουν την άδεια εξάσκησης του επαγγέλματός τους.

Ο πρώτος τεχνίτης που συνόδεψα στο Τεχνικό Κολέγιο του Όλμπουρι ήταν ο φίλος μου, Γιώργος Ηλιάδης, από την Καβάλα, ο οποίος πέρασε πολύ εύκολα τις εξετάσεις του ηλεκτρολόγου πιάνοντας αργότερα δουλειά στο Spotswood (Σπότσοουντ), στο Australian Consolidated Industries. Θυμάμαι επίσης την περίπτωση κάποιου Γιώργου Λαντζάκη από την Κρήτη, που έπρεπε να περάσει τις εξετάσεις του στο Τεχνικό Κολέγιο του Όλμπουρι

Ανυπόμονοι “γαμπροί” σκαρφαλώνουν για να συναντήσουν τις “νύφες”.

Anxious “grooms” climbing the ship to meet their “brides”.

Η κ. Αδαμαντία
Λαντζάκη και τα παιδιά
της στο μπλοκ 15.
Mrs Adamantia Lantzakis
and her children at
block 15.

λαβε ως μοδίστρα το μεγαλύτερο και πολυτελέστερο κατάστημα γυναικείων ειδών, κυρίως φορεμάτων, του Όλμπουρι, Σύνδνεϋ και Μελβούρνης. Οι δυσκολίες που αντιμετώπισε εκείνες τις πρώτες μέρες ήταν τρομερές. Θυμάμαι πολύ καλά πως με δική της πρωτοβουλία, παρά τις επιφυλάξεις των υπευθύνων, δέχτηκαν τελικά να την εξετάσουν όταν ζήτησε δουλειά στο κατάστημα. Ο Διευθυντής θέλησε να της δώσει την ευκαιρία, κάτι για το οποίο δεν μετάνιωσε αφού σε λίγο καιρό η κυρία Αδαμαντία έγινε περιζήτητη. Ωστόσο οι συνθήκες ήταν πολύ δύσκολες γι' αυτήν την εργαζόμενη μητέρα. Από τη μια πλευρά υπήρχαν οι πολλαπλές απαιτήσεις της δουλειάς της, στις οποίες έπρεπε να ανταποκριθεί χωρίς μάλιστα γνώσεις Αγγλικών, από την άλλη υπήρχαν τα καθήκοντά της ως μητέρα και η φροντίδα των δυο μικρών κοριτσιών της. Αναγκαζόταν να τ' αφήνει στον παιδικό σταθμό του Κέντρου της Μπονεγκίλλα, να σφίγγει την καρδιά της και να πηγαίνει με λεωφορείο στη δουλειά της στο Όλμπουρι. "Εμπειρίες που δεν ξεχνιούνται όσα χρόνια κι αν περάσουν. Πολύ δύσκολα χρόνια, κύριε Ζαχαρία, αλλά τα καταφέραμε μια χαρά", μου δήλωσε όταν της μίλησα πριν λίγο καιρό, μην ξεχνώντας, όπως λέει, την προθυμία μου να βοηθή τους νεοφερμένους μετανάστες.

ως ξυλουργός και επιπλοποιός. Συνόδεψα λοιπόν τον πολύ ανήσυχο Γιώργο στην πόλη του Όλμπουρι (όπως έκανα και σε πολλές άλλες περιπτώσεις προηγουμένως) δίνοντάς του κουράγιο, που τόσο πολύ το χρειαζόταν εκείνη την ώρα. Όσο όμως το αμάξι πλησίαζε στη Σχολή, ηρέμησε εντελώς βλέποντας την όμορφη πόλη που του έκανε πάρα πολύ καλή εντύπωση και πήρε θάρρος. Πήγαμε και συναντήσαμε τον Διευθυντή της Σχολής, που τον περίμενε σύμφωνα με το ραντεβού που είχα κλείσει και τον εξέτασε ο ίδιος. Στο τέλος των εξετάσεων του έδωσε συγχαρητήρια γιατί μαζί με τους βοηθούς του έμαθαν από τον Γιώργο μια καινούρια γι' αυτούς τεχνική στην επιπλοποιία. Έτσι τον σύστησε σε μια μεγάλη εταιρεία της πόλης για να εργασθεί, όπως και έγινε. Ο Γιώργος και η οικογένειά του έμειναν στην Μπονεγκίλλα για λίγο καιρό ακόμα στο μπλοκ 15 και στη συνέχεια στο Όλμπουρι για πολύ καιρό, αφού έπαιρνε πολύ καλά λεφτά επειδή ήταν άριστος τεχνίτης. Μετά από λίγο έγινε επιστάτης πράγμα που αποδεικνύει ότι η αξία δεν χάνεται αλλά συνήθως αμείβεται.

Η σύζυγός του, η κυρία Αδαμαντία, είχε επίσης μια εμπειρία που θαρρώ πως αξίζει να την αναφέρω εδώ. Η κυρία Αδαμαντία ήταν η πρώτη Ελληνίδα μετανάστρια που την προσέ-

Μια άλλη πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση τεχνίτη ήταν και αυτή του εφαρμοστή-τορναδόρου, Αντώνη Κουτράκη από τη Θεσσαλονίκη. Ο φίλος μου και συγγραφέας, Αντώνης Κουτράκης, εργαζόταν στη Γερμανία ως Κοινωνικός Λειτουργός, παρόλο που το επάγγελμά του ήταν διαφορετικό. Μια μέρα πήρε την οικογένειά του και ήρθε στην Αυστραλία. Ύστερα από ένα περιπετειώδες ταξίδι που ξεκίνησε από τη Γερμανία και μέσω Αγγλίας κατέληξε τον Σεπτέμβρη του 1967 στη Μελβούρνη, ήρθε “όχι σ’ άλλη γη, αλλά σ’ άλλο πλανήτη”, όπως μου τόνισε. Και περιγράφει την πρώτη του εντύπωση από τους ανθρώπους που συνάντησε. “Εκεί μας περίμεναν κάτι άνθρωποι με φαρδιά πλατύγυρα καπέλα, με κοντομάνικα πουκάμισα, με γραβάτα, παντελονάκια κοντά, με άσπρες βαμβακερές κάλτσες μέχρι το γόνατο και με καλογουαλισμένα μαύρα άρβυλα. Μας φόρτωσαν όλους μαζί Έλληνες, Γερμανούς, Ιταλούς, Γάλλους, Ολλανδούς (αλλά όχι τους Εγγλέζους — δεν ξέρω γιατί) σε κάτι λεωφορεία και μετά από 6 περίπου ώρες πολύ κουραστικού ταξιδιού μας ξεφόρτωσαν κάπου μες στη νύχτα.” Έτσι έφτασε ο Αντώνης στην Μπονεγκίλλα όπου τακτοποιήθηκε “σε δυο συνεχόμενα μικρά αλλά πεντακάθαρα δωμάτια με όλα τα απαραίτητα”. Μετά από 4 (παρά κάτι) εβδομάδες έφυγε για τη Μελβούρνη.

Αυτό το διάστημα ήταν για τον Αντώνη και την οικογένειά του κάτι σαν διακοπές, αφού αμέσως μετά τις σχετικές διατυπώσεις ρίχτηκαν στην εξερεύνηση του μέρους με πρώτο σταθμό τη μεγάλη τεχνητή λίμνη Χιούμ. Η οικογένεια συνέχισε τον τουρισμό της στην περιοχή πηγαίνοντας στο Όλμπουρι και τη Γοντόνγκα. Όπως μου είπε, εκεί έκαναν και την πρώτη τους εκδρομή λίγο έξω από το Κέντρο της Μπονεγκίλλα, όπου και έφαγαν νόστιμες πέστροφες που ψάρεψαν σε μια πράγματι εξαιρετικά μεγάλη ιχθυόφαρμα. Εκεί είδαν και ένα καταπληκτικό πάρκο πλημμυρισμένο από πληθώρα λουλουδιών με τεχνητούς καταρράκτες και με διάφορα ζώα και πουλιά. Μετά την Μπονεγκίλλα τον προσέλαβε ένα μεγάλο εργοστάσιο από τη Μελβούρνη σαν εφαρμοστή/τορναδόρο και έτσι ταξίδεψαν όλοι οικογενειακώς στην πόλη.

Όπως ανέφερα παραπάνω η μεταχείριση των επιστημόνων ήταν πολύ διαφορετική. Τα προσόντα τους αναγνωρίζονταν ύστερα από πολλές εξετάσεις, φοίτηση και πρακτική. Διαδικασίες από τις οποίες βέβαια λίγοι ήταν σε θέση να περάσουν καθώς έπρεπε να εργαστούν όπου να ’ναι για να επιβιώσουν.

Θυμάμαι μια περίπτωση που ένα χειμωνιάτικο βράδυ ήρθε και με ξύπνησε ένας αναστατωμένος μετανάστης γιατί δεν άντεχε να βλέπει την κορούλα του να σπαράζει από ανεξήγητους πόνους. Μεταφέραμε αμέσως το κορίτσι στο νοσοκομείο και ο εφημερεύων γιατρός θεώρησε καλό να καλέσει τον προϊστάμενό του, παρόλο που ήταν περασμένα μεσάνυχτα. Ο αγουροξυπνημένος Διευθυντής του νοσοκομείου αν και δεν ήταν υπηρέσια, έτρεξε αμέσως και αφού εξέτασε με προσοχή το κορίτσι που έκλαιγε ασταμάτητα από τους φριχτούς πόνους, είπε ότι είχε οξεία σκωληκοειδίτιδα. Αμέσως έκλεισε ένα κρεβάτι στο νοσοκομείο του Όλμπουρι για την εγχείρισή της. Το γιατρό τον βοηθούσε μια Βιεννέζα νοσοκόμα που στην πατρίδα της, την Αυστρία, ήταν μια από τις καλύτερες γυναικολόγους.

Επειδή όμως το εδώ σύστημα δεν της επέτρεπε να ασκήσει το επάγγελμά της, εργαζόταν ως νοσοκόμα. Άκουσα λοιπόν τη νοσοκόμα να διαφωνεί χαμηλόφωνα με τον αρχίατρο λέγοντάς του ότι δεν ήταν σκωληκοειδίτης. Ο αρχίατρος έξαλλος πετάχτηκε επάνω από το κάθισμά του και δείχνοντας τα κρεμασμένα στον τοίχο διπλώματά του την επέπληξε νευριασμένος που τον αμφισβήτησε. Αυτή αγέρωχη του απάντησε: “Δεν ξέρω γιατί σου τα δώσανε ούτε και είναι δική μου δουλειά, αλλά αυτό που ξέρω είναι ότι το κορίτσι αυτό δεν έχει σκωληκοειδίτιδα”.

Τα λόγια της με ανησύχησαν, όμως δεν είπα τίποτα από φόβο μη στεναχωρήσω περισσότερο τους γονείς της, αφού δεν γνώριζα τη νοσοκόμα. Αυτό που έλεγε ο αρχίατρος ήταν αυτό που μετρούσε εκείνη την ώρα. Χωρίς άλλη καθυστέρηση πήγαμε την κοπέλα στο νοσοκομείο του Όλμπουρι για την εγχείριση, που έγινε αμέσως μόλις την ετοίμασαν. Μετά από την ανάρρωσή της επέστρεψε στην οικογένειά της. Το πράγμα κόντευε να ξεχαστεί, όταν μετά από λίγο καιρό με ξαναξύπνησε ο πατέρας της και πάλι και την τρέξαμε στο νοσοκομείο. Κατά σύμπτωση η ίδια Βιεννέζα νοσοκόμα είχε νυχτερινή βάρδια. Καθησύχασε την κοπέλα και είπε στο γιατρό υπηρεσίας να καλέσει τον αρχίατρο να την εξετάσει και πάλι. Ανήσυχος και αναστατωμένος κατέφθασε σε λίγο ο αρχίατρος. Μετά την εξέταση που έκαμε, έβλεπε στο πρόσωπό του ζωγραφισμένη την απορία μαζί με την απόγνωση. Τότε με πολύ σιγανό τόνο στη φωνή του ρώτησε τη γνώμη της νοσοκόμας, που τον κοίταζε με μια απάθεια σαν να μη συνέβαινε τίποτε. Εκείνη χαμογέλασε φανερά ικανοποιημένη, όχι τόσο για την ερώτηση όσο γιατί έβλεπε στο παρακλητικό βλέμμα του αρχιάτρου την αναγνώριση της πείρας της αλλά και των επιστημονικών της ικανοτήτων. “Πάντως... σκωληκοειδίτης δεν είναι”, του είπε ξεσπώντας σε ένα ελαφρό γέλιο, “εκτός αν νομίζεις ότι έχει και δεύτερη σκωληκοειδή απόφυση” και τον ακούμπησε ελαφρά στον ώμο. “Είναι γυναικολογικά προβλήματα και ανωμαλίες της περιόδου της κοπέλας”, συμπλήρωσε. “Μην ανησυχείς όμως, με την κατάλληλη ορμονοθεραπεία όλα θα πάνε καλά”, τον καθησύχασε. Η αυτοπεποίθηση και το γέλιο της πράγματι τον καθησύχασαν και του έδωσαν μια σιγουριά. Η ίδια της ανέλαβε τότε τη θεραπεία του κοριτσιού και όλα πήγαν μια χαρά. Αυτή η περίπτωση ήταν μια από τις χιλιάδες που έδειχναν το πως πολλοί επιστήμονες μετανάστες δεν αναγνωρίζονταν από το επίσημο σύστημα, αν και είχαν τα προσόντα και τις γνώσεις να προσφέρουν στην κοινωνία.

Οι Αρραβωνιαστικές και οι Αδελφές από τη Μακεδονία

Από τις μέχρι τώρα αφηγήσεις έγινε πιστεύω κατανοητό ότι μετά από λίγο διάστημα, από την άφιξη των χιλιάδων νεαρών και ελεύθερων μεταναστών, ήταν ολοφάνερη η ανάγκη να κάνουν τις δικές τους οικογένειες. Έπρεπε τότε να αποφασίσουν για το μέλλον τους και είτε έπρεπε να παντρευτούν με όποια κοπέλα θα έβρισκαν στην καινούρια τους πατρίδα

ή να κάνουν κάποια πρόσκληση να φέρουν μια κοπέλα από την πατρίδα τους σαν αρραβωνιαστικιά και να την παντρευτούν. Μπορούσαν βέβαια να πάνε πίσω στην πατρίδα να παντρευτούν και μετά να επιστρέψουν αν ήθελαν πάλι πίσω. Αυτό όμως ήταν όχι μόνο πολυδάπανο αλλά και αρκετά δύσκολο. Πολλοί νέοι έκαναν προξενιά στις αδελφές τους ή σε εξαδέλφους τους κάνοντας μια πρόσκληση για να μπορέσουν να έρθουν με κάποια ευκολία ή με τη Δ.Ε.Μ.Ε. ή ακόμα και με το Συμβούλιο Εκκλησιών.

Το Υπουργείο Μετανάστευσης της Αυστραλίας δεχόταν προσκλήσεις για ελεύθερες αδελφές μεταναστών και αρραβωνιαστικιές από όλες τις χώρες των μεταναστών εκτός από τη Μακεδονία. “Όχι, δεν δεχόμαστε αιτήσεις από την ‘όμορφη Μακεδονία!’” Ήταν η στερεότυπη απάντηση των υπαλλήλων του Υπουργείου, “εκτός αν είναι από το νομό της Φλώρινας!” Αυτή η φράση μου είχε γίνει εφιάλτης. Δεν μπορούσα να καταλάβω γιατί γινόταν αυτή η εξαίρεση και πάλι, αλλά και γιατί από τους 13 Νομούς της Μακεδονίας υπήρχε ευνοϊκή μεταχείριση της Φλώρινας. Τότε ήχησε σαν ειρωνεία μέσα στο μυαλό μου η φράση “δι φέαρ κάντρι”. Στις έρευνες που έκανα είχα βρει ότι το Υπουργείο δεν γνώριζε το τι γινόταν και πως μερικοί γραφειοκράτες έκαναν αυτές τις εξαιρέσεις. Όπως ήταν φυσικό έκανα τις σχετικές διαμαρτυρίες που όμως δεν ακρούσαν. Έπρεπε ο Υπουργός να έχει όσο το δυνατόν περισσότερες διαμαρτυρίες για να αλλάξει τον άδικο αυτό νόμο, όπως ο ίδιος μου είχε πει όταν του είχα εξηγήσει ποια ήταν η Μακεδονία και πως δεν μπορούσε να υπάρχει αυτή η εξαίρεση, η οποία δεν ευσταθούσε και ήταν πολύ άδικη.

Στο “καράβι με τις πανέμορφες νύφες” που περιμένουν με αγωνία στο κατάρωμα να αποβιβαστούν.

Anxious “brides” waiting to disembark.

Αποφασίσαμε τότε πολλοί ενδιαφερόμενοι φίλοι να μαζέψουμε όσες περισσότερες διαμαρτυρίες και υπογραφές μπορούσαμε, για να δώσουμε την ευκαιρία στον Υπουργό να ενεργήσει για τη διόρθωση της μεγάλης αυτής αδικίας. Με τον Κυριάκο Δεληγιάννη,⁷ φιλόλογο καθηγητή, καθώς επίσης και τον συμπατριώτη μου, τον αείμνηστο Σάββα Γαβριηλίδη (τότε Αντιπρόεδρο της Κεντρικής Κοινότητας της Μελβούρνης και Βικτώριας) επισκεφτήκαμε με ραντεβού τον Πρόεδρο της Κοινότητας, Βασίλειο Λογοθέτη, στην αίθουσα του “Ορφέα” στην οδό Μπερκ (Burke Street), όπου στεγαζόταν τότε η Κοινότητα.

Ο Πρόεδρος με φανερή αμηχανία μας δήλωσε πως η Κοινότητα δεν θα μπορούσε να διαμαρτυρηθεί στο Υπουργείο γιατί δεν ήταν αυτός ο ρόλος της. Θεωρούσε πως ρόλος της Κοινότητας ήταν “η λειτουργία της εκκλησίας και του σχολείου και όχι η υπεράσπιση των μεταναστών σ’ αυτή την καταφανή αδικία”, όπως τόνισε. Ούτε εγώ ούτε ο Κυριάκος μπορέσαμε να τον πείσουμε και αγανακτισμένοι του είπαμε να αλλάξει τον τίτλο από “Ελληνική Κοινότητα” σε “Ελληνική Ενορία”. Ο φίλος μας Σάββας, ίσως γιατί δεν ήθελε να πάει “κόντρα” στον Πρόεδρο, δεν έφερε αντιρρήσεις, όμως δήλωσε ότι εκείνος σαν άτομο θα διαμαρτυρηθεί.

Μετά την άρνηση της Κοινότητας και με δεδομένα τα παράπονα των μεταναστών, αποφασίσαμε να μαζέψουμε μόνοι μας τις υπογραφές, κυρίως από ελεύθερους νέους της Χαλκιδικής και της Κριθιάς⁸ και τις δώσαμε στον Υπουργό για να διορθωθεί η αδικία.

Πράγματι ο Υπουργός τήρησε την υπόσχεσή του και μετά από λίγο καιρό διορθώθηκε ο Νόμος. Από τότε έρχονταν και από όλη την “Ομορφη Μακεδονία” ελεύθερα οι αδελφές και οι αρραβωνιαστικές χωρίς καμιά εξαίρεση, όπως είχαμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε από τις προσωπικές ιστορίες που ανέφερα.

⁷ Ο Κυριάκος που είχε αποφοιτήσει από τη Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, ήταν Γυμνασιάρχης και Λυκειάρχης στην Ελλάδα και εδώ αποφοίτησε από τη Σχολή Faculty of Arts του Melbourne University. Μετά επέστρεψε στην Ελλάδα και έλαβε το Διδακτορικό της Φιλοσοφίας από το Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων και για μερικά χρόνια ήταν Διευθυντής του Αμερικανικού Κολεγίου Θεσσαλονίκης. Αργότερα αποσπάστηκε από το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας για να διευθύνει το Πρόγραμμα της Διδασκαλίας Νεοελληνικών στο Adelaide College of Advanced Education, τώρα τμήμα του Adelaide University, για 16 χρόνια, από το 1976 ως το 1992 ως λέκτορας. Τώρα είναι κάτοικος Αδελαΐδας και καταγίνεται με τη συγγραφή θεμάτων του Ελληνικού Πολιτισμού και της Ελληνικής γλώσσας. (Τη μαρτυρία του Πλούταρχου την αναφέρω στο Παράρτημα 3Ε’).

⁸ Μερικοί που υπέγραψαν τότε ήταν οι Ιορδάνης Ιορδανίδης, Κυριάκος Βελέντζας, Μανώλης Παλατσάνος, Βασίλης Παπαϊωάννου, Μαυρουδής “Μπλάκι”, Γιώργος Σαμαράς, Γιάννης Μαθέας, Γιώργος Βουλανάς, Δημήτρης Πέτρου, Νίκος Τραμουντάνης, Βασίλης Ελευθερίου, Μιχάλης Χατζηλιάς, Ανδρέας Κούρτης, Φίλιππας Κούντιος, Τάκης Κακμής και φυσικά ο Πρόεδρος του “Αριστοτέλη του Σταγειρίτη”, Λεωνίδα Μαστρογιάννης, ο Πρόεδρος του Συλλόγου Λαγκαδά τότε, Θανάσης Κουτρής, ο Κώστας Κουτρής, ο Γιώργος Βλάχος, ο Γιάννης Χατζηζαχαρίας, ο Θόδωρος Αναστασιάδης, ο Αριστείδης Μπιτσιλής, ο Γιώργος Ζώνιος, ο Ανδρέας Βαϊνάς, ο αείμνηστος φίλος, Τάκης Κόρκας, ο Γιώργος Μισσόπουλος και πολλοί άλλοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Μπονεγκίλλα: Η Αποκατάσταση της Αλήθειας

Έχω αναφερθεί μέχρι τώρα σε διάφορα στιγμιότυπα από την εμπειρία της ζωής που είχα στην Μπονεγκίλλα, δίνοντας παράλληλα και προσωπικές μαρτυρίες άλλων μεταναστών. Θα πρέπει όμως να κάνω και μερικές διευκρινίσεις ή διορθώσεις για την προσωρινή παραμονή των μεταναστών στην Μπονεγκίλλα. Κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο διότι έχουν γραφτεί πάρα πολλά που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα και έτσι οδηγούν πολλές φορές σε βιαστικά και πολύ λαθεμένα, αν όχι και σε διαστρεβλωμένα, συμπεράσματα για την ολιγοήμερη ζωή των μεταναστών στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα.

Για παράδειγμα, μια φορά παρακολούθησα ένα βίντεο το οποίο διδασκόταν σαν μέρος του Αναλυτικού Προγράμματος Λυκείου (τάξεις 11 και 12), με σκοπό να ενημερώσει τα παιδιά και να τα προετοιμάσει για τις εξετάσεις τους στα Νεοελληνικά. Στο βίντεο αυτό μια καθηγήτρια παρουσιάζει σαν δική της εμπειρία (από τις αφηγήσεις του πατέρα της μιας και η ίδια ήταν μικρούλα) τις δύσκολες συνθήκες που επικρατούσαν στην Μπονεγκίλλα. Αναφέρει ότι “το νερό της Μπονεγκίλλα ήταν τόσο βρόμικο και δεν πινόταν καθόλου. Έτσι οι μετανάστες αναγκάζονταν να ρίχνουν μέσα τσάι και καφέ για να μοιάζει με το μαύρο χρώμα του και έτσι να μπορούν να το πιούνε”. Όμως είναι γνωστό σε όλη την Αυστραλία ότι η Βικτώρια έχει το πιο νόστιμο και το πιο καθαρό νερό στη χώρα. Το πιο πιθανό είναι, επειδή οι γονείς της δεν είχαν ξαναδεί καφέ ή τσάι σε καζανάκια, να νόμιζαν ότι αυτό ήταν το νερό της Μπονεγκίλλα. Δεν μπορώ να σκεφτώ άλλη λογική εξήγηση. Επιπλέον, σύμφωνα με αυτή τη μαρτυρία, το διάστημα που έμεναν στην Μπονεγκίλλα ήταν λίγες εβδομάδες μέχρι και πάνω από χρόνο. Ίσως εδώ να γίνεται σύγχυση με τους μετανάστες που ήταν στο μπλοκ 15, δηλαδή τους μετανάστες που εργάζονταν εκεί κοντά στην περιοχή και έμεναν σε αυτό πληρώνοντας ένα μικρό ενοίκιο για τη διαμονή τους μέχρι να βρουν άλλη στέγη κάπου αλλού, όπως έχω ήδη τονίσει. Τέτοιες διαστρεβλωμένες απόψεις δεν πρέπει να μεταφέρονται σε νέους και νέες και μάλιστα σε τελειόφοιτους, αφού κάτι τέτοιο θα

Έλληνες χορεύουν
παραδοσιακό “Συρτό”
στο μπλοκ 5.
Greeks of block 5 dancing
a traditional “Sirtó”.

μπορούσε να αλλοιώσει τα αποτελέσματα των εξετάσεών τους. Νομίζω ότι επιβάλλεται κάποιος έλεγχος από το Υπουργείο Παιδείας, σχετικά με την ορθή διδασκαλία της Νεότερης Ιστορίας της Αυστραλίας.

Επιπλέον σε πολλές εφημερίδες, για λόγους εντυπώσεων και για να πουληθούν περισσότερα φύλλα, συναντάμε ολοσέλιδους τίτλους και σχόλια για τις δήθεν άθλιες συνθήκες στο “στρατόπεδο συγκέντρωσης της Μπονεγκίλλα” που το είχαν χτίσει Ιταλοί αιχμάλωτοι του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου και άλλα παρόμοια.

Η παραπάνω φωτογραφία διαψεύδει χίλιους κακόπιστους επικριτές για την “κακοπέραση” των μεταναστών, που όπως βλέπουμε δεν τους λείπει το κέφι και ο χορός! Στην εφημερίδα *Ελλάδα* (Οκτώβριος 1984, σελ. 52–62) της Μεμβούρνης, ο Κώστας Αλεξιάδης είχε γράψει για την “Ιστορία των μεταναστών της Αυστραλίας”. Αβασάνιστα γράφει μεταξύ άλλων:

ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ η ιστορία των μεταναστών της Αυστραλίας δεν είναι μια ιστορία “πεθαμένη”, όπως πιστεύουν πολλοί κι ούτε χαρακτηρισμένη αποκλειστικά από γεγονότα επιτυχιών, ευφορίας και ευδαιμονίας, όπως θέλουν κάτι άλλο να μας κάνουν να πιστεύουμε. Οι νεοαφιχθέντες όχι μόνο δεν έβλεπαν το όνειρο της νέας τους ζωής να βγαίνει αληθινό, αλλ’ απεναντίας ύστερα από τέσσερις μήνες ανεργίας είχαν αρχίσει να φοβούνται πως είχαν πέσει σε μία καλοστημένη παγίδα.

Και συνεχίζει ο Κώστας:

...μετά από ταξίδι σχεδόν 30 ημερών στη θάλασσα σε σαπιοκάραβα, που από πολεμικά είχαν μετατραπεί σε επιβατικά, οι μετανάστες μεταφέρονταν στο μεταναστευτικό κέντρο της Μπονεγκίλλα, ένα πρώην στρατόπεδο, που είχαν χτίσει Ιταλοί αιχμάλωτοι του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Το τοπίο, το κλίμα, η τροφή, οι δυσκολίες της γλώσσας και προπάντων η τυραννία της ανεργίας έκαναν πολλούς μετανάστες να χάσουν κυριολεκτικά τα λογικά τους. Είναι γεγονός πως πολλοί δραπετεύσαν νύχτα κάτω από τα σύρματα, άλλοι κλείστηκαν σε ψυχιατρεία κι άλλοι, οι πιο ευαίσθητοι, αυτοκτόνησαν (ένας νεαρός Ιταλός μετανάστης). Από τη Γη της Επαγγελίας και τον Παράδεισο που τους είχαν υποσχεθεί δεν ήταν και αστείο να βρεθούν καταμεσής στην Αυστραλία σ’ ένα στρατόπεδο φυλαγμένο γύρω-γύρω με συρματοπλέγματα...

Και καταλήγει το άρθρο του Αλεξιάδη ότι η Μπονεγκίλλα ήταν

...το φοβερό στρατόπεδο με το οποίο χιλιάδες μετανάστες (μεταξύ αυτών και χιλιάδες Έλληνες) συνδύασαν τις πιο φοβερές αναμνήσεις της ζωής τους...

Νομίζω ότι πρέπει να ξεκαθαρίσουμε καταρχήν ότι η Μπονεγκίλλα ήταν ένα πρώην Αμερικάνικο στρατόπεδο τον καιρό του πολέμου και κατά δεύτερον ότι ουδέποτε υπήρξε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Η Μπονεγκίλλα ήταν μεν “τόπος συγκέντρωσης” αλλά όχι με την έννοια του στρατοπέδου, που ήταν πριν αυτό μετατραπεί σε Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών, αλλά ούτε και με την έννοια του τόπου “κράτησης” και βασανισμού των κρατουμένων, όπως τα τόσο γνωστά στρατόπεδα ομήρων “εργασίας”.

Τόπος ή Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών ήταν λοιπόν η Μπονεγκίλλα. Ένα μέρος που θα γινόταν μια κάποια υποδοχή στους καινούριοφερμένους μετανάστες και μια βασική ενημέρωση για τη χώρα, για την υγεία, για την απασχόληση και τις αμοιβές της, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, για τη στέγασή τους και την παιδεία. Ήταν ένα μέρος όπου θα διδάσκονταν και λίγα βασικά Αγγλικά για την καθημερινή χρήση μέχρι να τακτοποιηθούν οι μετανάστες κάπου και να αρχίσουν τακτικά δωρεάν μαθήματα, αλλά και να σπουδάσουν όσοι το επιθυμούσαν. Η Μπονεγκίλλα δεν έμοιαζε επίσης και με τα κέντρα εγκλεισμού που υπάρχουν τώρα στην Αυστραλία, στα οποία περιμένουν ορισμένοι υποψήφιοι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο μέχρι να αποφασιστεί αν θα παραμείνουν ή όχι.

Επίσης τα όσα γράφονται με αβασάνιστο τρόπο δεν εξηγούν πώς μπορεί να δραπετεύει κανείς από αφύλαχτο χώρο! Πώς δραπετεύεις όταν είσαι ελεύθερος να κυκλοφορείς χωρίς περιορισμούς και κανέναν απολύτως έλεγχο; Σαν πρώην Αμερικάνικο στρατόπεδο και μάλιστα της εποχής του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ήταν φυσικό να ήταν περιφραγμένο

Ένα από τα γλέντια του μπλοκ 5 στην Μπονεγκίλλα.

Greek “Glendi” in Bonegilla – block 5.

με συρματοπλέγματα. Εκτός από την Κεντρική Πύλη που είχε κανονικό έλεγχο εισόδου κυρίως και εξόδου κατά δεύτερο λόγο, όλες οι άλλες πύλες ήταν αφύλακτες και ανοιχτές!

Τα όσα διαπίστωσα και εγώ από προσωπική εμπειρία, επιβεβαιώνονται και από την επιστολή του Τάκη Λυκιαρδόπουλου στον *Έξω Ελληνισμό* στις 15.9.1953, ο οποίος έζησε τη ζωή της Μπονεγκίλλα για μερικά χρόνια. Λέει λοιπόν ο Λυκιαρδόπουλος χαρακτηριστικά ότι “οι μετανάσται είναι ελεύθεροι να μετακινούνται εντός και εκτός του κέντρου”.

Επιπλέον θα ήθελα να τονίσω ότι την εποχή που δημοσιεύτηκαν τα παραπάνω ήμουν συνεργάτης του Κώστα στην εφημερίδα *Ελλάδα*, όπου μεταξύ άλλων είχα την επιμέλεια ολόκληρης σελίδας, τη “Μακεδονία Ξακουστή”, για σχεδόν ένα χρόνο. Ο Κώστας αν και γνώριζε ότι εγώ είχα εργαστεί για χρόνια στην Μπονεγκίλλα, δεν θεώρησε καλό να με ρωτήσει σχετικά με όσα θα έγραφε για τη ζωή των μεταναστών και τις συνθήκες διαβίωσής τους. Αρκέστηκε μονάχα σε κάποια μελέτη για την Μπονεγκίλλα που έκανε η ιστορικός Glenda Sluga (Sluga 1988) το 1962, αλλά με κομματικά προφανώς κριτήρια και επηρεασμένα, όπως φαίνεται, από τα επεισόδια της εξέγερσης των Ιταλών κυρίως μεταναστών, τον Ιούλη του 1952.

Θα ήθελα να διευκρινίσω εδώ ότι οι λίγοι Ιταλοί αιχμάλωτοι πολέμου, που “μεταφέρθηκαν” στην Αυστραλία, τοποθετήθηκαν σαν βοηθοί σε ορισμένες οικογένειες ανωτέρων και ανωτάτων αξιωματικών και τίποτε παραπάνω. Με την κήρυξη του πολέμου οι Ιταλοί μετανάστες που υπήρχαν στην Αυστραλία προπολεμικά και για λόγους ασφαλείας, κλείστηκαν

Η Κεντρική Είσοδος
του Κέντρου της
Μπονεγκίλλα.

Bonegilla:
The Main Gate.

Ο Πατέρας της μετανάστευσης, Άθα Κόλγουελ, με μικρά μεταναστόπουλα — “το μέλλον της Αυστραλίας”.

Father of Immigration, Arthur Calwell, with little migrants; “Australia’s future”.

σε διάφορα στρατόπεδα συγκεντρώσεων. Όχι όμως στην Μπονεγκίλλα. Θέλω να είμαι κατηγορηματικός ότι οι Ιταλοί ή και οποιοιδήποτε άλλοι αιχμάλωτοι (Γερμανοί και Γιαπωνέζοι) δεν είχαν καμία σχέση με το στρατόπεδο της Μπονεγκίλλα. Η Μπονεγκίλλα κατά τη διάρκεια του πολέμου ήταν ένα από τα μεγαλύτερα τότε στρατόπεδα του Αμερικάνικου στρατού στην Αυστραλία. Μετά το τέλος του πολέμου αποφάσισε η κυβέρνηση της Αυστραλίας να φέρει μαζί με τους εκτοπισμένους από την Ευρώπη μετανάστες και πολλούς άλλους ελεύθερους-εθελοντές μετανάστες, κυρίως από την Αγγλία. Αυτό έγινε με τον πατέρα της μεταπολεμικής μετανάστευσης, τον Arthur Calwell (Άθα Κόλγουελ), τον πρώτο Υπουργό Μετανάστευσης της Αυστραλίας (1945–1949).

Το 1947 ο Άθα Κόλγουελ ενοικίασε την περιοχή του Κέντρου της Μπονεγκίλλα από το στρατό και με κατάλληλη διαμόρφωση και ανακαίνιση δημιουργήθηκε το πρώτο Κέντρο Υποδοχής και Εκπαίδευσης Μεταναστών της Κοινοπολιτείας της Αυστραλίας στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Μετανάστευσης. Έτσι έγινε η αρχή.

Ωστόσο δεν καταλαβαίνω την εμμονή των αρθρογράφων της παροικίας μας να στηρίζονται στις ανακρίβειες της Glenda Sluga και να συνεχίζουν τη διαστρέβλωση της αλήθειας. Θα ήταν προτιμότερο να κατέφευγαν σε δική τους δημοσιογραφική έρευνα, αφού μάλιστα δεν λείπουν και οι άνθρωποι που μπορούν να καταθέσουν τις προσωπικές τους μαρτυρίες. Για παράδειγμα, όπως ο Κώστας Αλεξιάδης έτσι και ο Κώστας Νικολόπουλος (ένας

Ο Αριστείδης Μπιτσιλής από την Κρυθιά (δεύτερος από αριστερά), χορεύει με φίλους στο μπλοκ 5. Δεκέμβρης 1953.

Aristides Bitsilis from Krythia (second from left) and friends dancing "Greek Style" at block 5. December 1953.

από τους πιο καταξιωμένους δημοσιογράφους της Αυστραλίας) αναφέρεται εκτενώς στο βιβλίο της Glenda Sluga,¹ "Bonegilla, A place of No Hope", δηλαδή, "Μπονεγκίλλα, ένας τόπος Χωρίς Ελπίδα" (Sluga 1988), σε μια σειρά άρθρων του για την Μπονεγκίλλα (*Νέος Κόσμος*, 16.12.2004, σελ. 9). Παραδέχεται ο Κώστας άκριτα μια περίπτωση από το βιβλίο της Sluga, κατά την οποία ο Χοσέ, ένας 13άχρονος Ισπανός, εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Μπονεγκίλλα τον Μάιο του 1963. Ο Χοσέ έμεινε με τις χειρότερες εντυπώσεις για τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης, "στις οποίες έζησαν οι περισσότεροι από τις 320.000 μετανάστες που πέρασαν από το Κέντρο, δέκα χρόνια μετά την έναρξη της μαζικής μετανάστευσης". Αναφέρει ο Χοσέ: "υπήρχαν 200 με 300 διαμερίσματα, τρία συγκροτήματα λουτρών και αποχωρητηρίων, όπως δε αντιλαμβάνεστε έπρεπε να περιμένεις στην ουρά πολύ χρόνο για να τα χρησιμοποιήσεις. Η οικογένειά μου, οι γονείς μου, οι τέσσερις αδελφές και ένας αδελφός, εγκατασταθήκαμε σε δύο διαμερίσματα. Το μόνο έπιπλο που είχε ο καθένας μας ήταν το κρεβάτι του. Τα προσωπικά μας είδη τα αποθέταμε στο πάτωμα..." (*Νέος Κόσμος*, 16.12.2004, σελ. 9).

Ευτυχώς εργάστηκα στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα από το 1953 ως το τέλος του 1956, για να μπορώ να διαψεύσω τα όσα αναληθή λέγονται. Οι περιγραφές μου για την επίπλωση των δωματίων στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα επαρκούν νομίζω, πολύ περισσότερο όταν τις επαληθεύουν ακόμα και πολλοί άλλοι μετανάστες. Απορώ όμως πως μια ιστορικός δεν διασταυρώνει τα λεγόμενα ενός παιδιού και τα γράφει στο βιβλίο της σαν γεγονότα. Αν παρατηρήσουμε την αφήγηση του 13χρονου Χοσέ, διαπιστώνουμε ότι εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Μπονεγκίλλα τον Μάιο του 1963, δηλαδή ένα χρόνο αργότερα μετά από την έρευνα της Sluga. Μπορούμε έτσι να συμπεράνουμε για το αν είναι ανεπηρέαστα και αληθινά τα όσα περιγράφει η συγγραφέας. Και αυτό δεν είναι το

¹ Στην ίδια σειρά των άρθρων του, στον *Νέο Κόσμο* (30.12.2004, σελ. 7), ο φίλος μου Κώστας Νικολόπουλος λέγει μεταξύ άλλων ότι "ο βρετανικός τύπος επέκρινε την ποιότητα της φιλοξενίας που προσέφερε η Αυστραλία στους νεομετανάστες, ενώ η *Pravda* χαρακτήριζε το κέντρο 'στρατόπεδο συγκέντρωσης'. 'Στρατόπεδο συγκέντρωσης Γερμανών αιχμαλώτων πολέμου' με άθλιες συνθήκες διαβίωσης χαρακτήριζαν το κέντρο και οι τρόφιμοί του".

μοναδικό παράδειγμα στο βιβλίο της, όπου υπάρχουν ένα σωρό ανακρίβειες για τον αντικειμενικό και σωστό ερευνητή.

Η αλήθεια είναι πως οι εκτοπισμένοι-πρόσφυγες Ευρωπαίοι που εθελουσίως μετανάστευσαν στην Αυστραλία, ποτέ δεν ονειρεύτηκαν την Μπονεγκίλλα σαν τόπο μακροπρόθεσμης διαμονής τους. Αρχικά βέβαια δεν είχαν άλλη επιλογή παρά μονάχα να περάσουν ένα διάστημα εκεί και μετά να ζήσουν στην Αυστραλία. Γιατί άλλο πράγμα η Αυστραλία και σίγουρα άλλο η Μπονεγκίλλα! Την Αυστραλία τη διάλεξαν μόνοι τους σαν τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους, αφού δεν υπήρχε πια τίποτε από την παλιά τους ζωή στην Ευρώπη. Έτσι έβλεπες τότε χειρουργούς να δουλεύουν ως σκουπιδιάρηδες, αρχιτέκτονες να δουλεύουν ως ταχυδρόμοι και πολιτικούς μηχανικούς να γίνονται σκαφτιάδες και ξυλοκόποι, αφού δεν αναγνωρίζονταν τα πτυχία τους και υπήρχε ανάγκη μόνο για ανειδίκευτο προσωπικό, όπως έχω τονίσει.

Οι Έλληνες, οι Ιταλοί και αργότερα οι Μαλτέζοι, οι Γιουγκοσλάβοι και όλοι οι άλλοι που έρχονταν τότε ως αγρότες και ανειδίκευτοι εργάτες, γνώριζαν ότι θα παρέμεναν εκεί στην Μπονεγκίλλα προσωρινά. Ήξεραν προτού αποφασίσουν να μεταναστεύσουν ότι η παραμονή τους στη μακρινή Μπονεγκίλλα θα ήταν μονάχα για λίγο καιρό, για όσο διάστημα θα ήταν απαραίτητο να ελεγχθούν από τις διάφορες αρμόδιες υπηρεσίες και στη συνέχεια να τοποθετηθούν στις δουλειές τους για δυο χρόνια. Μετά θα ήταν ελεύθεροι να πάνε και να εργαστούν χωρίς περιορισμούς στην επιλογή του τόπου και της εργασίας τους.

Φυσικά δεν περίμεναν οι μετανάστες ότι σε αυτό το σχετικά μικρό διάστημα της παραμονής τους στην Μπονεγκίλλα θα έμεναν σε κανένα πολυτελές ξενοδοχείο. Στην Μπονεγκίλλα, παρόλες τις ελλείψεις της, οι συνθήκες διαβίωσης ήταν κατά πολύ καλύτερες απ' αυτές που άφησαν

Μπονεγκίλλα: Τμήμα του μπλοκ 19.

Bonegilla: Part of the block 19.

Η Μαίρη Καπερώνη
φωτογραφίζεται από
τον Γιώργο Γαλάνη στις
10.12.2004.

Mary Kaperonis.

πίσω στην πατρίδα τους. Αυτές οι συνθήκες εξάλλου τους ανάγκασαν να μεταναστεύσουν στην άλλη άκρη της γης.

Αυτό το επιβεβαιώνει και η εμπειρία της κ. Μαίρης Καπερώνη από την πρόσφατη συνέντευξή της που έδωσε στο Όλμπουρι στο δημοσιογράφο και φίλο Γιώργο Γαλάνη, έναν από τους σοβαρότερους δημοσιογράφους στην παροικία μας. Η συνέντευξη δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Ελληνίς* στις 10 Δεκεμβρίου του 2004 (σελ. 41–42).

Η Μαίρη τόνισε με έμφαση σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης, “αν στα χωριά τους είχαν ξεχωριστά δωμάτια στα σπίτια τους για τα παιδιά τους, αν τους σερβίριζαν έτοιμα τα γεύματα πρωί, μεσημέρι και βράδυ, αν τους άλλαζαν τα σεντόνια δυο φορές την εβδομάδα, αν στα πλυσταριά τους είχαν ζεστό και κρύο νερό, τότε η σύγκριση μπορεί να γίνει στα θέματα της ποιότητας των υπηρεσιών της Μπονεγκίλλα!” Και συμπλήρωσε, “στα χωριά μας στην Ελλάδα κοιμόμασταν μέσα σε ένα μεγάλο δωμάτιο καμιά δεκαριά άτομα! Όσο για πρωινά γεύματα με λουκάνικα, αυγά, γάλα και κάτι άλλα που μας παραχωρούσαν, αυτά ενδεχομένως στα χωριά μας να τα είχαμε ιδεί μόνο στα επίκαιρα κάποιου πλανόδιου κινηματογραφιστή!” Η Μαίρη ήταν από τους πολλούς μετανάστες που είχαν θετικές εμπειρίες από την πρώτη τους επαφή με την Αυστραλία, γιατί όπως τονίζει, “βρήκαμε αυτά που δεν θα μπορούσαμε ούτε να υπολογίσουμε προηγουμένως! Ήλθαμε εδώ για να ζήσουμε καλύτερα και ευτυχώς για όλους μας το επιτύχαμε. Δεν υπάρχει λόγος να κατακρίνουν μερικοί ένα Κέντρο Υποδοχής, που τους έδωσε την ευκαιρία να ξεκινήσουν θετικότερα τη νέα ζωή τους στην Αυστραλία...” Θα συμφωνήσω με την αγαπητή μου Μαίρη σε όλα απολύτως που αναφέρει, αφού προσωπικά γνωρίζω ότι όχι μόνο είναι

αλήθεια αλλά και ότι και η πολυετής εμπειρία της στην Μπονεγκίλλα της δίνει την ευχέρεια να έχει πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τη ζωή στο Κέντρο.

Ωστόσο δεν ήταν μόνο οι εργαζόμενοι της Μπονεγκίλλα που είχαν θετικά σχόλια. Ήταν και οι αναρίθμητοι μετανάστες που πέρασαν από το Κέντρο. Για παράδειγμα ένας μετανάστης με θετικές εμπειρίες από την Μπονεγκίλλα είναι και ο Κώστας Σαλαμούρας που έφθασε στην Μπονεγκίλλα το 1956 και “από τότε διατηρεί έναν ακατάλυτο δεσμό με τον τόπο”. Αναφέρει στη συνέντευξή του στον Κώστα Νικολόπουλο (*Νέος Κόσμος* 3.1.2005, σελ. 7): “Μπήκα στο *Κυρήνεια* στις 12 Μαΐου 1956 και στις 27 Ιουνίου φθάσαμε στη Μελβούρνη. Ήμουνα νέος 21 ετών, γεμάτος ζωντάνια και διάθεση για δουλειά και πρόοδο. Φθάσαμε βράδυ και από το καράβι μας έβαλαν κατ’ ευθείαν στο τρένο με προορισμό την Μπονεγκίλλα. Δεν πατήσαμε το χόμα της Μελβούρνης”, αφηγήθηκε στη συνέντευξή του. Και συνέχισε, “φθάσαμε στην Μπονεγκίλλα νύχτα και δεν είδαμε πολλά πράγματα. Το πρωί που ξυπνήσαμε αρχίσαμε να ερευνούμε το Κέντρο και γενικότερα τον περίγυρο. Θυμάμαι μεταξύ άλλων, και κάποιες σκηνές που υπήρχαν στο κέντρο με διάφορες επιγραφές. Σε μια από τις επιγραφές είδαμε τη λέξη ‘Ladies’. Αγγλικά δεν ξέραμε, για να την ερμηνεύσουμε. Ένας Πελοποννήσιος από την παρέα είδε την επιγραφή και άρχισε να μας φωνάζει ότι η πινακίδα, γράφει ‘λαδιές’. Λέτε να είναι ελαιοτριβείο; Όταν πλησιάσαμε το αντίσκηνο είδαμε να βγαίνουν γυναίκες από μέσα και να μας κοιτάζουν κατάπληκτες. Αντιληφθήκαμε, τότε, ότι ήταν γυναικεία αποχωρητήρια και όπου φύγει, φύγει”, αφηγήθηκε ο Κώστας στη συνέντευξη.

Στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα έμεινε 34 ημέρες και είχε θετικές εντυπώσεις. “Μας τάζαν, μας πότιζαν και γενικά μας περιποιούνταν οι άνθρωποι. Το μεγάλο πρόβλημα που αντιμετωπίζαμε ήταν, τότε θα μας στείλουν για δουλειά. Γι’ αυτό μαζευόμασταν καθημερινά στα γραφεία του Κέντρου και ρωτούσαμε επίμονα αν μας βρήκαν δουλειά. Μ’ αυτήν την έγνοια κοιμόμασταν και μ’ αυτήν ξυπνούσαμε. Για μένα τα πράγματα ήταν κάπως καλύτερα, διότι άρχισα να κουρεύω εκεί και έτσι είχα επαφή με περισσότερο κόσμο και όλοι μου φέρονταν ευγενικά”, τόνισε με έμφαση.

Η Μπονεγκίλλα για τον Κώστα ήταν το πρώτο του σπίτι, το πρώτο σημείο επαφής στην Αυστραλία και εξακολουθεί να αισθάνεται έναν ξεχωριστό δεσμό με τον τόπο μέχρι σήμερα.

Η δημοσιογραφική αναφορά συνεχίζει με την περίπτωση του Μανώλη Λέττα, ο οποίος επίσης “θεωρεί την Μπονεγκίλλα ‘παράδεισο’ και ‘ευγνωμονεί’ την Αυστραλία για τη δυνατότητα που του έδωσε, να γλιτώσει από τις στερήσεις που περνούσε στα Ιωάννινα”. Θυμάται τη φροντίδα αλλά και το πρώτο χαρτζιλίκι των δύο λιρών που τους δινόταν για ν’ αγοράσουν κανένα ποτό ή τσιγάρα. Ο Μανώλης εντυπωσιάστηκε από την ειλικρίνεια των Αυστραλών και τόνισε ότι η ζωή στην Μπονεγκίλλα γινόταν πειστική μόνο για εκείνους που βιάζονταν να βρουν δουλειά. “Όσοι δεν βιάζονταν να φύγουν από το Κέντρο, περνούσαν καλά. Εκείνοι που βιάζονταν να φύγουν, καταλαμβάνονταν από άγχος. Ομολογώ, ότι μου

Δεξιά: Ο Μανώλης Λέττας σε μια βόλτα στην οδό Πάρκ του Σάουθ Μέλμπουρν.

Right: Manolis Lettas strolls in Park Street, South Melbourne.

Κάτω: Ο Μ. Λέττας στην παραλία του Σάουθ Μέλμπουρν.

Bottom: M. Lettas at the South Melbourne beach enjoying the breeze of the bay.

γεννούσε απορίες η βιασύνη πολλών να φύγουν από το κέντρο να πάνε για δουλειά, να βγάλουν χρήματα”, είπε με έμφαση στη συνέντευξη. Και συνέχισε, “κάθε φουρνιά μεταναστών έφευγε από το Κέντρο μετά από 15 ημέρες. Όσοι ήθελαν μπορούσαν να μείνουν περισσότερο. Εγώ επέλεξα να μείνω περισσότερο — τελικά έμεινα στους 3,5 μήνες και δεν το μετάνιωσα. Με βοήθησαν να μάθω λίγα αγγλικά και να επιλέξω τη δουλειά που με ενδιέφερε”. Τελικά ο Μανώλης δούλεψε στην General Motors Holden και εγκαταστάθηκε στον Ξενώνα του Μπρούκλιν.

Αυτό που του έκανε πιο πολύ εντύπωση ήταν ότι η Αυστραλία δεν ζητούσε Πιστοποιητικό Κοινωνικών Φρονημάτων,² ζητούσε μόνο “καθαρό” Ποινικό Μητρώο, που τις περισσότερες φορές, αν όχι πάντα, αυτό γίνονταν υπηρεσιακώς. “Χαρακτηριστικά θυμάται έναν υπάλληλο της Δ.Ε.Μ.Ε. να του λέγει ότι ‘την Αυστραλία δεν την ενδιαφέρει αν είσαι ο αδελφός του Ζαχαριάδη. Αυτό που την ενδιαφέρει είναι να μην είσαι φονιάς, απατεώνας και κλέφτης.’”

Ο Μανώλης έφθασε στην Μπονεγκίλλα στις 26 Ιανουαρίου 1960. Σε μια δική μας συνομιλία μου ανέφερε ότι εντυπωσιάστηκε όταν είδε τις Αρχές της Αυστραλίας να τον καλωσορίζουν με παρόντα τον ίδιο τον Διευθυντή του Κέντρου και την ακολουθία του και να του εξηγούν με

² Πραγματικά οι συνθήκες την εποχή εκείνη στην Ελλάδα ήταν τέτοιες που δεν μπορούσες ούτε σκουπιδιάρης να γίνεις χωρίς το Πιστοποιητικό Κοινωνικών Φρονημάτων, λες και τα δικά σου φρονήματα ήταν διαφορετικά από τα εθνικά φρονήματα των άλλων. “Ξεχνούσαν” ορισμένοι πως όλοι οι Έλληνες σκεπτόμασταν το ίδιο εθνικά, άσχετα από την όποια πολιτική σκοπιά ή τοποθέτηση είχε ο καθένας.

υπομονή την κάθε λεπτομέρεια. “Κατάλαβα ότι εδώ δεν σε βλέπουν σαν ξένο, σε βλέπουν σαν έναν άνθρωπο που μπορεί και θέλει να εργαστεί για να προκόψει. Έτσι λοιπόν στρώθηκα να μάθω όσα πιο πολλά Εγγλέζικα μπορούσα για να μπορώ κάπως να συνεννοούμαι με τους συνανθρώπους μου σ’ αυτή την αγγλόφωνη χώρα”, σχολίασε ο Μανώλης. Και συμπλήρωσε, “την ελευθερία που είχαμε στερηθεί και την επιδιώκαμε στην πατρίδα μας, εδώ την απολαμβάναμε σε όλο της το μεγαλείο. Η Αυστραλία με αγκάλιασε στους κόλπους της, έτσι την εκτίμησα και την αγκάλιασα κι εγώ”.

Ο Μανώλης επίσης μου ανέφερε και τα όσα πέρασε στο Coober Pedy (Κούμπερ Πίντυ), που είχε πάει για να αγοράσει Oral (Οπάλιο), τονίζοντάς μου ωστόσο ότι η Μπονεγκίλλα “πρώτα απ’ όλα ήταν ο τόπος που μέσα στα κατακάθαρα σεντόνια και στο ήσυχο και ξέγνοιαστο περιβάλλον της, σου έδινε την ευκαιρία όχι μονάχα να ξεκουραστείς από το πολυήμερο ταξίδι σου και να εγκλιματιστείς σε ένα εντελώς διαφορετικό κλίμα, αλλά και την ευκαιρία να σκεφτείς και να κάνεις μια σωστή εκτίμηση της κατάστασης που αντιμετώπιζες”.

Θετικές είναι και οι αναμνήσεις μιας νεαρής μαθήτριας (μόλις 12 χρονών) από την όμορφη Χαλκίδα, που ήρθε στην Μπονεγκίλλα τον Απρίλη του 1954 με το γερμανικό Άννα Σάλεν. Η Δήμητρα ήρθε μαζί με τον πατέρα της Βασίλη Μωράκη, τη μητέρα της Ολυμπία και τον 17χρονο αδερφό της Θανάση. “Δεν το καλοκαταλάβαμε γιατί αφήναμε τη φημισμένη Χαλκίδα, τους αγαπημένους μας συγγενείς και φίλους και κάναμε ένα τόσο μακρινό ταξίδι στην άλλη άκρη της υφηλίου. Το παιδικό μου μυαλό δεν μπορούσε να καταλάβει τόσο εύκολα γιατί η μαμά ήταν σχεδόν διαρκώς λυπημένη σε όλη τη διάρκεια του ταξιδιού μας. Ήταν ένα περιπετειώδες ταξίδι 36 ημερών από τον Πειραιά ως τη Μελβούρνη. Όμως για μένα και τον αδερφό μου ήταν μια ωραία διαδρομή, διότι εξερευνούσαμε όλο το καράβι από τη μια άκρη του ως την άλλη. Θυμάμαι το Πάσχα του 1954 το γιορτάσαμε στο καράβι”, μου αφηγήθηκε η Δήμητρα. Στα μάτια ενός δωδεκάχρονου κοριτσιού η Αυστραλία ήταν κάτι το αλλιώτικο, το εξωτικό.

Στην Μπονεγκίλλα έμειναν κοντά στους οχτώ μήνες, πρώτα για να εγκλιματιστούν αλλά και το σπουδαιότερο, όπως έλεγε ο πατέρας της, για να μπορέσουν να μάθουν τα βασικά τουλάχιστον Αγγλικά. Αυτό τη βοήθησε αργότερα πάρα πολύ όταν πήγε σχολείο στο Γούλονγκονγκ, αφού ο πατέρας είχε πιάσει δουλειά μαζί με τον Θανάση σε ένα τεράστιο και φημισμένο εργοστάσιο που έκανε διάφορα σίδερα, λαμαρίνες και ατσάλια, το “Stillworks”. “Παρόλες τις δυσκολίες, το σχολείο άξιζε τον κόπο και το κλάμα, αφού μου έδωσε αρκετά εφόδια για τη ζωή”, παραδέχτηκε η Δήμητρα.

Το διάστημα που έμεινε η Δήμητρα στην Μπονεγκίλλα, θυμάται ότι δημιούργησαν καλές φιλίες με τέσσερις οικογένειες από τις οποίες ξεχώριζε η οικογένεια του Ηρακλή Τσακαλίδη από την Κοζάνη. Εκεί γνωριστήκαμε και μαζί. Μετά από

Επάνω: Η Δήμητρα Μωράκη με τη μητέρα της στην Μπονεγκίλλα.

Top: Dimitra Morakis with her mother in Bonegilla.

Κάτω: Η Δήμητρα με τους γονείς της στο Γούλονγκονγκ.

Bottom: Dimitra with her parents in Wollongong.

Κυνήγι για κουνέλια με τους αδελφούς Ανάσση στην Μπονεγκίλλα.

Hunting rabbits with the Anassis brothers in Bonegilla.

μισό αιώνα, όταν την ξαναείδα για τους σκοπούς αυτού του βιβλίου, μου δήλωσε με συγκίνηση: “όλοι μας είχαμε να λέμε για την προθυμία και την καλοσύνη σας κ. Ζαχαρία, αλλά και την ευγένειά σας να προσπαθείτε με κάθε τρόπο να ακούτε και να λύνετε τα πολλά και ποικίλα προβλήματα που συναντούσαν οι γονείς μας και γενικά όλοι οι μετανάστες”. Μετά από το Γούλονγκονγκ η οικογένεια ακολούθησε το παράδειγμα πολλών γνωστών τους και έφυγαν για το Σύδνεϋ, όπου έμειναν για ένα χρόνο.

Αργότερα εγκαταστάθηκαν οριστικά στην Αδελαΐδα όπου μένουν ως τώρα. Εκεί ξανασυναντήθηκε με τον νεαρό Γιώργο Παπαδόπουλο/Πάπας, από το Γύθειο της Σπάρτης, τον οποίο τελικά παντρεύτηκε. “Το 12χρονο εκείνο κοριτσόπουλο τώρα είναι μια 63χρονη κυρία με 4 παιδιά και 5 εγγονάκια. Η Αυστραλία έγινε η δεύτερη πατρίδα μου και ο τόπος που αναπαύτηκε για πάντα ο άντρας μου, ο Γιώργος”, κατέληξε συγκινημένη.

Μετά από τόσο θετικά σχόλια μου είναι δύσκολο να καταλάβω αυτό που διάβασα σε κάποια εφημερίδα. Πρόκειται για την ανυπόγραφη επιστολή κάποιου μετανάστη (ντρεπόταν να βάλει το όνομά του) που έλεγε πως τάχα πεινούσε εκεί τόσο πολύ που κυνηγούσε κουνέλια για να μην πεθάνει από την πείνα. Μου είναι αδύνατο να πιστέψω, πώς μπορεί να υπάρχουν τέτοιοι αγνώμονες και αχάριστοι άνθρωποι! Είμαι σίγουρος ότι οι τριάντα πέντε χιλιάδες Έλληνες σε σύνολο 320.000 μεταναστών που πέρασαν από την Μπονεγκίλλα, θα τους διαψεύσουν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο.

Για κουνέλια πήγαιναν σχεδόν όλοι οι μετανάστες, πολλοί από απλή περιέργεια μιας και υπήρχαν τόσα πολλά, άλλοι πάλι για να δοκιμάσουν το νόστιμο μεζέ τους. Κανένας όμως δεν πήγαινε γιατί πεινούσε! Μερικές φορές, θυμάμαι, βγάζαμε τα σακάκια μας και τα ρίχναμε επάνω τους πιάνοντάς τα ζωντανά, ζαρωμένα και φοβισμένα. Κάποια μέρα πήγαμε κυνήγι για κουνέλια μαζί με τις οικογένειες των αδελφών Νίκου και Αντώνη (δεν θυμάμαι αν ήταν και ο Θόδωρος μαζί) Ανάσση από τη Σάμο. Πέρασαμε πολύ ευχάριστα εκείνο το απόγευμα, λες και ήταν εκδρομή. Τα κουνέλια τα μαγείρεψαν πολύ νόστιμα με λίγο καλό Σαμιώτικο κρασί οι γυναίκες τους και το βράδυ είχαμε πάρτι. Ακόμα θαρρώ πως νιώθω τη νοστιμάδα τους.

Όμως υπήρχαν και πολλοί μετανάστες που είχαν και ορισμένες δυσάρεστες εμπειρίες, όπως είναι φυσικό. Για παράδειγμα, αναφέρεται σε ένα ρεπορτάζ ότι κάποιος Δ. Λυμπερόπουλος, που πέρασε από την Μπονεγκίλλα τον Σεπτέμβρη του 1955, βίωσε την απόλυτη σύγχυση λόγω έλλειψης διερμηνέων και διότι δεν υπήρχε κανένα σύστημα στην τακτοποίηση των μεταναστών.³ Αυτή η εμπειρία του κ. Λυμπερόπουλου μου δίνει την

³ Ο Λυμπερόπουλος αναφέρει στη Βίβια Μόρρις, “Κατεβήκαμε από το τρένο στο Όλμπουρι και από κει με λεωφορεία φθάσαμε, γύρω στις 10.30 το βράδυ, στο τεράστιο στρατόπεδο

Μέρος του μπλοκ 5 της Μπονεγκίλλα.

Bonegilla: Part of block 5.

ευκαιρία να εξηγήσω αυτή τη σπάνια και ειδική περίπτωση. Είναι προφανές ότι πρόκειται για το μπλοκ 22 προτού γίνει ελληνικό. Διευθυντής του τότε ήταν ένα καλόκαρδο γεροντάκι, ένας ελληνόφωνος και φιλέλληνας Σέρβος, ο Ulrich (Ούλριτς). Ο Ούλριτς ήταν πρώην πιλότος της Σερβικής αεροπορίας. Στην Μπονεγκίλλα ήταν περίπου 12 Σέρβοι πιλότοι και άλλοι τόσοι Πολωνοί που πολέμησαν στην Αγγλία και στη Μέση Ανατολή. Η αλήθεια είναι ότι τα Ελληνικά του δεν ήταν τέλεια και για τούτο καταλαβαίνω την ασυνεννοησία που επικρατούσε. Νομίζω ότι όποιος μετανάστης πέρασε από την Μπονεγκίλλα μπορεί πολύ εύκολα να καταλάβει το πόσο δύσκολο ήταν εκείνη την ώρα, μετά τις 10.30 το βράδυ, να τακτοποιηθούν 1.300 μετανάστες χωρίς προβλήματα. Ήταν αδύνατον.

Όμως στην Μπονεγκίλλα δεν επικρατούσε χάος στο θέμα της τακτοποίησης των μεταναστών. Όπως είδαμε ενωρίτερα οι καταστάσεις των νεοφερμένων είχαν το όνομα του κάθε μετανάστη τοποθετώντας τον στο συγκεκριμένο μπλοκ, το οίκημα και το δωμάτιο. Αυτή η διαδικασία γινόταν πολύ πριν να έρθουν οι μετανάστες στην Μπονεγκίλλα. Σ' αυτή την αποστολή με τους 1.300 μετανάστες, θα χρειάστηκαν τουλάχιστον τρία μπλοκ για να τακτοποιηθούν όλοι. Το κάθε μπλοκ απείχε περίπου ένα χιλιόμετρο το ένα από το άλλο. Τα μπλοκ δεν ήταν εντελώς άδεια, πράγμα που σημαίνει ότι δεν ήταν δυνατό να επικρατούσε η ίδια "χαοτική"

της Μπονεγκίλλα. Σύγχυση, κακό, φωνές και ασυνεννοησία, λόγω διαφορετικής γλώσσας. Όσο και να προσπαθούσαν οι λιγοστοί διερμηνείς τα πράγματα δεν ήταν δυνατόν να μπουκ στη θέση τους, με όλη την καλή θέληση που υπήρχε από παντού. Ήμασταν πάνω από χίλιοι τριακόσιοι νεοφερμένοι και ο καθένας προσπαθούσε να τακτοποιηθεί και να βρει κάπου να κοιμηθεί γιατί το κρύο έξω ήταν τσουχτερό. Εμένα και μερικούς άλλους μας πήγαν στο μπλοκ 8 και μας έβαλαν ανά δυο σε μικρά δωμάτια. Η επίπλωση ήταν φτωχή, αλλά υπήρχε και ντουλάπα για να κρεμάσουμε τα κουστούμια... που δεν είχαμε!" Και καταλήγει, "σύγχυση, κακό, φωνές και ασυνεννοησία, λόγω διαφορετικής γλώσσας..." (Νέος Κόσμος, 27.1.1997, σελ. 4).

κατάσταση και στα τρία. Ανέφερα επίσης και το δικό μου σύστημα με τους παλιότερους μετανάστες που βοηθούσαν στην πιο γρήγορη τακτοποίηση των καινούριοφερμένων, κάτι που το υιοθέτησε ο Διευθυντής του Κέντρου της Μπονεγκίλλα και το εφάρμοσε κατόπιν σε όλα τα μπλοκ-συνοικίες της. Έτσι υπήρχε μεγάλη τάξη και πολύ μικρές καθυστερήσεις.

Επίσης λόγω του ότι χρειάστηκαν περισσότερα από 3 μπλοκ, ήταν πολύ φυσικό να μη μείνουν όλοι μαζί οι φίλοι και οι συγχωριανοί που συνταξίδεψαν με αυτό το πλοίο. Έτσι άλλος μπορεί να βρέθηκε στο μπλοκ 22, άλλος στο μπλοκ 5 και ο ίδιος ο Λυμπερόπουλος στο μπλοκ 8, μερικά χιλιόμετρα παραδίπλα. Επίσης είναι πιθανόν ότι σ' αυτή την αποστολή πολλοί δεν περίμεναν τη σειρά τους για να τακτοποιηθούν στα δωμάτιά τους και έμπαιναν βιαστικά όπου έβρισκαν ο καθένας, δημιουργώντας έτσι περισσότερη σύγχυση και φυσικά τρομερή καθυστέρηση. Έτσι θα έπρεπε πάλι να βγουν από τα δωμάτια και να πάνε στα σωστά όπου τους είχαν τοποθετήσει από την αρχή. Κάπως έτσι εξηγείται και η εμπειρία του Λυμπερόπουλου. Εδώ θα πρέπει, τέλος, να τονίσω ότι την εποχή στην οποία αναφέρομαι, πολλές φορές είχαμε να κάνουμε και με δυο ή και τρεις παρόμοιες αποστολές κάθε μήνα. Έτυχε περίπτωση να έχουμε δυο την ίδια εβδομάδα, αλλά αυτή ήταν μια σπάνια εξαίρεση.

Άλλη μια άποψη του
μπλοκ 5.
Another view of block 5.

Σίγουρα λοιπόν οι εμπειρίες των μεταναστών και οι εντυπώσεις τους ποικίλουν και αυτό γιατί ο καθένας μας τότε βίωνε με το δικό του ξεχωριστό τρόπο και τη δική του ιδιοσυγκρασία την εμπειρία της μετανάστευσης.

Ο Κώστας Νικολόπουλος στον *Νέο Κόσμο* (3.1.2005, σελ. 7), αναφέρει την περίπτωση του Θανάση Καφκιά που ήρθε στην Μπονεγκίλλα στις 12 Νοεμβρίου 1954. Ο Θανάσης λέει ότι οι πρώτες εντυπώσεις του ήταν άσχημες, γιατί βρέθηκε “σ’ έναν άγνωστο τόπο μέσα στην ερημιά και στην απομόνωση όπου η ζέστη, η σκόνη, τα κουνούπια και οι μύγες έκαναν τη ζωή αφόρητη”. Τα δωμάτια γίνονταν “υψικάμινι” τη μέρα και “δεν μπορούσες να μείνεις μέσα”, ανέφερε χαρακτηριστικά ο Θανάσης. Έτσι περνούσε την ημέρα του κάτω από τη σκιά των δένδρων. Ο Καφκιάς έμεινε στο Κέντρο δύο εβδομάδες και μαζί με άλλους 24 Έλληνες πήγε για δουλειά στην Κουινσλάνδη.

Με την ίδια αποστολή και στην ίδια παρέα ήταν και ο οικογενειακός μου φίλος, Γιώργος Τράγας από την Ήπειρο. Πολλές φορές στις κουβέντες μας για εκείνη την εποχή, αγανακτούσε με μερικούς συμπατριώτες μας, που δεν μπόρεσαν με τον εδώ ερχομό τους να συνειδητοποιήσουν μερικά βασικά πράγματα. Το ότι δηλαδή στην Αυστραλία τα πάντα ήταν άγνωστα για όλους μας και ενώ είχαμε φύγει στην καρδιά του χειμώνα, όμως ξαφνικά ήρθαμε εδώ καλοκαίρι και μάλιστα ζεστό καλοκαίρι. Ο Γιώργος θυμάται τα σπίτια που αφήσαμε στην Ελλάδα, που ήταν σαν “θάλαμοι” με μία και δύο ακόμα οικογένειες να μένουν στο ίδιο σπίτι. “Εδώ μπορέσαμε και αγοράσαμε σπίτια με ξεχωριστά δωμάτια για το κάθε παιδί μας και με όλες μας τις ευκολίες και ανέσεις. Αγοράσαμε αυτοκίνητα για μας και τα παιδιά μας και μερικοί και τα εξοχικά μας. Να μην είμαστε και αχάριστοι”, μου τόνισε με έμφαση ο Γιώργος. Με αυτά συμφωνούσε απόλυτα και ο γαμπρός του, ο Χρήστος Λέτσας. Ο Γιώργος μετά την Κουινσλάνδη ήρθε στη Μελβούρνη και αγόρασε ένα μιλκ μπαρ και ένα σπίτι. Αργότερα όμως βαρέθηκε το μαγαζί και εργάστηκε σαν οδηγός στα τραμ και μετά έγινε επιθεωρητής τους.

Όπως έχω πει ήδη η Μπονεγκίλλα δεν ήταν το “Χίλτον” της Αυστραλίας. Εκείνοι που δεν ήξεραν τίποτε καλύτερο δεν είχαν κανένα πρόβλημα. Άλλοι πάλι ήταν απογοητευμένοι, γιατί άλλα ίσως περίμεναν και άλλα βρήκαν. Γεγονός πάντως είναι ότι οι περισσότεροι ήταν φοβισμένοι (όπως ήταν φυσικό) και δεν ήξεραν τι θα αντιμετώπισουν. Έπρεπε να περάσουν ξανά όπως στην Ελλάδα από ορισμένες εξετάσεις πριν τους στείλουν για δουλειά. Πάρα πολλοί την εποχή εκείνη πήγαιναν στην Κουινσλάνδη για να δουλέψουν στο ζαχαροκάλαμο και τους συνοδεύαμε για να γίνει η συμφωνία με τον εργοδότη, κάτι που θα αναφέρω και παρακάτω. Δεν ήταν λίγες οι φορές που 300 (και μερικές φορές περισσότεροι) νεομετανάστες της Μπονεγκίλλα έφευγαν βόρεια για να κόψουν καλάμι. Για τους ελεύθερους δεν υπήρχε πρόβλημα. Όμως για τους οικογενειάρχες, όπως έχω τονίσει, ήταν δύσκολα όπως και να το κάνουμε, αφού οι οικογένειές τους έπρεπε να τους ακολουθήσουν μέχρι το Ροκχάμπτον ή το Τάουνσβιλ και να μείνουν σε Hostels (Χόστελς). Το ότι οι Βρετανοί μετανάστες είχαν άλλη μεταχείριση ήταν γεγονός, αφού σε όλα αυτά τα χρόνια, που εργάστηκε στην Μπονεγκίλλα, δεν είδα εκεί ούτε ένα Βρετανό μετανάστη. Αυτούς δεν τους έφερναν εκεί αλλά τους πήγαιναν στα Χόστελς των πόλεων. Αυτό ίσως να συνέβαινε διότι δεν τους έφερναν εδώ ως γεωργούς ή ανειδίκευτους

εργάτες αλλά σίγουρα ως ειδικευμένους τεχνίτες και φυσικά ως ειδικούς επιστήμονες. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει και το γεγονός ότι υπήρχε και ρατσισμός και προφανώς άνιση μεταχείριση. Το ότι υπήρχαν μετανάστες δύο ταχυτήτων είναι νομίζω αυτονόητο.

Οι Εξεγέρσεις Μεταναστών στην Μπονεγκίλλα

Σε ορισμένα δημοσιεύματα⁴ βασισμένα στο βιβλίο της Sluga (Sluga, 1988) γίνεται ξανά λόγος και για τα αίτια εξέγερσης ορισμένων μεταναστών. Για παράδειγμα αναφέρεται η γνώμη του Giovanni Sgro (Τζιοβάνι Σγκρο), πρώην Βουλευτή Βικτώριας, ο οποίος τονίζει ότι “η Μπονεγκίλλα ήταν ένας ξένος —πολιτικά και κοινωνικά— τόπος”⁵ και ότι “ο μόνος τρόπος απαλλαγής των τροφίμων ήταν οι διαμαρτυρίες και οι εξεγέρσεις”. Και συνεχίζει, “προκαλούσε δε τόση απελπισία στους τροφίμους που διακινδύνευαν ακόμη και τη ζωή τους προκειμένου να διαφύγουν από το κέντρο” (Νέος Κόσμος, 16.12.2004, σελ. 9). Ο Σγκρο παραδέχεται σύμφωνα με το δημοσίευμα ότι τόσο ο ίδιος όσο και άλλοι Ιταλοί μετανάστες ξάπλωναν στις γραμμές του τρένου, για να αναγκάσουν τον οδηγό να σταματήσει το συρμό και να τους πάρει στη Μελβούρνη να ψάξουν για δουλειά.⁶

Είναι αλήθεια ότι οι εξεγέρσεις στις 17 Ιούλη του 1952 πραγματοποιήθηκαν από τους Ιταλούς κυρίως μετανάστες, τους οποίους επηρέασε η οικονομική κρίση που υπήρχε στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Ήταν επόμενο να χτυπήσει αυτούς περισσότερο από όλους τους άλλους, αφού ήταν οι περισσότεροι και ως γνωστό σε κάθε οικονομική κρίση το ασθενέστερο κομμάτι της κοινωνίας είναι ο καινούριοφερμένος στη χώρα, ο οποίος δεν γνωρίζει τη γλώσσα και είναι ανειδίκευτος.

Έτυχε λοιπόν τότε να είναι άνεργοι, από 6 μέχρι και 13 εβδομάδες περίπου, 2.000 νεαροί Ιταλοί μετανάστες. Αυτή η πιθανότητα δεν τους είχε γίνει γνωστή προτού φύγουν από την πατρίδα τους ότι δηλαδή θα μπορούσε να μείνουν άνεργοι για τόσο καιρό. Έτσι τα έκαναν γυαλιά καρφιά ζητώντας τη δουλειά που τους είχαν υποσχεθεί. Δεν ζητούσαν τίποτε περισσότερο από αυτά που τους έταξαν και μάλιστα με συμβόλαιο για δυο χρόνια!

⁴ Στην ίδια σειρά δημοσιευμάτων του Κώστα Νικολόπουλου, στον *Νέο Κόσμο* (στις 16.12.04, σελ. 9), αναφέρεται από το ίδιο βιβλίο της Sluga ότι “η Franca Arena, πρώην υπουργός της Νέας Νότιας Ουαλίας, δήλωνε το 1987 στην εφημερίδα *The Age* (27.10.1987) της Μελβούρνης για την Bonegilla: “Ήταν μια ερημική περιοχή και είχε μια επιγραφή που κανένας δεν επιχείρησε να αφαιρέσει. Η πινακίδα έγραφε: Bonegilla, τόπος απελπισίας” (Franca Arena, *The Age* 27.10.1987).

⁵ Πραγματικά δεν καταλαβαίνω τη φράση του κ. Σγκρο ότι “η Μπονεγκίλλα ήταν ένας ξένος —πολιτικά και κοινωνικά— τόπος...” Μήπως θα ήθελε να είναι η Μπονεγκίλλα πολιτικό ζυμωτήριο, πολιτικό σχολείο ή κανένα νυφοπάζαρο, που και αυτό αν το ήθελες το εύρισκες;

⁶ Είναι αδύνατο να μπορέσει κανείς να νιώσει την ψυχική κατάσταση όλων των μεταναστών, εκ των οποίων κάποιοι έφταναν σε σημείο παραφροσύνης. Υπήρξαν και περιπτώσεις που η απόγνωση που ένιωθαν τους οδηγούσε σε παράτολμες ενέργειες, όπως αυτή του νεαρού Ιταλού, που δεν άντεξε και κρεμάστηκε στην Μπονεγκίλλα το 1952. Άλλοι πάλι βίωσαν αλλιώς τα πράγματα και οι όποιες δυσκολίες δεν τους λύγισαν.

Έτσι για να τους καθησυχάσουν κάπως αναγκάστηκε ο τότε Υπουργός Μετανάστευσης (1950–1956) και μετά από μερικά χρόνια Πρωθυπουργός, Χάρολντ Χολτ (1966–1967), να δεχθεί αντιπροσωπεία τους στο Όλμπουρι. Τελικά επετεύχθη μια συμφωνία με την οποία τακτοποιήθηκαν όλοι τους σε διάφορες δουλειές τόσο στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα όσο και στα κολοσσιαία δημόσια έργα του Χιούμ Γουέρ και Snowy Mountains (Σνόουι Μάουντενς), στα υδροηλεκτρικά έργα της Τασμανίας, στο Yallourn (Γιαλούρν), στους σιδηροδρόμους της ενδοχώρας και αλλού. Χάρη στις διαμαρτυρίες των Ιταλών τακτοποιήθηκαν όμως και παρά πολλοί άλλοι από όλες τις εθνικότητες που βρέθηκαν εκεί εκείνο τον καιρό.

Τον Ιούλη του 1961 ξέσπασαν και πάλι παρόμοιες ταραχές στην Μπονεγκίλλα με τη νέα μεγάλη οικονομική κρίση της Αυστραλίας αλλά με άλλους πρωταγωνιστές. Για την κρίση της ανεργίας του 1961 ενημερώθηκα από ό,τι έγραψαν οι εφημερίδες της εποχής. Όμως υπάρχει και η μαρτυρία του φίλου, Αλέκου Λύρα (σε συνέντευξη 40 σχεδόν χρόνια αργότερα στο περιοδικό *Ελληνίς* [3.3.2006, σελ. 40–42], που του πήρε ο Γιώργος Γαλάνης), ο οποίος εργαζόταν τότε στην Μπονεγκίλλα και έζησε από κοντά τα γεγονότα. Όπως αναφέρει ο Αλέκος “ήταν μια διαδήλωση που φανέρωσε περίτρανα το πρόβλημα της ανεργίας, το οποίο υπήρχε εκείνη την εποχή. Ήταν μια διαδήλωση που έγινε από όλους σχεδόν τους φιλοξενούμενους αν και διαδόθηκε πως έγινε αποκλειστικά από τους Ιταλούς και από τους Γιουγκοσλάβους. Ξεκίνησε βέβαια από Ιταλό η διαδήλωση αλλά στη συνέχεια έλαβαν μέρος περίπου εννέα χιλιάδες άτομα!” Ο λόγος της διαδήλωσης ήταν και σε αυτή την περίπτωση η ανεργία και οι διαβεβαιώσεις για δουλειές που δεν τηρούνταν. Οι ζημιές δεν ήταν πολλές καθώς, όπως λέει ο Αλέκος, έσπασαν μόνο μερικά παράθυρα και αναποδογύρισαν μερικά τραπέζια με φακέλους. “Η εξέγερση ξεκίνησε στις δύο το απόγευμα και έληξε στις έντεκα και μισή τη νύχτα, αφού προηγουμένως έφεραν αστυνομικά όργανα από το Όλμπουρι και τη Γοντόνγκα, για να ακολουθήσει στη συνέχεια ένα λεωφορείο γεμάτο αστυνομικούς από τη Μελβούρνη. Δεν έγιναν βιαιοπραγίες, απλώς χτυπήθηκε

Ο Υπουργός Μετανάστευσης και κατόπιν Πρωθυπουργός, Χάρολντ Χολτ.

Minister for Immigration and later on Prime Minister, Harold Holt.

ένας αστυνομικός επάνω στη σύγχυση που επικρατούσε. Οι αστυνομικοί παρέμειναν δυο μέρες μετά τα συμβάντα στο Κέντρο προληπτικά, μέχρις ότου καταλαγιάσουν τα πράγματα. Έγιναν μερικές συλλήψεις αλλά τους άφησαν σύντομα. Αυτό ήταν και το μεγαλύτερο περιστατικό που έγινε τότε και έχει καταγραφεί μάλιστα στην ιστορία του Κέντρου”, διηγήθηκε ο Αλέκος στη συνέντευξή του στον αγαπητό Γιώργο Γαλάνη.

Ο Μέγας Αλέξανδρος
πάνω στο άλογό του,
τον Βουκεφάλα, νικά
Πέρση στρατιώτη.
Ανάγλυφη διακόσμηση
σε σαρκοφάγο του
4ου αιώνα π.Χ.
(Αρχαιολογικό Μουσείο
Κωνσταντινούπολης)

Alexander the Great
riding his horse,
Bucephalas, fighting
a Persian. Detail from
the so-called Alexander
Sarcophagus, c. 310 BC.
(Istanbul Archaeological
Museum)

Ο Αλέκος αναφέρει βέβαια ότι υπήρχαν και άλλα μικροπεριστατικά βίας. Όπως για παράδειγμα αυτά που συνέβαιναν στον κινηματογράφο, στο Great Hall. Πριν αρχίσει να προβάλλεται οποιοδήποτε κινηματογραφικό έργο, έδειχναν στο πανί κάποια επίκαιρα και τη Βασίλισσα υποχρεώνοντας τον κόσμο να σηκώνεται όρθιος σε ένδειξη σεβασμού. Κάτι τέτοιο δεν γινόταν και τότε πήγαιναν οι αστυνομικοί του Κέντρου με τα γκλομπς, απειλώντας ότι θα διέκοπταν την κινηματογραφική παράσταση! “Μας έλεγαν ότι το κράτος αυτό αποτελεί προτεκτοράτο της Αγγλίας και είμαστε υποχρεωμένοι να σεβόμαστε τη Βασίλισσα! Όταν διαπίστωναν πως δεν είχαμε καμία διάθεση να σηκωθούμε όρθιοι, διέταζαν τον κινηματογραφιστή να διακόψει την ταινία. Εκεί ήταν που γινόταν ο χαμός! Όλοι σηκώνονταν όρθιοι και έσπρωχναν τα καθίσματα στο κέντρο της αίθουσας δημιουργώντας ένα πραγματικό βουνό καθισμάτων!”, ανέφερε ο Αλέκος.

Σλαβομακεδονική Προπαγάνδα στην Μπονεγκίλλα

Προς το τέλος του Οκτώβρη του 1954 έζησα και εγώ προσωπικά μια άλλη πολύ δυσάρεστη εμπειρία στο μπλοκ 5. Αυτή αφορούσε μια αποστολή που μόλις είχε έρθει και είχε μερικούς Σλαβομακεδόνες από τα μέρη της Φλώρινας, της Έδεσσας και της Καστοριάς οι οποίοι είχαν ταξιδέψει με ελληνικά διαβατήρια. Οι περισσότεροι από αυτούς αμέσως σχεδόν μόλις ήρθαν στην Μπονεγκίλλα, άρχισαν να διαδίδουν πως όλοι εμείς οι Έλληνες είχαμε εσφαλμένη και διαστρεβλωμένη γνώση της ιστορίας και ότι ο Μέγας Αλέξανδρος δεν ήταν Έλληνας αλλά Μακεδόνας. Επέμεναν να λένε ότι η γλώσσα που μιλούσαν από αρχαιοτάτων χρόνων σε αυτήν την περιοχή ήταν τα “Μακεδονικά”, δηλαδή αυτό το κράμα από Ελληνικά, Τουρκικά, Σέρβικα, Βουλγάρικα και Αλβανικά. Η Σλαβομακεδονική γλώσσα ήταν γι’ αυτούς η γνήσια “Μακεδονική” γλώσσα.

Συνέχισαν τότε μεγάλη και ζωηρή προπαγάνδα με αποτέλεσμα να τσακώνονται με εμάς τους πραγματικούς Μακεδόνες και να θέλουν σώνει και καλά να μας μάθουν τη δικιά τους γλώσσα, γιατί αλλιώς δεν είχαμε το δικαίωμα να υποστηρίζουμε ότι είμαστε γνήσιοι Μακεδόνες! Εύκολα καταλαβαίνει κανείς πως το γραφείο μου δεν άδειαζε από μετανάστες που έρχονταν να διαμαρτυρηθούν έντονα μιας και υπήρχαν συμπατριώτες τους που αμφισβητούσαν τα προαιώνια πατρογονικά τους δικαιώματα, την κληρονομιά τους και την ίδια τους την ταυτότητα. Μέχρι τότε γνώριζαν ότι ήταν αυτοί οι υπερήφανοι Έλληνες Μακεδόνες και δεν ήταν διατεθειμένοι να δεχτούν αλλά και να ανεχτούν μια τέτοια προπαγάνδα. Φυσικά εγώ δεν ήμουν σε θέση να μπορώ να απαγορεύσω και πολύ περισσότερο να τιμωρήσω κανέναν, μα κανέναν, όπως μου ζητούσαν. Το μόνο που μπορούσα να κάνω ήταν να τους ενημερώσω για κάποια ιστορικά γεγονότα και να τους πείσω, αν μπορούσα.

Μόλις είδα τη σοβαρότητα της κατάστασης που είχα μπροστά μου με αρκετά πρησμένα και μωλωπισμένα μάτια και πολλά σπασμένα κεφάλια, κάλεσα αμέσως όλους τους μετανάστες στην πλατεία του ελληνικού μπλοκ 5, μπροστά στο γραφείο μου. Με ήρεμο τόνο άρχισα να τους παρουσιάζω ορισμένα στοιχεία, όπως τα είχα μάθει από ελληνικά και αγγλικά βιβλία αλλά και από μεγάλες παγκόσμιες εγκυκλοπαίδειες. Μέχρι αποσπάσματα από την Αγία Γραφή χρησιμοποίησα μιλώντας για την προφητεία του Δανιήλ που είπε για τη ζωή του Μέγα Αλέξανδρου και πως αυτός ο Έλληνας βασιλιάς θα έκανε παγκόσμια γνωστή την Ελληνική γλώσσα, η οποία θα έμενε στην παγκόσμια ιστορία ως η Κοινή γλώσσα. Σιγά σιγά τους παρουσίαζα ένα σωρό επιχειρήματα για την Ελληνική γλώσσα, που μιλιόταν στις τρεις τότε γνωστές ηπείρους: την Ευρώπη, την Αφρική και την Ασία. Τη μιλούσαν από τη Μεσοποταμία ως τις βαλτικές χώρες, από τις παραδουνάβιες ως τις χώρες του Καυκάσου, του Νείλου, του Γάγγη ακόμα και ως την Κίνα. Η Αμερική και η Αυστραλία δεν είχαν

Η Προτομή του Μέγα Αλέξανδρου, η καλούμενη “Αζάρα”.
Ρωμαϊκό αντίγραφο από έργο του Λύσιππου, γύρω στο 330–320 π.Χ. (Μουσείο Λούβρου)
Bust of Alexander the Great, the so-called “Azara herm”.
A Roman copy by Lysippos, circa 330–320 BC. (Louvre, Paris)

αυτή ήταν η γλώσσα που μιλούσαν. Τόνισα επίσης το αδιαμφισβήτητο ιστορικό γεγονός ότι οι Σλάβοι ήταν ανύπαρκτοι τότε και μόνο μετά από χίλια περίπου χρόνια κατέβηκαν στη Βαλκανική χερσόνησο. Άρα δεν ήταν δυνατό αυτό το κράμα από ελληνικές, βουλγαρικές, αλβανικές, σέρβικες και τουρκικές λέξεις, (που δεν υπήρχε τον καιρό του Αλέξανδρου) να ονομαστεί γλώσσα το 1945 και μάλιστα “Μακεδονική”. Εξήγησα ότι η γλώσσα αυτή ονομάστηκε έτσι όχι από ιστορικούς, γλωσσολόγους και άλλους ειδικούς επιστήμονες αλλά από ένα φιλόδοξο δικτάτορα, τον Στρατάρχη Τίτο. Ήταν λοιπόν καθαρά πολιτικοί οι λόγοι που επέβαλαν αυτή την πρακτική. Επανέλαβα ότι αυτή η Σλαβομακεδονική γλώσσα δεν υπήρχε την εποχή του Μέγα Αλέξανδρου γιατί απλά δεν υπήρχαν Σλάβοι. Αν

ανακαλυφθεί ακόμα. Ήταν η γλώσσα που διαδόθηκε ο λόγος του Χριστού εύκολα και κατανοητά σε όλους, αφού ο τότε γνωστός κόσμος είχε μια κοινή λαλιά, την οποία ο Αλέξανδρος είχε διαδώσει.⁷

Χωρίς να το καταλάβω ο τόνος της φωνής μου όλο και ζωήρευε και ανέβαινε και οι πάνω από χίλιοι συγκεντρωμένοι αγανακτισμένοι Έλληνες, που είχαν έρθει και από τα γειτονικά μπλοκ, είχαν καλμάρει και κρέμονταν από τα χείλη μου.

Εξήγησα στους παρευρισκόμενους ότι την εποχή του Φιλίππου και του Μέγα Αλέξανδρου δεν υπήρχε Ελλάδα σαν ένα ενωμένο κράτος, αλλά πολλές πόλεις-κράτη ξέχωρες και ανεξάρτητες η μια από την άλλη. Οι δυο αυτοί Μακεδόνες βασιλιάδες ένωσαν όλες αυτές τις πόλεις-κράτη, άλλες με την πειθώ και άλλες με τη βία, κάνοντας μια ενωμένη και παντοδύναμη τότε Ελλάδα, απωθώντας παράλληλα εξωτερικές απειλές. Ο Μέγας Αλέξανδρος τιμώρησε έτσι και τους Πέρσες, που ήθελαν σώνει και καλά να την υποτάξουν και εξάπλωσε τότε τον Ελληνικό Πολιτισμό, τις Ελληνικές Τέχνες και τα Ελληνικά Γράμματα, αφού αυτός ήταν ο πολιτισμός τους και

⁷ Ήταν αυτή η κοινή λαλιά που έκανε τον Απόστολο Παύλο, όταν πέρασε αντίπερα από την Τροία στη Μακεδονία, να μπορεί άνετα να επικοινωνεί και να μιλάει με μεγάλη άνεση στους κατοίκους των Φιλιππων, στους Αμφιπολίτες, στους Θεσσαλονικείς, στους κατοίκους της Βέροιας και σε άλλες πόλεις της όμορφης Μακεδονίας μας. Αλλά το ίδιο συνέβη και στην Κόρινθο και στην Αθήνα όπου μάλιστα στην πλατεία της Πνύκας σε μεγάλη συγκέντρωση, ο Παύλος μίλησε στους Αθηναίους για τον “άγνωστο Θεό”, μιας και εκεί στην Πνύκα του είχαν στήσει και μνημείο με την αφιέρωση “Τω αγνώστω Θεώ”, γραμμένη στην ίδια γλώσσα, την Ελληνική. Αλλά και στη Μάλτα αργότερα και τελικά στη Ρώμη στην ίδια κοινή λαλιά μίλησε και γινόταν αμέσως αντιληπτός από όλους.

όντως υπήρχε αυτό το κράμα ο Μέγας Αλέξανδρος⁸ θα διέδιδε αυτό και όχι την Ελληνική Γλώσσα και τον Ελληνικό Πολιτισμό. Γι' αυτό εξάλλου η εποχή του ονομάστηκε από την ιστορία και έμεινε για πάντα γνωστή ως η Ελληνιστική Εποχή.

Όμως η φωνή και ο παλμός μου φαίνεται πως ξέφυγαν χωρίς να το καταλάβω, με συνέπεια να με διακόψει ο Διευθυντής του Κέντρου της Μπονεγκίλλα με ένα τηλεφώνημά του. Ήταν γεμάτος απορία για το τι τάχα μπορούσε να συνέβαινε και τα μεγάφωνα μου ήταν στη διαπασών και ακούγονταν ως το στρατόπεδο της γειτονικής Μπαντιάνα. Η Μπαντιάνα ήταν η στρατιωτική βάση από την οποία κινητοποιήθηκε ο στρατός, τον Ιούλη του 1952 για τα επεισόδια που ξέσπασαν τότε στο Κέντρο της Μπονεγκίλλα και ήταν φυσικό να φοβήθηκαν για τυχόν επανάληψη των γεγονότων και να τεθούν αμέσως σε επιφυλακή για κάθε ενδεχόμενο. Του εξήγησα φυσικά το τι συνέβαινε και καταλάγιασε λέγοντάς μου πως θα ήταν προτιμότερο να τον είχα ενημερώσει. Έτσι δεν θα είχε στείλει τρία περιπολικά αυτοκίνητα της ασφάλειας σε διάφορα σημεία του μπλοκ για επιφυλακή, φοβούμενος μην τυχόν έχουμε τίποτε επεισόδια τύπου Ιούλη του 1952.

Αφού τον καθησύχασα, με κάλεσε στις 10 το πρωί της επομένης στο γραφείο του για να τον ενημερώσω λεπτομερώς (έχοντας στο νου του να με κεράσει ένα κοκκινέλι Τσάνταλη, το κρασί που του έφερε ο συμπολεμιστής του, Μιχάλης Μαντζάρης), πράγμα που έγινε.

⁸ Ο Μέγας Αλέξανδρος ήταν Έλληνας από τη Μακεδονία, όπως η μητέρα του η Ολυμπιάδα ήταν Ελληνίδα από την Ήπειρο, όπως ο Λεωνίδας ήταν Έλληνας από τη Σπάρτη, όπως ο Περικλής ήταν Έλληνας από την Αθήνα, όπως ο Βενιζέλος ήταν Έλληνας από την Κρήτη, όπως ο Διγενής-Γρίβας ήταν Έλληνας από την Κύπρο. Επίσης ο Μέγας Αλέξανδρος (ο πρώτος), που πήρε μέρος τότε στους Ολυμπιακούς Αγώνες δεν θα μπορούσε να συμμετάσχει αν δεν ήταν Έλληνας. Ακόμη ένα άλλο στοιχείο είναι η διαθήκη του Μέγα Αλέξανδρου ή ο όρκος του στην ομιλία που έδωσε στην “Ωπήν”. Εκεί είχαν συγκεντρωθεί πάνω από 9.000 αξιωματούχοι που τους είχε καλέσει (όλους τους βασιλιάδες, στρατηγούς και κυβερνήτες, άρχοντες, αξιωματικούς και τους προύχοντες αλλά και τους στρατιώτες του ακόμα) από όλες τις χώρες που είχε κατακτήσει αλλά κι από αυτές που συμάχησαν μαζί του από Ανατολή και Δύση. Αφού τους έδωσε ένα σωρό οδηγίες και συμβουλές κατέληξε με τα παρακάτω λόγια: “Τώρα που τελειώνουν οι πόλεμοι σας εύχομαι να ευτυχήσετε με την ειρήνη. Από δω και πέρα όλοι οι θνητοί να ζήσουν σαν ένας λαός, μονοιασμένοι για την κοινή προκοπή. Να θεωρείτε πατρίδα σας την οικουμένη με κοινούς τους νόμους όπου θα κυβερνούν οι άριστοι, ανεξαρτήτου φυλής. Δεν ξεχωρίζω τους ανθρώπους, όπως κάνουν οι στενοκέφαλοι, σε Έλληνες και Βαρβάρους. Δεν με ενδιαφέρει η καταγωγή των πολιτών αλλά ούτε και η ράτσα που γεννήθηκαν. Τους καταμερίζω με ένα μόνο κριτήριο, την αρετή. Για μένα κάθε καλός ξένος είναι Έλληνας και κάθε κακός Έλληνας είναι χειρότερος από βάρβαρος. Αν ποτέ σας παρουσιαστούν διαφορές δεν θα καταφύγετε ποτέ στα όπλα παρά θα τις λύσετε ειρηνικά. Στην ανάγκη θα σταθώ εγώ διαιτητής σας. Τον Θεό δεν πρέπει να τον νομίζετε σαν αυταρχικό κυβερνήτη αλλά σαν κοινό πατέρα όλων ώστε η διαγωγή σας να μοιάζει με τη ζωή που κάνουν τα αδέρφια μέσα στην οικογένεια. Από μέρους μου θα θεωρώ όλους ίσους, λευκούς ή μελαψούς και θα ήθελα να μην είστε μόνο υπήκοοι της κοινοπολιτείας μου αλλά μέτοχοι όλοι και συνεταιίροι. Όσο περνάει από το χέρι μου θα προσπαθήσω να γίνουν αυτά που υπόσχομαι. Τον όρκο που δώσαμε απόψε κρατήστε τον σαν Συμβόλαιο Αγάπης”. Τα σχετικά με την “Ωπήν” τα επαληθεύει και ο φίλος Γιώργος Μπαφίτης –τακτικός επιστολογράφος στον *Νέο Κόσμο*– στην επιστολή του της 3.3.2005 με τίτλο “Ο Μέγας Αλέξανδρος”.

Ο Μέγας Αλέξανδρος
πολεμώντας τους
Πέρσες στη Μάχη της
Ισσοῦ. (Εθνικό Μουσείο
Νάπολης, Ιταλία)

Alexander the Great
fighting the Persians in
the battle of Issus. (Naples
Museum, Italy)

Παρακάλεσα τότε τον κόσμο να διαλυθεί ήρεμα και όμορφα, όπως και έγινε, τονίζοντάς τους ότι δεν πρέπει να κουβαλάμε μαζί μας τις διαφωνίες και τις φαγωμάρες μας, οι οποίες δεν έχουν καμιά θέση στην καινούρια μας ζωή και στη νέα μας πατρίδα. Αυτή μου την παραίνεση φαίνεται πως δεν την ακολούθησαν οι φίλοι Σλαβομακεδόνες που συνέχισαν και συνεχίζουν την προπαγάνδα τους. Έτσι τη δεκαετία του 1990 η ελληνική παροικία αναγκάστηκε πλέον να απαντήσει δυναμικά αλλά ειρηνικά με τα μεγάλα συλλαλητήρια που έγιναν και στη Μελβούρνη.

Κλείνοντας θα ήθελα να τονίσω ότι αυτού του είδους η προπαγάνδα είναι που υποσκάπτει τον πολυπολιτισμό μας εδώ στην Αυστραλία και όχι οι ειρηνικές διαμαρτυρίες της ελληνικής παροικίας, που έχουν μόνο σαν στόχο την αποκατάσταση των ιστορικών γεγονότων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Αναμνήσεις από την Γκρέτα

Στο τέλος του 1954 μετατέθηκα μαζί με τον Χρήστο Ατζεμάκη και αρκετούς άλλους Αυστραλούς συναδέλφους μας σε ένα καινούριο Κέντρο, στην Γκρέτα, κοντά στη Maitland (Μέιτλαντ) του Νιουκάστλ. Επικεφαλής μας ήταν ο κ. Γουάιτ. Η Γκρέτα βρισκόταν περί τα 50 χιλιόμετρα δυτικά από το Νιουκάστλ και τρία χιλιόμετρα από το χωριό Γκρέτα στις πλαγιές ενός βουνού. Εκεί οργανώσαμε το μεγάλο αυτό Κέντρο στα πρότυπα της Μπονεγκίλλα, ώστε να λειτουργήσει ως δεύτερο Κέντρο Υποδοχής των Μεταναστών. Η Μπονεγκίλλα δεν μπορούσε πια να εξυπηρετήσει τις ανάγκες υποδοχής των μεταναστών εκείνη την περίοδο, αφού πολλές φορές είχε πάνω από 15.000 μετανάστες. Συνήθως εξυπηρετούσε περίπου 10.000 άτομα, όμως συνεχώς κατάφταναν κατά χιλιάδες οι μετανάστες με κάθε καραβιά. Στην Γκρέτα μείναμε έξι μήνες οργανώνοντας το Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών και μετά επιστρέψαμε πίσω στη βάση μας, στην Μπονεγκίλλα.

Το Κέντρο της Γκρέτα (Greta Migrant Reception Centre), που λειτούργησε από το 1949 μέχρι το 1960, ήταν και αυτό ένα πρώην στρατόπεδο του Αμερικανικού στρατού με ακριβώς το ίδιο σχέδιο και τύπο οικισμών όπως ήταν και η Μπονεγκίλλα, αλλά όχι τόσο μεγάλο και όχι σε τόσο ωραίο μέρος. Λόγω της μεγάλης έλλειψης στέγης, το μέχρι τότε εγκαταλειμμένο στρατόπεδο, το χρησιμοποιούσαν κάπου κάπου σαν ξενώνα κυρίως για οικογένειες. Επίσης χρησιμοποιούνταν για να στεγάζει προσωρινά διάφορες οικογένειες της περιοχής, του Γραφείου Μετανάστευσης της Μέιτλαντ και του Νιουκάστλ.

Εκεί οργανώσαμε και την πρώτη αποστολή της Γκρέτα από την Ελλάδα που ήρθε στις 29 Νοέμβρη του 1954 με το *Κυρήνεια*. Τότε οργάνωσα, με τη βοήθεια φυσικά του Χρήστου και κάποιου συνάδελφου, τον Bill King (ενός Αυστραλογεννημένου καλοκάγαθου γέροντα, ο οποίος ως τότε εργαζόταν στο τοπικό Γραφείο Μετανάστευσης της Μέιτλαντ), μια αξέχαστη ελληνική πρωτοχρονιάτικη βραδιά, την οποία θυμούνται ακόμα και σήμερα οι συμπατριώτες μας. Έτσι πήραν κουράγιο για το αύριο που τους ξημέρωνε στην καινούρια τους πατρίδα. Αλλά και οι Αυστραλοί υπάλληλοι

Ο Ανδρέας Βαϊνάς,
Andreas Vainas.

του Κέντρου θα θυμούνται για πολύ καιρό αυτή την όμορφη βραδιά, όπως θα τη θυμούνται και οι Γερμανοί μετανάστες της ίδιας αποστολής που και αυτοί γλέντησαν μαζί μας με κέφι και ενθουσιασμό. Όλα τα έξοδα αυτού του πρωτοχρονιάτικου “ρεβεγιόν” τα πληρώσαμε από την τσέπη μας εγώ, ο Χρήστος, ο Μπιλ και ο Διευθυντής του Κέντρου. Τα Ελληνικά του Μπιλ φυσικά δεν ήταν τέλεια και όμως ήθελε να τα καλύτερεύσει και όλο μας ρωτούσε για ο,τιδήποτε δεν καταλάβαινε.

Με την πρώτη εκείνη ελληνική αποστολή στην Γκρέτα είχαν έρθει και ο παλιός συνάδελφος, φίλος και τώρα κουμπάρος μου, ο Ανδρέας Βαϊνάς, ο Ντίνος Κάκαλης και οι μετέπειτα φίλοι μου ο Χάρης Τασχουνίδης, ο Φιλώτας Φαρμάκης, ο Θόδωρος Σιδηρόπουλος, ο Τάσος Κολοκοτρώνης, ο Ανδρέας Αντωνιάδης, ο Σπύρος Κοροσίδης, ο Γιώργος Τσικαδέρης (πατέρας του τότε εννιάχρονου Κώστα) και πάρα πολλοί άλλοι. Οι τρεις τελευταίοι ήρθαν με τις οικογένειές τους.

Τον Ανδρέα Βαϊνά τον έπεισαν να κάνει αίτηση στη Δ.Ε.Μ.Ε. τον Μάρτιο του 1954 ο δάσκαλος και θείος του, Καλλιμάχος Βαϊνάς και ο νουνός του, Αθανάσιος Αθανασιάδης. Ύστερα από ένα μήνα, μαζί με άλλα τέσσερα παιδιά του χωριού Βογατσικού, τους κάλεσαν για εξετάσεις και για να περάσουν από γιατρούς στην Καστοριά. Αργότερα ένα γράμμα τον ειδοποιούσε ότι στις 14 Οκτωβρίου έπρεπε να κατεβεί στην Αθήνα για τις τελευταίες διαδικασίες της αναχώρησής του για την Αυστραλία. Οι γνωστές σε όλους μας σκηνές εκτυλίχθηκαν όταν στις 12 Οκτωβρίου όλο σχεδόν το χωριό είχε μαζευτεί στη στάση του λεωφορείου για το ζωντανό αποχαιρετισμό. Απ’ το χωριό έφυγαν τέσσερα παιδιά, ο Ανδρέας Βαϊνάς, ο Χρήστος Σαββαρίκας, ο Αθανάσιος Σαμαράς και ο Γιώργος Λαϊνάς.

Στην Αθήνα παρουσιάστηκαν στα γραφεία της Δ.Ε.Μ.Ε. όπου τους έδωσαν οδηγίες για τον κλιβανισμό που έπρεπε να γίνει πριν την αναχώρηση. “Εκεί βρήκα ένα φίλο μου καταστηματούχο από τη Σιάτιστα, τον Κώστα Κάκαλη, που θα ταξίδευε και αυτός μαζί μας”, θυμάται ο Ανδρέας.

Γιατί όπως του είπε, “έπρεπε κάποιος να ‘θυσιαστεί’ για να σωθούν τα άλλα αδέρφια του. Στις 16 Οκτωβρίου 1954, στις δυο το απόγευμα, μπήκαν στο καλοτάξιδο *Κυρήνεια* αφήνοντας πίσω τους το λιμάνι του Πειραιά και ακολούθησαν το γνωστό μας δρομολόγιο. Οι εντυπώσεις του Ανδρέα από το ταξίδι ήταν πολύ καλές αφού γνώρισε νέα και εξωτικά πράγματα. Το ταξίδι τους συνεχίστηκε και έφτασαν στο Σύδνεϋ μέσω Μελβούρνης το απόγευμα τις 28ης Νοεμβρίου 1954. Μετά η αποστολή πήρε το τρένο για την άγνωστη σε όλους Γκρέτα.

“Στην Γκρέτα φτάσαμε περίπου στις δυο η ώρα το πρωί”, μου είπε ο Ανδρέας και συνέχισε, “εκεί μας περίμεναν λεωφορεία κι ένας γέρος διερμηνέας, κάποιος ονόματι Μπιλ Κινγκ. Με όχι και τόσο καλά Ελληνικά μας είπε για το πού θα πάμε για να μας... ‘κανονίσει’. Ε! Όχι και να μας ‘κανονίσετε’, ρε μπάρμπα”, του απάντησαν ορισμένοι διορθώνοντάς τον για τη σημασία της λέξης. Όταν έφτασε η αποστολή στο Κέντρο της Γκρέτα, “άκουσα τότε στο μικρόφωνο μια πολύ γνωστή φωνή. ‘Αυτός εκεί μπροστά που μας ταξινομεί είναι ο φίλος μου, ο Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος, από την Ελλάδα, λέω στον Ντίνο Κάκαλη και την ίδια στιγμή άκουσα το μεγάφωνο να με καλεί: ‘Παρακαλείται ο κ. Ανδρέας Βαϊνάς να προσέλθει’. Τότε όρμηξα να σε αγκαλιάσω μπροστά σε όλους τους κατάπληκτους μετανάστες και τους απορημένους Αυστραλούς αξιωματούχους”.

Έτσι ξημερώσαμε όλο το υπόλοιπο βράδυ με τα παιδιά και τον Χρήστο Ατζεμάκη, λέγοντας τα καθέκαστα από την Ελλάδα και τις ιστορίες από την Αεροπορία. Τόσες ήταν οι φωνές και οι εξιστορήσεις μας που ανησυχήσαμε τον Διευθυντή του Κέντρου, τον Mr Woodrok (κ. Γούντροκ), ο οποίος μας έκανε πολλές φορές παρατήρηση. “Το πρωί της άλλης ημέρας ο Διευθυντής του Κέντρου κάλεσε τον Ζαχαρία στο γραφείο του και του τα έψαλε από την καλή, αλλά μια η άφιξή μας, μια τα χθεσινά γενέθλια του Ζαχαρία τη γλίτωσε και από δω και πέρα για μένα όλα ήταν ρόδινα μιας και είχα... ‘μπάρμπα στην Κορώνη’”, θυμάται ο Ανδρέας.

“Ο Διευθυντής από την ημέρα αυτή ήταν μέλος της τετράδας Ζαχαρία, Χρήστου και Βαϊνά και ξημερωνόταν μαζί μας κάθε βράδυ. Κάναμε τόσο καλή παρέα που πολλές φορές διέθετε μερικά αυτοκίνητα και πηγαίναμε για μπάνια στο Νιουκαστλ”, αναπόλησε ο Ανδρέας. Τα πράγματα όμως άλλαξαν λίγο αργότερα για την παρέα του Ανδρέα, αφού ξέμειναν από χρήματα κι από τσιγάρα. Μερικοί μετανάστες έφευγαν σκαστοί για άλλες δουλειές σε διάφορα μέρη και κυρίως για το Σύδνεϋ. Η Διεύθυνση του Κέντρου σκέφτηκε να σταματήσει την κατάσταση αυτή δίνοντάς τους λίγα χρήματα παραπάνω, κρατώντας τους όμως τα διαβατήρια.

Στο Κέντρο της Γκρέτα, όπως βεβαιώνει και ο Ανδρέας, οι Έλληνες μετανάστες κατέπληξαν τους πάντες με την κατανάλωση του ψωμιού. Έτσι αναγκαστήκαμε για να τους κόψουμε την πολλή ψωμοφαγία να τους βάλουμε καζανάκια με κακάο και γάλα!

Το θέμα της δουλειάς αργούσε να τακτοποιηθεί, αφού ήταν οι Χριστουγεννιάτικες διακοπές και δεν υπήρχε ζήτηση αυτό το διάστημα. Ωστόσο ο Ανδρέας και η παρέα του έκαναν κουράγιο και αντλούσαν κέφι και αισιοδοξία από τις εκδηλώσεις που κάναμε.

Μια μέρα ο κ. Γούντροκ είπε ότι θα χώριζε την παρέα του Ανδρέα στέλνοντας αυτόν στις σιδηρογραμμές των τρένων στο Κερνς και τους άλλους στο Σύδνεϋ. “Αμέσως καταστρώσαμε ένα σχέδιο φυγής μη θέλοντας να χωρίσουμε”, μου είπε ο Ανδρέας. Όμως αυτό ήταν αδύνατο, αφού τους είχαν κρατηθεί τα διαβατήρια, τα οποία θα δίνονταν μόνον εφόσον πήγαιναν στον προορισμό που τους είπαν. Τελικά η παρέα βρήκε τον τρόπο να φύγει. “Όταν μας πήγαν στο σταθμό του τρένου και πήραμε τα διαβατήρια αντί για το τρένο εμείς πήγαμε πίσω στο Κέντρο μαζί με καμιά δεκαριά που μας ακολούθησαν”, ανέφερε ο Ανδρέας. Στην παρέα του σκασιαρχείου ήταν οι Ανδρέας Βαϊνάς, Γιώργος Τσίπος, Νίκος Ζαχαράκης, Παντελής Κυριαζής, Λάζος Καλιανιώτης κι άλλοι πέντε ακόμα από τη Θεσσαλία. Την άλλη μέρα, όπως ήταν φυσικό, ο Διευθυντής του Κέντρου έψαχνε να τους βρει. Ξέφυγαν και βρήκαν καταφύγιο στο απέναντι μπλοκ όπου έμεναν οι παντρεμένοι συνταξιδιώτες τους. Μετά από πολλές περιπέτειες η παρέα έφτασε μέχρι το σταθμό της Μέιτλαντ, όπου τους περίμενε η αστυνομία του Κέντρου της Γκρέτα με τον κ. Γούντροκ. Αλλά και εκεί κατάφεραν να περάσουν από τον έλεγχο και να φτάσουν τελικά στη Μελβούρνη μέσω Σύδνεϋ. Εκεί βρήκαν τα αδέρφια Πετσνικά, οι οποίοι πραγματικά τους τακτοποίησαν προσωρινά σε γνωστά τους σπίτια.

Ο Ανδρέας έπιασε δουλειά στο εργοστάσιο Australian Glass. Λίγο αργότερα στις 3 Απριλίου 1956 έκανε πρόσκληση όπως συνηθίζοταν τότε, σ’ ένα κορίτσι από τη Σιάτιστα, τη Φωτεινή και τον Ιούνιο του ιδίου έτους παντρεύτηκαν. Ο Ανδρέας απέκτησε τρεις κόρες και τέσσερα εγγονάκια ενώ τώρα ζει στο Frankston (Φράνκστον).

Με την ίδια αποστολή στην Γκρέτα ήρθε και ο εκλεκτός φίλος, Ανδρέας Αντωνιάδης, που είναι τώρα Επίτιμος Πρόξενος και Λιμενάρχης στο Νιουκαστλ. Ο Ανδρέας θυμάται πως “πάρα πολλοί έφυγαν σχεδόν από την πρώτη κιόλας βραδιά, με τον Μπιλ Κινγκ να κάνει τα στραβά μάτια ενημερώνοντάς τους ότι το επόμενο τρένο θα περνούσε σε τρεις ώρες”. Πάντα όπως μου εξομολογήθηκε συγκινείται όταν αναθυμάται “τον σκληρό αποχωρισμό από την αγαπημένη και πραγματική μας πατρίδα”.

Ο Τάσος Κολοκοτρώνης ήρθε στην Γκρέτα τον Νοέμβρη του 1954, όπου τον υποδέχτηκα μαζί με τον Χρήστο Ατζεμάκη και γίναμε φίλοι. Ο Τάσος θυμάται ότι στις 29 Νοεμβρίου του 1954, το *Κυρήνεια* μετέφερε στο Σύδνεϋ περί τους 800 μετανάστες, από τους οποίους οι 600 ήταν νέοι 18–28 ετών και οι άλλοι ήταν με τις οικογένειές τους. Μαζί τους ταξίδευαν και μερικές εκατοντάδες Γερμανοί. Μετά από ένα ολονύχτιο ταξίδι με ατμότρενο έφτασαν στο Κέντρο κατά τα ξημερώματα. Ο Τάσος διηγείται: “Εκείνο που μετρούσε εκείνη την ώρα ήταν ότι σε λίγο θα είχαμε τα δωμάτιά μας (ανά δύο, με κρεβάτια στρατιωτικά, πετσέτες μπάνιου και προσώπου, δυο καθίσματα, μια ντουλάπα, ένα τραπεζάκι, τους δίσκους μας και τα πιατικά μας) για να ξεκουραστούμε. Βέβαια κανένας δεν μας είπε ότι τον Δεκέμβριο η θερμοκρασία εκεί θα ήταν 35–40 βαθμούς Κελσίου και οι περισσότεροι ήμασταν με τα χειμωνιάτικα. Αυτοί που είχαν δύο παντελόνια έκοβαν το ένα και το έκαναν σορτς. Όπως επίσης κανείς δεν

Ο Ανδρέας και η Φωτεινή
Βαϊνά.

Andreas and Fotini
Vainas.

μας είπε ότι λόγω που ήταν περίοδος διακοπών δεν υπήρχαν δουλειές. Δουλειές θα μας έδιναν μετά από τον Ιανουάριο.”

Το γεγονός αυτό δεν ενόχλησε πολλούς από τους μετανάστες διότι είχαν εξασφαλισμένη κατοικία, τροφή, λίγα χρήματα και τσιγάρα. Μόνο που το Κέντρο ήταν στο πουθενά και το χωριό είχε μόνο μία μπιραρία, ένα παντοπωλείο, μία εκκλησία και μερικά σπίτια σκόρπια. Αρκετοί όμως ήταν και αυτοί που ήταν ανήσυχοι γιατί είχαν την ανάγκη να εργαστούν και προτιμούσαν τις μεγάλες πόλεις. Αυτοί δεν τηρούσαν τη συμφωνία και έφευγαν για να βρουν κάποιο συγγενή ή γνωστό στο Σύδνεϋ, στη Βρισβάνη ή στη Μελβούρνη να τους τακτοποιήσει σε δουλειά. Ένας απ’ αυτούς ήταν και ο Τάσος, που μαζί με άλλους τρεις φύγανε κρυφά ένα βράδυ με προορισμό πρώτα το Σύδνεϋ. Όταν δεν τα κατάφεραν να βρουν εκεί δουλειά, φύγανε για τη Μελβούρνη. Τη μεταναστευτική περιπέτεια του ο Τάσος την αποτύπωσε σε ποιήματα, τα οποία και παραθέτω στο Παράρτημα 4Α.¹ Γενικά δηλώνει πολύ ευχαριστημένος που του δόθηκε η ευκαιρία να μεταναστεύσει στην Αυστραλία.

Ο Τάσος επισκέφθηκε και το Κέντρο της Μπονεγκίλλα στις αρχές και εξακρίβωσε ότι και τα δυο κέντρα ήταν όμοια στη λειτουργία, με σχεδόν όμοια κτίρια, αλλά διέφεραν στην τοποθεσία και αυτό ήταν σπουδαίο σαν πρώτη εντύπωση. Χαρακτηρίζει την Μπονεγκίλλα ένα μέρος αξιόλογης ομορφιάς σαν τοπίο, που θα ζήλευε κανείς να παραθερίσει κοντά στις ωραίες παραλίες και στα θέρετρα της απέραντης λίμνης, κάτι που δεν συνέβαινε στην Γκρέτα. Νομίζω ότι το δίστιχο του αγαπητού Τάσου αποτυπώνει και τις εντυπώσεις του για τα δύο μεγάλα κέντρα υποδοχής.

Μπονεγκίλλα των μεταναστών η βίλλα,
Greta των μεταναστών τα γκέτα.

Ο Τάσος Κολοκοτρώνης, όταν έκλεισε τα πενήντα χρόνια παραμονής του σ’ αυτή τη χώρα, πήγε να επισκεφθεί το Κέντρο Γκρέτα από όπου άρχισε

¹ Στο Παράρτημα 4, παραθέτω και ποιήματα δικά μου καθώς και άλλων (των Παπαδόπουλου, Πανουτσοπούλου και Λάδη).

Ο Τάσος Κολοκοτρώνης δίπλα στην πινακίδα της Γκρέτα, μετά από 50 χρόνια. Ήταν το μοναδικό απομεινάρι από το πέρασμα των χιλιάδων μεταναστών της Γκρέτα. Tasos Kolokotronis next to the sign of Greta, the only remnant reminding the thousands of migrants passing through the Reception Centre of Greta.

τη ζωή του και δεν βρήκε απολύτως τίποτα, ούτε μια απλή πινακίδα που να λέει ότι εκεί υπήρχε κάποτε κέντρο μεταναστών. Αισθάνεται προδομένος που η Κυβέρνηση της Νέας Νότιας Ουαλίας δεν τίμησε τους χιλιάδες μετανάστες. “Ένας φαρμαδόρος που κατοικεί απέναντι, μού είπε ότι κάθε Σαββατοκύριακο έρχονται από όλα τα μέρη της Αυστραλίας για να βρουν το Κέντρο και φεύγουν απογοητευμένοι που δεν βρίσκουν τίποτα παρά μόνο έναν ερημότοπο με χόρτα και θάμνους”, μου είπε. Αντίθετα στην Μπονεγκίλλα που πήγαμε μαζί με τον Γιώργο Γαλάνη, τον Μανώλη Λέττα και άλλους φίλους, διαπιστώσαμε ότι υπάρχει ακόμα το μπλοκ 19, για να θυμίζει πως από εκεί πέρασαν 320.000 μετανάστες από διάφορες χώρες. “Πραγματικά αξίζει να διατηρηθεί αυτό το μνημείο για να θυμίζει το πέρασμά τους, τους αγώνες τους και τη συμβολή τους στην ανάπτυξη της Αυστραλίας όπως την ξέρουμε σήμερα”, μου τόνισε με έμφαση ο Τάσος.

Στην Κουινσλάνδη για Ζαχαροκάλαμο

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρω πιο διεξοδικά και κάποιες αναμνήσεις και μαρτυρίες από τη δουλειά στο ζαχαροκάλαμο. Στη μνήμη των χιλιάδων πρωταγωνιστών που πέρασαν το κατώφλι της Μπονεγκίλλα και της Γκρέτα, έχει αποτυπωθεί η μεγάλη και δύσκολη πορεία ανεύρεσης εργασίας στην Κουινσλάνδη και κυρίως για να κόψουν ζαχαροκάλαμο. Θυμάμαι που συνόδεψα τη μεγαλύτερη αποστολή (386 άτομα) για το ζαχαροκάλαμο με δυο Αυστραλούς συνοδούς από την Μπονεγκίλλα, στο Κερνς και τέλος στη Βόρεια Κουινσλάνδη. Στο Σύδνεϋ καθώς και στη Βρισβάνη έπρεπε να αλλάξουμε τρένο, διότι οι σιδηροδρομικές γραμμές είχαν τότε διαφορετικό πλάτος και έτσι φθάσαμε, μετά από μιας εβδομάδας αξέχαστο αλλά και ευχάριστο ταξίδι, στη Βρισβάνη. Στη διαδρομή είχαμε όλοι μας μείνει με ανοιχτό το στόμα από την απεραντοσύνη της πράγματι αχανούς Αυστραλίας και δεν πιστεύαμε στα μάτια μας.

Στη Βρισβάνη μας περίμεναν οι Ελληνικές Αρχές, ο Πρόξενος Χρήστος Φρυλιγκος και ολόκληρο το συμβούλιο της Κοινότητας με τον ιερατικό τους προϊστάμενο, το γνωστό τότε Αρχιμανδρίτη Χρυσόστομο Βογιατζόγλου, με τον οποίο βγήκαμε και συγγενείς. Μας πρόσφεραν μια αξέχαστη ελληνική φιλοξενία, πράγμα που γινόταν για πρώτη φορά και μας συγκίνησε όλους. Οι συμπατριώτες μας στη Βρισβάνη μας υποδέχτηκαν και μας καλοδέχτηκαν με πάρα πολλή ζεστασιά και με θερμή αγάπη που ήταν ζωγραφισμένη στα απροσποίητα και πολύ χαρούμενα πρόσωπά τους. Δεν θα ξεχάσω την προθυμία με την οποία οι συμπατριώτισσές μας περνούσαν και ξαναπερνούσαν συνεχώς με τους δίσκους τους γεμάτους από διάφορες λιχουδιές και με τις κανάτες να ξεχειλίζουν από ό,τι είδους χυμούς φρούτων επιθυμούσαμε. Μας έδωσαν επίσης και πληθώρα από παιδικά κυρίως ρούχα, παπούτσια και παιχνίδια καθώς και φανταχτερά βιβλία με παιδικές ιστοριούλες. Ξεχώριζε όμως απ' όλους κάποια ακούραστη κυρία, η Κατίνα Ράδος, μαζί με τα παιδιά της, Τζιμ² και Τζίνα. Είχε μαζέψει γύρω της τα μικρά παιδιά της αποστολής και αφού τα αγκάλιαζε και τα φιλούσε ένα ένα, γέμιζε τις αγκαλιές τους με παιχνίδια, φρούτα, γλυκά, πορτοκαλάδες, λεμονάδες και άλλα αναψυκτικά ποτά καθώς και παγωτά. Για μένα αλλά και για τους Αυστραλούς ήταν πολύ συγκινητικό να τη βλέπεις να τα αγκαλιάζει σαν να ήταν δικά της παιδιά.

Πουθενά αλλού σε όλες τις πόλεις, τις κωμοπόλεις και τα χωριά της Αυστραλίας, που έτυχε εγώ να συνοδεύσω νεοφερμένους συμπατριώτες

² Ο Τζιμ Ράδος ήταν ένα αγόρι 13 χρόνων όταν ήρθε στην Αυστραλία και εγκαταστάθηκε στη Βρισβάνη. Η αδυναμία επικοινωνίας και η έλλειψη γλώσσας ήταν φραγμοί στην επιβίωση ενός παιδιού, που έπρεπε σε καθημερινή βάση να στηριχτεί στις δικές του παιδικές δυνατότητες και την ευστροφία. Ο Τζιμ θυμάται ότι την 5η ημέρα μετά την άφιξή του πήγε στο σχολείο μαζί με τη δεκάχρονη αδελφή του, την Τζίνα, στην τάξη των "Preps One". Στα διαλείμματα ήθελε να παίξει και να κάνει παρέα με τα συνομήλικα παιδιά του σχολείου του, που πάντα τον αποκαλούσαν "Ντέιγκο" αντί για το όνομά του. "Εγώ δεν καταλάβαινα και τους έλεγα, 'μι Τζιμ, νο Ντέιγκο'. 'Τιου αρ Ντέιγκο', απαντούσαν τα παιδιά. 'Νο, άι, Τζιμ Ράδος, άι νο Ντέιγκο' τους ξανάλεγα με την ελπίδα ότι θα καταλάβουν", μου είπε με πικρία ο Τζιμ. Έτσι κάθε μέρα έπρεπε να τσακώνεται με όλους. Ύστερα από πολύμηνους καβγάδες έστειλε στο νοσοκομείο για αρκετό καιρό ένα μεγαλύτερο μαθητή, που έμενε για τρία συνεχώς χρόνια στην Έβδομη τάξη και έτυχε να είναι και ο αρχηγός της ποδοσφαιρικής ομάδας του σχολείου. Αμέσως, όπως μου ανέφερε ο Τζιμ ικανοποιημένος, ήρθε η πολυπόθητη αναγνώριση και τα παιδιά τον έκαναν αρχηγό της ομάδας του σχολείου. Στο μεταξύ οι επιδόσεις του ανέβηκαν με την καλύτερη γνώση της γλώσσας και μέσα σε δυόμισι χρόνια(!) κατάφερε και πήρε πρώτος το απολυτήριο του Γυμνασίου με άριστα. Όμως ο Τζιμ είχε πολλές ακόμη άσχημες εμπειρίες στα δέκα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής του, που ακόμη και τώρα πολλές φορές τον παίρνει το παράπονο για την άσχημη συμπεριφορά των λευκών Αυστραλών. Αντίθετα οι εμπειρίες που έχει από τους ιθαγενείς Αυστραλούς ήταν πολλές και καλές. Με την πάροδο όμως των δεκαετιών έχει δημιουργήσει πολλές φιλίες με "άσπρους και με μαύρους Αυστραλούς" αλλά και με κάθε φυλή της πολυεθνικής και πολυπολιτισμικής Αυστραλίας που σαν τύχει καμιά φορά και τα αναπολήσουν με τους τότε συμμαθητές του γελάνε καλόκαρδα. "Και όμως δεν ήταν για γέλια", μου τόνισε με νόημα και με την ελπίδα ότι οι νέες γενιές θα μεγαλώσουν χωρίς ρατσισμό και απομόνωση.

Σε κάποια άλλη συζήτηση που είχαμε με τον Τζιμ, θυμάμαι που με παρότρυνε να γράψω για τα θυμητάρια μου και τις εμπειρίες που είχα για να μείνουν στα παιδιά μας. Αυτό γιατί είναι αναμφισβήτητες μαρτυρίες από μετανάστες που αφηγούνται αυτά που έζησαν στα πρώτα τους βήματα στο άγνωστο, σε μια πολύ παράξενη χώρα που εμείς από μόνοι μας τη διαλέξαμε, για να την κάνουμε την καινούρια μας πατρίδα.

Βαρέλια με πετρέλαιο για το κάψιμο του ζαχαροκάλαμου. Πρώτος από αριστερά ο Στέλιος Δηλένης.

Pushing barrels of petrol for burning the sugarcane fields. First left: Stelios Dilenis.

μας, δεν μας έκαναν τέτοια ωραία, ζεστή και πραγματικά ανθρώπινη υποδοχή. Ούτε και στη Μελβούρνη ακόμα!!! Οι μετανάστες είχαν όχι μόνο σ' όλη τη διαδρομή να λένε γι' αυτή την ωραία και ζεστή υποδοχή, αλλά και πολλά χρόνια αργότερα που τους συνάντησα δεν μπορούσαν να την ξεχάσουν. Γιατί τέτοιες εκδηλώσεις, που είναι βγαλμένες αυθόρμητα από την καρδιά, ποτέ δεν ξεχνιούνται. Τέτοιες εκδηλώσεις αγάπης και εκτίμησης για τον Έλληνα συμπατριώτη, άσχετα από πιο μέρος της Ελλάδας είναι, δείχνουν και το μεγαλείο της φυλής μας που εκτιμάται περισσότερο στα μακρινά ξένα και ίσως όσο πιο μακριά τόσο περισσότερο.

Με τη φιλοξενία αυτή καθυστερήσαμε λίγο το χρονοδιάγραμμά μας, ενώ αργότερα διαπιστώσαμε ότι είχαμε χάσει 16 άτομα, από τα 386 που συνοδεύαμε από την Μπονεγκίλλα. Έτσι μείνανε 370. Πολύ πιθανό να έμειναν μερικοί στο Goulburn (Γκόλμπουρν), στο Γούλονγκονγκ, στο Σύδνεϋ, στο Gosford (Γκόσφορντ), στο Νιουκάστλ ή και σε άλλους ενδιάμεσους σταθμούς. Ίσως να είχαν δικούς τους ανθρώπους και μπορεί να τους πήραν αυτοί για να τους τακτοποιήσουν σε δικές τους δουλειές.³ Αυτό δεν αποτελούσε πρόβλημα για μένα ως εδώ και φυσικά δεν ανησυχούσα. Όμως τρόμαξα να πείσω τους έξαλλους Αυστραλούς συνοδούς πως εγώ, όπως και οι ίδιοι, ήμουν απλώς ο Έλληνας συνοδός τους και όχι κάποιος χωροφύλακας φρουρός τους. Στο κάτω κάτω γλίτωναν από τη φροντίδα και τη μέριμνα να τους τακτοποιήσουν και αυτούς. Αλλά

³ Σε προηγούμενη παρόμοια αποστολή αλλά και σε επόμενες, χάσαμε δυο ή τρεις μετανάστες, πράγμα όμως που δεν άξιζε τον κόπο να γίνει αναφορά. Το σκεπτικό μου ήταν ότι οι 16 που χάσαμε δεν "εξαφανίστηκαν" αλλά απλώς όλους αυτούς τους είχαν παραλάβει (σε κάποιο σταθμό στη διάρκεια της μεγάλης και πολυήμερης διαδρομής) συγγενείς, φίλοι και συντοπίτες τους για να τους τακτοποιήσουν κάπου κοντά τους.

δεν καταλάβαιναν μια τέτοια λογική και στην επιστροφή μας στην Μπονεγκίλλα μου έκαναν αναφορά,⁴ διότι κατά τη γνώμη τους “δεν εκτέλεσα σωστά το... καθήκον μου!”

Συνεχίσαμε λοιπόν το ταξίδι μας με πρώτο σταθμό στο Gympie (Γκίμπι), μετά στο Μπάντεμπεργκ, στο Gladstone (Γκλάντστον) και στο Ροκχάμπτον. Σε κάθε μας σταθμό αφήναμε και μερικούς ελεύθερους εργάτες για τους φαρμαδόρους, που περίμεναν να τους παραλάβουν και να τους μεταφέρουν στα κτήματά τους για να ριχτούν την επαύριο ορεξάτοι στη δουλειά. Στο Ροκχάμπτον κατέβηκαν μερικές οικογένειες που θα έμεναν στα εκεί Χόστελς αλλά και ορισμένες άλλες οικογένειες, που θα έμεναν στα Χόστελς του Μακάι, του Proserpine (Πρόσερπαϊν) και του Τάουνσβιλ.

Στο Τάουνσβιλ υπήρχαν και τρεις Έλληνες εργοδότες, δυο επίσης ήταν στο Ingham (Ινγκχαμ) και από ένας στο Cardwell (Κάρντγουελ), στο Τάλι, στο Ίνιςφείλ, στην Μπαμπίντα και στο Κερνς, που ήταν και ο τελευταίος μας σταθμός. Η ελληνική εργοδοσία ήταν για τους καινούριοφερμένους μετανάστες ένα πολύ σπουδαίο γεγονός, αφού αισθανόταν κάποια οικειότητα και ασφάλεια. Έβλεπα στο πρόσωπό τους μια αναλαμπή σιγουριάς για το αύριο, μια λάμψη ελπίδας. Σε αυτούς που είχαν όρεξη για δουλειά τους έδινε κουράγιο, αφού είχαν μπροστά τους το ζωντανό παράδειγμα ότι δηλαδή και οι ίδιοι μια μέρα ίσως θα μπορούσαν να γίνουν ιδιοκτήτες γης και να αποκτήσουν τις δικές τους φάρμες. Οι περισσότεροι από τους εργοδότες-φαρμαδόρους ήταν Ιταλοί ακόμα και πριν από τον πόλεμο κι ακολουθούσαν οι Αυστραλοί και μετά οι Έλληνες, οι Γερμανοί, οι Πολωνοί, οι Ρώσοι και πολύ λίγοι Κινέζοι. Οι Έλληνες ιδιοκτήτες ήταν οι περισσότεροι από το Τσιρίγο-Κύθηρα και την Κύπρο.

Στο Κερνς, που ήταν και ο τελευταίος μας σταθμός, κατέβηκαν και οι υπόλοιπες οικογένειες στα εκεί Χόστελς και αφού βεβαιωθήκαμε ότι τακτοποιήθηκαν, τελείωσε και αυτή η αποστολή μας. Παραμείναμε όμως για περίπου μια εβδομάδα για να ετοιμαστούμε για το ταξίδι της επιστροφής. Στις συζητήσεις μου με τους Αυστραλούς συνοδούς τότε, προσπάθησα να εξηγήσω τις “απώλειες” των 16 ατόμων. Αυτοί παραδέχτηκαν ότι δεν ήταν και μεγάλη υπόθεση, αν και είχαν πληροφορίες πως οι άνθρωποι

⁴ Στην εφημερίδα *Ta Néa* της Μελβούρνης (26 Ιανουαρίου 2000, στη σελίδα 40), διάβασα το ρεπορτάζ της Κατερίνας Στεργιοπούλου, “Οι μετανάστες θυμούνται...”, που ανέφερε την περίπτωση του Δημήτρη Σούκου επαληθεύοντας αυτά που έλεγα σχετικά με την εξαφάνισή τους και ο οποίος μεταξύ άλλων λέγει: “Ηρθα στη Μελβούρνη το 1954 με το καράβι *Castle Felitse* με συμβόλαιο της Δ.Ε.Μ.Ε. Το συμβόλαιο τόνιζε ότι για 2 χρόνια θα είχε δικαίωμα η Αυστραλία να μας απασχολήσει όπου υπήρχε εργασία. Κάναμε 24 μερόνυχτα στη θάλασσα και όταν βγήκαμε ήμασταν όλοι τόσο ταλαιπωρημένοι που το μόνο που θέλαμε ήταν να ξεκουραστούμε. Όταν πάτησα στη στεριά, στο Στέισον Πιερ, είδα τα τρένα που περίμεναν για να μας ταξιδέψουν κάπου αλλού! Μας στοιβάζαν μέσα και μας πήγαν στο Όλμπουρι! Μετά μας έβαλαν σε λεωφορεία και μας έστειλαν, εμάς τους ‘δούλους’, στην Μπονεγκίλλα. Ήμασταν γύρω στις 10.000 άτομα εκεί! Μας φώναζαν κατ’ αλφαβητική σειρά και μας έστειλαν για Τασμανία, Κουινσλάνδη για καπνά ή ζαχαροκάλαμα με ταξίδι πεντέμισι ημερών επιπλέον! Ήμουν μόνος, χωρίς γλώσσα και δεν άντεξα πολύ! Κάποια μέρα το ‘σκασα. Πήδησα σ’ ένα τρένο που μόλις ξεκινούσε και με τη βοήθεια μιας κοπέλας βγήκα στο Σύνδνεϊ! Για δύο χρόνια δούλευα κρυφά σε μια καφετέρια, μέχρι να λήξει το συμβόλαιό μου με τη Δ.Ε.Μ.Ε. Η Αυστραλία μας υποδέχτηκε καλά!” Κάπως έτσι “το ‘σκασαν” και οι 16, αφού ο Δημήτρης ήταν ένας από αυτούς.

του “Δημόκριτου” της Μελβούρνης δεν ήταν αμέτοχοι σ’ αυτή την περίπτωση. Οι Αυστραλιανές Αρχές είχαν την εντύπωση ότι οι οργανωμένοι Κομμουνιστές πλησίαζαν τους μετανάστες στο λιμάνι και τους προέτρεπαν να αρνηθούν σε περίπτωση που τους έστελναν στο ζαχαροκάλαμο, γιατί η δουλειά ήταν πολύ σκληρή, αλλά και διότι θα τους έτρωγαν τα φίδια. Τα μέλη του Δημόκριτου διαβεβαίωναν τους μετανάστες ότι θα τους έβρισκαν εκείνοι δουλειά. Αυτές τις εντυπώσεις τους οι Αυστραλοί τις διέρρεαν και σε δημοσιεύματα.

Φυσικά γέλασα με την αφέλεια των Αυστραλών συναδέλφων μου, όμως την άλλη μέρα η εφημερίδα *Κήρυξ* του Σύδνεϋ έγραφε με τίτλο “ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΡΑΣΙΝ ΤΩΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ” τα εξής:

Εις τον Αυστραλιανόν Τύπον της Βρισβάνης δημοσιεύεται εκτεταμένον και με δριμύτατα σχόλια, το γεγονός της εξαφανίσεως των 16 Ελλήνων μεταναστών από το Όλμπουρι και πέραν, κατά την μετάβασιν των εις Β. Κουινσλάνδην. Ως απεκάλυψεν ο διερμηνεύς, κομμουνισταί του “Δημοκρίτου” είχαν τρομοκρατήσει εις τοιούτον σημείον τους μετανάστες, ώστε να πείσουν μερικούς να πηδήσουν εκ της αμαξοστοιχίας δια να επιστρέψουν εις Μελβούρνην.

Το άρθρο είχε γραφεί αρχικά στην εφημερίδα *Brisbane Telegraph*⁵ και ο *Κήρυκας* (11.10.1954) το αναδημοσίευσε χωρίς να διασταυρώσει το γεγονός ότι εγώ απλώς μετέφραζα τις όποιες πληροφορίες δίνονταν από τους Αυστραλούς προϊσταμένους μου. Ο χαρακτηρισμός μου στη μετάφραση “φιλοκομμουνισταί” αποδόθηκε σαν απλώς “κομμουνισταί” γιατί φαίνεται τους βόλευε, ώστε να δημιουργήσουν εντυπώσεις. Θα ήθελα να θυμίσω ότι εκείνη την εποχή οι Αυστραλοί αξιωματούχοι, οι υπάλληλοι και μια μεγάλη μερίδα του λαού, είχαν εμποτιστεί από την προπαγάνδα της τότε κυβερνητικής “κομμουνιστοφοβίας”.⁶

5 “Greek Communists in Melbourne were said to have tried to dissuade a number of Greek migrants from going north to work on the Queensland canefields. An official interpreter said this when a train load of 373 migrants reached Brisbane en route for Townsville and Cairns. The interpreter, Mr Zacharias Vogiazopoulos, said that representatives of a Communist Greek Association, “Democritus”, had told the migrants that North Queensland was riddled with snakes and that the work was hard and living conditions bad. Mr Vogiazopoulos said they had told the migrants to “jump the train and return to Melbourne” where the organisation would find them work and accommodation. When the train arrived in Brisbane today 16 of the original group of 389 had disappeared since leaving Albury on Saturday night” (*Brisbane Telegraph*).

6 Το πνεύμα που επικρατούσε την εποχή εκείνη το επιβεβαιώνει και το άρθρο του Κώστα Νικολόπουλου, στον *Νέο Κόσμο* (30.12.2004, σελ. 7), στο οποίο γράφει: “Οι υποψίες των αυστραλιανών αρχών, μάλλον, εμπόδισαν την είσοδο στο κέντρο της Bonegilla του νυν εκδότη του *Νέου Κόσμου*, Δημήτρη Γκόγκου —διευθυντή, τότε της εφημερίδας *Αυστραλο-έλληνας*— και άλλων ομογενών, που επισκέπτονταν το κέντρο. Θορυβημένοι από τις καταγγελίες ο κ. Γκόγκος και οι άλλοι συμπάροικοι αποφάσισαν να επισκεφθούν το κέντρο. Η διοίκηση, επικαλούμενη τους κανονισμούς λειτουργίας του κέντρου, τους απαγόρευσε την είσοδο. Πώς θα επέτρεπαν την είσοδο στο κέντρο του διευθυντή μίας εφημερίδος με ‘αριστερή πολιτική’ και συντοπίτες του, που ανήκαν στην αριστερή παράταξη; Ο κ. Γκόγκος θυμάται: ‘Μόλις αντελήφθηκαν οι Έλληνες φιλοξενούμενοι ποιοι ήμασταν και γιατί βρισκόμασταν στην Μπονεγκίλλα, μας κατήυθναν στο πίσω μέρος του κέντρου όπου άνοιξαν μία τρύπα στο συρματοπλέγμα για να μπούμε μέσα. Έτσι πήραμε γεύση από τις συνθήκες διαβίωσης των ομογενών μας και των άλλων μεταναστών του κέντρου.’”

Φωτιές στο
ζαχαροκάλαμο και... η
μπουγάδα στεγνώνει.

Huge flames burning
the cane fields and... the
washing is drying.

Η Δουλειά στο Ζαχαροκάλαμο

Η δουλειά στο ζαχαροκάλαμο ήταν εργολαβική με αποκοπή ή με συμβόλαιο. Ο φαρμαδόρος πλήρωνε καλά λεφτά, αφού δούλευες όσο ήθελες κι όσο άντεχες να δουλέψεις και γι' αυτό το λόγο ήταν παρά πολλοί αυτοί που την αποζητούσαν και κυρίως οι νέοι και οι ελεύθεροι. Οι παντρεμένοι προτιμούσαν να βγάζουν λιγότερα χρήματα και να είναι συνεχώς με την οικογένειά τους. Ήταν όμως πολύ σκληρή και δύσκολη δουλειά. Έβλεπες, για παράδειγμα μια πανέμορφη καταπράσινη πεδιάδα και μετά από λίγες μονάχα ώρες νόμιζες πως έβλεπες την κόλαση του Δάντη. Έβλεπες κάτι τεράστιες φλόγες που έφταναν ως τα ουράνια να σμίγουν και να γίνονται ένα με τα σύννεφα και νόμιζες ότι καιγόταν ο ουρανός. Τις φλόγες μπορούσες να τις δεις από ώρες μακριά.

Από τις τεράστιες φλόγες, όπως μας βεβαιώνει και ο Γιώργος Σιάντης (του οποίου την εμπειρία θα αναφέρω λίγο παρακάτω), καίγονταν όλα τα φύλλα του ζαχαροκάλαμου. Μετά το κάψιμο έστεκε ολόρθο ένα δάσος από μαύρα καλάμια, που πολλές φορές ήταν και πάνω από δυο με τρία μέτρα ύψος, ενώ το πάχος του κορμού τους ήταν πάνω από πέντε πόντους. Έμενε δηλαδή μια κατάμαυρη κόλαση που έπρεπε εσύ να την παλέψεις και να τη δαμάσεις. Έτσι οι μετανάστες έκοβαν γρήγορα τα καλάμια με τη ματσέτα (κοφτήρα) και μετά τα μάζευαν σε μεγάλα δεμάτια. Στη συνέχεια τα φόρτωναν σε μικρά βαγονέτα, που βρίσκονταν πάνω σε ένα μικρό σιδηροδρομικό συρμό. Τις περισσότερες φορές ήταν αναγκασμένοι από τη φύριση της δουλειάς να δουλεύουν σε θερμοκρασία πάνω από 40 βαθμούς Κελσίου. Η μεγάλη κούραση και η ανυπόφορη ζέστη πραγματικά εξουθένωναν τους εργάτες.

Προτού καεί το φύλλωμα ο τόπος ήταν γεμάτος από φαρμακερά φίδια και φαρμακερά βατράχια, που τα είχαν φέρει ειδικά από τη Νότια Αμερική για να εξαφανίσουν τα εκατομμύρια τους αρουραίους που υπήρχαν

Από αριστερά:
Βασίλης Φωτιάδης,
Ζ. Βογιατζόπουλος και
Δημήτρης Βακιρτζόγλου
πίσω από το γραφείο
του μπλοκ 5 στην
Μπονεγκίλλα.

From left: Bill Fotiadis,
Zac Vogiazopoulos and
Dimitris Vakirtzoglou
at the Bonegilla Centre,
behind the office of block
5.

στην περιοχή. Επίσης υπήρχε και ένα είδος από φαρμακερά κουνούπια. Σίγουρα όμως η τεράστια φωτιά δεν άφηνε τίποτα ζωντανό στο πέρασμά της. Αυτές οι πραγματικά τρομερές συνθήκες έκαναν τους μετανάστες πολύ πιο αποφασιστικούς, ώστε να δουλέψουν σκληρά και να κάνουν κάτι δικό τους. Αυτός ήταν άλλωστε και ο λόγος που ξενιτεύτηκαν οι περισσότεροι.

Όμως τη σκληρή αυτή δουλειά δεν την άντεχαν όλοι και ήταν αρκετοί αυτοί που δούλευαν για λίγο, μάζευαν μερικά χρήματα και έφευγαν για τις πόλεις, όπου εκεί συνήθως έβρισκαν ελαφρότερες δουλειές με λιγότερα, φυσικά, λεφτά. Ήταν και αρκετοί άλλοι που δεν άντεχαν ούτε και τα ναύλα τους να μαζέψουν. Αν είχαν δικούς τους στην Αυστραλία, τους έγραφαν να τους δανείσουν τα έξοδα της φυγής τους απ' αυτή την κόλαση και προπαντός όταν δεν άντεχε η υγεία τους, μιας και δεν ήταν μαθημένοι σε τόσο σκληρή εργασία. Άλλοι πάλι δανείζονταν από συναδέλφους τους και μόλις έπιαναν δουλειά τους τα επέστρεφαν με την πρώτη ευκαιρία.

Αυτό είχε συμβεί και στο συγχωριανό μου, Βασίλη Φωτιάδη, που θέλησε να δοκιμάσει και αυτός την τύχη του στο ζαχαροκάλαμο μιας και είχε ακούσει για τα πολλά λεφτά. Πραγματικά τον θαύμαζα γι' αυτή τη μεγάλη απόφασή του. Ο Βασίλης δούλεψε για ένα διάστημα στο Ίνισφίλ, στο Τάλι και έφτασε σχεδόν ως το Κερνς. Όμως επειδή δεν ήταν μαθημένος στη σκληρή αυτή δουλειά, αρρώστησε βαριά και μου έγραψε να του στείλω τα ναύλα για να γυρίσει πίσω στη Μελβούρνη. Αμέσως μαζί με τα πεθερικά μου του στείλαμε τα χρήματα και σε λίγες ημέρες ήρθε κοντά μας, όπου τον φιλοξενήσαμε στο σπίτι μας ως "μέλος" της οικογένειάς μας, μέχρι που έγινε καλά με τις φροντίδες της Ελενίτσας, της ακούραστης πεθεράς μου και φυσικά των γιατρών.⁷

⁷ Μετά από λίγο διάστημα κάναμε μια πρόσκληση στη συγχωριανή μας, Ευθυμούλα Τζιβάκη από την Ασπροβάλτα, ως αρραβωνιαστικιά του. Η Ευθυμούλα ήρθε στη Μελβούρνη στο σπίτι μας μαζί με τη Σούλα, αρραβωνιαστικιά του κουνιάδου μου, του Γιώργου Μαντζάρη, που είχαν συνταξιδέψει. Όταν ο Βασίλης ανάρρωσε εντελώς, εγώ τότε εργαζόμουν ως Υποδιευθυντής προσωπικού της μεγάλης αλυσίδας εργοστασίων της Α.Σ.Ι. (Australian Consolidated Industries – Australian Glass e.t.c.). Έτσι είχα τη δυνατότητα και του έδωσα μια καλή και πολύ εύκολη δουλειά στο τμήμα εκτύπωσης της Α.Σ.Ι. Plastics, στο Spotswood. Παρέμεινε εκεί για αρκετά χρόνια μένοντας μαζί μας. Μετά από μερικούς μήνες, από τότε που ήρθε η Ευθυμούλα, παντρεύτηκαν και μετακόμισαν στο δικό τους σπίτι, στη γειτονιά μας. Όλοι μας βοηθήσαμε στην ανακαίνιση πριν από το γάμο, για να είναι όλα στην εντέλεια για τους νιόπαντρους. Ο Βασίλης στη συνέχεια αγόρασε ένα

Φρικτός Θάνατος στο Ζαχαροκάλαμο

Η εμπειρία του συμπάροικου, Γιώργου Σιάντη,⁸ ήταν χαρακτηριστική των δεινών που περνούσαν όσοι δούλευαν στο ζαχαροκάλαμο. Ο Γιώργος μετανάστευσε στην Αυστραλία στις 16.6.1953 μαζί με 32 ακόμα ελληνικές οικογένειες και αρκετούς Γερμανούς και Ιταλούς με το καράβι *Seven Seas*, που στον πόλεμο του 1940 κουβαλούσε ζώα για το στρατό. Είχε ξεκινήσει από τον Πειραιά στις 18.5.1953 και μέσω της περίφημης Μπονεγκίλλα (όπου έμεινε 3 βδομάδες) πήγε στην Κουινσλάνδη να κόψει ζαχαροκάλαμο. Οι γυναίκες τους έμειναν στην Μπονεγκίλλα συνολικά 5 εβδομάδες και έπειτα τις έστειλαν στο Greta Camp,⁹ κοντά στο Νιουκάστλ. Στην Κουινσλάνδη ο Γιώργος θυμάται πως μετά τις φωτιές μπαίνανε μέσα στη φάρμα για δουλειά. “Τα ρούχα που φοράγαμε αποτελούνταν από μια φόρμα που κάθε βράδυ που σχολάγαμε, θες απ’ τη ζάχαρη, θες απ’ τον ιδρώτα, όταν κρύωνε εστέκετο όρθια. Κάθε βράδυ λοιπόν, έπρεπε να την πλύνουμε για να τη φορέσουμε την επαύριο. Άσε που εμείς ήμασταν πιο μαύροι και απ’ τους ιθαγενείς”, ανέφερε ο Γιώργος.

Στη φάρμα, στη μια άκρη ήταν το ελληνικό τμήμα και στην άλλη το ιταλικό γκρουπ. “Μια μέρα που δουλεύαμε”, εξιστόρησε ο Γιώργος, “ακούσαμε φωνές να έρχονται απ’ τους Ιταλούς και τρέξαμε να δούμε τι συμβαίνει. Το τι είδαμε δεν περιγράφεται με λόγια. Ένα νέο παλικάρι, δυο μέτρα ψηλό, ήταν ξαπλωμένο κάτω. Οι συντρόφοι του στέκονταν από πάνω του χωρίς να έχουν συνειδητοποιήσει ότι ήταν πεθαμένος και προσπαθούσαν να τον συνεφέρουν νομίζοντας ότι είχε λιποθυμήσει”. Φαίνεται πως ο άνθρωπος αυτός ήταν σκυμμένος και δούλευε όταν ένα φίδι πετάχτηκε από μια τρύπα και τον δάγκωσε στο λαιμό. Το φίδι αυτό ήταν τόσο θανατηφόρο που ο νεαρός πέθανε μέσα σε λίγα λεπτά, αφού δεν στάθηκε δυνατό να του παρασχεθεί αμέσως ιατρική βοήθεια. Την εποχή εκείνη τέτοια πράγματα ήταν πολυτέλεια. Έτσι ο συνάδελφός τους πέθανε αβοήθητος.

Πραγματικά αν και πέρασαν τόσα χρόνια νιώθω ακόμα την εγκατάλειψη που βίωναν οι μετανάστες εκείνης της εποχής χωρίς γλώσσα, χωρίς πείρα, σε μια άγνωστη και εντελώς ξένη χώρα. Για το συγκεκριμένο περιστατικό το τι ένιωσαν όλοι οι εργατές δεν περιγράφεται. Ο Γιώργος συνέχισε την εξιστόρηση, “όταν εμείς οι Έλληνες αντικρίσαμε το θέαμα, μείναμε άφωνοι μην ξέροντας τι να κάνουμε. Ο φόβος μάς είχε κυριέψει και δεν είχαμε πια όρεξη για δουλειά. Εγώ τότε πρώτος άνοιξα το στόμα μου και τους λέγω: ‘παιδιά εγώ πετάω κάτω τη μαχαίρα και φεύγω. Δεν είναι δουλειά

ταξί. Το 1967 πούλησε και το σπίτι και το ταξί και επέστρεψε στην πατρίδα με την οικογένειά του, το γιο τους Φώτη και την κόρη τους Πένυ (Παναγιώτα) και τώρα μένουν στην όμορφη Ασπροβάλτα.

⁸ Ο Γιώργος περιγράφει την εμπειρία του στο περιοδικό *Παροικία* της Μεμβούρνης, στο οποίο εργαζόμουν τότε (*Παροικία*, Μάρτης 1995).

⁹ Το Greta Camp παρείχε προσωρινή στέγη και διατροφή στους μετανάστες και ανήκε στην Υπηρεσία Κοινωνικής Πρόνοιας της Μέιτλαντ του Νιουκάστλ. Το 1954 μετατράπηκε σε οργανωμένο Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών.

αυτή! Εσείς τι θα κάνετε;” Ακούγοντας τον Γιώργο συμφώνησαν όλοι να φύγουν για να βρουν τις οικογένειές τους που ήταν στο Greta Camp. Με νοήματα συνεννοήθηκαν με το φαρμαδόρο, ο οποίος τους πήγε στο Προξενείο για να πάρουν λίγα χρήματα για τα εισιτήρια της επιστροφής, όπως και έγινε. Ο Γιώργος τόνισε, “περιττό να σου πω πως ακόμα δεν είχαμε επικοινωνήσει με τις οικογένειές μας πίσω στην Ελλάδα, να τους πληροφορήσουμε πως φτάσαμε και ήμασταν καλά. Δεν είχαμε χρήματα”. Με την επιστροφή τους στην Γκρέτα διηγήθηκαν το περιστατικό και την απόφαση να γυρίσουν. “Μια βουβαμάρα, μια παγωνιά απλώθηκε γύρω μας”, ανέφερε ο Γιώργος. Κανείς τους δεν ήταν σίγουρος για το τι θα έκαναν μετά. “Αισθανόμασταν ξένοι μέσα στους ξένους χωρίς λεφτά και χωρίς δουλειά. Πού θα πάμε; Σε ποιόν να μιλήσουμε; Τη γλώσσα μας κανείς δεν την καταλάβαινε. Εύχομαι κανείς ποτέ να μην φτάσει στο σημείο αυτό”, εξομολογήθηκε συγκινημένος ο Γιώργος και ολοκλήρωσε τη διήγησή του λέγοντας, “είναι αδύνατον να γραφτούν στο χαρτί τα αισθήματα απελπισίας και απόγνωσης που νιώσαμε όταν μας είπαν απ’ τα γραφεία του Camp πως δεν θα μας δώσουν ούτε φαγητό γιατί αφήσαμε τις δουλιές μας”. Και όμως μέσα από την αβεβαιότητα και τις μύριες δυσκολίες ο Γιώργος, όπως και τόσοι άλλοι μετανάστες, κατάφερε τελικά να προκόψει σ’ αυτή τη χώρα.

Προορισμός Γκρέτα: Ένα Παιδί Θυμάται

Θα τελειώσω τη διήγησή μου, για τη μεγάλη πορεία της μετανάστευσης στην Αυστραλία, αναφέροντας την εμπειρία ενός εννιάχρονου τότε παιδιού, του αγαπητού μου φίλου και αείμνηστου πια, Κώστα Τσικαδέρη. Νομίζω αυτή η εμπειρία ανακεφαλαιώνει ολόκληρη τη μεταναστευτική μας πορεία. Μια πορεία που δεν έχει τέλος καθώς το τέλος του βιολογικού μας κύκλου¹⁰ ακολουθεί ο κύκλος της μνήμης που είναι και παντοτινός.

Ήταν το 1954. Πολύ δύσκολα χρόνια τότε στην πατρίδα για τους περισσότερους Έλληνες, όπως έχουμε ήδη πει. Ο πατέρας του, ο Γιώργος, είχε την αντιπροσωπεία ποτών Καλογιάννη και προμήθευε ποτά στα παντοπωλεία και στις ταβέρνες όλης της περιοχής. Τότε όμως το εμπόριο στηριζόταν πολύ στις πιστώσεις και τα δανεικά. Έτσι δεν υπήρχε οικονομική δυνατότητα σε ρευστό ακόμη και για τους αντιπροσώπους. Μια μέρα έμαθε ο Γιώργος για την παράξενη χώρα της ευκαιρίας και για το μεταναστευτικό πρόγραμμα της Δ.Ε.Μ.Ε. Αν και δεν ήταν γεωργός, έκανε αίτηση σαν τέτοιος για να μπορέσει να μεταναστεύσει. Ο Γιώργος είχε πείρα υπαλλήλου και αντιπροσώπου της ποτοποιίας και ήταν ένας καλός ποδοσφαιριστής στην τοπική ομάδα της Κατερίνης.

Στη συνέντευξη που μου είχε δώσει ο Κώστας, θυμήθηκε πως στους γνωστούς που τους ρωτούσαν τους λέγανε ότι θα πήγαιναν στην Αμερική που ήταν τόσο πολύ γνωστή και φημισμένη καθώς ντρεπόταν να πούνε

¹⁰ Ο Κώστας Τσικαδέρης, γνωστός μουσικοσυνθέτης της παροικίας μας και αρχιτέκτονας, πέθανε πρόωρα τον Δεκέμβριο του 2004.

για την Αυστραλία, η οποία ήταν γνωστή μόνο για καγκουρό. “Θα σας φάνε τα φίδια ζωντανούς. Πού θα πάτε στις ερήμους, θα χαθείτε εκεί!”, τους έλεγαν αργότερα.

Οι πρώτες εντυπώσεις του Κώστα για την Αυστραλία ήταν κάπως συγκεχυμένες. Επικρατούσε σύγχυση και μυστικότητα μεταξύ των γονιών του μέχρι να αποφασίσουν και πριν να το πουν στα παιδιά τους. “Η μητέρα μου φαινόταν κάπως στεναχωρημένη και ανήσυχη. Ο πατέρας μου όμως ήταν αποφασισμένος και έτσι μας καλέσανε στην επιτροπή της Δ.Ε.Μ.Ε. Ανακοίνωσαν πρώτα σε εμένα που ήμουν μεγαλύτερος (ήμουν 9 και η αδελφή μου 4 χρονών) ότι είχε πάρει ο πατέρας μου την απόφαση να μεταναστεύσουμε”,¹¹ μου είχε πει. Ζήτησαν από τα παιδιά να το κρατήσουν μυστικό μέχρι να οριστικοποιηθούν οι διαδικασίες και από το φόβο μήπως ο πατέρας έχανε τα χρωστούμενα από την αντιπροσωπεία των ποτών Καλογιάννη. “Η μυστικότητα υπήρχε ακόμη και από φόβο μήπως προσπαθήσουν οι συγγενείς να μας κάνουν να αλλάξουμε γνώμη και απόφαση”, μου είχε εκμυστηρευτεί.

Ο Κώστας θυμόταν ότι υπήρχαν τότε ένα σωρό διαδικασίες που έπρεπε να διεκπεραιώσει ο πατέρας του για την πολυπόθητη μετανάστευση. Όταν τελικά έγινε γνωστό ότι θα έφευγαν, παιδιά και γονείς εξακολουθούσαν να λένε ότι θα πήγαιναν “στην Αμερική που ήταν γεμάτη με τους μεγάλους ουρανοξύστες, τους κινηματογράφους της και τον πλούτο της”. Μετά από λίγο καιρό ήρθε η ειδοποίηση και έπειτα άρχισαν οι επισκέψεις του αποχαιρετισμού με συγγενείς και φίλους. “Σαν μικρό παιδί που ήμουν μου άρεσαν οι αποχαιρετισμοί αυτοί και ιδιαίτερα

Ο Κώστας Τσικαδέρης.
Kostas Tsikaderis.

¹¹ Ο Κώστας μου είχε αναφέρει ότι η μητέρα του “δεν συμφωνούσε επειδή είχε ζήσει και την προσφυγιά της Μικρασιατικής καταστροφής. Γεννήθηκε στο Αϊδίι της Σμύρνης και είχε γνωρίσει από κοντά και πολύ σκληρά θα έλεγα, αυτόν το καταραμένο ξεριζωμό. Ήταν πιο ήσυχη τώρα αφού μετά από τόσα χρόνια είχε κοντά της την οικογένειά της και ήμασταν καλά αποκατεστημένοι ας πούμε. Και το σπουδαιότερο μάλιστα ήταν ότι είχε όλους τους συγγενείς τριγύρω της. Η μητέρα μου, όπως και ο πατέρας μου, δεν ήθελε να ξαναξεριζωθεί στη μαύρη ξενιτιά, στη μακρινή Αυστραλία. Ο πατέρας μου όμως το είχε θέσει κάπως έτσι το θέμα, που αν η μητέρα μου επέμενε, εκείνος ήταν αποφασισμένος να ταξιδέψει —προς το παρόν— μόνος του. Στη συνέχεια θα μας έκανε πρόσκληση να μας πάρει κοντά του, πράγμα όμως που δεν δέχτηκε η μητέρα μου τονίζοντας ότι αν είναι να πάμε, θα πάμε όλοι μαζί ως οικογένεια, όπως και έγινε”.

Η οικογένεια Τσικαδέρη πριν αναχωρήσει από την Κατερίνη για την Αυστραλία.

Tsikaderis family, before departing from Katerini to Australia.

η επαφή με τους συγγενείς, τα τραπέζωματα και η ζεστασιά. Όταν ήρθε η μεγάλη στιγμή να αποχαιρετιστούμε θυμάμαι στο σταθμό της Κατερίνης, το βράδυ που φεύγαμε για τον Πειραιά, είχαν έρθει πολλοί συγγενείς και φίλοι (80 με 100 άτομα) κάνοντάς μου μεγάλη εντύπωση”, μου είχε πει ο Κώστας.

Αυτές ήταν οι συνηθισμένες σκηνές για τους μετανάστες καθώς γνώριζαν ότι θα έκαναν πολύ καιρό να δουν τα αγαπημένα τους πρόσωπα. Η οικογένεια του Γιώργου γνώριζε από μετανάστευση καθώς ο πατέρας του και ένας θείος του είχαν πάει στο Σικάγο για λίγο και τελικά κάθισαν μέχρι που έπρεπε να έρθουν στην Ελλάδα για τον πόλεμο, δηλαδή μετά από 30–40 χρόνια. “Μιλούσε σπασμένα Ελληνικά και τον φωνάζαμε ‘ο Αμερικάνος’. Με τα χρόνια εμείς ξέραμε πια πως αυτός ο θείος μας, ‘ο Αμερικάνος’, δεν θα επέστρεφε ποτέ στην Ελλάδα και σίγουρα κάπως έτσι έμοιαζε να είναι και η δική μας μοίρα”, θυμόταν ο Κώστας. Στον αποχαιρετισμό της οικογένειας η μητέρα του Κώστα προσπαθούσε να τους παρηγορήσει όλους λέγοντας ότι θα επέστρεφαν σε ένα με δυο χρόνια, αφού κάνανε λίγα χρήματα και ότι μετά θα γύριζαν αμέσως πίσω στην πατρίδα, την Ελλάδα.¹²

Ταξίδεψαν με το υπερωκεάνιο *Κυρήνεια*. Το καράβι φάνταζε πελώριο στα μάτια του Κώστα, που ήταν συνηθισμένος μέχρι τότε να βλέπει μόνο μικρές βαρκούλες στο κοντινό λιμάνι της Κατερίνης. Τις συγκινητικές στιγμές του αποχαιρετισμού χιλιάδων μεταναστών, που είχαν χαραχτεί στη μνήμη του τις απαθανάτισε η οικογένεια με μερικές φωτογραφίες, που συχνά ανασύρονται από το ντουλάπι ακόμη και σήμερα. “Ο πατέρας μου”, θυμόταν ο Κώστας, “καθόταν πολύ σκεπτικός στην πρύμνη του πλοίου με το βλέμμα του στραμμένο πίσω στην Ελλάδα, που όλο και ξεμάκρυνε στον ορίζοντα. Χωρίς να το δείχνει ένιωθε μέσα του ότι δεν θα ξανάβλεπε την αγαπημένη του πατρίδα”.

¹² Από την Κατερίνη έφτασαν στον Πειραιά όπου έμειναν σε κάποιο ξενοδοχείο για μερικές μέρες. Εκεί ακολούθησαν νέοι αποχαιρετισμοί συγγενών (της μητέρας του Κώστα) που έμειναν στην Κοκκινιά. Εκείνο που έμεινε χαραγμένο στη μνήμη του εννιάχρονου αγοριού ήταν η θερμή φιλία του πατέρα του με τον Οδυσσέα Κύρκο, ο οποίος δεν αρκέστηκε στον απλό αποχαιρετισμό στο σταθμό της Κατερίνης, αλλά πήγε κατόπιν στον Πειραιά όπου τους βρήκε στο ξενοδοχείο που έμειναν, αφού απευθύνθηκε στη Διεύθυνση της Αστυνομίας. Εκείνο τον καιρό τα ξενοδοχεία δήλωναν στην Αστυνομία τους πελάτες τους που διανυκτέρευαν εκεί. Έτσι όταν τους συνάντησε χάρηκαν πολύ που θα είχαν κάποιο φίλο στην προκουμιά του Πειραιά για να τους αποχαιρετήσει την ημέρα της αναχώρησης.

Στο καράβι τοποθετήθηκαν σε καμπίνες των τεσσάρων. Από την πρώτη στιγμή που μπήκαν στο πλοίο άρχισαν να κάνουν τις πρώτες τους γνωριμίες τόσο με τους συντοπίτες τους, τους Κατερινιώτες, όσο και με άλλους συνταξιδιώτες μετανάστες από άλλα μέρη της πατρίδας. Αυτές οι γνωριμίες με τους φίλους συνταξιδιώτες, Χάρη Τασχουνίδη, Νίκο Τοκατλίδη, Θόδωρο Σιδηρόπουλο και άλλους έκαναν το ταξίδι, που κράτησε 33–34 μέρες, πιο ευχάριστο, αφού έγιναν και αυτοί μέλη της οικογένειάς τους. Η οικογένεια του Γιώργου ήταν η μόνη οικογένεια με παιδιά σε αυτή την αποστολή.

“Στο Πορτ Σάιντ, στον πρώτο μας σταθμό, μπαίνοντας στο κανάλι του Σουέζ ξεφεύγαμε από το γνωστό ελληνικό περιβάλλον και θυμάμαι το ωραίο άγαλμα του Ντελέσοψ, αλλά και τα λόγια από τους μικροεμπόρους που σκαρφάλωναν επάνω στο πλοίο για να πουλήσουν τα μικροεμπορεύματά τους. Τότε όλοι σχεδόν τους έλεγαν ‘σάχλα μπούχλα’. Μερικοί κατέβηκαν, όπως ο πατέρας μου με την παρέα του, για να δουν τα μέρη. Θυμάμαι τους φοίνικες, το διαφορετικό τοπίο και την ενοχλητική και ανυπόφορη ζέστη, μιας που εμείς είχαμε φύγει Νοέμβρη και είχαμε αφήσει ένα χειμωνιάτικο καιρό. Το ταξίδι στο *Κυρήνεια* ήταν όλος ‘ο κόσμος μας εν πλω’, είχε πει με νοσταλγία. Επάνω στο καράβι θυμόταν τις γλυκιές γεύσεις μαρμελάδας αλλά και τη μυρουδιά από τα μεγάλα μηχανοστάσια, αφού εκεί συνήθως έπαιζε με τα άλλα συνομήλικα παιδάκια.¹³ Οι παιδικές αυτές φιλίες κράτησαν μέχρι τον πρόωρο χαμό του.

Στην άλλη άκρη του καναλιού του Σουέζ, στο λιμάνι του Άντεν, έγινε ο δεύτερος σταθμός. “Εκεί αγοράσαμε και κάτι αραβικά φέσια όταν ο πατέρας μου με την παρέα του (τον Χάρη, τον Θόδωρο, τον Νίκο και κάτι άλλους), κατεβήκανε πάλι και είχαν βγάλει και τις σχετικές φωτογραφίες”, μου είχε πει ο Κώστας.

Μετά στο Κολόμπο πάλι κατέβηκαν οι φίλοι της παρέας για ψώνια και από εκεί πήραν και κάτι μαύρα ελεφαντάκια μπιμπελό. “Εγώ δεν κατέβηκα επειδή είχα τους δικούς μου φίλους στο καράβι και μιας και παίζαμε δεν έβλεπα την ανάγκη να βγω από το πλοίο. Νομίζω όμως πως από το Άντεν είχαν φέρει και νόστιμους γλυκούς χουρμάδες, μπανάνες και άλλα φρούτα”, μου είχε πει και συνέχισε, “μετά όταν μπήκαμε στο Φριμάντλ, κατεβήκαμε κι εμείς για να περπατήσουμε στο έδαφος της Αυστραλίας. Μας έκανε πολύ καλή και μεγάλη εντύπωση η καθαριότητα που βλέπαμε παντού και οι μεγάλοι δρόμοι, τα πράσινα και πολλά πάρκα της και γενικά όλη η ομορφιά της πόλης. Ήταν μια όμορφη, ηλιόλουστη ημέρα που μας χάρισε έτσι την

¹³ Η ζωή στο καράβι ήταν ξέγνοιαστη, με παρέες και τραγούδια αλλά και πολλά ανέκδοτα από έναν μετανάστη με το παρατσούκλι “ο τσίρκος”. Ο Κώστας επίσης μου είχε αναφέρει για τα πελώρια κύματα που κάποιες φορές έκαναν το μεγάλο υπερωκεάνιο να μοιάζει σαν ένα μικρό καρυδότσουφλο στον ωκεανό. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να κρεβατωθούν πάρα πολλοί από τους μετανάστες όπως και η μητέρα του. Έτσι για ορισμένους το ταξίδι ήταν πολύ δύσκολο ενώ για άλλους ήταν διασκέδαση. Ιδιαίτερα όταν πέρασαν τον Ισημερινό, τα παιδιά δεν χόρταιναν την πίσινα και την τελετή για το θεό της θάλασσας, τον Ποσειδώνα, που διοργανώθηκε από το πλοίο. Η τελετή με τις γοργόνες, τις νεράιδες τις σειρήνες και τις μεταμφιέσεις σχεδόν όλων των συνταξιδιωτών έμεινε ενθύμιο μέσα από τις φωτογραφίες που έβγαζε ο φωτογράφος του πλοίου και τις οποίες τις προμηθεύονταν όποιοι ήθελαν.

πιο εξαιρετική, πρώτη εντύπωση για την Αυστραλία, την καινούρια μας χώρα και αυτό έδωσε λιγάκι κουράγιο στη μητέρα μου. Όλος ο κόσμος που συναντούσαμε ήταν πολύ ευγενικός. Βλέπαμε μεγάλη αφθονία από όλα τα καλά που μπορούσε να δει το μάτι σου και όλοι οι μετανάστες, Έλληνες και Γερμανοί, δεν μπορούσαν να κρύψουν το θαυμασμό τους”.

Μετά από πέντε μέρες έφτασε το *Κυρήνεια* στη Μελβούρνη,¹⁴ μα το θέαμα τους έσφιξε την ψυχή. Οι πρώτες εντυπώσεις της οικογένειας από την πόλη ήταν αρνητικές, βλέποντας τα πολλά χαμηλά “λαμαρινένια” και ξύλινα σπίτια, τις παράγκες και τις αποθήκες. Αργά το απόγευμα αναχώρησαν για το Σύδνεϋ αφού, λόγω μεγάλης πολυκοσμίας στην Μπονεγκίλλα, δεν υπήρχε χώρος γι’ αυτούς εκεί. Έτσι έπρεπε να πάνε στο Σύδνεϋ και από εκεί να πάρουν το τρένο και να πάνε μετά στο Νιουκάσλ, στη Μείτλαντ, όπου κοντά εκεί ήταν το άλλο Κέντρο Υποδοχής, η Γκρέτα.

Ύστερα από πολλές ταλαιπωρίες και κάνοντας μια μεγάλη μα πολύ ωραία και εντυπωσιακή διαδρομή, έφτασαν στο σταθμό της Μείτλαντ από όπου πήραν τα λεωφορεία για το Κέντρο της Γκρέτα. Η οικογένεια έφτασε στις 29 Νοεμβρίου στο Κέντρο, λίγες μέρες πριν τις γιορτές, έτσι αντί για χιόνια και χειμώνα που ήξεραν για τα Χριστούγεννα, αντιμετώπισαν “σύννεφα τις μύγες από την τρομερή και απότομη ζέστη και έναν καυτό ήλιο που κυριολεκτικά σου έκαιγε το δέρμα”.

Μετά την υποδοχή οι οικογένειες τοποθετήθηκαν σε “γιούνιτς” και αργότερα πήγαν στην τραπεζαρία. “Εκεί ήρθε άλλη μια απογοήτευση για τη μητέρα μου και για μας τα παιδιά, που ήταν τα διαφορετικά φαγητά και το γεγονός ότι έπρεπε να πάρουμε με τη σειρά μας το συσσίτιο. Υπήρχαν κάτι νερόβραστα φαγητά που ήταν ασυνήθιστα για εμάς και δεν τρωγό-ντουσαν. Θυμάμαι τότε οι Έλληνες μετανάστες διαμαρτυρήθηκαν στη Διοίκηση και σύστησαν κάποιον Έλληνα, έναν πατριώτη μας από τον Κοκκινοπλό, έξω από την Κατερίνη, τον Κώστα τον Μπουροζίκα, που ήξερε λιγάκι από μαγειρική. Το πρώτο ελληνικό φαγητό που φάγαμε εκεί, αν και καλοκαίρι, ήταν νοστιμότατα γιουβαρλάκια που ήταν προτιμότερα από τα νερόβραστα αυστραλέζικα φαγητά που μας έδιναν ως τότε”, μου είχε αναφέρει ο Κώστας.¹⁵

¹⁴ Για την υποδοχή μου είχε πει ακόμη πως “στην προβλήτα περίμεναν χιλιάδες κόσμος, άλλοι τους δικούς τους και άλλοι για τις νύφες που έρχονταν με πρόσκληση ή με τη Δ.Ε.Μ.Ε. Γενικά θαρρείς και ο μισός, αν όχι όλος ο ελληνισμός της Μελβούρνης είχε έρθει εκεί πέρα σαν σε πανηγύρι. Και αυτό συνηθιζόταν θυμάμαι για πάρα πολλά χρόνια, γιατί όταν ήρθαμε στη Μελβούρνη μέναμε στο Πορτ Μέλμπουρν και πηγαίναμε κι εμείς τακτικά, όταν έρχονταν τα πλοία. Στη Μελβούρνη ο πατέρας μου είχε και ένα φίλο, τον Βαγγέλη Καρά, που μας περίμενε στο λιμάνι όταν φτάσαμε και όταν τον είδαμε μας έδωσε κουράγιο και βγήκαμε να δούμε λίγο τη Μελβούρνη εκεί γύρω”.

¹⁵ Επίσης είχε περιγράψει και τις διάφορες δραστηριότητες στο Κέντρο της Γκρέτα και ιδιαίτερα τον ποδοσφαιρικό αγώνα που έκαναν οι μετανάστες μεταξύ τους και στον οποίο ο πατέρας του πρωτοστάτησε ως ποδοσφαιριστής που ήταν στο Μεγαλέξαντρο της Κατερίνης. Επίσης θυμόταν τη χοροεσπερίδα που δόθηκε εκεί για τους μετανάστες το βράδυ της παραμονής της πρωτοχρονιάς του 1955, στην οποία γνώρισαν εμένα, τον Χρήστο και τον Μπιλ Κινγκ που εργαζόμασταν στο Κέντρο της Γκρέτα. Θυμόταν επίσης το τι γινόταν με τους “μπεκιάρηδες” μετανάστες, τους ανύπαντρους δηλαδή, που

Μετά από μερικές ημέρες έγινε γνωστό ότι θα έστελναν τους άνδρες σε διάφορες δουλειές (δεν υπήρχαν τότε εργασίες για τις γυναίκες). Άλλους στο ζαχαροκάλαμο, άλλους για κάποια κατασκευή σιδηροδρομικών γραμμών και άλλους στα διάφορα χυτήρια κοντά στο Νιουκάστλ. Ο Κώστας θυμόταν ότι ο πατέρας του “προτίμησε να πάει στα χυτήρια γιατί είχε ακούσει ότι το καλάμι ήταν δύσκολη και επικίνδυνη δουλειά. Έτσι πήγε στο Νιουκάστλ που ήτανε και κοντά αλλά δεν άντεξε περισσότερο από μια εβδομάδα. Επικράτησε πάλι αυτή η μυστικότητα, διότι ο πατέρας με μερικούς φίλους είχαν πάρει την απόφαση να ‘δραπετεύσουν’ και επειδή ήταν με συμβόλαιο για δυο χρόνια, φοβόντουσαν ότι δεν θα είχαμε το δικαίωμα να φύγουμε”, μου είχε αναφέρει.

Ένα βράδυ λοιπόν, η μητέρα του ετοίμασε τις βαλίτσες και έφυγαν κρυφά από την Γκρέτα παίρνοντας το τρένο για το Σύδνεϋ και στη συνέχεια τη Μελβούρνη, χωρίς να ξέρει κανένας τίποτα. Το μόνο που είχαν ήταν η διεύθυνση ενός συγγενή του πατέρα του, του Βαγγέλη Καρά. Ο Βαγγέλης ήταν εργένης και έτσι δεν μπόρεσαν να μείνουν μαζί του. “Εκείνη την εποχή ήταν δύσκολο να νοικιάσεις για οικογένεια με παιδιά και τις πρώτες 2–3 βραδιές μέναμε απέναντι από το Exhibition Building, στην οδό Νίκολσον (Nicholson Street) σε ένα ψευτοξενοδοχείο”, μου είχε πει.

Ο Κώστας με την οικογένειά του. Από αριστερά: Η Τζέσικα και ο σύζυγός της, Βασίλης, η σύζυγος του Κώστα, Σούλα, ο γιος τους Γιώργος, ο Κώστας, η μικρή τους Ρεβέκα και η Μαρίσα.

Kostas and family. From left: Jessica and her husband Vasilis, mother Soula, proud father Kostas, behind the parents is son George then Rebecca and Marissa.

ήταν όλοι τους θερμάιμοι νεαροί και τα μικροειδύλλια και τις μικροπεριπέτειες με τις απελευθερωμένες ελεύθερες κοπέλες, Ελληνίδες και ξένες, αλλά και τις παντρεμένες Γερμανίδες.

Ο Κώστας και η
Καίτη Γεωργίου στην
Κυπριακή Κοινότητα.
Kostas and K. Georgiou at
the Cyprian Community.

Μετά φιλοξενήθηκαν στο Φίτζροϊ στο σπίτι ενός Τουρκοαλβανού με το όνομα Μουσταφά, που μιλούσε σπασμένα Ελληνικά. Στο σπίτι αυτό έμεναν τρεις οικογένειες ακόμη. Στην οικογένεια Τσικαδέρη δόθηκε ένα μικρό δωματιάκι και η μισή κουζίνα. “Εγώ έμενα στην κουζίνα και κοιμόμουν στον καναπέ ενώ η αδελφή μου με τους γονείς μου στο μοναδικό κρεβάτι”, μου είχε πει ο Κώστας. Και συνέχισε, “γράφτηκα στο δημοτικό της οδού Γκολντ (Gold Street) και φυσικά ήταν πολύ δύσκολα για μένα με το πρόβλημα της γλώσσας αλλά και με τον εγκλιματισμό, αφού στην Κατερίνη είχα τους φίλους και τον κύκλο μου. Είχα ένα δικό μου κόσμο που εγώ είχα δημιουργήσει με τη μουσική και τα άλλα ενδιαφέροντά μου. Ξαφνικά ένιωθα σαν να είχα αποκοπεί όλως διόλου σαν ένα μεταφυτευμένο δέντρο”.

Η γλώσσα ήταν το μεγαλύτερο πρόβλημα για το νεαρό μεταναστόπουλο που θυμάται πως έκλαιγε καθημερινά και ζητούσε επίμονα να γυρίσουν στην Ελλάδα. Οι γονείς του τού έδιναν κουράγιο ότι θα τα κατάφερνε σιγά-σιγά. Τότε ήταν δύσκολα τα χρόνια για τους μετανάστες, γιατί υπήρχε η πίεση για την αφομοίωση και ο έντονος ρατσισμός με τα γνωστά ονόματα “γούγκς” και “ντέιγκος” που τους αποκαλούσαν συνεχώς και αναίτια. “Θυμάμαι στο σχολείο”, μου είχε πει, “όταν είδανε ολόκληρο το Κωνσταντίνος Τσικαδέρης τους φάνηκε βουνό. Σε λίγο μου δείξαν ένα χαρτάκι που είχαν γράψει ‘Con’. Προσπάθησα να το αποστηθίσω και το αντέγραψα λάθος ‘Gon’. Όλοι τότε γελούσανε και με κοροϊδεύανε και μου έλεγαν ‘Gon, το όνομά σου είναι Gon!’ Φυσικά εγώ δεν μπορούσα να καταλάβω ούτε τι λέγανε αλλά ούτε και γιατί γελούσανε με μένα, κάτι που με εκνεύριζε αρκετά”. Αλλά και για τη νοοτροπία, ο Κώστας θυμόταν

την αυστηρότητα που υπήρχε στο σχολείο. “Παρόλο που στην Ελλάδα η βέργα και το κούρεμα με έκαναν να νομίζω ότι ήταν αυστηροί οι δάσκαλοι, εδώ ήταν πιο αυστηροί γιατί δεν καταλαβαίνανε ότι υπήρχε αυτό το πρόβλημα της επικοινωνίας αλλά και κάνανε σκόπιμα ότι δεν καταλάβαιναν. Δεν είχαν την ευαισθησία που υπάρχει σήμερα, που είναι υπομονετικοί και βοηθάνε σιγά σιγά το μαθητή για να μάθει τα Αγγλικά με κατάλληλη μεθοδολογία. Εκείνη την εποχή ήταν τόσο απαιτητικοί και ήθελαν να τα ξέρεις από την πρώτη μέρα”.

Στον Κώστα έκανε εντύπωση πως ενώ υπήρχαν τόσες εθνικότητες στην Αυστραλία, δεν υπήρχε η νοοτροπία αποδοχής των ξένων, ούτε το ενδιαφέρον να μαθαίνουν άλλες γλώσσες, όπως στους Έλληνες που τους άρεσε, για παράδειγμα, να μαθαίνουν Ιταλικά, Αγγλικά, Γαλλικά, αλλά ακόμη και Γερμανικά. Οι Αυστραλοί τότε δεν προσπαθούσαν καθόλου ούτε ανέχονταν τη διαφορετικότητα. Ήταν μονοκόμματοι και ρατσιστές. Αυτό βέβαια ήταν εμφανές και στο περιβάλλον του σχολείου, όπου δεν υπήρχε ευαισθησία για τις διαφορετικές πολιτισμικές και φυσικά γλωσσικές εμπειρίες και γνώσεις των μεταναστών. Έτσι η έλλειψη γλώσσας τότε ισοδυναμούσε με χαμηλό νοητικό επίπεδο. Τελικά ο Κώστας έλυσε κάπως το πρόβλημα αποδοχής του στο σχολείο, με τις καλές του επιδόσεις στη μουσική και στον αθλητισμό.

Η οικογένεια μετακινήθηκε ύστερα από λίγο από την οδό Γκολντ στην οδό Γκορ (Gore Street), σε ένα ωραίο διώροφο “terrace house”, στο Φίτζροϊ, που ήταν κοντά στον Ευαγγελισμό, την πρώτη ελληνική εκκλησία της Μελβούρνης. Εκεί παρόλο που πάλι έμεναν τέσσερις οικογένειες αισθάνθηκαν για πρώτη φορά ότι είχαν το δικό τους νοικοκυριό με δική τους κουζίνα. “Τις Κυριακές προπαντός έστρωνε η μητέρα μου το τραπέζι αφότου γυρίζαμε από την εκκλησία και είχε ετοιμάσει ωραίο φαγητό. Όλα λάμπανε εκεί

Ο Κώστας Τσικαδέρης με ηλικιωμένους στη “Φροντίδα”.

Kostas Tsikaderis with elderlies at “Frontida”.

και καλούσαμε και τους συμπατριώτες μας για να φάμε παρέα”, μου είχε πει αναπολώντας την όμορφη ατμόσφαιρα. Ο πατέρας του εν τω μεταξύ, δούλεψε αρχικά στο Glass Factory και μετά στην General Motors.

Ο Κώστας θυμόταν την ελληνική παροιμία που τότε ήταν συσπειρωμένη γύρω από τον Ευαγγελισμό. Η ατμόσφαιρα θύμιζε Ελλάδα με τα πολλά παγκάκια όπου μπορούσες να αγοράσεις κουλούρια, παστέλια, χαλβάδες, γλυκά, σοκολάτες, ελληνικούς δίσκους και βιβλία. Εκεί μετά από την Κυριακάτικη Λειτουργία υπήρχαν και καλάθια γεμάτα σπόρια, στραγάλια, μύδαλα, γλειφιτζούρια, φρούτα και ό,τι άλλο ήθελες. Απέναντι ήταν το φωτογραφείο “Χιόνη”, το κατάστημα ειδών γάμου και βαφτιστικών του φίλου Κώστα Παπακωσταντίνου από την Κατερίνη.

Στον Ευαγγελισμό γίνονταν όλοι οι γάμοι, τα πάρτι και αργότερα τα βαφτίσια, τα γενέθλια και οι κουμπαριές. Μια πολύ ωραία ατμόσφαιρα ιδιαίτερα για τα μικρά παιδιά. Ωστόσο ο Κώστας θέλησε αργότερα να γίνει πιο αποδεκτός στην αυστραλέζικη κοινωνία, μη μπορώντας να

Επάνω: Ο Κώστας και η Ντίνα Παπακωσταντίνου με τη Στέλλα τους μπροστά στο “Στούντιο”.

Top: Con and Dina Papakostantinou with little Stella in front of their “Studio”.

Κάτω: Το “Φώτο Χιόνη”.

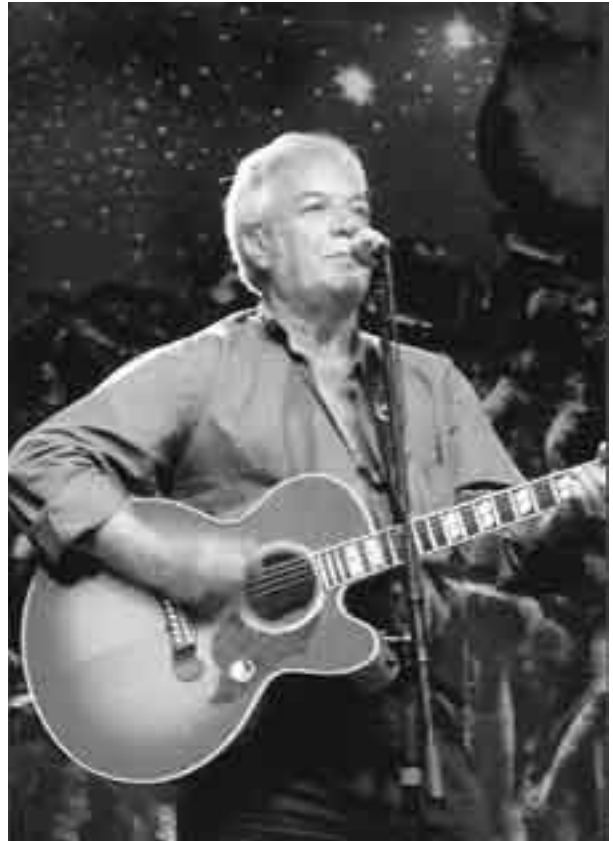
Bottom: The “Hioni Photo Studios”.

κάνει μόνο παρέα με άτομα που ήταν 10 με 15 χρόνια μεγαλύτερα από αυτόν. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αποξενωθεί από το οικείο περιβάλλον της ελληνικής παροικίας για αρκετά χρόνια. Όμως το 1967 με την άφιξη διαφόρων φοιτητών από την Ελλάδα που σπούδαζαν στο Πανεπιστήμιο της Μελβούρνης ή στο R.M.I.T. ή και σε διάφορα άλλα πανεπιστήμια της Μελβούρνης, ο Κώστας επανακτά τη σύνδεσή του με τον ελληνισμό. “Αυτά τα άτομα έφεραν τη δική τους κουλτούρα, τη μουσική, τα τραγούδια και σιγά σιγά με τράβηξαν ξανά πίσω στην ελληνική παροικία”, μου είχε εξομολογηθεί.¹⁶

Πολλές ήταν οι εμπειρίες που μου είχε αναφέρει για τον αυθορμητισμό του ωραίου αλλά κι ανεπιτήδευτου ελληνισμού της διασποράς¹⁷ και την ιδιαίτερη ατμόσφαιρα που επικρατούσε τότε.

Τέλος η οικογένεια απέκτησε και το πρώτο της ιδιόκτητο σπίτι στην οδό Βιέρ (Vier Street), στο Κόλινγκουντ, όπου το είχαν αγοράσει από κοινού με τον Θόδωρο Σιδηρόπουλο και τον Νίκο Τοκατλίδη. Ήταν τότε τρεις οικογένειες σε ένα σπίτι που ήταν ανοιχτό για όλους

Ο Κώστας στο Εθνικό Φολκλορικό Φεστιβάλ Καμπέρας.

Kostas Tsikaderis performing at the National Folk Festival, Canberra.

¹⁶ Ο Κώστας αναπολούσε συχνά την ατμόσφαιρα στους χώρους που συναντιόταν η ελληνική παροικία τα πρώτα χρόνια, από το 1955 μέχρι το 1960 και ιδιαίτερα στην ψαραγορά τα πρωινά του Σαββάτου, όταν συγκεντρώνονταν οι Έλληνες. “Μόλις θα φώναζες εκεί ‘Ε! κουμπάρε’, όλοι γύριζαν να δουν και υπήρχε τότε μια υποστήριξη μεταξύ τους. Εκεί στην ψαραγορά ήταν ο τόπος ανάλυσης όλων των ειδήσεων”, μου έλεγε ο Κώστας, αφού γινόταν ένα σωρό συζητήσεις για τα πάντα, για τα πολιτικά, τα κόμματα, τα αθλητικά, τα θρησκευτικά ζητήματα από ανθρώπους απλούς που όμως φιλοσοφούσαν το καθετί. “Είχαν κάτι απίθανες γνώσεις και ήταν ενημερωμένοι για όλα. Ήταν σαν ένα λαϊκό πανεπιστήμιο, θυμίζοντάς μας ότι τώρα πια δεν υπάρχει ένας τέτοιο χώρος που να γίνεται κάποιος παροικιακός διάλογος. Η ‘ψαρομαρκέτα’ ήταν τότε για τους μετανάστες σαν την ‘αρχαία αγορά’ όπου έλεγαν τη γνώμη τους ελεύθερα και άκουγαν τη γλώσσα τους να μιλιέται. Θαρρείς και αποκτούσαν εκεί μέσα την οντότητα που στερούνταν, όταν έπρεπε να αντιμετωπίσουν την αγγλόγλωσση καθημερινότητα”, μου είχε τονίσει με έμφαση.

¹⁷ Ο Κώστας μου είχε αναφέρει επίσης ένα περιστατικό που περιγράφει τη ζεστασιά που δείχνουν οι Έλληνες σε έναν πατριώτη που δεν τον γνωρίζουν. Το 1969, όταν σπούδαζε, πήγε εκδρομή με κάτι φίλους του στο Σύννεβι και μετά πήγανε στην Coolangatta (Κουλανγκάτα) με προορισμό μια τοποθεσία κοντά στη Βρισβάνη, όπου έμεναν οι γονείς ενός Νεοζηλανδού φίλου του. Στην Κουλανγκάτα σταμάτησαν για έναν καφέ σε ένα ελληνικό καφενείο, το “Παρθενών”. Όταν μπήκε η παρέα μέσα φορώντας τα “χίπικα” της εποχής, με κόκκινα μακριά μαλλιά και μούσια και με κρεμασμένα στο λαιμό δόντια φάλαινας, ο ιδιοκτήτης άρχισε να σταυροκοπιέται νομίζοντας ότι επρόκειτο για “διαβόλους”. Μόλις ο Κώστας του μίλησε Ελληνικά η χαρά του ιδιοκτήτη ήταν τέτοια που τον αγκάλιασε με συγκίνηση, αναφωνώντας ότι είχαν πολύ καιρό να δουν Έλληνα σ’ αυτά τα μέρη. Όπως ήταν φυσικό φιλοξένησε ολόκληρη την παρέα για δυο μέρες και δεν τους άφηνε να φύγουν παρά μόνο όταν του εξήγησαν ότι τους περίμεναν οι γονείς του παιδιού. Έφυγαν με την υπόσχεση να τον επισκεφτούν στο γυρισμό, πράγμα που έκαναν.

τους συμπατριώτες τους. Εκεί στην κουζίνα (δίπλα από το δωμάτιο του Κώστα) κάθονταν οι παρέες και πιάνανε τα τραγούδια. Ο Θόδωρος τραγουδούσε ωραία, παλιά αντάρτικα τραγούδια, καντάδες και φυσικά δεν έλειπαν τα διάφορα καλαμπούρια. Ο Κώστας θυμόταν που η μητέρα του πήγαινε συχνά και του έκλεινε την πόρτα για να κοιμηθεί. Εκείνος όμως την άνοιγε ξανά για να μπορεί να τους χαιρέται και να ακούει τις ιστορίες που έλεγαν.

Αργότερα πήραν ένα άλλο, δικό τους σπίτι. Ο Θόδωρος με τη γυναίκα του, την Πόπη, συνέχισαν να κρατούν το σπίτι της οδού Βίερ πάντα ανοιχτό για όλους τους συμπατριώτες μας. Ο Κώστας θυμόταν πάντα με νοσταλγία τη μικρή “μότο σκούτα” του Θόδωρου που τους πήγαινε σε διάφορες κοντινές εκδρομές (συνήθως στο Studley Park [Στάντλεϊ Παρκ], στο Kew [Κιου]) με δυο και τρία άτομα επάνω.

Με μεγάλη συγκίνηση κατέγραψα τις εμπειρίες του τότε εννιάχρονου παιδιού, που τόσο αθώα και ανεπηρέαστα διηγήθηκε τη δική του ιστορία. Μια ιστορία από τις χιλιάδες της τότε μεγάλης μεταπολεμικής, μαζικής μετανάστευσης. Όπως είναι φυσικό και η δική του εμπειρία έχει έντονη τη σφραγίδα της μετανάστευσης και των ανθρώπινων, απλών ιστοριών που την απάρτισαν. Για τον Κώστα, εμένα και τόσους άλλους μετανάστες έχει σημασία να καταγραφούν σωστά αυτά τα γεγονότα και να αποτελέσουν κομμάτι της ιστορικής μνήμης της νέας χώρας του Νότου, την οποία διαλέξαμε για καινούργια μας πατρίδα.

Την αχανή και όμορφη αυτή χώρα του “Νότιου Αστέρα”, τη φιλόξενη Αυστραλία.

Ο Κώστας στην
ταβέρνα του Δημήτρη
Παλιογιώργη.

Kostas performing at
the tavern of Dimitris
Paliogiorgis.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Σε αυτό το βιβλίο προσπάθησα, όσο πιο καλά μπορούσα, να μεταφέρω αναμνήσεις δικές μου αλλά και άλλων μεταναστών για το πρώτο μας ξεκίνημα στην Αυστραλία και το πέρασμά μας από την Μπονεγκίλλα και την Γκρέτα. Ξεκίνησε σαν ένας προσωπικός απολογισμός ζωής στην αρχή, που όμως στην πορεία μπλέχτηκε με τον απολογισμό και τις προσωπικές ιστορίες πολλών άλλων μεταναστών. Δεν θα μπορούσε να γίνει και αλλιώς αφού τότε βιώναμε την ξενιτιά με μια απίθανη συλλογικότητα.

Από την Μπονεγκίλλα πέρασαν περίπου 320.000 μεταπολεμικοί νέοι μετανάστες, από περίπου 30 διαφορετικές εθνικότητες και ανάμεσά τους πάνω από 35.000 Έλληνες. Ήταν η Μπονεγκίλλα, με άλλα λόγια, το *Ellis Island* της Αυστραλίας. Η προσωπική μου άποψη είναι πως όπως πέρασε στην ιστορία της μετανάστευσης της Αμερικής το *Ellis Island*, που έχει διατηρηθεί μπροστά από το λιμάνι της Νέας Υόρκης, έτσι θα πρέπει να διατηρηθεί και ο πρώτος σταθμός των μεταναστών της Αυστραλίας στην Μπονεγκίλλα.¹ Για το *Ellis Island*, όπως είναι παγκοσμίως γνωστό, έχουν γραφτεί πολλά βιβλία, ιστορικά και άλλα κι έχουν γίνει ένα σωρό έργα και προγράμματα. Πιστεύω πως κάπως έτσι θα πρέπει να γραφτεί και η ιστορία των 320.000 μεταναστών που πέρασαν από το Κέντρο της Μπονεγκίλλα, αλλά και των πολλών άλλων χιλιάδων που πέρασαν από το Κέντρο της Γκρέτα. Όλοι αυτοί οι μετανάστες αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι της Αυστραλίας. Ακόμη και σήμερα μετά από μισό αιώνα, αφουγκράζομαι τους ήχους του χθες με την προσμονή ότι θα γίνουν δίδαγμα για τις γενιές που έρχονται.

Στο βιβλίο μου αυτό κατέγραψα μόνο κάποιες “ζωντανές” εμπειρίες από μερικούς από τους 35.000 περίπου Έλληνες που πέρασαν από εκεί. Κάποτε όμως θα πρέπει οπωσδήποτε να μελετηθεί προγραμματισμένα, σωστά, υπεύθυνα και τεκμηριωμένα αυτή η ιστορία για όλους ανεξαιρέτως τους μετανάστες. Θα πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να διδάσκονται όλες αυτές οι σπουδαίες ιστορίες αυτών των “σκαπανέων μεταναστών”, γιατί δεν πρόκειται μόνο για τη δική τους ιστορία αλλά ουσιαστικά για αυτή την ίδια την ιστορία της Αυστραλίας.

Εμείς, οι μετανάστες της πρώτης γενιάς, γίναμε από τους πιο νομοταγείς πολίτες της Αυστραλίας όντας περήφανοι για την καταγωγή μας. Γίναμε οι πιο προοδευτικοί πολίτες και με τη σκληρή μας δουλειά και κατά τις

¹ Η βασική διαφορά ήταν πως το *Ellis Island* ήταν ουσιαστικά η “Καραντίνα” της Αμερικανικής μετανάστευσης. Στην Μπονεγκίλλα δεν υπήρχε κάτι τέτοιο. Ο “κλιβανισμός”, η “απολύμανση” των μεταναστών γινόταν στη χώρα τους προτού επιβιβαστούν στα πλοία για να ταξιδέψουν για την Αυστραλία.

δυνάμεις μας, άλλος πολύ και άλλος πιο λίγο, συμβάλλαμε στην προκοπή και την αλματώδη ανάπτυξη αυτής της χώρας. Τη χώρα που τώρα την αποκαλούμε “τόπο μας”, “σπίτι μας”, “πατρίδα μας” και για την οποία νιώθουμε δικαιολογημένη περηφάνια. Εδώ, στη δικιά μας Αυστραλία, δημιουργήσαμε τις οικογένειές μας και γράψαμε την ιστορία μας! Δίνοντας στην Αυστραλία τα παιδιά μας, το πιο πολύτιμο δώρο μας, δώσαμε και μια μεγάλη κληρονομιά για να την πάρουν οι νέες γενιές και να τη μεταλαμπαδεύσουν στις δικές τους οικογένειες και γενικά στους Αυστραλούς συμπολίτες τους. Αυτή μας η παρακαταθήκη είναι για όλους ανεξαιρέτως τους συμπολίτες μας, χωρίς να ξεετάζουμε το χρώμα, τη ράτσα, τη γλώσσα ή τη θρησκεία τους. Εμείς οι Έλληνες μετανάστες έχουμε αγκαλιάσει και έχουμε περιβάλλει με αγάπη και στοργή την καινούρια μεγάλη οικογένειά μας, την πολυεθνική και πολυπολιτισμική Αυστραλία. Αυτό είναι η ολοκλήρωση της δικής μας μεταναστευτικής πορείας, που παρόλες τις αντιξοότητες έμεινε κατεξοχήν ανθρώπινη.

Θα ήθελα πάρα πολύ να τονίσω ότι, για μένα, πετυχημένος μετανάστης δεν είναι μονάχα αυτός που με τη σκληρή δουλειά του πέτυχε μια καλή επιχείρηση, μια επιτυχημένη και κερδοφόρα εργασία ή έγινε ένας επιτυχημένος επαγγελματίας. Πάνω από όλα πετυχημένοι είναι όλοι εκείνοι που κατόρθωσαν μια λιτή αλλά αξιοπρεπή διαβίωση με σκληρή δουλειά και καθαρό μέτωπο. Είναι ακόμη και εκείνοι που κατάφεραν να κάνουν μια καλή και σωστή οικογένεια και οι οποίοι βοήθησαν να μορφωθούν τα παιδιά τους και να γίνουν καλοί και χρήσιμοι άνθρωποι στην κοινωνία μας. Αυτοί είναι οι επιτυχημένοι μετανάστες της δικής μου γενιάς που έδειξαν το ανθρώπινο πρόσωπό τους σε δύσκολους καιρούς και που εξακολουθούν να το δείχνουν στον Αυστραλό συμπολίτη τους.²

Για όλες αυτές τις ψυχές, αλλά και για τις χιλιάδες που εξακολουθούν να έρχονται στην Αυστραλία, νομίζω ότι αξίζει να υπάρχει ένα μνημείο, ένας τόπος περισυλλογής και συλλογικής μνήμης, στον οποίο να συναντιούνται οι μετανάστες παλιοί και νέοι και να αναστοχάζονται τη θέση τους στην κοινωνία μας. Αυτό το μνημείο δημιουργείται σήμερα στην Μπονεγκίλλα με προσπάθειες της Πολιτειακής Κυβέρνησης του Bracks (Μπρακς) και είναι μια προσπάθεια που θα πρέπει να συνεχιστεί.³ Να

² Στο παράρτημα αναφέρω ένα περιστατικό που δείχνει ξεκάθαρα τη βαρβαρότητα και την απανθρωπιά αλλά και την ανυστερόβουλη ανθρωπιά. Στο γνήσιο αγγλικό χειρόγραφο σε φωτοτυπία, ο Jim Hughes (Τζιμ Χιους) έγραψε τα λόγια και τη μουσική μιας μπαλάντας που εκφράζει συνοπτικά την απίθανη περιπέτεια που έζησαν οι συνάνθρωποί μας, από την Αυστραλία κυρίως, στα τέλη του Απρίλη του 1979 (Παράρτημα 5).

³ Η Κυβέρνηση του Στιβ Μπρακς έχει αναλάβει τον τελευταίο καιρό ένα πρόγραμμα ανάπλασης του Μπλοκ 19 της Μπονεγκίλλα για να μετατραπεί σε μνημείο των μεταναστών. Ο Κώστας Νικολόπουλος αναφέρει στον *Νέο Κόσμο* (6.1.2005, σελ. 11) για την Κυβέρνηση του Μπρακς. “Είναι αξιέπαινη η απόφαση της Κυβέρνησης Bracks να διατηρήσει ό,τι απέμεινε από το ιστορικό κέντρο. Τιμώντας προεκλογική υπόσχεσή της η Εργατική Κυβέρνηση της Βικτώριας διέθεσε δύο εκατομμύρια δολάρια για τον εξωραϊσμό του χώρου, που μετά από επίπονες προσπάθειες η Κοινοπολιτεία διέθεσε στον Δήμο Albury. Κατά την πρόσφατη επίσκεψή μας στο κέντρο, ο υπουργός Περιφερειακής Ανάπτυξης, Peter Batchelor, που επιτηρεί τα έργα, συνόψισε τη σημασία του κέντρου για τη Βικτώρια και την υπόλοιπη

θυμίσω ότι ο ίδιος ο Πρωθυπουργός της Βικτώριας, Στιβ Μπρακς, πολλές φορές έχει πλέξει το εγκώμιο των πρώτων μεταναστών και εξήρε τη συμβολή τους στην αναγέννηση της Πολιτείας μας. Προσωπικά πιστεύω ότι θα πρέπει να συνεχιστούν οι προσπάθειες τόσο του Υπουργού Τουρισμού, Γιάννη Πανταζόπουλου, όσο και του Υπουργού Περιφερειακής Ανάπτυξης, Peter Batchelor (Πήτερ Μπάτσελορ), ώστε να εξελιχθεί η Μπονεγκίλλα σε ένα πρώτης τάξεως Τουριστικό Θέρετρο της Βικτώριας και της Νέας Νότιας Ουαλίας και μάλιστα να γίνει από τα καλύτερα της χώρας.

Κλείνοντας θα ήθελα να υπενθυμίσω στους αναγνώστες αυτού του βιβλίου ότι η αφήγησή μου ήταν μια νοερή διαδρομή στα μονοπάτια της μνήμης. Ήταν μια διαδρομή που με έκανε να αφουγκραστώ ξανά τους ήχους μιας εποχής που πέρασε. Νιώθω ότι με αυτόν τον τρόπο κλείνω τον κύκλο που σημάδεψε τη δική μας μεταναστευτική γενιά, μην ξεχνώντας όμως πως η μνήμη διαρκεί για πάντα.

Αυστραλία με τα ακόλουθα λόγια: 'Η Μπονεγκίλλα είναι η ζωντανή μαρτυρία της προσφοράς των μεταναστών για την ανάπτυξη της Βικτώριας και της Αυστραλίας γενικότερα', τόνισε ο Mr Batchelor. 'Οι εκατοντάδες χιλιάδες μεταναστών που πέρασαν από το κέντρο, προσέφεραν από την ημέρα της άφιξής τους στην ανάπτυξη της χώρας μας. Εμείς, που σήμερα απολαμβάνουμε τα θετικά αποτελέσματα της προσφοράς τους, οφείλουμε να τη θυμίζουμε στις νέες γενιές των συμπολιτών μας, με τη δημιουργία, εδώ στη Bonegilla, ενός μόνιμου κέντρου πληροφόρησης και ερμηνείας του ρόλου των πρώτων μεταναστών. Η κυβέρνηση Bracks τίμησε την προεκλογική υπόσχεσή της και χρηματοδότησε με δυο εκατομμύρια τα πρώτα έργα ανάπλασης του χώρου. Θα συνεχίσουμε δε να συνεργαζόμαστε με την αρμόδια επιτροπή του Δήμου Albury, και άλλες αρχές, κατέληξε ο υπουργός.'

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Κατάλογος Πλοίων που Δρομολογήθηκαν στη Γραμμή Ελλάδας–Αυστραλίας την Περίοδο 1947–1977

Κυρήνεια

Το 1947 οι Ελληνικές Μεσογειακές Γραμμές έθεσαν σε λειτουργία το *Κυρήνεια* στη γραμμή Πειραιώς–Γένοβας–Φριμάντλ–Μελβούρνης. Το πλοίο αυτό ταξίδεψε ως το 1955, έτος όπου και η εταιρεία του διέκοψε τη γραμμή.

Τασμανία

Το 1955 οι Ελληνικές Μεσογειακές Γραμμές πρόσθεσαν το πλοίο *Τασμανία* στη γραμμή Αυστραλίας για περιορισμένο αριθμό ταξιδιών.

Βασίλισσα Φρειδερίκη

Το 1958 η έκτακτη και για μόνο ένα ταξίδι, δρομολόγηση του πλοίου *Βασίλισσα Φρειδερίκη*, της Εθνικής Ελληνικής Γραμμής Αμερικής και το πολύ προσοδοφόρο αποτέλεσμα του εγχειρήματος αυτού, έθεσε επί τάπητος το ζήτημα δημιουργίας μιας πιο μόνιμης λύσης για την εξυπηρέτηση του μεταναστευτικού ρεύματος. Το πλοίο αγοράστηκε από τον Οίκο Χανδρή το 1965, όπου και έκανε λίγα ακόμη ταξίδια, μέχρι το 1967.

Πατρίς

Η ανάγκη της λειτουργίας μιας μόνιμης γραμμής, που θα εξυπηρετούσε τις αυξημένες ανάγκες της μετανάστευσης, οδήγησε τον Οίκο Χανδρή στη δρομολόγηση του πλοίου *Πατρίς*, το 1959. Το πλοίο αυτό θα συνέδεε το όνομά του με την Ελληνική Μετανάστευση εν γένει. Το *Πατρίς* ναυπηγήθηκε το 1950, ήταν χωρητικότητας 18.400 κόρων, είχε ταχύτητα 18 μιλίων και αριθμό θέσεων 727 σε 327 κοιτώνες. Μετά από κάποιες μετατροπές, ωστόσο, οι θέσεις αυξήθηκαν σε 1.036 (36 πρώτης θέσης και οι υπόλοιπες τουριστικές).

Στις 14 Δεκεμβρίου το 1959, το *Πατρίς* εγκαινίασε ουσιαστικά τη γραμμή Πειραιάς–Φριμάντλ–Μελβούρνη–Σύδνεϋ μέσω Σουέζ. Το 1960 έκανε συνολικά 6 ταξίδια από και προς Αυστραλία με ενδιάμεσους σταθμούς το

Πορτ-Σάιντ το Άντεν, το Φριμάντλ, τη Μελβούρνη και το Σύδνεϋ. Μετέφερε συνολικά 6.400 επιβάτες προς Αυστραλία και 2.300 προς Ελλάδα. Το 1961 μετέφερε συνολικά 6.500 επιβάτες προς Αυστραλία και 4.110 προς Ελλάδα. Τον Απρίλιο του 1973 το *Πατρίς* διέκοψε τη λειτουργία του στη γραμμή Αυστραλίας.

Βρετάνη

Πλοίο του Οίκου Χανδρή που δρομολογήθηκε στη γραμμή Αυστραλίας το 1961–1962. Έκανε συνολικά 4 κυκλικά ταξίδια (με μόνο ένα διαμέσου Αφρικής) και μετέφερε συνολικά 4.800 επιβάτες προς Αυστραλία και 3.000 προς Ελλάδα. Το δρομολόγιό του συμπεριλάμβανε και σταθμό στη Μεγάλη Βρετανία.

Ελληνίς

Το 1963 δρομολογείται το *Ελληνίς*, μετά την καταστροφή του *Βρετανίς*. Με τις απαραίτητες επισκευές είχε χωρητικότητα 1.668 κλίνες και απέκτησε μια πολύ μοντέρνα και αεροδυναμική όψη. Τα δρομολόγια του ήταν από το Σαουθάμπτον στην Αυστραλία δια μέσου Πειραιά–Σουέζ–Άντεν–Κολόμπο–Φριμάντλ–Μελβούρνη και συνεχίστηκαν μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970.

Αυστραλίσ

Πλοίο της εταιρείας Χανδρή που δρομολογήθηκε το 1964. Είχε 2.300 θέσεις επιβατών και ακολούθησε το ίδιο δρομολόγιο όπως το *Ελληνίς*. Το 1977 το πλοίο αυτό έκανε και το τελευταίο ταξίδι στην Αυστραλία, σημαίνοντας το τέλος της γραμμής Ελλάδας–Αυστραλίας.

Βρετανίς

Δρομολογήθηκε στη γραμμή Αυστραλίας το 1970, με αριθμό επιβατών 1.655.

Από το 1967 μέχρι περίπου το 1972 με το κλείσιμο της γέφυρας του Σουέζ τα υπερωκεάνια αναγκάζονταν να κάνουν το γύρο της Αφρικής ή να μεταφέρουν τους επιβάτες με αεροπλάνο, από το Τζιμπουτί ως την Αυστραλία. Αυτό ήταν το λεγόμενο ship-jet.

(Πηγή: Arvanitis, E. & Kyriakidis, P. 1998, *Greek Migration to Australia: The Bonegilla Experience*, Educational Programs Packages, Greek Centre, R.M.I.T. University.)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Η Λίστα των Ελλήνων Επιβατών στο Σκάουμπριν

Part of Incoming Passenger List on Board “Skaubryn”

I.C.E.M. GREEK PASSENGER LIST – “SKAUBRYN”

Port Melbourne 25 Nov 1953

Assistant Escort Officer for the Greek Immigrants Mr Z. VOGIATZOPOULOS No 914

Passeng. No.	Surname	First name	EUR	Nation	Sex	Age	Stat.	Port Emb.	Port Dest.	Destin.	Occup.
866	AKRITIDES	Ahilefs	E	GR	M	25	S	PIR.	MELB.	BONEG.	RW*
867	ARVANITAKIS	Georgios	E	GR	M	20	S	"	"	"	RW
868	BESKOS	Ioannis	E	GR	M	29	S	"	"	"	RW
869	BITSILIDIS	Aristidis	E	GR	M	21	S	"	"	"	RW
870	BODIOTIS	Efstathios	E	GR	M	24	S	"	"	"	RW
871	BOUBOULIS	Panagiotis	E	GR	M	25	S	"	"	"	RW
872	BOURGASTAS	Nikolaos	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
873	DARDAGANIS	Triantafilos	E	GR	M	25	S	"	"	"	RW
874	DEMERTZIS	Dionysios	E	GR	M	25	S	"	"	"	RW
875	DIMOPOULOS	Haralambos	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
876	EFSTATHIOU	Ioannis	E	GR	M	23	S	"	"	"	RW
877	FRESKOS	Panagiotis	E	GR	M	20	S	"	"	"	RW
878	GIOTOPOULOS	Teofanis	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
879	HOUSOS	Nikolaos	E	GR	M	25	S	"	"	"	RW
880	HRISTOFYLAKOS	Kyriakos	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
881	HRISTOPOULOS	Kostantinos	E	GR	M	29	S	"	"	"	RW
882	IKOSIDEKAS	Panagiotis	E	GR	M	21	S	"	"	"	RW
883	KAFFES	Ioannis	E	GR	M	30	S	"	"	"	RW
884	KAMBASIS	Ioannis	E	GR	M	30	S	"	"	"	RW
885	KARAMBOLAS	Fillippos	E	GR	M	21	S	"	"	"	RW
886	KLIMAS	Eleftherios	E	GR	M	28	S	"	"	"	RW
887	KOLOVOS	Spyridon	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
888	KOTTARIDIS	Panagiotis	E	GR	M	24	S	"	"	"	RW
889	KOTSONIS	Andonios	E	GR	M	33	S	"	"	"	RW
890	KOUTSOUKOS	Panagiotis	E	GR	M	30	S	"	"	"	RW
891	LEVENDIS	Nikolaos	E	GR	M	24	S	"	"	"	RW
892	LIOTIS	Georgios	E	GR	M	31	S	"	"	"	RW

* RW = Rural Worker

H ΛΙΣΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΣΤΟ ΣΚΑΟΥΜΠΡΙΝ

Passeng. No.	Surname	First name	EUR	Nation	Sex	Age	Stat.	Port Emb.	Port Dest.	Destin.	Occup.
893	MANIKAS	Hristos	E	GR	M	27	S	"	"	"	RW
894	MIHALOPOULOS	Kostantinos	E	GR	M	31	S	"	"	"	RW
895	MITSOPOULOS	Georgios	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
896	NATHANAIL	Nikolaos	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
897	PAPANIKOLAOU	Stamatios	E	GR	M	25	S	"	"	"	RW
898	PRIFTIS	Vasilios	E	GR	M	32	S	"	"	"	RW
899	RIGOPOULOS	Angelos	E	GR	M	29	S	"	"	"	RW
900	SAMARINIOTIS	Thomas	E	GR	M	22	S	"	"	"	RW
901	SAMOLADAS	Thomas	E	GR	M	24	S	"	"	"	RW
902	SIOLIS	Ioannis	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
903	SIOLIS	Panagiotis	E	GR	M	22	S	"	"	"	RW
904	SOLODOS	Vasilios	E	GR	M	27	S	"	"	"	RW
905	STAMOPOULOS	Ioannis	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
906	TEMBONERAS	Dionysios	E	GR	M	32	S	"	"	"	RW
907	TERZIS	Nikolaos	E	GR	M	26	S	"	"	"	RW
908	TRAKAS	Nikolaos	E	GR	M	21	S	"	"	"	RW
909	TSAKALIDIS	Georgios	E	GR	M	25	S	"	"	"	RW
910	TSAMALIS or KRITIKOS		E	GR	M	25	S	"	"	"	RW
911	TSIOLIS	Hristos	E	GR	M	28	S	"	"	"	RW
912	TSOULOUHAS	Panagiotis	E	GR	M	32	S	"	"	"	RW
913	VALLIS	Konstandinos	E	GR	M	29	S	"	"	"	RW
914	VOGIATZOPOULOS	Zacharias	E	GR	M	22	S	"	"	"	RW*
915	XENITOPOULOS	Theofilos	E	GR	M	19	S	"	"	"	RW

Married Couples with No Children

916	ANDRESAKIS	Georgios	E	GR	M	33	M	PIR.	MELB.	BONEG.	RW
917	ANDRESAKIS	Martha	E	GR	F	27	M	"	"	"	HW**
918	BOURLOTOS	Mihail	E	GR	M	33	M	"	"	"	RW
919	BOURLOTOS	Kaliopi	E	GR	F	21	M	"	"	"	HW
920	DERMATIS	Panagiotis	E	GR	M	28	M	"	"	"	RW
921	DERMATIS	Asimina	E	GR	F	26	M	"	"	"	HW
922	DIKEAKOS	Sotirios	E	GR	M	25	M	"	"	"	RW
923	DIKEAKOS	Maria	E	GR	F	24	M	"	"	"	HW
924	KANELLIS	Panagiotis	E	GR	M	24	M	"	"	"	RW
925	KANELLIS	Evangelia	E	GR	F	18	M	"	"	"	HW
926	KARIOTIS	Hristos	E	GR	M	28	M	"	"	"	RW
927	KARIOTIS	Vasiliki	E	GR	F	21	M	"	"	"	HW
928	KLINAKIS	Anastasios	E	GR	M	29	M	"	"	"	RW
929	KLINAKIS	Florendia	E	GR	F	21	M	"	"	"	HW
930	KONDOMINAS	Theodoros	E	GR	M	29	M	"	"	"	RW
931	KONDOMINAS	Eugenia	E	GR	F	22	M	"	"	"	HW
932	KOUNDOUROGIANNIS	Panagiotis	E	GR	M	32	M	"	"	"	RW
933	KOUNDOUROGIANNIS	Sevasti	E	GR	F	19	M	"	"	"	HW
934	LAMBRAKIS	Diamandis	E	GR	M	22	M	"	"	"	RW
935	LAMBRAKIS	Koula	E	GR	F	16	M	"	"	"	HW
936	PAPOULIAS	Angelos	E	GR	M	26	M	"	"	"	RW
937	PAPOULIAS	Pinelopi	E	GR	F	16	M	"	"	"	HW

* = Assistant Escort Officer for I.C.E.M. Passengers

** = House Wife

Passeng. No.	Surname	First name	EUR	Nation	Sex	Age	Stat.	Port Emb.	Port Dest.	Destin.	Occup.
938	PSARAKIS	Evangelos	E	GR	M	21	M	"	"	"	RW
939	PSARAKIS	Eleni	E	GR	F	22	M	"	"	"	HW
940	VLAHOS	Georgios	E	GR	M	26	M	"	"	"	RW
941	VLAHOS	Zaharo	E	GR	F	19	M	"	"	"	HW
Families with Children											
942	AGORASTIDIS	Hristos	E	GR	M	29	M	"	"	"	RW
943	AGORASTIDIS	Dimitroula	E	GR	F	25	M	"	"	"	HW
944	AGORASTIDIS	Georgios	E	GR	M	5	S	"	"	"	Child
945	AGORASTIDIS	Maria	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
946	ANASTASIADIS	Savvas	E	GR	M	30	M	"	"	"	RW
947	ANASTASIADIS	Parthena	E	GR	F	28	M	"	"	"	HW
948	ANASTASIADIS	Anna	E	GR	F	7	S	"	"	"	Cild
949	ANASTASIADIS	Anastasios	E	GR	M	4	S	"	"	"	Cild
950	DERMATIS	Panagiotis	E	GR	M	28	M	"	"	"	RW
951	DERMATIS	Matina	E	GR	F	26	M	"	"	"	HW
952	DERMATIS	Spyridon	E	GR	M	6	S	"	"	"	Child
953	DERMATIS	Stella	E	GR	F	3	S	"	"	"	Child
954	DERTILIS	Konstandinos	E	GR	M	25	M	"	"	"	RW
955	DERTILIS	Matina	E	GR	F	25	M	"	"	"	HW
956	DERTILIS	Nikolaos	E	GR	M	3	M	"	"	"	Child
957	DOUMANIS	Andonios	E	GR	M	32	M	"	"	"	RW
958	DOUMANIS	Maria	E	GR	F	30	M	"	"	"	HW
959	DOUMANIS	Anastasios	E	GR	M	6	S	"	"	"	Child
960	DRAKAKIS	Georgios	E	GR	M	31	M	"	"	"	RW
961	DRAKAKIS	Hrysoula	E	GR	F	27	M	"	"	"	HW
962	DRAKAKIS	Kyriakoula	E	GR	F	4	S	"	"	"	Child
963	GOUVOUSIS	Panagiotis	E	GR	M	20	M	"	"	"	RW
964	GOUVOUSIS	Aspasia	E	GR	F	19	M	"	"	"	HW
965	GOUVOUSIS	Not baptised	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
966	KANAVAROS	Gikas	E	GR	M	36	M	"	"	"	RW
967	KANAVAROS	Pota	E	GR	F	33	M	"	"	"	HW
968	KANAVAROS	Ilias	E	GR	M	3	S	"	"	"	Child
969	KANELOPOULOS	Ioannis	E	GR	M	28	M	"	"	"	RW
970	KANELOPOULOS	Panagiota	E	GR	F	26	M	"	"	"	HW
971	KANELOPOULOS	Stylianos	E	GR	M	1	S	"	"	"	Infant
972	KARATSANIDIS	Andreas	E	GR	M	34	M	"	"	"	RW
973	KARATSANIDIS	Vasiliki	E	GR	F	31	M	"	"	"	HW
974	KARATSANIDIS	Alexandros	E	GR	M	7	S	"	"	"	Child
975	KARATSANIDIS	Kalliopi	E	GR	F	6	S	"	"	"	Child
976	KONDAKOS	Dimitrios	E	GR	M	34	M	"	"	"	RW
977	KONDAKOS	Kyriakoula	E	GR	F	24	M	"	"	"	HW
978	KONDAKOS	Pinelopi	E	GR	F	8m	S	"	"	"	Infant
979	KONDAKOS	Evangelos	E	GR	M	2	S	"	"	"	Infant
980	KONDOPOULOS	Andreas	E	GR	M	27	M	"	"	"	RW
981	KONDOPOULOS	Voula	E	GR	F	36	M	"	"	"	HW
982	KONDOPOULOS	Georgios	E	GR	M	1	S	"	"	"	Infant
983	KOUTSIKAS	Ioannis	E	GR	M	32	M	"	"	"	RW
984	KOUTSIKAS	Fotoula	E	GR	F	25	M	"	"	"	HW
985	KOUTSIKAS	Georgia	E	GR	F	6	S	"	"	"	Child

Η ΛΙΣΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΣΤΟ ΣΚΑΟΥΜΠΡΙΝ

Passeng. No.	Surname	First name	EUR	Nation	Sex	Age	Stat.	Port Emb.	Port Dest.	Destin.	Occup.
986	KOUTSIKAS	Klitemnistra	E	GR	F	5	S	"	"	"	Child
987	KRANGARIS	Ioannis	E	GR	M	26	M	"	"	"	RW
988	KRANGARIS	Ifigenia	E	GR	F	23	M	"	"	"	HW
989	KRANGARIS	Not baptised	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
990	MAROULIS	Konstandinos	E	GR	M	43	M	"	"	"	RW
991	MAROULIS	Vasiliki	E	GR	F	31	M	"	"	"	HW
992	MAROULIS	Ioannis	E	GR	M	4	S	"	"	"	Child
993	MAROULIS	Afroditi	E	GR	F	2	S	"	"	"	Child
994	MAVROMATIS	Spyridon	E	GR	M	24	M	"	"	"	RW
995	MAVROMATIS	Stavroula	E	GR	F	23	M	"	"	"	HW
996	MAVROMATIS	Andreas	E	GR	M	4	S	"	"	"	Child
997	MAVROMATIS	Maria	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
998	MORAITIS	Nikolaos	E	GR	M	29	M	"	"	"	RW
999	MORAITIS	Theodora	E	GR	F	26	M	"	"	"	HW
1000	MORAITIS	Ioannis	E	GR	M	2	S	"	"	"	Child
1001	MOSKOPOULOS	Sotirios	E	GR	M	29	M	"	"	"	RW
1002	MOSKOPOULOS	Athina	E	GR	F	29	M	"	"	"	HW
1003	MOSKOPOULOS	Anastasia	E	GR	F	3	S	"	"	"	Child
1004	MOSKOPOULOS	Maria	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
1005	ORFANOS	Andreas	E	GR	M	35	M	"	"	"	RW
1006	ORFANOS	Athanasia	E	GR	F	35	M	"	"	"	HW
1007	ORFANOS	Not baptized	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
1008	PANDOS	Evangelos	E	GR	M	35	M	"	"	"	RW
1009	PANDOS	Stavroula	E	GR	F	28	M	"	"	"	HW
1010	PANDOS	Hariklia	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
1011	PAVLOMANOLAKOS	Hristos	E	GR	M	36	M	"	"	"	RW
1012	PAVLOMANOLAKOS	Stavroula	E	GR	F	24	M	"	"	"	HW
1013	PAVLOMANOLAKOS	Zoi	E	GR	F	11m	S	"	"	"	Infant
1014	PLAGAKIS	Marios	E	GR	M	29	M	"	"	"	RW
1015	PLAGAKIS	Maria	E	GR	F	25	M	"	"	"	HW
1016	PLAGAKIS	Not baptized	E	GR	M	8m	S	"	"	"	Infant
1017	PLESSAS	Ioannis	E	GR	M	26	M	"	"	"	RW
1018	PLESSAS	Konstandina	E	GR	F	21	M	"	"	"	HW
1019	PLESSAS	Dionysia	E	GR	F	5	S	"	"	"	Child
1020	RALLIS	Ioannis	E	GR	M	41	M	"	"	"	RW
1021	RALLIS	Anthi	E	GR	F	36	M	"	"	"	HW
1022	RALLIS	Georgia	E	GR	F	7	S	"	"	"	Child
1023	RALLIS	Panagiotis	E	GR	M	4	S	"	"	"	Child
1024	SKANGOS	Georgios	E	GR	M	28	M	"	"	"	RW
1025	SKANGOS	Alexandria	E	GR	F	21	M	"	"	"	HW
1026	SKANGOS	Katina	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
1027	SKANGOS	Ioannis	E	GR	M	27	M	"	"	"	RW
1028	SKANGOS	Angeliki	E	GR	F	27	M	"	"	"	HW
1029	SKANGOS	Vasiliki	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
1030	STATHAKIS	Spyridon	E	GR	M	34	M	"	"	"	RW
1031	STATHAKIS	Irini	E	GR	F	25	M	"	"	"	HW
1032	STATHAKIS	Hrysoula	E	GR	F	1	S	"	"	"	Infant
1033	SOUNDAS	Panagiotis	E	GR	M	36	M	"	"	"	RW
1034	SOUNDAS	Adamantia	E	GR	F	34	M	"	"	"	HW
1035	SOUNDAS	Georgia	E	GR	F	3	S	"	"	"	Child

Passeng. No.	Surname	First name	EUR	Nation	Sex	Age	Stat.	Port Emb.	Port Dest.	Destin.	Occup.
1036	SOUNDAS	Ioannis	E	GR	M	1	S	"	"	"	Infant
1037	THEODOROPOULOS	Alkiviadis	E	GR	M	39	M	"	"	"	RW
1038	THEODOROPOULOS	Athina	E	GR	F	42	M	"	"	"	HW
1039	THEODORopoulos	Ilias	E	GR	M	10	S	"	"	"	Child
1040	THEODOROPOULOS	Lela	E	GR	F	7	S	"	"	"	Child
1041	TSIPOURAS	Panagiotis	E	GR	M	33	M	"	"	"	RW
1042	TSIPOURAS	Eleni	E	GR	F	27	M	"	"	"	HW
1043	TSIPOURAS	Angeliki	E	GR	F	9m	S	"	"	"	Infant

Passengers Returning or sponsored to join the head of the family

1044	ANASTASIOU	Anastasios	E	A/GR	M	43	M	Pir.	Melb.	Boneg.	Clerk/R
1045	ANASTASIOU	Elisabeth	E	A/GR	F	42	M	"	"	"	HW
1046	ANASTASIOU	Ioannis	E	A/GR	M	17	S	"	"	"	Child
1047	KOUKAS	Jean Ioannis	E	A/GR	M	17	S	"	"	"	Dental tech.
1048	KATSAROU	Panagiota	E	A/GR	F	36	M	"	New Castle	"	HW
1049	KATSAROU	Dimitrios	E	A/GR	M	3	S	"	"	"	Child
1050	KATSAROU	Kostandinos	E	A/GR	M	2	S	"	"	"	Child
1051	KATSOULIS	Nikolaos	E	A/GR	M	38	M	"	Melbourne	"	Cabinet maker
1052	KATSOULIS	Niki	E	A/GR	F	39	M	"	"	"	HW
1053	KATSOULIS	Dimitrios	E	A/GR	M	12	S	"	"	"	Child
1054	KATSOULIS	Georgios	E	A/GR	M	9	S	"	"	"	Child
1055	KATSOULIS	Eleni	E	A/GR	F	5	S	"	"	"	Child
1056	KATSOULIS	Elisavet	E	A/GR	F	2	S	"	"	"	Child
1057	LIMONAKIS	Stavros	E	A/GR	M	19	M	"	"	"	Mechanic
1058	LIMONAKIS	Asteropi	E	A/GR	M	21	M	"	"	"	Domestic
1059	SEIMENI	Marina	E	A/GR	F	24	S	"	Sydney	"	Clerk
1060	SGOUMALI	Irini	E	A/GR	F	43	M	"	Fremantle	"	HW
1061	SGOUMALI	Evdoxia	E	A/GR	F	15	S	"	"	"	Child
1062	SGOUMALI	Sevasti	E	A/GR	F	7	S	"	"	"	Child
1063	SGOUMALI	Maria	E	A/GR	F	6	S	"	"	"	Child
1064	VERGIS	Irini	E	A/GR	F	24	M	"	Melbourne	"	HW
1065	VERGIS	Stavros	E	A/GR	M	2	S	"	"	"	Child
1066	ZARAFTI	Anastasia	E	A/GR	F	24	M	"	Sydney	"	HW
1067	GEROLIMATOS	Korina	E	A/GR	F	24	S	"	Canberra	"	Domestic
1068	LEMONIAS	Rigas	E	A/GR	M	24	S	"	P/Said Melbourne	"	Electrician
1069	LEMONIAS	Maria	E	A/GR	F	20	S	"	"	"	HW
1070	ZONNIOS	Emilia	E	A/GR	F	48	M	"	"	"	HW
1071	ZONNIOS	Georges	E	A/GR	M	19	S	"	"	"	Child
1072	ZONNIOS	Antoanette	E	A/GR	F	15	S	"	"	"	Child

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Οι Ιστορίες δεν έχουν Τελειωμό

Παραθέτω εδώ και άλλες ιστορίες ανθρώπων που θέλησαν να συμβάλλουν και αυτοί στη συγγραφή αυτού του βιβλίου με το απόσταγμα της ψυχής τους.

Α) Δημήτρης Παλιογιώργης

Κάποιο Σαββατοκύριακο βρέθηκα με τη σύζυγό μου Ελενίτσα, παρέα με τους ιδιοκτήτες του ωραίου εστιατορίου “Το Αιγαίο”, τους φίλους μου Γιάννη Νικητάκη με τη σύζυγό του Σοφούλα και τον Δημήτρη Παλιογιώργη με τη γυναίκα του Δέσποινα. Κάποια στιγμή ο Δημήτρης πήρε την κιθάρα του, ως συνήθως, και όπως ήταν με τη στολή του “Σεφ” άρχισε κάτι υπέροχες παλιές καντάδες που έλεγες, “Θεέ μου, να είχα δέκα αυτιά, να τις απολαμβάνω!” Η όμορφη θαλασσινή, ψαράδικη διακόσμηση συμπληρωνόταν από τη μουσική υπόκρουση και σε έκαναν να νιώθεις πως βρισκόσουν πράγματι σε κάποιο μακρινό Αιγαιοπελαγίτικο ακρογιάλι.

Ήταν ένα αξέχαστο δειλινό κι ο Δημήτρης ήταν στα κέφια του από τη χαρά του που βρεθήκαμε όλοι μαζί και πάλι ύστερα από πολύ καιρό.

Επάνω στη συζήτηση που είχαμε θυμήθηκε και τους λόγους που τον έκαναν να ξενιτευτεί στην Αυστραλία.

“Ξέρετε εγώ ήρθα στην Αυστραλία με την Αυστραλία!!!”, μας είπε χαριτολογώντας και εννοώντας φυσικά ότι ταξίδεψε με το πλοίο *Αυστραλίας*.

Ο Δημήτρης ξενιτεύτηκε από τη Σάμο και το χωριό του, τον Πύργο. Έφυγε αφού προηγουμένως επέμενε να κάνει μια τελευταία καντάδα στην καλή του, της οποίας οι γονείς ούτε που τον ήθελαν για γαμπρό. Οι φίλοι του, Γιώργος Ζαφειρίου και Δημήτρης Μανωλιάδης, έμειναν τελευταίοι κάτω στα σκαλοπάτια του σπιτιού, για να βεβαιωθούν πως θα πήγαινε για ύπνο αλλά ο Δημήτρης βρήκε την ευκαιρία να κάνει την καντάδα του. Πήρε την κιθάρα του και πήγε κάτω από το σπίτι της Δήμητρας και στη στιγμή της νύχτας τραγούδησε:

Η ομίχλη αραιώνει,
 όπου να' ναι ξημερώνει,
 το ρολόι δείχνει έξι
 και σε λίγο πια θα φέξει,
 ο καιρός έχει καλμάρει,
 κι ο λοστρόμος στην καλή του,
 λέει με τη σιγανή φωνή του,
 γειά σου, γειά σου,
 φεύγω σήμερα μακριά σου,
 σφίξε με στην αγκαλιά σου,
 γειά σου, γειά σου...

Στις εξίμισι το πρωί ο φίλος του, ο Νίκος, τον περίμενε στο Γκιρίζ για να τον πάει στο Βαθύ να πάρει το καράβι για τον Πειραιά. Η Δήμητρα πήγε και αυτή στο Γκιρίζ με κάτι υπέροχα τριαντάφυλλα, για να του ευχηθεί καλό ταξίδι. “Θυμάμαι σαν να ’ναι τώρα που μου είπε επί λέξη: ‘Να πας στο καλό και να ξέρεις πως για μένα άλλος Δημήτρης δεν υπάρχει στον κόσμο. Εγώ θα προσεύχομαι στο Θεό να σ’ έχει καλά και ν’ αποκτήσεις ό,τι ποθείς στη ζωή σου. Όσο για τη δικιά μου ζωή, θα μείνω ελεύθερη, αφού δεν ήταν τυχερό”, μας είχε εκμυστηρευτεί ο Δημήτρης. Δεν ξέρω κατά πόσο ήταν συμπτωματικό, όμως έτσι κι έγινε.

Ο Δημήτρης θυμάται και τη μορφή της μάνας του που βράδια ατέλειωτα καθόταν δίπλα στο κρεβάτι του και τον καμάρωνε γιατί όπως του έλεγε δεν ήξερε αν θα τον ξανάβλεπε. Το δικό της κατευόδιο στην Αθήνα ήταν κάτι που δεν πρόκειται να ξεχάσει όσο ζει. Αλλά και ο πατέρας του τον κοιτάζε συχνά με ένα θλιμμένο ύφος σαν να ήξερε πως εκείνες ήταν οι τελευταίες τους στιγμές μαζί, όπως και έγινε.

Λίγο πριν φύγει απ’ την Αθήνα ο αγαπημένος του φίλος, ο Νίκος Δραγωγτός, του ’δωσε για δώρο μια παλιά κιθάρα του πατέρα του. Αυτή η κιθάρα έμελλε να τον συντροφεύει σ’ όλη του τη ζωή.

Ο Δημήτρης πήρε το *Αυστραλίας* από το Πορτ Σάιντ. Το πλοίο ήταν πολύ μεγάλο και πιο καλοτάξιδο από το αντιτορπιλικό στο οποίο είχε υπηρετήσει στο ναυτικό. Όμως συνάντησε πολλές φουρτούνες τόσο στον Ινδικό όσο και στα λιμάνια της Αυστραλίας, στο Φριμάντλ και τη Μελβούρνη. Τέτοιες φουρτούνες δεν είχε ξαναδεί ο Δημήτρης αν και συνηθισμένος στη θάλασσα. Στη Μελβούρνη το καράβι δεν μπορούσε να μπει καν στο λιμάνι της λόγω των ισχυρών ανέμων. Έτσι αναγκάστηκε να κάνει βόλτες σ’ έναν κόλπο που δεν έπιανε και τόσο ο καιρός και το βράδυ στις έντεκα έφτασε επιτέλους στην προβλήτα, όπου γύρω στα πεντακόσια άτομα περίμεναν να δουν τους δικούς τους.

“Όσο πλησιάζαμε για την Αυστραλία όλο και μεγάλωνε η αγωνία μου γιατί δεν έβλεπα την ώρα να γνωρίσω τον αδελφό που δεν είχα δει ποτέ μου”, μας εκμυστηρεύτηκε ο Δημήτρης. Τον αδερφό του τον είχε δει μόνο σε φωτογραφίες, γιατί είχε μεταναστεύσει όταν ήταν πολύ μικρός. Ανάμεσα στους εκατοντάδες Έλληνες, Ιταλούς, Μαλτέζους και πολλούς άλλους μετανάστες είχε ένα προαίσθημα πως θα τον αναγνώριζε. “Εβαλα λοιπόν

τα χέρια μου στα μάγουλα και φώναξα δυνατά: ‘Παλιογιώργη!’ κι αμέσως τον επεσήμανα. Ναι, αυτός ήταν ο αδελφός μου”, μας είπε ο Δημήτρης συγκινημένος. Χάρης σε κάποιο γνωστό του αδελφού του, που είχε “τα μέσα” στο λιμάνι, σε είκοσι λεπτά είχανε κατεβάσει τις βαλίτσες του κάτω. “Μείναμε σφιχταγκαλιασμένοι για πολλή ώρα σαν να μην το πιστεύαμε ότι επιτέλους θα συναντιόμασταν”, μας αφηγήθηκε ο Δημήτρης.

Β) Χάρης Θόδης

Η εκλεκτή συνεργάτης-στέλεχος του *Νέου Κόσμου* και καλή φίλη κ. Κλαίρη Γαζή αναφέρεται τακτικά στην Μπονεγκίλλα, αφενός σε πολλές προσωπικές εμπειρίες διαφόρων συμπαροίκων μεταναστών που πέρασαν από εκεί και αφετέρου στα διάφορα φεστιβάλ που γίνονται. Η Κλαίρη αγάπησε το μεταναστευτικό θέμα και το μελετά με μεγάλη προσοχή ως πρώην εκπαιδευτικός και ως καλή δημοσιογράφος που είναι.

Στην έκδοση του *Νέου Κόσμου* (26.5.2005, σελ. 10), η Κλαίρη Γαζή γράφει στο άρθρο της για το φίλο μου, Χάρη Θόδη, τα παρακάτω:

Χαράλαμπος Θόδης — “Η Αυστραλία ... σε θέλει”

Κάθε χρόνο στις 13 του Μάη, έρχεται στην μνήμη του γνωστού συμπάροικου επιχειρηματία Χαράλαμπου Θόδη, η σκηνή του αποχαιρετισμού στο λιμάνι του Πειραιά. Την απόφαση για το υπερπόντιο ταξίδι στο νότο την είχε πάρει μετά από ένα τηλεφωνικό μήνυμα υπαλλήλου της Δ.Ε.Μ.Ε. που του μετέδωσε η αδελφή του, Ρήνα, το 1958: “Η Αυστραλία σε θέλει”. Τότε έχοντας αποστρατευτεί, εργαζόταν, όπως εξηγεί, βοηθός σερβιτόρου στο κοσμικό εστιατόριο, *Νεράιδα*, που ήταν στην πλατεία του Αγίου Μελετίου της Αθήνας, όπου σύχναζαν προσωπικότητες του πολιτικού κόσμου και λαμπερά ονόματα του καλλιτεχνικού. Εκεί κοντά στο πεζοδρόμιο απέναντι από την εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου λειτουργούσαν τα

Μουσείο Μεταναστών
Μελβούρνης. Συζήτηση
για την προετοιμασία της
έκθεσης φωτογραφίας:
“Στα Σκαλοπάτια της
Μπονεγκίλλα”.

Από αριστερά:
Ζ. Βογιατζόπουλος και
δίπλα του η Κλαίρη Γαζή.

Discussions about the
Exhibition: “From the
Steps of Bonegilla”. From
left: Z. Vogiazopoulos and
Mrs Clairi Gazi next to
him.

Γραφεία της Δ.Ε.Μ.Ε. Δηλαδή δυο με τρεις υπάλληλοι μπροστά σε ένα τραπέζι που έφερε δυο μεγάλες ταμπέλες. Η μια “Για Αυστραλία” και η άλλη για “Για Καναδά”. Περνώντας λοιπόν από εκεί, αφού πήρε τυχαία ένα χαρτί “Για Αυστραλία”, έδωσε τα στοιχεία του και παρέμεινε στο... ακουστικό. Προς το τέλος του χρόνου και αφού πήρε πράσινο φως για τους Αντίποδες, η Δ.Ε.Μ.Ε. ανέλαβε να τους μάθει τα βασικά Αγγλικά, εφόδια για την καινούργια πατρίδα.

“Παρακολούθησα για περίπου 6 μήνες μαζί με άλλους, γυναίκες και άνδρες, σε βραδινό σχολείο στην οδό Σοφοκλέους, μαθήματα γλώσσας και μερικά γεωγραφικά στοιχεία, έτσι για να γνωρίσουμε τη χώρα που θα μας φιλοξενούσε”, θα πει.

Και... γάμος

Το ταξίδι έγινε το 1959 με το ισπανικό καράβι *Montserrat* μέσω της διώρυγας του Σουέζ. “Θυμάμαι ότι ο αριθμός των ανδρών ήταν διπλάσιος των γυναικών και ότι είχαμε συνταξιδιώτες δυο ιερείς. Έναν Ορθόδοξο και έναν Καθολικό. Ωστόσο για κακή μας τύχη, το καράβι γηρασμένο από τα πολλά κτυπήματα με τα κύματα, λύγισε όταν μπήκε στον Ινδικό. Η μηχανική βλάβη που υπέστη ανάγκασε τον καπετάνιο να δώσει σήμα προς τα κοντινότερα λιμναρχεία, όπου ελικόπτερα παρέλαβαν τις μητέρες και τα μικρά παιδιά και τα μετέφεραν στο Κολόμπο (τη σημερινή Σρι Λάνκα). Οι άνδρες, μετά από έκκληση του καπετάνιου και όσοι φυσικά επιθυμούσαν, εργαστήκαμε με πληρωμή στο καράβι. Δυστυχώς, η βλάβη του πλοίου ήταν μεγαλύτερη από αυτήν που αρχικά υπολογίστηκε και έτσι έπρεπε να το ρυμουλκήσουν στο λιμάνι του Κολόμπου. Εκεί μείναμε δεκατέσσερις μέρες μέχρι να επισκευαστεί. Το βράδυ κοιμόμασταν στο κατάστρωμα του πλοίου και την ημέρα κάναμε... περιοδεία στο νησί.

Είχαμε όμως και ευχάριστα γεγονότα. Μέσα σ’ αυτό το αλαλούμ, έγιναν και δυο γάμοι. Θυμάμαι πως είχαμε μαζευτεί όλοι στο σαλόνι του καραβιού και το μυστήριο έγινε κανονικά. Με παπά, κουμπάρο και όλους εμάς καλεσμένους”, προσθέτει χαριτολογώντας.

Κεραυνοβόλος

Ο πρώτος σταθμός στην Αυστραλία ήταν το λιμάνι του Φριμάντλ. Όμως μετά από μηχανική εξέταση, οι λιμενικές αρχές θεώρησαν ότι το *Montserrat* δεν

Αναχώρηση από τον Πειραιά. Ο Χάρης Θόδης (αριστερά) με τον πατέρα του, Θανάση και τ’ αδέρφια του, Μαρίνα και Γιώργο.

Departure from Piraeus. (Left) Harris Thodis with his father, Thanasis, his sister, Marina, and his brother, George.

μπορούσε να συνεχίσει το ταξίδι. Έτσι τους επιβίβασαν σε τρένο και ο καθένας πήρε το δρόμο του, ή καλύτερα, όπως εκτιμά ο κ. Θόδης “ακολούθησε τη μοίρα του”. Ο ίδιος επέλεξε τη Μελβούρνη και με τη βοήθεια του φίλου του, Μιχάλη Κανάκη, έπιασε δουλειά στο εργοστάσιο Μπίρας στο Abbotsford. Ακολούθησε η αγορά του πρώτου σπιτιού το 1961 στο Blackburn North, ένα ξύλινο με μεγάλο οικόπεδο που αργότερα το μετέτρεψε σε πολυτελή κατοικία και ο γάμος του με την Άννα. “Η γνωριμία μας έγινε εντελώς τυχαία. Γνωριστήκαμε στις όχθες του ποταμού Γάρα. Εγώ νεοφερμένος είχα αυτοκίνητο και η Άννα —Ολλανδή— ήξερε να διαβάει το Street Directory. Ο έρωτάς μας ήταν κεραυνοβόλος. Ο γάμος μας έγινε ανήμερα των Χριστουγέννων στην εκκλησία της Αγίας Ειρήνης στο Κάρλτον”, εξηγεί. Αν λοιπόν η ελληνική κουζίνα γοήτευσε την Άννα, σίγουρα ο ελληνικός παραδοσιακός χορός την κέρδισε. Χορεύει σαν γνήσια Ελληνίδα όπως λέει με περηφάνια ο κ. Θόδης και είναι μέλος του χορευτικού συγκροτήματος ενηλίκων “Φίλιππος”, που διευθύνει ο κ. Χρήστος Κωνσταντινίδης.

Οικογενειακή επιχείρηση

Μετά την αγορά του σπιτιού και το γάμο ο κ. Θόδης ίδρυσε το 1964, την εταιρεία μεταφορών “Ερμής”. “Αν μπορούσαν να μιλήσουν οι αποσκευές των συμπαροίκων που ταξίδεψαν για Ελλάδα και μετά πήραν ξανά το δρόμο του γυρισμού, σίγουρα θα είχαν πολλά να πουν”, εκτιμά. “Αλλά έτσι είναι η ζωή”, φιλοσοφεί.

Τριάντα έξι χρόνια μετά, τα παιδιά τους Joanne, Arthur και Connie, που τους χάρισαν πέντε εγγόνια, συνεχίζουν την παράδοση, ενώ ο ίδιος παρακολουθεί ανελλιπώς τα μαθήματα της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας που διδάσκει ο Δρ Βίτκος και μελετά Αστρονομία. Το γεγονός ότι στο σπίτι του Χάρη και της Άννας βρίσκεται πάντα ο *Νέος Κόσμος* και η *Dutch Courier*, δείχνει ένα ζευγάρι που γνωρίζει από ισορροπίες, αλληλοσεβασμό και οικογενειακή αρμονία. Ωστόσο δεν ξεχνά, ιδιαίτερα τούτες τις μέρες ότι η Αυστραλία... τον κάλεσε.

Γ) Γιάννης Αθανασιάδης

Αξίζει νομίζω να συμπεριλάβω εδώ και μια πολύ σπάνια περίπτωση (ενός διαφορετικού μετανάστη), του εκλεκτού φίλου μου, Γιάννη Αθανασιάδη, από το καμάρι της Μακεδονίας μας, την όμορφη Θεσσαλονίκη.

Ο Γιάννης από μικρό παιδί είχε αδυναμία να διαβάζει βιβλία Γεωγραφίας και πάντα τον συνάρπαζαν οι εξωτικές και οι άγνωστες χώρες. Έτσι όταν διάβασε για την Αυστραλία και τις παραξενιές της, για το διαφορετικό κλίμα στις διάφορες περιοχές της, τα παράξενα ζώα της και τον ορυκτό της πλούτο, του έγινε έμμονη ιδέα να επισκεφτεί και το Κούμπερ Πίντου. Αυτή η περιοχή είναι πασίγνωστη για τα υπόγεια μεταλλεία της και το μοναδικό και σπάνιο “Οπάλιο”, το γνωστό Όπαλ που υπάρχει μόνο στην Αυστραλία και πουθενά αλλού. Η ποιότητα και η ποσότητα οπαλίου στο Κούμπερ Πίντου είναι το κάτι άλλο και δεν συγκρίνεται με τις άλλες περιοχές εξόρυξης του, όπως στην Κουινσλάνδη και τη Νέα Νότιο Ουαλία.

Για όσους δεν γνωρίζουν, το Κούμπερ Πίντου είναι μια πρωτότυπη μικρή πόλη με πολύ λίγα κτίρια επάνω από το έδαφος. Ωστόσο η κυρίως πόλη βρίσκεται εκατοντάδες μέτρα κάτω από τη γη, κτισμένη στα σπλάχνα των γαλαριών με ολόκληρα ξενοδοχειακά συγκροτήματα, καταστήματα,

εργαστήρια, εκκλησίες και σχολεία. Όλα είναι σκαλισμένα από μερακλήδες τεχνίτες με τις καμάρες τους, με τις πολυτελείς βιτρίνες τους και φυσικά με πολλούς εξαεριστήρες μιας και δεν υπάρχουν κλιματιστικά. Το καλοκαίρι η θερμοκρασία κυμαίνεται γύρω στους 45–48 βαθμούς Κελσίου. Ενώ κάτω από τη γη υπάρχει μια ευχάριστη σταθερή θερμοκρασία γύρω στους 20–25 βαθμούς.

Η ιστορία του Γιάννη, για την κατάκτηση της άγνωστης περιοχής των μεταλλείων του Κούμπερ Πίντυ, ξεκίνησε όταν ο θείος του, Λάζαρος Αθανασιάδης, αδελφός του πατέρα του, ταξίδεψε με τη Δ.Ε.Μ.Ε. το 1957 για τη χώρα που ο Γιάννης ονειρευόταν από μικρός. Την παράξενη “χώρα του Νότου”. Ο Γιάννης τότε ήταν επτά χρονών. Το 1971 ο θείος του πήγε για διακοπές στην Ελλάδα ενώ ο Γιάννης υπηρετούσε τη θητεία του στο Διδυμότειχο. Η συνάντησή τους μετά από όλα αυτά τα χρόνια έμελλε να είναι καθοριστική για τον νέο άνδρα. Ο θείος του, που τα τελευταία χρόνια ήταν οπαλорύχος στη Νότια Κεντρική Αυστραλία στο μικρό χωριουδάκι Κούμπερ Πίντυ, στάθηκε αρκετά τυχερός και έβγαλε καλές ποσότητες οπαλίου την περίοδο 1970–71. “Όταν μου είπε τι κάνει εκεί και πόσα χρήματα έκανε μέσα σε ενάμισι χρόνο, αποφάσισα και του είπα πως ήθελα να πάω σ’ αυτό το μέρος τουλάχιστον για ένα χρόνο να δοκιμάσω την τύχη μου και μυστικά βέβαια γιατί οι γονείς μου δεν θέλανε ούτε να ακούσουν ότι θα πήγαινα στην Αυστραλία”, θυμάται ο Γιάννης.

Χωρίς δισταγμό ο θείος του, 4 μήνες αφότου είχε τελειώσει τη θητεία του, του έκανε μια πρόσκληση με τη Δ.Ε.Μ.Ε. Έτσι στα μέσα του 1972 έφτασε στην Αυστραλία όπου έμεινε στη Μελβούρνη. Στην αρχή, επειδή δεν ήθελε να υποχρεωθεί περισσότερο στο θείο του, εργάστηκε για ένα μικρό διάστημα μέχρι να μαζέψει τα χρήματα του ταξιδιού του για την Αδελαΐδα και στη συνέχεια για το Κούμπερ Πίντυ.

Ο Γιάννης θυμάται πως όταν πρωτοαντίκρουσε το χωριό τού φάνηκε πως έμοιαζε με τα χωριά που έβλεπε στις κινηματογραφικές ταινίες για

Το Κούμπερ Πίντυ.
Αμέτρητοι χωμάτινοι
λοφίσκοι που αφήνουν
πίσω οι ανασκαφές για
οπάλιο.

Coober Pedy. Countless
mounts of dirt left behind
by excavations.

την εποχή του πυρετού του χρυσού (Gold Rush). Οι περισσότεροι κάτοικοι του χωριού ήταν νέοι άντρες. Τα σπίτια που έμενε ο κόσμος ήταν από λαμαρινένιες παράγκες. Έκανε πάρα πολλή ζέστη και δεν μπορούσες να την υποφέρεις, το ίδιο και τη σκόνη. Ηλεκτρικές συσκευές δεν υπήρχαν αφού δεν είχε ούτε ηλεκτρισμό. Τα ψυγεία ήταν με κεροζίνη και το 95% των αυτοκινήτων ήταν ημιφορηγάκια που κουβαλούσαν δυναμίτες και άλλες εκρηκτικές ύλες. Το καλύτερο από όλα σ' αυτή την ερημιά ήταν ότι στο χωριό υπήρχε κάθε φυλή που μπορούσες να σκεφτείς (περίπου 45 διαφορετικές φυλές), αλλά οι περισσότεροι ήταν οι Έλληνες.

Φυσικά ο Γιάννης δεν δυσκολεύτηκε να κάνει αμέσως γνωριμίες και να δημιουργήσει φιλίες που διατηρεί μέχρι σήμερα όπως με τους Νίκο Πανά, Ηλία Λιανό, Γιάννη Παπαδόπουλο, Νίκο Δημητρόπουλο, Κύπρο Παντέλη και Θωμά Τσακιρίδη.

Η ζωή του Γιάννη στον πρωτόγονο αυτόν τόπο τον πρώτο καιρό ήταν εξαιρετικά δύσκολη. Μου ανέφερε σχετικά: “ήταν πάρα πολύ δύσκολα στην αρχή! Αμέσως άρχισα να δουλεύω σαν οπαλορύχος που είναι δουλειά χειρονακτική και δύσκολη και δεν έχει άμεσες αποδοχές. Εάν βγάλεις όπαλ το πουλάς και παίρνεις λεφτά. Εάν δεν βγάλεις πρέπει να έχεις αποθέματα ή να έχεις κάποια άλλη εποχιακή δουλειά για να μπορείς να συντηρηθείς. Έτσι άρχισα και μπήκα στη δουλειά του οπαλορύχου κυνηγώντας την τύχη μου, την πολύχρωμη αυτή πέτρα, ελπίζοντας ότι θα βρω μεγάλες ποσότητες και έτσι θα εκπληρωθούν τα νεανικά μου όνειρα.”

Όμως οι μέρες, οι εβδομάδες κι οι μήνες περνούσαν και η οπαλόρυξη είχε πενιχρά αποτελέσματα αν και πολλοί γνωστοί του βγάζανε αρκετά μεγάλες ποσότητες. Τελικά ο Γιάννης και οι δύο του συνεταίροι, ο Νίκος Σαχπαζαρίδης και ο Σάββας Σουμελίδης κατάφεραν να πετύχουν μια μεγάλη φλέβα οπαλίου. “Όταν, μετά το δυναμίτη, κατεβήκαμε στη γαλαρία και είδαμε πάνω στα χώματα τις πέτρες του όπαλ να λάμπουν, κάναμε σαν τρελοί από τη χαρά μας. Αμέσως ριχτήκαμε στη δουλειά μέχρι να

Εσωτερικός υπόγειος χώρος ορυχείου οπαλίου.
An underground opal mine.

συλλέξουμε όλη την ποσότητα οπαλίου. Τελικά πήραμε το μερίδιό μας που ήταν 16,500 λίρες έκαστος. Κάναμε πολλά και τρελά όνειρα. Οι συνεταιριοί πήραν σπίτι για την οικογένειά τους. Εγώ ήθελα να πάρω μια σπορ Alfa Romeo. Ήμουν νέος και όσο γρήγορα ήρθαν τα χρήματα τόσο γρήγορα έφυγαν”, θυμάται με νοσταλγία ο Γιάννης.

Με αυτά τα πρώτα χρήματα ο Γιάννης ταξίδεψε πίσω στην Ελλάδα για να πείσει τους γονείς του ότι η Αυστραλία είναι καλή χώρα και ότι θα έμενε εκεί τουλάχιστον μέχρι να βγάλει πολύ οπάλιο. Με την επιστροφή του στην Αυστραλία συνέχισε την οπαλόρυξη με τους συνεταιίρους του που όμως δεν ήταν πια κερδοφόρα. Για 7 ολόκληρα χρόνια δούλευε στο οπάλιο τα καλοκαίρια και μετά πήγαινε στη Μελβούρνη όπου δούλευε σερβιτόρος στο Greek Inn. Εκεί γνώρισε πολλούς Έλληνες της παροικίας της Μελβούρνης, με τους οποίους διατηρεί ακόμη στενή επαφή, αλλά και τη μέλλουσα γυναίκα του, τη Χριστίνα, με την οποία έχουν δυο παιδιά, τον Νίκο 25 ετών και την Αιμιλία 22 ετών.

“Όταν η Χριστίνα έμεινε έγκυος”, θυμάται ο Γιάννης, “άρχισα να σκέπτομαι ότι πρέπει να κάνω κάτι άλλο γιατί η κακοτυχία μου στο οπάλιο συνεχιζόταν. Είδα ότι ο τουρισμός στο Κούμπερ Πίντυ άρχισε να κινείται και με τη βοήθεια κάποιου φίλου τραπεζίτη πήρα δάνειο και άνοιξα ένα μαγαζί που στο μισό πουλούσαμε οπάλιο και στο άλλο μισό ανδρική και γυναικεία μόδα. Το μαγαζί πήγε πολύ καλά και ο Ελληνισμός μάς υποστήριξε πάρα πολύ. Δυο χρόνια αργότερα πουλιόταν ένα μικρό τουριστικό κάτω από τη γη. Το αγόρασα και μέχρι σήμερα είμαι στην ίδια επιχείρηση. Όμως επέκτεινα σημαντικά τις επιχειρήσεις οπαλίου στο ‘Ayers Rock-Ullaru’ στο Darwin και στην Αδελαΐδα. Αγόρασα επίσης και το Garage Road House-Restaurant and Bus Terminal στο Κούμπερ Πίντυ, αλλά και κάποιες οικοδομικές επιχειρήσεις στη Θεσσαλονίκη”.

Η περίπτωση του Γιάννη είναι ξεχωριστή γιατί δεν ακολούθησε το κυρίως ρεύμα των μεταναστών που κατέληξαν στις μεγάλες πόλεις της Αυστραλίας και απασχολήθηκαν στα εργοστάσια ως ανειδίκευτοι εργάτες. Ο Γιάννης κατάφερε να γίνει ιδιοκτήτης του μεγαλύτερου εμπορικού και τουριστικού συγκροτήματος της περιοχής του Κούμπερ Πίντυ. Το όπαλ των “Umoona Opal Mine and Museum”, είναι μια από τις καλύτερες τουριστικές επιχειρήσεις στη Νότια Αυστραλία με πολλά Εθνικά και Διεθνή Βραβεία. Ακόμη είναι περιζήτητο και σε όλο τον κόσμο: Αμερική, Ασία, Ευρώπη, Μέση Ανατολή και αλλού, με τους Ιάπωνες, τους Άραβες και τους Αμερικανούς να είναι οι καλύτεροι πελάτες. Στην Αυστραλία σήμερα οργανώνονται, από όλες τις πόλεις της, ειδικά “Τουρς” από ταξιδιωτικά γραφεία και μεταφέρουν με πολυτελή λεωφορεία όχι μόνο τουρίστες αλλά και φοιτητές, μαθητές κολεγίων και γυμνασίων με προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας. Όλα αυτά φυσικά γίνονται για να γνωρίσουν από κοντά το περίφημο UMOONA του δραστήριου και τολμηρού φίλου μας, Γιάννη Αθανασιάδη και την πηγή εξόρυξης του όπαλ.

Οι Έλληνες που επισκέπτονται το “υπόγειο χωριό” του Γιάννη στο Κούμπερ Πίντυ, τυγχάνουν της καλύτερης φιλοξενίας και ξενάγησης από τον ίδιο.

Δ) Γιάννης Κασαπίδης

Στις 29.6.1954 αναχώρησαν με μια αποστολή του *Κυρήνεια* από τον Πειραιά και η οικογένεια του Γιάννη και της Μαρίας Κασαπίδη με τα παιδιά τους (τον εξάχρονο Χαράλαμπο και τον Αντρέα μόλις τριών χρόνων), οι οικογένειες του μπατζανάκη και του κουμπάρου του Γιάννη καθώς και οι οικογένειες δυο φίλων και συγχωριανών του από τα Αμπελάκια της Δράμας. Η ανεργία και η φτωχική απόδοση των χωραφιών στα πρώτα χρόνια μετά τον εμφύλιο, ανάγκασε τους απεγνωσμένους αγρότες μας να πάρουν τη μεγάλη απόφαση του μισεμού, έστω και στην άλλη άκρη του κόσμου.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον Γιάννη, για τα όσα θυμήθηκε και μου τα έστειλε σε ένα γράμμα το οποίο και παραθέτω αυτούσιο. Τον ευχαριστώ και τα μεταφέρω ακριβώς όπως ο ίδιος μου τα εξιστόρησε.

“Κατεβήκαμε στη Θεσσαλονίκη”, μου έγραψε ο Γιάννης, “και κάναμε τις σχετικές αιτήσεις. Μετά από λίγο μας κάλεσαν για τις απαραίτητες εξετάσεις και γιατρούς και αφού όλα ήταν εντάξει μας άφησαν να αναχωρήσουμε για την Αυστραλία. Πήραμε τις οικογένειές μας και κατεβήκαμε στην Αθήνα όπου είχαμε σχεδόν έξι ημέρες ταλαιπωρίας με τα διάφορα απαραίτητα: διαβατήρια, εφορία, απολυμάνσεις, συνάλλαγμα και άλλα. Εγώ είχα πουλήσει μερικές αγελάδες μου, όχι όμως χωράφια και είχα πάνω μου 400 λίρες. Στο λιμάνι μας αποχαιρέτησε και ο κουνιάδος μου που υπηρετούσε ναύτης τότε στον Πειραιά. Μέσα στη συγκίνηση και στο κλάμα αναρωτιόμουν κι έλεγα: ‘Πού πας ρε Γιάννη κι αφήνεις τ’ αδέρφια, τους συγγενείς και τους φίλους σου’; Και αυτές ήταν οι ίδιες σκέψεις που με βασάνιζαν, όταν τους αγκάλιαζα και τους αποχαιρετούσα στο σταθμό της Δράμας. Η συγκίνησή μας ήταν τέτοια που δεν μας άφηνε να ξεκολλήσουμε από την πρύμη του *Κυρήνεια*, ώσπου δεν βλέπαμε πια τίποτε άλλο, εκτός από την απεραντοσύνη της θάλασσας.

Η οικογένεια του
Γιάννη Κασαπίδη.

The Kasapidis family.

Στο καράβι μας έβαλαν σαν εκείνα τα πρόβατα που τα πάνε για σφαγή, ο ένας επάνω στον άλλο. Δυστυχώς και για κακή μας τύχη η καμπίνα μας ήταν κοντά στις μηχανές και μάλιστα κάτω από το νερό, με αποτέλεσμα να μην ανοίξουμε το φιλιστρίνι και τις 30 ολόκληρες ημέρες του ταξιδιού μας. Σταματήσαμε στο Πορτ Σάιντ για ανεφοδιασμό. Στη συνέχεια περάσαμε μέσα από το κανάλι του Σουέζ και σταματήσαμε και πάλι στο Άντεν για κάποιο συμπληρωματικό ανεφοδιασμό και νερό, που όμως βρομούσε. Θυμάμαι πως μετά από δυο ώρες από την αναχώρηση για το Κολόμπο, σχεδόν όλοι κάναμε εμετό από τη βρώμα και την ανυπόφερτη μυρωδιά του νερού του Άντεν. Πολλοί έπιναν ό,τι άλλο έβρισκαν μέχρι το Κολόμπο, αλλά όχι το νερό. Εκεί μείναμε αρκετές ώρες και όλοι αγόραζαν ό,τι φτηνό έβρισκαν. Λίγες ώρες μετά την αναχώρησή μας από το Κολόμπο μας έπιασε μια πολύ μεγάλη τρικυμία και οι πιο πολλοί από τους μετανάστες, αν όχι όλοι, ήμασταν σχεδόν κρεβατωμένοι. Εγώ ήμουν 23 ημέρες συνολικά στην καμπίνα μου γεμάτος απελπισία να κλαίγω τη μοίρα μου. Γνώρισα κάποιον Πόντιο λοστρόμο που δούλευε στο καράβι και μου έφερνε κάπου κάπου αλμυρές σαρδέλες. Αυτό ήταν όλο μου το φαγητό, μέχρι που φτάσαμε στο Φριμάντλ. Εκεί κατέβηκα και ψώνισα με 5 λίρες, τυρί, σαλάμι, ελιές και σαρδέλες και αυτό ήταν το φαγητό μου ως τη Μελβούρνη, που φτάσαμε έπειτα από πέντε μέρες, γύρω στις επτά το πρωί.

Στο λιμάνι περίμενε τους δικούς του πάρα πολύς κόσμος αλλά και άλλοι για να δουν κανένα γνωστό ή συμπατριώτη τους. Εγώ και η παρέα μου δεν είχαμε κανέναν να μας περιμένει και μονάχα μια διεύθυνση είχα, της αδελφής ενός Δραμινού γνωστού μου που όμως εγώ δεν τη γνώριζα. Μπήκαμε στο τρένο και όπου μας πάνε πια από εκεί και πέρα. Ήμασταν σαν εκείνα τα πουλιά όταν χαλάσει η φωλιά τους. Μετά από λίγες ώρες σταματήσαμε σε ένα χωριό και στο σταθμό μας έδωσαν φαγητό και ύστερα από δυο ή τρεις στάσεις φτάσαμε στον τερματικό σταθμό. Από εκεί με λεωφορεία μας πήγαν στην Μπονεγκίλλα.

Η Μπονεγκίλλα ήταν πρώτα ένα πολεμικό στρατόπεδο των Αμερικάνων και των Αυστραλών, τώρα όμως ήταν χωρισμένο σε δωμάτια με στρωμένα έτοιμα τα κρεβάτια μας και όλα τα άλλα: ντουλάπες, τραπέζια, πιατικά και όλα τα μέσα ενός σπιτιού. Μας έδωσαν ένα δωμάτιο για κάθε αντρόγυνο και το διπλανό για τα παιδιά μας, αρκετά άνετα, καθαρά και περιποιημένα. Ήταν σαν ένα κέντρο διερχομένων. Εγώ αμέσως έγραψα στη διεύθυνση που είχα και ακριβώς την έβδομη μέρα που φτάσαμε στην Μπονεγκίλλα, ακούω το megάφωνο να φωνάζει τον κύριο Κασαπίδη να περάσει από το γραφείο. Αφού πήγα στο γραφείο, μου λέγει ο διερμηνέας μας, ένας νεαρός λεβέντης, ο κύριος Ζαχαρίας, 'Κύριε Κασαπίδη, έχεις ένα γράμμα'. Εγώ από τη χαρά μου το ανοίγω αμέσως και το διαβάζω. Ήταν από την κυρία Ελένη, από τη Μελβούρνη: 'Αγαπητέ κύριε Κασαπίδη τη στιγμή που έχετε δυο παιδιά δεν μπορώ να σας βοηθήσω για σπίτι ή για δωμάτια'. Αμέσως με πήρε το παράπονο και λέω στον κουμπάρο μου, που ήταν μαζί μου και με είδε ταραγμένο και βουρκωμένο: 'Πού ήρθαμε κουμπάρε, πού ήρθαμε; Αυτοί δεν θέλουν παιδιά με οικογένειες εδώ!' Όσο περνούσαν οι μέρες τόσο και περισσότερο μεγάλωναν και οι

στεναχώριες μας εδώ στα ξένα. Αλλά κάπου κάπου έπρεπε να δίνουμε κουράγιο και θάρρος στον εαυτό μας σαν άντρες.

Τελικά μας κάλεσαν στο γραφείο και ο διερμηνέας μας, ο κ. Ζαχαρίας, μας εξήγησε ότι θα μας έστελναν με συνοδούς στην Κουινσλάνδη για καλάμι και πως οι οικογένειές μας θα μας ακολουθούσαν μέχρι το κοντινότερο Χόστελ, όπου και θα έμεναν μέχρι που να τακτοποιούμασταν σε μια πιο μόνιμη βάση. Μας έδωσαν από τρεις λίρες το άτομο και από δυο κουβέρτες και στις 7 Αυγούστου ξεκινήσαμε για την πιο βαριά και την πιο σκληρή δουλειά τότε, το ζαχαροκάλαμο. Τελικά φτάσαμε στη Μαουλούμπα. Μας πήγαν σε μια φάρμα με ένα μεγάλο σπίτι σαν είδος μεγάλης παράγκας με δωμάτια. Εκεί μας περίμεναν άλλες δυσκολίες με κυριότερη τη γλώσσα. Γλώσσα υπήρχε αλλά δεν λαλούσε! Μετά από λίγη ώρα ήρθε ένας με μια λιμουζίνα και αφού άνοιξε την πόρτα της μας λέγει με χαμόγελο: 'Τεια σας Πατριώτες'. Ακολούθησαν λίγα δευτερόλεπτα σιωπής και αυτομάτως μετά ήρθε η χαρά και ο ενθουσιασμός που ήμασταν όλοι Έλληνες, οι τέσσερις από τη Δράμα και το ελληνόπουλο αυτό, ο κύριος Στέφανος Αγγουράς. Δεν πιστεύαμε στα αυτιά μας ότι ακούγαμε εκεί τη γλώσσα μας. Μαζί με άλλα δυο αδέρφια του είχαν στο χωριό δικιά τους μια ολόκληρη στοά από μαγαζιά και είχαν μεγάλη εκτίμηση από τους Αυστραλούς. Αφού γνωριστήκαμε λοιπόν και σαν ένας καλός Έλληνας πατριώτης, μας είπε ότι θα μας βοηθούσε εκείνος σε ό,τι χρειαστούμε: χρήματα, ρουχισμό, τρόφιμα και καπνό. Όπως και έγινε. Μας βοήθησε όλους μας. Εκείνη την εποχή είχαμε πολλές βροχές και δεν δουλέψαμε πολύ καλά στο καλάμι.

Αφού πληρωθήκαμε το πρώτο δεκαπενθήμερο, συμφωνήσαμε να πάμε οι μισοί από μας στις οικογένειές μας που ήταν πολύ μακριά και οι υπόλοιποι μισοί το άλλο δεκαπενθήμερο. Έτσι, έφυγαν οι πέντε και μείναμε εμείς οι υπόλοιποι τέσσερις και στρωθήκαμε στη δουλειά και περισσότερο στην μπουγάδα. Όταν ξημέρωσε ο Θεός τη μέρα βλέπω τον μπατζανάκη και τον κουμπάρο μου να πλένουν τα ρούχα τους. Είχαν υπηρετήσει στρατιώτες και γνώριζαν τι να κάνουν, πως ν' αρχίσουν και πως να τελειώσουν. Εγώ όμως δεν είχα υπηρετήσει στρατιώτης και δεν ήξερα τίποτε. Και όμως παρόλο που έκλαιγα μέσα μου, μάζεψα τα ρούχα μου και πήγα κοντά τους για να τα πλύνω. Μέσα μου έκλαιγα και μονολογούσα σιωπηλά: 'Πού είσαι μανούλα μου να δεις το γιο σου τον καλαμοκόφτη να πλένει ρούχα!' Και αφού νόμιζα ότι τα είχα πλύνει, πρόσεξα ότι από άσπρα που ήταν τα είχα κάνει όλα κατάμαυρα από το καμένο καλάμι. Αμέσως με πιάνει ένα πικρό παράπονο. Δεν ήθελα να κλάψω μπροστά στους δικούς μου και πήγα λίγο παράμερα, πίσω από κάτι δέντρα για να μη φαίνομαι και κάθισα πίσω από έναν κορμό. Έβγαλα το πορτοφόλι μου γεμάτο με φωτογραφίες από το χωριό και κοιτώντας τες ξέσπασα σε παραπονεμένο κλάμα και σε απελπισμένες φράσεις, όπως αυτές:

Την ξενιτιά τη χαίρονται αυτοί που δε την ξέρουν
και μόλις τη γνωρίσουνε, αμέσως μετανιώνουν.

Την ξενιτιά τη νόμιζα, πως ήταν πανηγύρι,
μα κείνη ήταν όχεντρα, φαρμακωμένο φίδι.

Ύστερα από άλλες δυο εβδομάδες πήραμε την απόφαση και πήγαμε στις οικογένειές μας, σε έναν ξενώνα της Βρισβάνης. Στη συνέχεια πολλοί από εμάς πιάσαμε δουλειά στα κεντρικά ταχυδρομεία της πόλης. Σχεδόν δυο εβδομάδες αργότερα πήραμε γράμμα από ένα φίλο του κουμπάρου μου από τη Μελβούρνη και αυτός έφυγε αμέσως. Τελικά στις 15.10.1954 μας πήρε ο κουμπάρος μου όλους μας στη Μελβούρνη και το μόνο που μας βρήκε τότε ήταν ένα δωμάτιο για όλη την οικογένεια, με δυο μονά κρεβάτια και τίποτε άλλο.

Δούλεψα στην πρώτη μου δουλειά, στα έργα για το μεγάλο του Μ.Σ.Γ. (Melbourne Cricket Ground), για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1956, κουβαλώντας με ένα καροτσάκι τσιμέντο και σε δυο εβδομάδες έφυγα λόγω απεργίας που είχαν τα 'γιούνια'. Για να μη τα πολυλογώ, τους πρώτους εννιά μήνες άλλαξα 11 δουλειές, που έτυχε να ήταν πολύ δύσκολες και με λίγα χρήματα. Κάθε φορά καταριόμουν μέσα μου για να μη με ακούει κανείς και έλεγα να μαζέψω 800 λίρες (υπολόγιζα τις διπλές από όσες είχα φέρεi) και να φύγω πίσω στο χωριό μου.

Για να είμαι ειλικρινής στην αρχή δεν μου άρεσε ο κόσμος της Αυστραλίας και το πρώτο που μου έκανε άσχημη εντύπωση ήταν το κούρεμά τους, λες και ήταν τα πρόβατα που κουρευάμε στο χωριό. Η Μελβούρνη ολόκληρη τότε είχε δυο τρία κουρεία και εκείνα από 'νιου οστρέλιανς'. Όμως με τα χρόνια πέρασαν οι δυσκολίες και οι πολλές ταλαιπωρίες και οι Αυστραλοί μας συνήθισαν και εμείς τους συνηθίσαμε και όλοι μας αλλάξαμε. Πάντρεψα τα παιδιά και απόκτησα εγγόνια και έτσι ρίζωσα στο Blackburn (Μπλάκμπουρν), που μένω μέχρι σήμερα, χωρίς να πάψω να θέλω να πεθάνω στην πατρίδα μου.

Είμαι τώρα 73 χρόνων και είδα πως στη ζωή ο κόσμος είναι μικρός. Μετά από 46 ολόκληρα χρόνια και εντελώς ανέλπιστα ανταμώσαμε με τον άνθρωπο που είχαμε διερμηνέα στην Μπονεγκίλλα μόλις πρωτοπατήσαμε την Αυστραλία. Αυτό το πράγμα δεν το φανταζόμουν ποτέ στη ζωή μου. Και όμως ο κόσμος είναι μικρός και η συνάντησή μας έγινε εντελώς τυχαία σε μια έκθεση ζωγραφικής του μικρού μου γιου, του Αντρέα, που δεν τον θυμόταν φυσικά, παρά μονάχα είχε ακουστά για τον διερμηνέα μας, τον αγαπητό κύριο Ζαχαρία. Η συνάντησή μας ύστερα από 46 χρόνια ήταν πολύ συγκινητική όταν μαζί με την κυρά μου αλληλογνωριστήκαμε και θυμηθήκαμε ξανά την Μπονεγκίλλα. Η γυναίκα μου θυμόταν και τη μικρή κοπελίτσα που συνταξίδευε μαζί μας με την οικογένειά της από τη Θεσσαλονίκη και που μετά έγινε η γυναίκα του καθ' όλα αγαπητού κυρίου Ζαχαρία.

Στη συζήτηση που κάναμε μου ζήτησε να του γράψω τούτα τα λίγα λόγια για τις εμπειρίες μου, να τις συμπεριλάβει στο βιβλίο του για τη ζωή των μεταναστών στην Μπονεγκίλλα. Γι' αυτό με αγάπη και εκτίμηση περιγράφω, με αυτά τα λίγα που μπόρεσα να θυμηθώ, τα όσα έζησα εκείνο το πρώτο διάστημα στην Αυστραλία."

Ε) Πλούταρχος Δεληγιάννης

Πολύ ενδιαφέρον έχουν και οι αναμνήσεις του αγαπητού μου φίλου, καθηγητή Πλούταρχου Δεληγιάννη. Ο Πλούταρχος ετοιμάζει κι αυτός ένα βιβλίο με τις εμπειρίες του που επιβεβαιώνουν τα όσα αναφέρω και εγώ. Σε κάποιο απόσπασμα που μου εμπιστεύτηκε, γράφει για το ταξίδι προς την Μπονεγκίλλα: “...Πράγματι, στις 19 του Απρίλη 1954 γύρω στις δέκα το πρωί έφτασε το τρένο και ειδοποιηθήκαμε να μπούμε. Σε δυο-τρεις ώρες ήμασταν έτοιμοι και το τρένο ξεκίνησε.

Η Μελβούρνη μας φάνηκε σαν ένα μεγάλο χωριό. Υπήρχαν χαμηλά σπίτια στο Port Melbourne, το South Melbourne και το Middle Park. Μόνο λίγα κτίρια κάπως υψηλότερα βρίσκονταν πιο μακριά, στο κέντρο της Μελβούρνης. Δεν έμοιαζε η Μελβούρνη σαν μια μεγάλη πόλη της Ευρώπης μιας που ήταν πλατιά και αραιοκατοικημένη. Αυτή ήταν περίπου η πρώτη εικόνα που σχηματίστηκε στο νου μας κατά τη διαδρομή μας από το Spencer Street για την Μπονεγκίλλα. Όλα τα προάστια που διασχίσαμε μας έκαναν την ίδια εντύπωση.

Η διαδρομή ήταν κάπως μελαγχολική. Δεν είχαμε κέφι. Ίσως γιατί χωρίς άλλες διαδικασίες, προϋπαντήσεις και καλωσορίσματα μας πήραν κατευθείαν από το πλοίο και δρόμο για την Μπονεγκίλλα. Γιατί αυτή η βιασύνη; Να το καυτό ερώτημα που δεν απαντήθηκε από κανέναν. Δεν θα ήταν προτιμότερο να μας είχαν τιμήσει με μια μικρή υποδοχή; Έστω και τυπική! Με μια μικρή ομιλία για το καλωσόρισμα, ένα τυπικό μικρό κέρασμα, ένα χαμόγελο ή απλώς μια κρύα μπίρα. Αλλά πού! Τίποτε απ’ όλα αυτά! Η ψυχρή αυτή ατμόσφαιρα μας μελαγχόλησε και χάσαμε το κέφι μας. Βλέπαμε έξω τον απέραντο κάμπο χωρίς να λέμε πολλά. Ήταν μια περίεργη ατμόσφαιρα. Σαν να γνωρίζαμε ήδη τι θα αντικρίζαμε στο κέντρο υποδοχής. Αν βέβαια η φράση αυτή ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Από αριστερά: Γιώργος Δεληγιάννης, Βαγγέλης Μπάρας και Πλούταρχος Δεληγιάννης στο σιδηροδρομικό σταθμό Φλωρίνης.

From left: Giorgos Deligiannis, Vagelis Mbaras and Ploutarhos Deligiannis at Florina Railway Station.

Ο Πρωθυπουργός Σερ Ρόμπερτ Μέντζις (1939–1941 & 1949–1966).

Prime Minister Sir Robert Menzies.

Ύστερα από δυο ώρες περίπου το τρένο έκανε στάση σε μια μικρή πόλη που λεγόταν Σίμορ. Εκεί μας πρόσφεραν ένα ελαφρύ φαγητό, ας το πούμε μεσημεριανό και σε σαρανταπέντε περίπου λεπτά ξεκινήσαμε και πάλι για το άγνωστο.

Η υπόλοιπη διαδρομή διήρκεσε περίπου τρεις ώρες. Βουνά πουθενά εκτός από λίγους λόφους εδώ κι εκεί. Το απόγευμα γύρω στις τέσσερις φτάσαμε στη Γοντόνγκα. Από εκεί μας παρέλαβαν λεωφορεία και μας μετέφεραν στο κέντρο υποδοχής, το οποίο απείχε κάπου 12 χιλιόμετρα από το σταθμό. Φτάσαμε στο κέντρο όταν άρχισε να δύει πλέον ο ήλιος.

Οι πρώτες μας εντυπώσεις ήταν μάλλον παρήγορες. Είδαμε κι άλλους μετανάστες. Αυτό μας έδωσε κουράγιο. Την ίδια όμως στιγμή κάναμε μια άθλια διαπίστωση. Οι φύλακες του Κέντρου, δηλαδή οι αστυνομικοί, απαρτίζονταν από άτομα που επί το πλείστον ήταν πρώην ναζί. Πότε πρόλαβε ο Menzies (Μέντζις), ο πρωθυπουργός της Αυστραλίας και τους έφερε εδώ τοποθετώντας τους σε τέτοια πόστα, δεν μας το είπε κανείς

αρμόδιος. Για μας πάντως ήταν ένα γερό χαστούκι κι ένα καλό μήθημα. Πρώην ναζί και φανατικοί εχθροί μας ήταν τώρα οι φύλακές μας;”

Σ’ αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι, όπως αναφέρω στην αρχή του βιβλίου, το Κέντρο αυτό της Μπονεγκίλλα άρχισε να λειτουργεί σαν Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών τον Νοέμβρη του 1947 με τον πρώτο Υπουργό Μετανάστευσης, τον “πατέρα της μετανάστευσης”, τον Άθα Κόλγουελ. Η πρώτη φουρνιά μεταναστών ήταν από τις Βαλτικές χώρες και ήρθε στην Μπονεγκίλλα στις 28 του Νοέμβρη του ίδιου χρόνου. Στην αρχή της λειτουργίας του σαν Κέντρου Υποδοχής Μεταναστών είναι η αλήθεια πως είχε πολλά και διάφορα προβλήματα. Για παράδειγμα οι μεγάλοι στρατιωτικοί θάλαμοι του αμερικάνικου στρατού που μέχρι τότε ήταν σαν μια τεράστια αίθουσα χωρίς κανένα είδους χώρισμα. Οι πρώτοι μετανάστες αναγκάστηκαν να καρφώνουν σύρματα ή σχοινιά και να κρεμούν κουβέρτες ή καναβάτσα, ακόμα και τσουβάλια για να μοιάζουν με δωμάτια και κατ’ ανάγκη οι γυναίκες έμεναν χωριστά από τους άνδρες τους για κάποιο διάστημα. Αργότερα έγιναν οι κατάλληλες μετατροπές και χωρίστηκαν οι θάλαμοι σε πέντε δωμάτια από την κάθε πλευρά χωρίς κανέναν διάδρομο μεταξύ τους. Μπήκαν και θυροπαράθυρα προς τους δρόμους και στις δυο εξωτερικές πλευρές των θαλάμων για πρακτικούς λόγους, κυρίως για λόγους υγιεινής.

Η κατάλληλη μετατροπή του από στρατόπεδο που ήταν στη διάρκεια του πόλεμου, σε κέντρο για την προσωρινή υποδοχή των πολλών χιλιάδων μεταναστών και η στελέχωση των πολλών και των διαφόρων Υπηρεσιών του, δεν ήταν ευθύνη και αρμοδιότητα του Μέντζι, αφού τότε αυτός ήταν

απλώς ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης και μετά από μερικά χρόνια (το 1949) έγινε ο νέος πρωθυπουργός της Αυστραλίας.

Και κάτι άλλο σπουδαίο κατά τη γνώμη μου, είναι ότι μόνο ένας Λετονός, ονόματι Konrad Kalejs (Κόνραντ Κάλετζ), κατηγορήθηκε μετά από πενήντα χρόνια ως ύποπτος ναζί. Ο Κάλετζ πέθανε στις 8 Νοεμβρίου 2001 στη Μελβούρνη, πριν προλάβουν οι Αυστραλιανές Αρχές να τον στείλουν να δικάσει στη χώρα του. Αυτός πράγματι έπιασε δουλειά στην Μπονεγκίλλα το 1952 (επί Μένζι αν και είχε έρθει πολύ νωρίτερα) σαν γραφιάς και όχι σαν αστυνομικός. Είναι προσωπική μου πεποίθηση ότι δεν ήταν και ο μοναδικός, αφού είμαι σίγουρος πως κρύβονταν και πολλοί άλλοι πρώην ναζί. Αυτά τα λέω προς αποκατάσταση της αλήθειας. Γενικά εκείνη την περίοδο υπήρχε διακομματική πολιτική και συμφωνία των μεγάλων κομμάτων για το μεταναστευτικό πρόβλημα. Έτσι με τη σύμφωνη γνώμη τόσο της κυβέρνησης καθώς και της αντιπολίτευσης παίρνονταν οι αποφάσεις. Τους πρώην ναζί τους είχε φέρει, χωρίς αμφιβολία, ο Κόλγουελ με τη σύμφωνη γνώμη του Μένζι.

Ο φίλος μου, Πλούταρχος, αναφέρει και για την παραμονή τους με τον αδελφό του Γιώργο και τους φίλους του στην Μπονεγκίλλα για περίπου 37 ημέρες και θα έχουμε την ευκαιρία να διαβάσουμε περισσότερα στο δικό του βιβλίο.

Όμως η φυγή τους από το Κέντρο είναι πολύ ενδιαφέρουσα καθώς και το ταξίδι τους πίσω στη Μελβούρνη. Ο Πλούταρχος γράφει στο απόσπασμα που μου έδωσε: “Οι μέρες στο μεταξύ περνούσαν κι εμείς βρισκόμασταν ακόμα στο κέντρο. Κάποιοι γνωστοί μας ήδη φύγανε. Είχαν κάποιους συγγενείς ή φίλους οι οποίοι ενδιαφέρθηκαν γι’ αυτούς. Ένας απ’ αυτούς ήταν και ο δικός μας φίλος, ο Παντελής Κουρλίνης. Ο Παντελής φεύγοντας για τη Μελβούρνη μας είπε ότι θα μας έστειλε μήνυμα για να πάμε κι εμείς. Και πράγματι, πιστός στην υπόσχεσή του μας έγραψε και μας έλεγε να φύγουμε για τη Μελβούρνη. Πώς όμως θα φεύγαμε; Επίσημα δεν μπορούσαμε να εγκαταλείψουμε το κέντρο. Ανεπίσημα όμως ο καθένας έκανε ό,τι ήθελε. Δεν μας ενοχλούσε κανείς. Αντίθετα οι αρχές κάνανε τα στραβά μάτια και μάλλον ευχαριστιόταν όταν βλέπανε ότι όλο και πιο πολλοί απουσίαζαν από το κέντρο. Αυτά που μας έγραψε ο Παντελής τα συζητήσαμε στο στενό μας κύκλο και όλοι μαζί πήραμε τη μεγάλη απόφαση να φύγουμε κρυφά.”

Και συνέχισε ο Πλούταρχος, “το σχέδιο για την απόδρασή μας ήταν απλό. Θα σηκωνόμασταν τα χαράματα πριν τις 4 και θα βγαίναμε στον κεντρικό δρόμο. Το σχέδιό μας μπήκε σε εφαρμογή και τα χαράματα της 26 του Μάη 1954 βρεθήκαμε στο δρόμο κρατώντας στα χέρια μας τις βαλίτσες μας και τις δυο κουβέρτες. Αυτή ήταν όλη μας η περιουσία. Έξω από το κέντρο στον κεντρικό δρόμο βρήκαμε ταξί και πήγαμε στη Γοντόνγκα ή Όλμπουρι, δεν θυμάμαι καλά. Πάντως φύγαμε κρυφά και περιμέναμε στο σταθμό για το τρένο. Τα εισιτήρια τα είχαμε έτοιμα και όταν έφτασε το τρένο στις 8.30 π.μ. περίπου, περάσαμε μέσα και ρωτώντας με νοήματα πήραμε τις θέσεις μας. Έτσι για άλλη μια φορά ταξιδεύαμε με το τρένο και κάπως φοβισμένοι μην τυχόν και έρθει κανείς με

σκοπό να μας πάει πίσω. Βέβαια, απ' ό,τι μάθαμε αργότερα, οι αρμόδιοι κάνανε τα στραβά μάτια. Δεν τους ενδιέφερε αν φεύγαμε ή όχι. Απλώς δεν θέλανε να μας ενθαρρύνουν.

Το τρένο που ξεκίνησε για τη Μελβούρνη ήταν αρκετά αναπαυτικό και το ταξίδι μας μάλλον ευχάριστο. Η περιέργειά μας όμως ήταν μεγάλη. Βλέπαμε ξένο και άγνωστο κόσμο. Επιβάτες πουμίλαγαν μια ξένη γλώσσα. Μια γλώσσα που αργά ή γρήγορα θα έπρεπε κάπως να τη μάθουμε. Εμείς καθίσαμε στις θέσεις μας και όπως ήμασταν κάπως φοβισμένοι παρακολούθουσαμε την κίνηση των επιβατών. Όλα μας φαίνονταν παράξενα. Η Βικτώρια απλωνόταν μπροστά μας σαν ένας ατέλειωτος κάμπος. Βουνά πουθενά εκτός από λίγους λοφίσκους εδώ κι εκεί και αγροκτήματα απέραντα. Βοσκότοποι παντού. Τα πρόβατα και τα άλλα ζώα έβοσκαν ξέγνοιαστα. Για μας ήταν παράξενο που βλέπαμε τόσα πολλά ζώα και πουθενά βοσκούς. Ορισμένοι συνεπιβάτες μας αντιλήφθηκαν κάπως τη θέση στην οποία βρισκόμασταν και κάποιοι προσπάθησαν ν' ανοίξουν συζήτηση μαζί μας. Αυτό βέβαια στάθηκε μάταιο. Εμείς δεν ήμασταν σε θέση να ξέρουμε έστω κι αυτές ακόμα τις απαραίτητες λέξεις. Το μόνο που μπορούσαμε να πούμε ήταν ότι ήμασταν Έλληνες και πηγαίναμε στη Μελβούρνη. Η πρώτη στάση ήταν, αν θυμάμαι καλά, η Γουανγκαράτα. Μια πόλη λίγων χιλιάδων ψυχών. Βγήκαμε λίγο έξω για να ξεπιαστούμε και ύστερα από λίγα λεπτά το τρένο συνέχισε την πορεία του. Η δεύτερη στάση ήταν στο Σίμορ, εκατό χιλιόμετρα περίπου από τη Μελβούρνη. Στο Σίμορ η στάση ήταν για περίπου μισή ώρα και οι επιβάτες επισκέφτηκαν την καφετέρια όπου υπήρχε φαγητό και ποτό για το μεσημεριανό τους. Κάναμε κι εμείς κάθε δυνατή προσπάθεια για να φάμε κάτι. Δείξαμε με το δάχτυλο, κάναμε νοήματα, χαμογελάσαμε και τελικά πήραμε κάτι που δεν ξέραμε τι ήταν. Πάντως φάγαμε κάτι και αυτό έχει σημασία. Ήπιαμε και από μια μπίρα. Θα ήταν γύρω στις μία και κάτι όταν το τρένο αναχώρησε για τη Μελβούρνη, το τελευταίο σκέλος του ταξιδιού μας. Στις τρεις και μισή ήμασταν ήδη έξω από το σταθμό. Πήραμε ταξί και ζητήσαμε να μας μεταφέρει σε μια διεύθυνση που είχαμε, στο North Fitzroy."

Έτσι έφτασε ο Πλούταρχος στη Μελβούρνη και ξεκίνησε την επιτυχημένη πορεία του στην Αυστραλία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

Ένα Ποιητικό Αφιέρωμα στην Μπονεγκίλλα

Η Μπονεγκίλλα αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για όλους εμάς που τη ζήσαμε. Ακολουθούν μια σειρά ποιημάτων που δείχνουν το πηγαίο αίσθημα και την ένταση των συναισθημάτων που δημιούργησε η ξενιτιά.

Α) Τάσος Κολοκοτρώνης

Ο Τάσος Κολοκοτρώνης, από τη Θεσσαλονίκη, έγραψε πολλά ποιήματα που δημοσιεύτηκαν. Το παρακάτω ποίημα δημοσιεύτηκε στον *Νέο Κόσμο* της Μελβούρνης στις 14.4.2004.

Από αριστερά: Ο Τάσος Καβαλιώτης (από Καβάλα), ο Τάσος Κολοκοτρώνης και ο Λάζαρος Τύρης (από Θεσσαλονίκη και οι δυο), πάνω στο *Κυρήνεια*.

From left: Tasos Kavaliotis (from Kavala) Tasos Kolokotronis and Lazaros Tyris (both from Thessaloniki) on the *Cyrenia*.

ΜΝΗΜΕΣ ΤΗΣ ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ

Με μια παλιά βαλίτσα με όνειρα κι ελπίδες
Ήρθανε στους Αντίποδες Έλληνες και Ελληνίδες.

Το πρώτο σπίτι για πολλούς ήταν μεγάλη “βίλλα”
Σ’ ένα στρατώνα με τα τολ την λέγαν Μπονεγκίλλα.

Από εκεί σκορπίσανε σε πόλεις και χωριά
Έκαναν όλες τις δουλειές για ν’ αποκτήσουν σπίτια και παιδιά.

Τώρα που πέρασαν σαράντα και πενήντα χρόνια
Μ’ αγάπη καμαρώνουνε τους κόπους τα παιδιά, εγγόνια, δισεγγόνια.

Χαρά σ’ αυτούς που έχουνε τα σπίτια, πλούτη και παιδιά
Άλλοι δεν έχουν τίποτα, ούτε και την υγεία.

Ο Τάσος έγραψε και για την Γκρέτα το παρακάτω ποίημα, που επίσης δημοσιεύτηκε στον *Νέο Κόσμο* της 1.7.2004.

GRETA NSW 1954

Εξακόσια παλικάρια ένας ένας διαλεγμένοι
σαλπάραμ’ απ’ τον Πειραιά μ’ ελπίδες φορτωμένοι
στ’ αμπάρια του “Κυρήνεια” σαν σαρδέλες παστωμένοι
απ’ την ναυτία άρρωστοι σαν τις κότες ζαλισμένοι.

Στο Σύδνεϋ αράξαμε νύχτα κατά τις δέκα
σ’ ένα σταθμό μας πήγανε με buses double decker
σ’ ατμότραινο μας φόρτωσαν μας πήγανε στη Greta.

Ήταν κι αυτή μιά ξακουστή του μετανάστη βίλλα
νομίζω πιο χειρότερη από την Μπονεγκίλλα.
Σε μακρινό ξηρότοπο σε μια βουνοπλαγιά
ζέστη, μύγες και κουνέλια, βγήκε εκεί η караβιά
δυο μήνες απομόνωση, να σε πιάνει παλαβιά.

Τ’ αφεντικά, μας διάλεγαν κατά προτίμησή τους
όπως διαλέγουν τα αρνιά στην επιχείρησή τους.
Γεμίζανε τις φάμπρικες, τα έργα και τις φάρμες
με τους λεβέντες που έστειλαν οι Ελληνίδες μάνες.

Πενήντα χρόνια πέρασαν απ’ την αφετηρία
θυμήθηκα να κάνω εδώ αυτή τη μαρτυρία
πως μετανάστες σαν κι εμάς γράψαμε ιστορία
για τα παιδιά κι εγγόνια μας εδώ στην Αυστραλία.

Ο Τάσος αναφέρεται στα εξακόσια παλικάρια, που ήταν σ’ αυτή την αποστολή του *Κυρήνεια* (Νοέμβρης 1959). Μαζί τους φυσικά ήταν και πολλές οικογένειες και νεαρά ζευγάρια καθώς και εκατοντάδες Γερμανοί μετανάστες.

Τον επόμενο μήνα στις 30 Αυγούστου 2004, στον *Νέο Κόσμο* και πάλι δημοσιεύτηκε και το παρακάτω ποίημά του.

GRETA NSW 2004

Παρακαλώ πολύ θερμά κύριε Χατζημανώλη
στο *Νέο Κόσμο* βάλτε το να το διαβάσουν όλοι.

Αυτοί που μετανάστευσαν και πήγαν στη Greta
στο κέντρο όπου ζήσανε δεν έμεινε μια πέτρα.

Ούτε καμιά επιγραφή πως κάποτε περάσαν
χιλιάδες νέοι, και Έλληνες, που τώρα πια γεράσαν.

Στη μνήμη όλων σίγουρα είναι καλά γραμμένη
στου μετανάστη τη ζωή καλά ζωγραφισμένη.

Στην Greta πήγα κι έμαθα πως έκλεισε το εξήντα
Το κέντρο κατεδάφισαν τα κάναν όλα λίμπα.

Τίποτα δε θυμίζει πια όπως την Μπονεγκίλλα
πως και η Greta ήτανε του μετανάστη “βίλλα”.

Ένας που ζει απέναντι και που καλά γνωρίζει
στους επισκέπτες εξηγεί και σ’ όλους τους θυμίζει,

Πως ο ερημότοπος εκεί ήταν χωριό μεγάλο
τώρα γραμμένο στα χαρτιά, και δεν υπάρχει άλλο.

Ο Τάσος Κολοκοτρώνης
και ο Ζ. Βογιατζόπουλος
μπροστά στο “υπό
κατεδάφιση” Σινεμά της
Μπονεγκίλλα.

Tasos Kolokotronis and
Z. Vogiazopoulos in front
of the “under demolition
order” Cinema of
Bonegilla.

Νομίζω ότι αξίζει να αναφέρω και ένα άλλο αδημοσίευτο ποίημα του Τά-
σου, διότι είναι πολύ περιγραφικό και σίγουρα θα θυμίσει σε εκατοντάδες
από εμάς αυτά που ζήσαμε τότε.

1954 ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ — 1955 ΕΡΓΑΤΗΣ

Το πλοίο που μας έφερε εδώ στην Αυστραλία
στο Σύδνεϋ μας άφησε σε μπίζυ παραλία.

Λεωφορεία ήρθανε σ' ένα σταθμό μας πήγαν
σε κέντρο μετανάστευσης στην GRETA μας εστείλαν.

Χιλιάδες περιμένανε κάπου δουλειά να βρουνε
αυτοί που είχαν συγγενείς τους πέρναν να σωθούνε.

Ο πρώτος μήνας κύλησε, αρχές πενήντα πέντε
πήραμε την απόφαση στις δέκα παρά πέντε.

Το βράδυ να το σκάσουμε στο Σύδνεϋ να πάμε
να βρούμε μόνοι μας δουλειά αυτή που εμείς ζητάμε.

Παίρνουμε τις βαλίτσες μας το φράχτη τον πηδάμε
για το σταθμό του Maitland μ' ένα ταξί το σκάμε.

Την άλλη μέρα φτάσαμε στο Σύδνεϋ το ωραίο
δωμάτιο για όλους μας βρήκαμε στον Κυπραίο.

Νοίκιο προπληρώσαμε για δυο εβδομάδες
περίσσεψαν λίγα ψιλά να πάρουμε ντομάτες.

Την άλλη μέρα ψάχναμε κάπου δουλειά να βρούμε
λεφτά να καζαντίσουμε άσπρη μέρα για να δούμε.

Δυο εβδομάδες πέρασαν δίχως επιτυχία
τα χρήματα μας τέλειωσαν αρχίζ' η δυστυχία.

Ο Τάσος Κολοκοτρώνης
σε μια επίσκεψή του στην
Μπονεγκίλλα για να
ανανεώσει τις μνήμες του
από την Γκρέτα.

Tasos Kolokotronis in
Bonegilla in one of his
visits there to refresh his
memories of Greta.

Για πούλημα εβγάλαμε κάτι απ' τα προικιά μας
να φάμε να πληρώσουμε και τα ενοικιά μας.

Πρώτος εγώ επούλησα το δώρο της μαμάς μου
ένα χρυσό πεντόλιρο ...σπάραξε η καρδιά μου.

Το πούλησα για ψίχουλα στον σπιτονοικοκύρη
αν η μαμά το μάθαινε θάπρεπε να με δείρει.

Για τ' άλλο το εμπόρευμα ρίξαμε μια πασιέντζα
αν έπρεπε να πουληθεί μια κόκκινη βελέντζα.

Δώρο τη δώσανε κι αυτήν στο φίλο μου Φαρμάκη
τ' αδελφια του απ' το χωριό μ' αγάπη και μεράκι.

Στον ώμο τη φορτώθηκε μαζί στο σίτυ πάμε
γυρίζουμε στα μαγαζιά τιμή καλή ζητάμε.

Κανένας δεν την ήθελε όλοι με μας γελούσαν
τα σχόλια που έκαμναν λίγο μας ενοχλούσαν.

Νοιώθαμε πως γινόμασταν ρεζίλι των γαιϊδάρων
μετά λίγη ξεκούραση φεύγουμε άρον – άρον.

Τρις εβδομάδες πέρασαν δίχως επιτυχία
για την Μελβούρνη λέγαμε να πάμε με ταχεία.

Τα χρήματα που είχαμε δεν έφταναν για μας
και για να βρούμε χρήματα ήταν μέγας μπελάς.

Ο Λάζος λειι ξαφνικά, ρε συ ...ο Νίκος Μανταμάς!
λεφτά αν του ζητήσουμε δεν θ' αρνηθεί σε μας.

Πήγαμε κάπου μακριά με το λεωφορείο
τον βρήκαμε και δούλευε σε ένα μαγειρείο.

Χαρά μεγάλη έδειξε μας κέρασε και μπίρες
ζητήσαμε πριν φύγουμε και δεκαπέντε λίρες.

Αυτός τις κάνει είκοσι τις δίνει με χαρά
φέρνει κάτι για κολατσιό δεν παίρνει και παρά.

Παρέα και οι τέσσαρεις για τη Μελβούρνη πάμε
το βράδυ όταν φτάσαμε τον Γκρούντα συναντάμε.

Αυτός μας φιλοξένησε μ' αγάπη και φιλία
κάνοντας πρώτα βήματα εδώ στην Αυστραλία.

Την άλλη μέρα φρόντισε, σπίτι πήγα και είδα
για μένα και το Λάζαρο και για το Λεωνίδα.

Στο Cozen St. στο 20 στο Brunswick ευθύς
σπίτι μεγάλο βρήκαμε και κάμαρα για τρεις.

Στου Θύμιου του Σταμούλη σ' αυτόν τον Ηπειρώτη
βρήκαμε δουλειά και ζεστασιά και κατοικία πρώτη.

Κ' οι τρεις δουλειά αρχίσαμε εκεί που κάναν γύψο
το βράδυ δεν εμπόραγα τα χείλη μου να γλύψω.

Η σκόνη ήτανε πυκνή σ' όλο το περιβάλλον
δύσκολα αναγνώριζε ο ένας μας τον άλλον.

Εμείς σακιά φορτώναμε, κάτι μεγάλα τράκια
δουλεύαμε πολύ σκληρά σαν τα παλικαράκια.

Στον Λεωνίδα ο μπόσης, come on, hurry
κι αυτός εθύμωνε πολύ, πως ...τον ονομάζει Χάρη.

Τάσο ...πες τον Μαλτέζο γρήγορα πως δεν με λένε Χάρη
θα φάει ξύλο Ελληνικό ο διάλος θα τον πάρει.

Hurry μια Hurry δυο, Hurry όλη την ώρα
ο Λεωνίδας θύμωσε και ξέσπασε σαν μπόρα.

Του δωσε μόνο μια γροθιά σε καίριο σημείο
τον έστειλε στα γρήγορα για το Νοσοκομείο.

Με φώναξαν για να του πω ότι τον κάναν Sack
κι αυτός μου είπε να τους πω να παν να γίνουν F....

Αυτός αιτία έγινε να φύγουμε και εμείς
να ψάξουμε κάπου αλλού δουλειά της προκοπής.

(Τάσος Κολοκοτρώνης, Strathmore Victoria, 10.1.2001)

Όλοι οι φίλοι, στους οποίους αναφέρεται ο Τάσος ζουν. Ο Λάζαρος Τύρης στο Μπράνσγουικ και ο Λεωνίδας Καρακατσάνης στο Μιλ Παρκ. Μόνο ο Φιλώτας Φαρμάκης απεβίωσε τον Αύγουστο του 2003 στο Gold Coast, της Κουινσλάνδης.

B) Ζαχαρίας Βογιατζόπουλος

ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ

Μπονεγκίλλα, Μπον(ε)γκίλλα,
όνομα για όλους μας θαρρείς εξωτικό,
άγνωστο σαν τη χώρα σου,
φιλικό, μαγευτικό κι' ειρηνικό.

Γύρω σου μαζεύονταν από χιλιάδες χρόνια,
νερά κι αγέρηδες, άνθρωποι και χιλιάδες "ζωντανά",
όλα αδερφωμένα ολόγυρα στη φύση
κι' έψαλαν αρμονικά στον Πλάστη, μύρια Ωσαννά.

Πέρασα μπόρες πολλές και θάλασσες μεγάλες,
για νά 'ρθω να σε βρω κι από κοντά να σε γνωρίσω,
τον τόπο σου που 'χα ακουστά μονάχα απ' το σχολειό,
στο μυριοπατημένο από αιώνες κι εγώ να περπατήσω.

Να που το θέλησε η μοίρα, μα κι δική μου επιθυμιά,
κάτω απ' του κόσμου μου τα πόδια, τον κύκλο του να κάνω,
με χιλιάδες άλλους αδελφούς μου που ταξίδεψαν κι αυτοί
άλλοι με γοργοτάξιδα καράβια, κι άλλοι μ' αεροπλάνο.

Μα όσο κι αν παιδεύτηκα, αληθινά, άξιζε τον κόπο,
από της γης την άλλη άκρη να 'ρθώ εδώ να ζήσω
και στα ιερά σου χώματα τα κόκκινα, το μέλλον
όχι μονάχα το δικό μου, μα και των παιδιών μου εδώ να χτίσω.

ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ

Εδώ πρωτογνωρίσαμε το δικό σου αγέρα κι ήλιο,
και ξαποστάσαμε τα κουρασμένα μας κορμιά για λίγο,
πήραμε δύναμη, απόφαση πολύ κουράγιο και ανάσα
και στη δουλειά ριχτήκαμε και τον οχτρό κάναμε φίλο.

Σαν έρχετ' η ώρα Μπονεγκίλλα και σαν τα κλωσοπούλια,
γύρω σου μαζευόμαστε εδώ κάπου – κάπου πάλι,
θυμητάρια από τα νιάτα μας για λίγο ξαναζούμε,
κι ας ήμαστε τώρα με “μπαστούνι” και κατάσπρο κεφάλι.

ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ ΚΕΝΤΡΟ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Μπονεγκίλλα, Μπον(ε)γκίλλα,
τόπος άγνωστος για μας ως τώρα,
που ήρθαμε πέρα απ' τα κύματα,
χιλιάδες μίλια μακριά στα ξένα,
κι ήταν της μοίρας μας θαρρείς γραφτό,
για να γνωρίσουμε εδώ, κι εμείς εσένα.

Στις μόρες του πολέμου, ήσουνα τότε
σταθμός ανάρρωσης και ξεκουρασμού,
από τις φλόγες που έκαιγαν στις μάχες
και τώρα, στην ειρήνη, έγινες σπίτι πρόχειρο,
για να ξεκουράσουν τα κορμιά τους,
χιλιάδες ταλαιπωρημένοι μετανάστες.

Βρήκαν προς ώρας τόπο, για να ξαποστάσουν,
να πάρουν μια βαθιά ανάσα, να μπορούν
στο μέλλον μπροστά να προχωρήσουν,
γί' αυτούς και τα παιδιά τους χαρούμενο,
το σπίτι τους, κάπου εδώ να χτίσουν.

Ένα καινούριο, ολόλαμπρο, καθάριο μέλλον,
που τώρα μπροστά τους ανατέλλει,
να ζήσουν ήσυχα με ειρήνη και χαρά,
στον όμορφο αυτό τον τόπο μοναχά
και τίποτε άλλο στον κόσμο δε γυρεύει.

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΝΩΣΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ

(Αφιερωμένο σε όλους που ήρθαν εδώ, πέρα απ' τα κύματα)

Εσύ Μετανάστη γίγαντα, που σαν καινούριος “Άτλας”,
στην απέραντη, αυτή, την καινούρια ήπειρο,
που ούτε ένα κτίσμα της, πριν από σένα δεν ήτανε χτισμένο,
τη σήκωσες στους ώμους σου εσύ, κι έγινες “πεπρωμένο”,
και σ' όλα τα παιδιά σου, δώρο τιτάνιο, ευλογημένο.

Τα ατσαλένια μπράτσα σου, που έκτισαν φράγματα
στην ύπαιθρο, και θεόρατους σε πόλεις ουρανοξύστες,
ξεριζωσαν ζούγκλες, δάση και βουνά, κι έκαναν πόλεις και χωριά,
στους απέραντους κάμπους της, που τώρα τη στολίζουν,
κι έκαμες τη χώρα αυτή, πανέμορφη μεγάλη ζωγραφιά,
και τα παιδιά μας, τα παιδιά τους, με περηφάνια θ' αντικρίζουν.

Στέκομαι στο μνημείο σου, σήμερα μόνος μου μπροστά σου
κι ήρθα ευλαβικά, λίγα αγριολούλουδα εδώ να ακουμπήσω,
τον ιδρωτα, τα νιάτα σου, τους κόπους σου, τη δράση σου,
αγώνες, οράματα, θυσίες και τα δάκρυά σου να τιμήσω.

ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗ ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ

Μπον(ε)γκίλλα έλεγαν το τόπο σου οι ιθαγενείς,
εκεί που οι αγέρηδες και τα νερά
από πολλούς αιώνες συναντιόνταν,
και τώρα από όλους τους λαούς,
στο ίδιο μέρος, εχθροί και φίλοι,
θαρρείς, σμίγανε κι αντάμα αγαπιόνταν.

Και γίνονταν εδώ κοντά σου όλοι ένα,
αφού η μοίρα τους το θέλησε να 'ρθούν
μετανάστες, όλοι τους, εδώ στα μαύρα ξένα
και σαν τη λίμνη ολόγυρά σου,
που όλα τα σκεπάζει στα νερά της,
και κάναμε έτσι, καινούρια μάνα μας,
την όμορφη Αυστραλία
και γίναμε όλοι μας παιδιά της.

Δε θέλαμε παλάτια και χαλιά, για να μας στρώσουν,
κοντά σου ανασάναμε και θέλαμε όσα τάξανε,
δουλεύοντας σκληρά πως θα μας δώσουν,
την “περιβόητη” την ίση ευκαιρία,
γι' αυτή που αφήσαμε τον τόπο μας
κι όλοι μαζί χέρι με χέρι, για μια μεγάλη Αυστραλία.

Αδελφωμένοι όλοι μας εδώ σ' αυτή τη χώρα,
χωρίς να ξεχωρίζουμε χρώματα, γλώσσα και θρησκεία,
όλοι θ' αγωνιστούμε, για μία καινούρια Αυστραλία,
μα την όμορφη πατρίδα μας, ποτέ δε την ξεχνούμε,
και θα κάνουμε τα πάντα και τις δυο να αγαπούμε.

Γ) Τ. Παπαδόπουλος

Το παρακάτω ποίημα το έγραψε ο Τ. Παπαδόπουλος την ώρα που έφευγε από την Μπονεγκίλλα. Το ποίημά του αυτό δημοσιεύτηκε από τον αείμνηστο Θανάση Χάνο στην εφημερίδα του, *Πυρσός* της Μελβούρνης στις 11.12.1959.

ΑΝΤΙΟ ΜΠΟΝΕΓΚΙΛΛΑ

Εσένα που μ' αγκάλιασες
μαζί με τόσους ξένους,
για σένα που τα χείλη μου
θα λεν τόσους επαίνους,

εσένα που σαν μάνα μας
μέσα στην αγκαλιά σου
μας είχες και μας θήλαζες
σαν νάμαστε παιδιά σου,

εσένα που για όλους μας
υπήρξες —Μπονεγκίλλα—,
η πρώτη μες στην ξενητεία
μας φωτεινή καντήλα.

Κι όλα τριγύρω σιωπηλά
και τα πουλιά ακόμα
αυτά που γύρω κάθονται
εκλείσανε το στόμα.

Τα φύλλα μαρμαρώθηκαν
αέρας δε φυσάει.
Όλη η φύσις γύρω μου
στα μάτια με κοιτάει.

Την υστερινή προσμένει
ν' ακούση πια τη λέξη
και κάνει πέτρα την καρδιά
για να μπορή ν' αντέξη.

Αντίο Μπονεγκίλλα μου
αντίο, φεύγω τώρα.
Θα σε θυμάμαι πάντοτε,
Αντίο, ήρθ' η ώρα.

Το ποίημα αυτό μου το έδωσε ο φίλος μου, Γιάννης Παπαχρήστος, σε μια από τις πολλές επισκέψεις του στο Κέντρο Παροικιακής Ιστορίας και Εκπαίδευσης, στο Πανεπιστήμιο (R.M.I.T.), τονίζοντας πως απηχούν και τα δικά του συναισθήματα για την Μπονεγκίλλα. Ο Γιάννης μου έλεγε πως η Μπονεγκίλλα ήταν σαν το πρόχειρο καταφύγιο σε κάποιο δάσος όπου κάποιος κάθεται για λίγο να ξανασάνει ύστερα από μια μεγάλη μπόρα. Κι όταν αυτή περάσει, κινάει και πάλι για τον τελικό του προορισμό.

Δ) Κασσιανή Πανουτσοπούλου

Ο πηγαίος λυρισμός εκδηλώθηκε με διαφορετικό τρόπο και στη γνωστή συμπάρκο και λαογράφο Κασσιανή Πανουτσοπούλου. Πριν λίγο καιρό διάβασα ένα αρθράκι της για την “Ελληνίδα Μετανάστρια” στο περιοδικό *Ελληνική Διεθνής Γλώσσα* (τεύχος 7ο (35) Ιουλίου–Σεπτεμβρίου 1998, σελ. 582). Νομίζω πως αξίζει να μεταφέρω κάποιες από τις εμπειρίες της.

Η Κασσιανή τόνισε πως το γεγονός ότι ήταν και αυτή παιδί μετανάστη τη βοήθησε να πλησιάσει πιο εύκολα τις μετανάστριες της πρώτης γενιάς και έτσι να της μιλήσουν για τις αγωνίες και τους φόβους τους. Τελικά τις αγάπησε και έζησε και αυτή μαζί τους τη μεγάλη τους προσπάθεια, που πραγματικά υπήρξε υπεράνθρωπη. Η Κασσιανή παραδέχτηκε πως αν τις βαθμολογούσε θα τους έβαζε ΑΡΙΣΤΑ, αφού διακρίθηκαν για την αποδοτικότητά τους και την υπομονή τους, που ήταν διακριτικά σιωπηλή. “Ο αγώνας τους επιβραβεύτηκε και η προσφορά τους ευλογήθηκε”, έγραψε χαρακτηριστικά.

Ο Γιάννης Παπαχρήστος,
Yiannis Papachristos.

Μέσα από το άρθρο της Κασσιανής θαρρείς και ακούγεται το τραγούδι χιλιάδων γυναικών που τραγουδούσαν όταν ξεκινούσε το πλοίο. Το άσπρο τους μαντίλι ανέμιζε και τα χείλη των ταραγμένων ψυχών έλεγαν:

Σ' αφήνω γειά μανούλα μου
σ' αφήνω γειά πατέρα
και σεις ξαδελφοπούλες
θα φύγω για τα ξένα...

Κι η μάνα στο σπίτι τραγουδούσε:

Την ξενιτιά, την ορφάνια, την πίκρα, την αγάπη,
τα τέσσαρα τα ζύγιασα, βαρύτερα ειν' τα ξένα.
Ο ξένος εις την ξενιτιά πρέπει να βάλει μαύρα
για να ταιριάζει η φορεσιά με της καρδιάς τη λάβα.
... Δεν έχω να προσθέσω τίποτ' άλλο παρά μόνο ένα:
Νάσαι ευλογημένος απ' τον Θεό και να μας ξανάρθεις στην
Πατρίδα.

Ε) Φώντας Λάδης

Ένα τελευταίο ποίημα που θαυμάσια ερμηνεύει την ξενιτιά, δημοσιεύτηκε στο υπέροχο βιβλίο της μεγάλης ΚΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ, “*Όπου Γη Ελλάδα*”. Το Έπος της Μετανάστευσης σε Εικόνες” (Λάδης, 1997, σελ. 41). Το βιβλίο εμπνεύστηκε και υλοποίησε ο Φώντας Λάδης. Το ποίημα αυτό συμφωνεί με όσα λέγω παραπάνω για όλους τους μετανάστες και γι' αυτό το μεταφέρω εδώ για να το απολαύσετε. Νομίζω πως αξίζουν πραγματικά συγχαρητήρια και στην Κτηματική Τράπεζα και στον Φώντα Λάδη.

ΑΠΟ ΤΑ ΞΕΝΑ

Δεν τη μισώ την ξένη χώρα,
αφού με δέχθηκε και μένα,
κλαίω μία τύχη μαυροφόρα
που μ' έφερε εδώ στα ξένα.

Η γη που ζω δεν είναι ξένη,
είναι του κόσμου και δική μου.
Είναι μητέρα που προσμένει
κάθε κορμί και το κορμί μου.

Ξένη δεν είναι, εγώ είμαι ξένη,
μου δίνει της ζωής τα δώρα
και σαν δεν είμ' ευτυχισμένη
τάχα σε τι μου φταίει η χώρα;

Αν μένω ξένη μέσ' τα ξένα
το θέλει μόνον η καρδιά μου,
που με θυμάει τα περασμένα
ελπίδες, πόθους, όνειρά μου.

Η φύσις φταίει κι όχι η χώρα,
την έχει κάπως αδικήσει,
δεν της εχάρισε τα δώρα
πώχει στη χώρα μου χαρίσει.

Στα ξένα ζω με την ελπίδα
και αν δανείζω την καρδιά μου,
φταίει η ωραία μου πατρίδα
που λάμπει μέσα στα όνειρά μου.

Μεσ' την κρυφή κι αιώνια λύπη
την αγαπώ την ξένη χώρα,
γιατί μου δείχνει τι μου λείπει,
τι είχα πριν, τι έχω τώρα.

Ό,τι ποθούσα εδώ δεν είδα.
Μα ποιός μου φταίει τάχα εμένα,
σαν άφηνα τέτοια πατρίδα,
κι ήλθα να ζήσω εδώ στα ξένα;

Εγώ δεν θέλω να πλουτίσω,
ζωής δεν θέλω νοστιμάδα.
Μα θέλω, Θεέ μου, να γυρίσω
και να πεθάνω στην Ελλάδα.

(από προπολεμικό λεύκωμα των αποδήμων
Λεβετσοβιτών και Αρνωτών της Αμερικής)

Όσο απίστευτο κι αν φαίνεται, θέλω να τονίσω ότι από τους περισσότερους γεννημένους στην Ελλάδα μετανάστες που συζήτησα μαζί τους είτε εδώ είτε σε διάφορα συνέδρια σε άλλα μέρη, οι περισσότεροι αν όχι όλοι με διαβεβαίωσαν ότι στερνός τους πόθος είναι να πεθάνουν στον τόπο τους, εκεί που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν! Άσχετα πόσο επιτυχημένοι ή όχι ήταν στη ζωή που έκαναν στα ξένα!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5

Στο Λαό της Ασπροβάλλτας

Ήταν τέλη Απριλίου του 1979 όταν σε ένα από τα ταξίδια μου στην Ασπροβάλλα βίωσα μια απίθανη εμπειρία. Εκεί συνάντησα μια ομάδα από Αυστραλούς κυρίως, μερικούς Νεοζηλανδούς και ένα ζευγάρι Άγγλους, με ένα μικρό λεωφορείο και μια παλιά “καμήλα” (φορτηγό). Σταμάτησαν μπροστά στου Πούνη και αμέσως ξεχύθηκαν στη γύρα με πρόσωπα γεμάτα αγωνία. Εκεί που έπινα τον καφέ μου στο ζαχαροπλαστείο του φίλου μου, του Τάσου Μπαρέτα, άκουσα κάτι κοπέλες ν’ αναρωτιούνται αν τα λεφτά τους έφταναν για να αγοράσουν δυο λεμονάδες και να τις μοιραστούν για να ξεδιψάσουν. Ο μεσημεριάτικος ήλιος και το μεγάλο τους ταξίδι (έρχονταν από την Τουρκία όπου και τους λήστεψαν χρήματα, ταξιδιωτικές επιταγές ακόμη και τα ρούχα τους) τους είχαν εξουθενώσει. Ο Αυστραλός Πρέσβης στην Άγκυρα είχε στείλει αεροπορικώς στη Μελβούρνη τη νεαρή φίλη τους, γιατί είχε υποστεί ένα μεγάλο κλονισμό ύστερα από ομαδικό βιασμό από Τούρκους στρατιώτες στα σύνορα με την Περσία.

Προσφέρθηκα να τους κεράσω και μόνο που δεν με φίλησαν σαν άκουσαν ότι ήμουν από τη Μελβούρνη μιας και οι περισσότεροι ήταν από εκεί. Σε λίγο όλοι, διστακτικά στην αρχή και ξεθαρρεμένοι μετά από λίγο, είχαν πέσει σαν το μελίσι και ο Τάσος δεν προλάβαινε να τους σερβίρει καφέδες, γλυκά και αναψυκτικά. Σιγοπίνοντας τον καφέ τους άρχισαν να παίρνουν θάρρος και να μου εξιστορούν τις ταλαιπωρίες τους και τις μεγάλες περιπέτειές τους. Το λεωφορείο τους τους είχε “αφήσει” στον Αϊ-Γιάννη, δυο χιλιόμετρα από την παραλία της Ασπροβάλλτας. Μάλιστα μερικές κοπέλες έκλαιγαν με απόγνωση για την τρομαχτική εμπειρία που έζησαν. Αφού τους άκουσα όλους με προσοχή, τους πήρα μαζί μου απέναντι στο Σουπερμάρκετ του Φωτιάδη (που ήταν παλιότερα κι αυτός στη Μελβούρνη) και τους είπα να πάρουν ό,τι τους χρειάζεται χωρίς να σκεφτούν τα έξοδα. Το τι έγινε τότε δεν περιγράφεται! Άρχισαν να με φιλούν για να με ευχαριστήσουν και δεν πίστευαν πως ύστερα από όλα αυτά που τράβηξαν, θα μπορούσε να βρεθούν και άνθρωποι που θα τους συμπονούσαν και θα τους έδιναν κουράγιο και μάλιστα θα τους βοηθούσαν σ’ αυτές τις δύσκολες ώρες τους.

Η παρέα έμεινε στην Ασπροβάλτα σχεδόν ένα μήνα περιμένοντας αφενός τα χρήματα και τα ταξιδιωτικά έγγραφα που τους έστειλαν οι δικοί τους και αφετέρου για ένα ανταλλακτικό για το λεωφορείο τους από την Αγγλία. Όλο το χωριό τότε βοήθησε την άτυχη παρέα, ο καθένας με τον τρόπο του. Για παράδειγμα, ο Νίκος Γαβριηλίδης πρόθυμα ρυμούλκησε το λεωφορείο τους και τους βοήθησε να το κουβαλήσουν στο χώρο του παλιού μας θερινού σινεμά, την “Αύρα”, όπου έμεναν όλο αυτό το διάστημα. Μαζί με το φίλο μου, Γιάννη Χατζηευστρατίου και τον εξάδελφό μου, Ζαχαρία Ευθυμίου, τους φιλοξενήσαμε και ξεναγήσαμε παντού: Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Φιλίππους, Σέρρες, Νιγρίτα, Αμφίπολη, Σταυρό, Ολυμπιάδα και Στάγειρα. Η παρέα των Αυστραλών έμεινε κατάπληκτη και είχαν να λένε για την καλοσύνη της παρέας μας και των συγχωριανών μας.

Αμέσως μόλις έλαβαν τα χρήματα, τα ταξιδιωτικά έγγραφα και τα ανταλλακτικά θέλησαν να με πληρώσουν. Φυσικά εγώ αρνήθηκα και δεν ήθελα να ακούσω δεύτερη κουβέντα για πληρωμή.

Στο τέλος, πριν φύγει η παρέα των Αυστραλών οργάνωσε ένα αποχαιρετιστήριο φαγοπότι για την Κοινότητα με τον τότε Πρόεδρο, Γιώργο Φωτιάδη και το συμβούλιο, τους αδελφούς Βιολατζή (που τότε είχαν και οι τρεις τους ένα πρώτης τάξεως εστιατόριο), καθώς και τους Βασίλη Φωτιάδη, Ζαχαρία Ευθυμίου, Γιάννη Χατζηευστρατίου, Νίκο Γαβριηλίδη, Αντώνη Ευθυμίου και άλλους χωριανούς. Αυτό ήταν και το μεγάλο τους ευχαριστώ για τη φιλοξενία της Ασπροβάλλτας. Ο τροβαδούρος τους, Jim Hughes, συνέθεσε και τραγούδησε εκείνη την τελευταία βραδιά μια όμορφη μπαλάντα. Παραθέτω τους στίχους σε ελεύθερη μετάφραση, καθώς και την αφιέρωση:

Η μπαλάντα είναι αφιερωμένη στον Ζακ (Ζαχαρία Βογιατζόπουλο) και στο λαό της Ασπροβάλλτας (ειδικότερα αφιερώνεται στον Ζακ τζούνιορ —Ζαχαρία Ευθυμίου το νεότερο—, στον Γιάννη Χατζηευστρατίου και στον Νίκο Γαβριηλίδη), από το πλήρωμα του ‘GUINEA PIG’ (το όνομα του λεωφορείου τους).

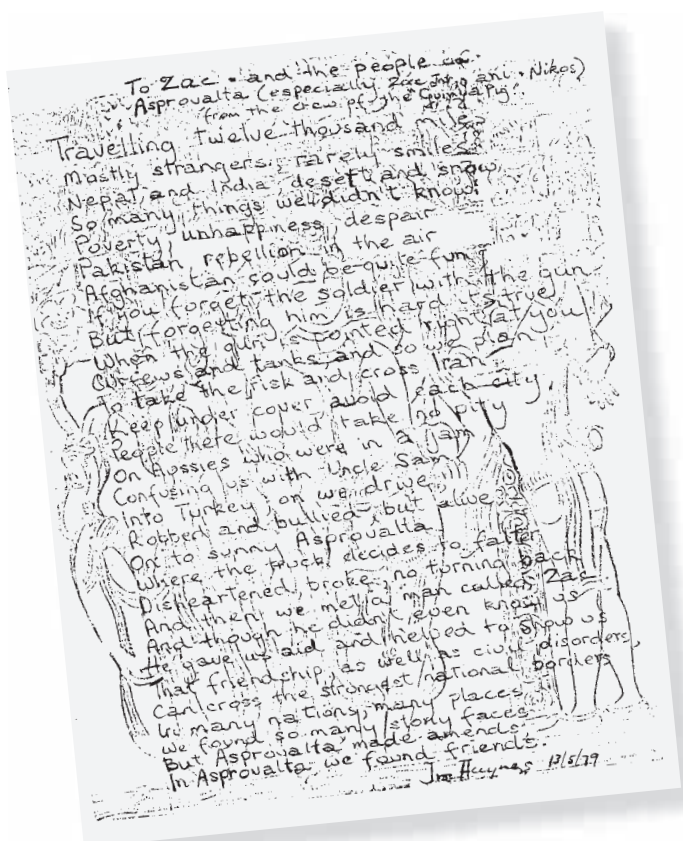
ΣΤΟ ΛΑΟ ΤΗΣ ΑΣΠΡΟΒΑΛΤΑΣ

Ταξιδεύοντας δώδεκα χιλιάδες μίλια μακριά,
 Συνήθως άγνωστες φάτσες και σπάνια χαμόγελα.
 Νεπάλ και Ινδίες, έρημο και χιόνια,
 Τόσα πολλά πράγματα που δεν ξέραμε,
 Φτώχεια, δυστυχία και απόγνωση.
 Πακιστάν με επανάσταση στον ορίζοντα,
 Αφγανιστάν θα μπορούσε νάταν ευχάριστο
 Αν θα μπορούσες να ξεχάσεις το φαντάρο με το αυτόματο,
 Μα να τον παρακούσεις είναι αλήθεια δύσκολο
 Σαν το αυτόματο είναι σε σένανε στραμμένο.
 Απαγόρευση κυκλοφορίας και τανκς και έτσι αποφασίσαμε
 Να το ρισκάρουμε περνώντας στο Ιράν.
 Κρυβόμασταν και αποφεύγαμε κάθε πόλη,

Ο κόσμος (όχλος) δεν θα λυπόταν βέβαια
 Τους ταλαίπωρους Αυστραλούς πούχαν αυτή την ατυχία,
 Θα μας μπέρδευαν με τ' Αμερικανάκια.
 Και έτσι περάσαμε στην Τουρκία όπου εκεί
 Μας λήστεψαν και μας τρομοκράτησαν.
 Φτάσαμε στην ηλιόλουστη Ασπροβάλτα
 Όπου ένα απ' τα αμάξια μας δεν το κουνάει ρούπι.
 Μπατιριμένοι και αποκαρδιωμένοι, χωρίς γυρισμό
 Εκεί συναντήσαμε έναν άνθρωπο που τον έλεγαν Ζακ
 Και παρ' όλο που δεν μας γνώριζε καθόλου
 Μας έδωσε βοήθεια και μας έκανε να νιώσουμε
 Ότι η φιλία, παρά τις πολιτικοστρατιωτικές ακαταστασίες
 Μπορεί να διαβεί τα πιο απόρθητα σύνορα κρατών
 Πολλές χώρες και πολλούς τόπους.
 Ανταμώσαμε τόσους πολλούς με πέτρινες φάτσες,
 Αλλά στην Ασπροβάλτα αποζημιωθήκαμε,
 Στην Ασπροβάλτα βρήκαμε και κάναμε φίλους.

Jim Hughes. 13.6.79

Τα λόγια είναι περιττά νομίζω. Μετά το αποχαιρετιστήριο βράδυ τους
 αποχαιρέτησαμε όλους και όλες σαν δικούς μας ανθρώπους και δακρυ-
 σμένοι τους ευχηθήκαμε καλό ταξίδι σαν να ήταν αδέρφια μας!

Επάνω: Μπονεγκίλλα,
Μπλοκ 8.

Τορ: Bonegilla, Block 8.

Κέντρο: Ένα από τα
Κεντρικά Γραφεία της
Μπονεγκίλλα.

Centre: Bonegilla, Civic
Centre.

Κάτω: Αεροφωτογραφία
του Κέντρου της
Μπονεγκίλλα.

Bottom: Aerial photo
of Bonegilla Migrant
Reception & Training
Centre. (Circa 1960s)

ΠΗΓΕΣ

ΒΙΒΛΙΑ

- Arvanitis, E. & Kyriakidis, P. 1998, *The Greek Migration to Australia: The Bonegilla Experience*, Educational Program Packages, Greek Centre, R.M.I.T. University.
- Clifford, J. 1997, *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century*, Harvard University Press.
- Gilchrist, H. 1992, *Australian and Greeks Volume One: The Early Years*, Halstead Press, Rushcutters Bay (NSW).
- Gilchrist, H. 1997, *Australian and Greeks Volume Two: The Middle Years*, Halstead Press, Rushcutters Bay (NSW).
- Jupp, J. (ed.) 1988, *The Australian People: An Encyclopedia of the Nation and Its People*, Angus and Robertson, North Ryde (NSW).
- Papastergiadis, N. 2000, *The Turbulence of Migration: Globalization, Deterritorialization and Hybridity*, Polity Press, U.K.
- Price, C. 1975, *Greeks in Australia*, ANU, Canberra.
- Sluga, G. 1988, *Bonegilla: A Place of No Hope*, History Department, University of Melbourne, Parkville, Victoria.
- Tamis, A. 1997, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Dardalis Archives for the Greek Community, La Trobe University, Melbourne.
- Woodhouse, C. M. 1982, *Something Ventured – Autobiography*, London.
- Επιτρόπου, Γ. 1920, *Ο Μισεμός*, Chicago/USA.
- Λάδης, Φ. (επιμ.) 1997, *Όπου Γή Ελλάδα: Το Έπος της Μετανάστευσης σε Εικόνες*. Κτηματική Τράπεζα, Αθήνα.
- Χριστόπουλος, Γ. & Μπαστιάς, Γ. (εκδ.) 1982, “Ιστορικοί Ελληνικοί Χρόνοι” (τόμ. 1ος), *Μακεδονία 4000 χρόνια Ελληνικής Ιστορίας και Πολιτισμού*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ & ΑΡΘΡΑ

- Αλεξιάδης, Κ. 1984, “Η Ιστορία των Μεταναστών της Αυστραλίας”, *Ελλάδα*, Οκτώβριος, 1984, σελ. 52–62.
- Γαζή, Κ. 2005, “Χαράλαμπος Θόδης — Η Αυστραλία σε... θέλει”, *Νέος Κόσμος*, 26.5.2005, σελ. 10.
- Γαλάνης, Γ. 2004, “Μαίρη Καπερώνη”, *Ελληνίς*, 10.12.2004, σελ. 42–42.
- Γαλάνης, Γ. 2006, “Να μην μείνουμε απλά στα εγκαίνια”, *Ελληνίς*, 3.3.2006, σελ. 40–42.

- Ελληνικός Βορράς*, 1953, Θεσσαλονίκη.
- Κολοκοτρώνης, Τ. 2004, “Greta NSW 1954”, *Νέος Κόσμος*, 1.7.2004.
- Κολοκοτρώνης, Τ. 2004, “Greta NSW 1954”, *Νέος Κόσμος*, 30.8.2004.
- Κολοκοτρώνης, Τ. 2004, “Μνήμες της Μπονεγκίλλα”, *Νέος Κόσμος*, 14.4.2004.
- Λυκιαρδόπουλος, Δ. 1953, “Η αλήθεια δια την τύχην των Ελλήνων μεταναστών Αυστραλίας. Υπάρχουν πάντοτε εργασίαι εις Αυστραλίαν”, *Εξω Ελληνισμός*, 15.9.1953.
- Μακεδονία*, 1953, Θεσσαλονίκη.
- Μόρρις, Β. 1997, “Μπονεγκίλλα–Μια πρόσκληση για γλέντι μισό αιώνα μετά...”, *Νέος Κόσμος*, 27.1.1997, σελ. 4.
- Μπαφίτης, Γ. 2005, “Ο Μέγας Αλέξανδρος”, *Νέος Κόσμος*, 3.3.2005.
- Νέα Αλήθεια*, 1953, Θεσσαλονίκη.
- Νικολόπουλος, Κ. 2004, “Bonegilla: ‘Τόπος Απελπισίας’ (Bonegilla a place of no hope)”, *Νέος Κόσμος*, 16.12.2004, σελ. 9.
- Νικολόπουλος, Κ. 2004, “Bonegilla: ‘A Place of no hope–Τόπος απελπισίας’”, *Νέος Κόσμος*, 20.12.2004, σελ. 7.
- Νικολόπουλος, Κ. 2004, “Bonegilla: στρατόπεδο συγκέντρωσης”, *Νέος Κόσμος*, 30.12.2004, σελ. 7.
- Νικολόπουλος, Κ. 2005, “Μας φύλαγαν οι Ustashí”, *Νέος Κόσμος*, 3.1.2005, σελ. 7.
- Νικολόπουλος, Κ. 2005, “Bonegilla: Η Ιστορία γράφεται ακόμη”, *Νέος Κόσμος*, 6.1.2005, σελ. 11.
- Πανουτσοπούλου, Κ. 1998, “Η Ελληνίδα Μετανάστρια”, *Ελληνική Διεθνής Γλώσσα*, τ. 7ο (35) Ιουλίου–Σεπτεμβρίου, σελ. 582.
- Παπαδόπουλος, Τ. 1959, “Αντίο Μπονεγκίλλα”, *Πυρσός*, 11.12.1959, Μελβούρνη.
- Παροικία*, Μάρτης, 1995, Μελβούρνη.
- Εθνικός Κήρυξ*, 11.10.1954, “Από την Δράση των Κομμουνιστών”, Σύδνεϋ.
- Πρωινή Ώρα*, 1953, Θεσσαλονίκη.
- Στεργιοπούλου, Κ. 2000, “Οι Μετανάστες θυμούνται...”, *Τα Νέα*, 26.1.2000, σελ. 40.
- Το Βήμα*, 31.20.1953, “Ελληνες Μετανάσται”, Αθήνα.
- Φως*, 1953, Θεσσαλονίκη.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ

- Age*, 27.10.1987, “Franca Arena”, Melbourne.
- Age*, October 1954, Melbourne.
- Argus*, Melbourne.
- Brisbane Telegraph*, Brisbane.
- Herald Sun*, Melbourne.
- Jones, H. 1988, “Migrant’s Life Turns Full Circle”, *Border Morning Mail*, 29.11.1988, p. 4.
- The West Australian News*, Perth.

WEB SITES

Age: <http://www.theage.com.au>, Melbourne.

Argus: <http://www.nla.gov.au/argus/>, Melbourne.

Border Morning Mail, Albury: <http://www.bordermail.com.au/>, Victoria.

Herald Sun: <http://www.heraldsun.news.com.au/>, Melbourne.

The West Australian News: <http://www.thewest.com.au/>, Perth.

Neos Kosmos: <http://www.neoskosmos.com.au>, Melbourne.

Albury Regional Museum: <http://www.alburycity.nsw.gov.au/museum/>, Victoria.

Australian History Museum: www.austhistmuseum.mq.edu.au/greek/, NSW.

Australian-Greek Resource and Learning Centre, R.M.I.T. University:
www.rmit.edu.au/greekcentre, Melbourne.

Australia Post, The Millionth Migrant Exhibition:
http://www.auspost.com.au/philatelic/stamps/index.asp?link_id=7.124,
Melbourne.

Australian Labor Party (The Whitlam Institute-University of Western Sydney):
<http://www.whitlam.org/>, Canberra.

Australian Liberal Party (The Menzies Research institute): <http://www.mrcltd.org.au/>,
Canberra.

Migration Heritage Centre: <http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/>, NSW.

National Archives of Australia: <http://www.naa.gov.au/>, Canberra.

National Centre for Hellenic Studies and Research, La Trobe University:
<http://www.latrobe.edu.au/nhc/>, Melbourne.

National Library of Australia: <http://www.nla.gov.au/>, Canberra.

State Library of Victoria: <http://www.slv.vic.gov.au>, Melbourne.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

LIST OF ILLUSTRATIONS

For permission to reproduce photographs
I would like to thank the following:

*p. 8, Albury Regional
Museum*

*p. 8, Albury Regional
Museum*

p. 26, N. Spyridis.

p. 27, R.M.I.T./Greek Centre.

p. 27, R.M.I.T./Greek Centre.

*p. 28, Aust. Nat. Archives/
R.M.I.T./Greek Centre.*

p. 29, Ktena Knitting Mills.

p. 31, M. Kaperoni.

*p. 34, R.M.I.T./Greek Centre/
Zac.*

*p. 40, R.M.I.T./Greek
Centre/J. Sikiotis.*

*p. 40, Authors' own
collection.*

*p. 42, Authors' own
collection.*

p. 42, N. Spyridis.

p. 43, Authors' own collection.

p. 44, Authors' own collection.

p. 46, R.M.I.T./Greek Centre/ Goumas.

p. 47, Authors' own collection.

p. 48, Authors' own collection.

p. 49, J. Sykiotis.

p. 50, Authors' own collection.

p. 51, R.M.I.T./Greek Centre/ J. Sykiotis.

p. 52, Tsikaderis family.

p. 54, West Australian News.

p. 55, West Australian News.

p. 56, R.M.I.T./Greek Centre/ Zac.

p. 56, Authors' own collection.

p. 58, Australian Labor Party.

p. 59, Australian National Archives.

p. 59, Australian National Archives.

p. 59, Zac/Neos Kosmos.

p. 60, Australian National Archives.

p. 61, Australian Post/Zac.

p. 61, Australian Post/Zac.

p. 62, George Galanis.

p. 64, Authors' own collection.

*p. 65, G. Galanis/
G. Gouliovas.*

p. 66, Malcolm Fraser.

p. 67, Eugene Kostromin.

p. 67, Eugene Kostromin.

p. 67, Eugene Kostromin.

p. 67, Eugene Kostromin.

p. 68, Australian National Archives.

p. 68 & 234, Eugenia Arvanitis.

p. 68, M. Kaperonis.

p. 69, Albury Regional Museum.

p. 71, Authors' own collection.

p. 72, Australian National Archives.

p. 72, Australian National Archives.

p. 74, Australian National Archives.

p. 75, Australian National Archives.

p. 76, Australian National Archives.

p. 76, Australian National Archives.

p. 77, Kaperonis.

p. 78, Ch. Baltzidis/Zac/R.M.I.T./Greek Centre.

p. 78, M. Kaperonis.

p. 79, Australian National Archives.

p. 80, Authors' own collection/ G. Galanis.

p. 81, Australian National Archives.

p. 82, Eugene Kostromin.

p. 83, Australian National Archives/ G. Kostromin.

p. 84, Australian National Archives.

p. 86, Australian National Archives.

p. 87, Authors' own collection.

p. 87, G. Sotiriadis.

p. 88, Authors' own collection.

p. 88, Authors' own collection.

p. 90, Prof. Yanni Papasymeon.

p. 91, Authors' own collection.

p. 92, Authors' own collection.

p. 93, Christos Atzemakis.

p. 94, Christos Atzemakis.

p. 94, Christos Atzemakis.

p. 95, Neos Kosmos/ A. Sidiropoulos.

p. 96, Age/Melbourne/ Dennis Papas.

p. 98, Stavros Mimidas.

p. 99, Stavros Mimidas.

p. 100, Stavros Mimidas.

p. 103, Albury Regional Musseum.

p. 104, G. Galanis.

p. 106, G. Galanis/ A. Syperkis.

p. 107, Australian National Archives.

p. 109, Australian National Archives.

p. 109, Australian National Archives.

p. 110, Th. Moudiotis.

p. 111, Th. Moudiotis.

p. 112, A. Sakelaris.

p. 114, Con Goulas.

p. 115, Con Goulas.

p. 116, Con Goulas.

p. 118, F. Thomaidis.

p. 118, F. Thomaidis.

p. 119, Authors' own collection.

p. 121, M. Kaperonis.

p. 122, Australian National Archives.

p. 124, Authors' own collection.

p. 125, G. Galanis.

p. 126, M. Kaperonis.

p. 127, Australian National Archives.

p. 128, A. Lantzakis.

p. 131, Australian National Archives/J. Sykiotis.

p. 131, Australian National Archives/J. Sykiotis.

p. 134, Australian National Archives/Zac.

p. 135, Australian National Archives.

p. 136, Australian National Archives.

p. 137, Australian Labor Party.

p. 138, Australian National Archives/Zac.

p. 139, Australian National Archives.

p. 140, M. Kaperonis/G. Galanis.

p. 142, M. Lettas.

p. 142, M. Lettas.

p. 143, D. Papas.

p. 143, D. Papas.

p. 144, Authors' own collection.

p. 145, Australian National Archives.

p. 146, Australian National Archives.

p. 149, Australian Liberal Party.

p. 150, Book: "Ιστορ. Ελλην. Χρόνοι 'Μακεδονία'".

p. 152, Book: "Ιστορ. Ελλην. Χρόνοι 'Μακεδονία'".

p. 154, Book: "Ιστορ. Ελλην. Χρόνοι 'Μακεδονία'".

p. 156, A. Vainas.

p. 159, A. Vainas.

p. 160, Authors' own collection/T. Kolokotronis.

p. 162, Australian National Archives.

p. 165, Australian National Archives.

p. 166, Authors' own collection.

p. 169, Tsikaderis family.

p. 170, Tsikaderis family.

p. 173, Tsikaderis family.

p. 174, Tsikaderis family.

p. 175, Tsikaderis family.

p. 176, K. Papacostantinou.

p. 176, K. Papacostantinou.

p. 177, Tsikaderis family.

p. 178, Tsikaderis family.

p. 191, Clairy Gazis/Neos Kosmos.

p. 192, Harris Thodis/Neos Kosmos.

p. 194, M. Lettas.

p. 195, M. Lettas.

p. 197, Kasapidis Family.

p. 201, Ploutarhos Deligiannis.

p. 202, Liberal Party.

p. 205, Tasos Kolokotronis.

p. 207, Authors' own collection/ T. Kolokotronis.

p. 208, Tasos Kolokotronis.

p. 214, Yiannis Papachristos.

p. 220, Albury Regional Musseum.

p. 220, G. Galanis.

p. 220, G. Galanis.

p. 234, G. Galanis.

Επάνω: Μπονεγκίλλα,
μέρος του Μπλοκ 19.

Top: Bonegilla, part of
Block 19.

Κάτω: Το Σινεμά της
Μπονεγκίλλα.

Bottom: The Cinema Hall
of Bonegilla.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

A

Αβτζίδης, Σάκης, 45
Αγαλλιάνης, Ιωάννης, 108
Αγγελόπουλος, Γιάννης, 53
Αγγελόπουλος, Λ. Κ., 32, 102
Αγγουράς, Στέφανος, 199
Αγοραστός, Σαλονικιός, 29
Αδάμης, Βασίλης, 106, 107
Αδάμη, Καλλιόπη, 106, 107
Αδάμης, Παναγιώτης, 106, 107
Αθανασιάδης, Αθανάσιος, 156
Αθανασιάδης, Γιάννης, 9, 105, 193–196
Αθανασιάδης, Λάζαρος, 194
Αλεξιάδης, Κώστας, 21, 134–137
Αλέξανδρος, Μέγας, 151–154
Αλμπάνης, Στέργιος, 108
Αμανατίδης, Κυριάκος, 9
Αναγνωστούδης, Αριστείδης, 43
Αναστασιάδης, Άγγελος, 113
Αναστασιάδης (Ελ Γκρέκο), 113
Αναστασιάδης, Θόδωρος, 132
Ανάσσης, Νίκος και Αντώνης, 144
Αντωνιάδης, Ανδρέας, 9, 156, 158
Αρβανίτη, Ευγενία, 9, 10, 11, 15, 19
Αρβανίτης, Γιώργος, 78
Argondizzo, Lidia, 9, 11
Αρένα, Φράγκα, 148
Αρσενικός, Γιάννης, 108
Ατζεμάκη, Βαγγελίτσα, 21, 94
Ατζεμάκης, Χρήστος, 9, 21, 93–97,
155–158
Άντον, Νικ, 78

B

Βαϊνά, Φωτεινή, 158, 159
Βαϊνάς, Ανδρέας, 9, 29, 132, 156–159
Βαϊνάς, Καλλιμάχος, 156
Βακιρτζόγλου, Δημήτρης, 42–45, 61, 124,
166
Βακιρτζόγλου, Νίκος, 45
Βαλαβάνης, Άγγελος, 43
Βαλαβάνης, Γιώργος, 43
Βαλλής, Κώστας, 51

Βαραγιάννης, Γιάννης, 109
Βαραγιάννης, Γιώργος, 109
Βαράκης, Σωκράτης, 43
Βασιλικούδης, Θανάσης, 43
Βασισιάδης, Γιάννης, 9, 91, 109
Βάχλας, Ντένης, 29
Βελέντζας, Κυριάκος, 132
Βενέρη, Ματούλα, 63
Βενέρης, Γιάννης, 63
Βενέρης, Γιώργος, 9, 62, 63
Βενέρης, Δημήτρης, 63
Βεργή, Ειρήνη, 51
Βερτσώνης, Κωνσταντίνος, 109
Βιολατζή, αδελφοί, 218
Βλαχόπουλος, Νίκος, 43, 120
Βλάχος, Γιώργος, 132
Βογιατζόγλου, Αρχιμ. Χρυσόστομος, 161
Βογιατζοπούλου, Αννούλα, 45
Βογιατζοπούλου, Βέτα, 42, 44, 45
Βογιατζοπούλου, Ελενίτσα, 10, 11, 20, 42,
56, 64, 87, 92, 93
Βογιατζοπούλου, Elli, 11
Βογιατζόπουλος, Ζ. Χαράλαμπος, 13
Βογιατζοπούλου, Libby, 11
Βογιατζόπουλος, Μιχάλης, 10, 11, 43
Βογιατζόπουλος, Τάκης, 42–45
Βογιατζόπουλος, Χάρης, 10, 11, 87
Βογιατζόπουλος, William-Zachary, 11
Βουλανάς, Γιώργος, 132

Γ

Γαβριηλίδης, Νίκος, 218
Γαβριηλίδης, Σάββας, 132
Γαζή, Κλαίρη, 9, 191
Γαλατσάνος, Μανώλης, 111, 132
Γαλάνης, Γιώργος, 9, 18, 140, 149, 150,
160
Γεωργίου, Καίτη, 174
Γεωργούλης (Γραμματέας Προξενείου
Μελβούρνης), 101
Γιανγκ, Μικ, 84
Γιαννέρη, Ιουλία, 102

Γιαννέρης, Σπύρος, 102
 Γιαννιού, Σούλα, 87
 Γιαννιός, Δημήτρης, 43
 Γιαννιός, Νίκος, 43, 45
 Γιαννοπούλου, Αριστέα, 78
 Γιαννοπούλου, Όλγα, 78
 Γιαννόπουλος, Στάνλεϊ, 78
 Γιαννούλα, Δέσποινα, 10
 Γιωργαντής, Δημήτρης, 109
 Γκιουζέπε, Γκουέλι, 82
 Γκίμπσον, Πήτερ, 36, 96
 Γκλέριαν (ποδοσφαιριστής), 66
 Γκόγκος, Δημήτρης, 164
 Γκουίν, Χένρι, 67, 74, 75, 77, 83, 91, 99,
 100
 Γκουλιόβας, Γιώργος, 9, 65, 66
 Γκούμας, Κώστας, 46
 Γκούντερ, 100
 Γκούρκιν, 100
 Γουάιτ (Διευθυντής τμήματος Κοινοπο-
 λιτειακού Γραφείου Εργασίας), 22,
 95, 155
 Γουίτλαμ, Γκοφ, 64, 65
 Γούλα, Γενοβέφα, 113, 115
 Γούλας, Δημήτρης, 116
 Γούλας, Κώστας, 114–116
 Γούλας, Κώστας (Γουλόπουλος), 9, 113–
 116, 121
 Γούντροκ (Διευθυντής Κέντρου Γκρέτα),
 157, 158
 Woodhouse, Chris, 90
 Γούτας, Γιώργος, 43

Δ

Δαβέτης, Βασίλης, 43
 Δαμάχης, Δημήτρης, 43, 61
 Δεμιράκη, Ματίνα, 10
 Δαρδάλης, Δρ Ζήσης, 9
 Δεληγιάννης, Γιώργος, 113, 201
 Δεληγιάννης, Κυριάκος, 9, 132
 Δεληγιάννης, Πλούταρχος, 9, 113,
 201–204
 Δηλένης, Στέλιος (Δαγδελένης), 43, 111,
 162
 Δημητρακοπούλου, Μαρία, 10
 Δημητρόπουλος, Νίκος, 195
 Δραγωτός, Νίκος, 190

Ε

Εγγλέζος, Παναγιώτης, 44
 Ελευθερίου, Βασίλης, 132
 Επιτρόπου, Γιώργης, 13

Ευθυμίου, Αντώνης, 30, 45
 Ευθυμίου, Ζαχαρία, 45, 218
 Ευσταθίου, Ιωάννης, 51, 52
 Ευστρατιάδης, Τάκης, 92

Ζ

Ζαβαλέρης, Παύλος, 43, 119
 Ζαγκλιβερινός, Άγγελος, 43
 Ζαγορίσιος, Νίκος, 44
 Ζαφειρίου, Γιώργος, 189
 Ζαχαράκης, Νίκος, 158
 Ζγούρος, Νίκος, 43
 Ζώννιος, Γιώργος, 50–52, 132
 Ζώννιου, Αντωνία, 51, 52

Η

Ηλιάδης, Ανανίας, 96
 Ηλιάδης, Γιώργος, 127

Θ

Θόδης, Χάρης, 105, 191–193
 Θωμαΐδης, Φώτης, 9, 117–119

Ι

ΙΑκωβίδης, Αλέκος, 113
 Ιακωβίδης, Γιάννης, 113
 Ιακωβίδης, Γιώργος, 113
 Ιορδανίδης, Ιορδάνης, 132
 Ιωαννίδου (Διευθύντρια Δ.Ε.Μ.Ε. Ελλά-
 δας), 29, 30, 40

Κ

Καβαλιώτης, Τάσος, 205
 Καγιαλίκος, Γιώργος, 109
 Kailis, Rose, 10
 Κάκαλης, Κώστας, 156, 157
 Κακμής, Τάκης, 132
 Καλαντζή, Μαίρη, 10, 11, 22
 Κάλετζ, Κόνραντ, 203
 Καλιανιώτης, Λάζος, 158
 Καλομοίρης, Γιάννης, 29
 Καλύγερος, Τζον, 78
 Καναβάρος, Γκίκας, 53
 Κανακάρη, Καίτη, 119
 Κανάκης, Μιχάλης, 193
 Κανέλης Παναγιώτης, 53
 Κανελλόπουλος, Γιάννης, 53
 Καντάριας, Χαράλαμπος, 108
 Καπερώνη, Κούλα, 68
 Καπερώνη, Μαίρη, 9, 21, 63, 77, 121, 123,
 125, 126, 140
 Καπερώνης, Λουκάς, 21, 31, 63, 73, 77,
 78, 80, 95, 99, 103, 125

Καπετανικόλας, Γιώργος, 45
 Καποτόντι (ποδοσφαιριστής), 66
 Καρακατσάνης, Λεωνίδας, 210
 Καράς, Βαγγέλης, 172, 173
 Καράς, Τζίμης, 78
 Κασαπίδης, Γιάννης, 9, 106, 197–200
 Κατακουζινός, Χαράλαμπος, 107
 Κατσιβέλης, Κώστας, 26, 50
 Καφκιάς, Θανάσης, 147
 Κεραμάρης, Χρήστος, 29, 116
 Κεραμιδά, Χρυσούλα, 43
 Κεφαλάς, Γιώργος, 43
 Κινγκ, Μπιλ, 155–158, 172
 Clifford, 18
 Κλουτς (ποδοσφαιριστής), 66
 Κόλγουελ, Άθα, 137, 202, 203
 Κολοκοτρώνης, Τάσος, 9, 156, 158–160, 205–210
 Κολυφός, Αλέκος, 43
 Κόντης, Νίκος (ποδοσφαιριστής), 66
 Κοντός, Νίκος, 102
 Κοραής, Απόλλων, 45
 Κοραής, Νίκος, 45
 Κόρκας, Τάκης, 132
 Κοροσίδης, Σπύρος, 156
 Costa Βίκη, 10
 Κοστρόμιν, Άλεξ, 83
 Κοστρόμιν, Βίκτορ, 83
 Κοστρόμιν, Γκένια (Ευγένης), 66, 67, 82, 83
 Κοταρίδης, Πίτας, 78
 Κότογλου, Θεόδωρος, 52
 Κούντιος, Φίλιππας, 132
 Κουρλίνης, Παντελής, 203
 Κουρμούζης, Λευτέρης, 46
 Κούρτης, Ανδρέας, 132
 Κουσουράκη, Κική, 10
 Κουτράκη, Μαρία, 10
 Κουτράκης, Αντώνης, 9, 129
 Κουτρής, Θανάσης, 132
 Κουτρής, Κώστας, 132
 Κουτσαμπακίδης, Θόδωρος, 94, 96
 Κουφός, Αλέκος, 43
 Κόφτης, Κώστας, 29
 Κρητικός, Ζαχαρίας, 31
 Κυπαρίσση, Σταυρούλα, 42
 Κυπαρίσσης, Γιώργος, 29, 42
 Κυριαζής, Παντελής, 158
 Κύρκος, Οδυσσέας, 170
 Κωνσταντινίδης, Χρήστος, 193

Λ

Λαϊνάς, Γιώργος, 156
 Λαντζάκη, Αδαμαντία, 128
 Λαντζάκης, Γιώργος, 127, 128
 Λάδης, Φώντας, 215
 Λεκάκης, Γιώργος, 7, 9, 11
 Λεμονή, Μαίρη, 51, 52
 Λεμονής, Ρήγας, 51, 52
 Λέοβιτς (ποδοσφαιριστής), 66
 Λέρμαν (ποδοσφαιριστής), 66
 Λέτσας, Γιώργος, 147
 Λέττας, Μανώλης, 9, 141–143, 160,
 Λιανός, Ηλίας, 195
 Λογοθέτης, Βασίλειος, 97, 132
 Λυκιαρδοπούλου, Κλειώ, 21, 31, 32, 79, 123
 Λυκιαρδόπουλος, Τάκης, 21, 31–33, 79, 93, 94, 103, 115, 123, 136
 Λυμπερόπουλος, Δ., 144–146
 Λύρας, Αλέκος, 21, 94, 95, 102–104, 149, 150
 Λύρας, Σπύρος, 103

Μ

Μαθέας, Γιάννης, 132
 Μάιχνερ (ποδοσφαιριστής), 66
 Μανίκας, Χρήστος, 52, 77
 Μαντζάρη, Ευθυμία, 42, 87–89
 Μαντζάρης, Γιώργος, 42, 87–89, 166
 Μαντζάρης, Κώστας, 10, 11, 61, 87–89
 Μαντζάρης, Μιχάλης (Καπετάν Κόκκινος), 20, 42, 61, 86–91, 120, 153
 Μαντρό (ποδοσφαιριστής), 66
 Μανωλιάδης, Δημήτρης, 189
 Μαργέλος, Νίκος, 111, 112
 Μαρμαράς, Θησέας, 97
 Μάρτεκ, 83
 Μάρτενς, 83
 Μαστρογιάννης, Λεωνίδας, 92, 132
 Μάτσος, Φώτης, 45
 Μαυραγάνης, Νίκος, 21, 94, 95, 102
 Μαυρουδής (Μπλάκι), 132
 Μένζις, Σερ Ρόμπερτ, 202, 203
 Μιλάνο, Μάριο, 65, 66
 Μιμίδα, Βάσω, 67, 101
 Μιμίδας, Σταύρος, 9, 21, 67, 95, 97–102
 Μιτσόπουλος, Γιώργος, 132
 Μιχαήλοβιτς (ποδοσφαιριστής), 66
 Μουδιώτης, Θανάσης, 9, 34, 43, 50, 110, 111
 Μόρρις, Βίβιαν, 144

Μούντη, Τζέην, 32
 Μπαλής, 92
 Μπαλτάς, Αλέκος, 42
 Μπαλτζίδης, Χρήστος, 78
 Μπαξεβανίδης, Αντώνης, 9
 Μπάρας, Βαγγέλης, 201
 Μπαρέτας, Τάσος, 217
 Μπατόλιο (Ιταλός Στρατηγός), 90
 Μπάτσελορ, Πήτερ, 62, 180, 181
 Μπαφίτης, Γιώργος, 153
 Μπήτσιου, Ευγενία, 10
 Μπίτση, Κούλα, 78
 Μπίτσης, Γιώργος, 78
 Μπιτσιλής, Αριστείδης, 132, 138
 Μπλακ, Όλγα, 10
 Μπλιάς, Χρήστος, 109
 Μπογκντάνοβιτς (Ποδοσφαιριστής), 66
 Μπουροζίκας, Κώστας, 172
 Μπούφτας, Γιώργος, 43
 Μπούφτας, Τάκης, 43
 Μπόλκας, Δημήτρης, 108
 Μπρακς, Στιβ, 9, 11, 180, 181
 Μυλωνάς, Φώτης, 96
 Μωράκη, Δήμητρα, 143
 Μωράκη, Ολυμπία, 143
 Μωράκης, Βασίλης, 143
 Μωράκης, Θανάσης, 143

N

Νάστας, Αναστάσης (Γιοβάνης), 75
 Νεστωρούδης, Κώστας, 43
 Νικητάκης, Γιάννης, 43, 121, 189
 Νικόλιτς Άλεξ (Ποδοσφαιριστής), 66
 Νικολόπουλος, Κώστας, 9, 21, 102, 137, 141, 147, 148, 164, 180
 Ντιέτικερ, Μαργκαρίτε, 46
 Ντόουσον, Ανθυπασπιστής), 77, 83

Ξ

Ξοβέρης, Γιώργος, 43
 Ξοβέρης, Νίκος, 43

O

Ουάτσον, Δρ Κ. Ζ., 38
 Ούλιτς (Διευθυντής μπλοκ 22), 145

Π

Παλάσκας, Θανάσης, 78
 Παλιγιώργης, Δημήτρης, 9, 105, 178, 189–191
 Παλλ, Ίβο (ποδοσφαιριστής), 66
 Πανάς, Νίκος, 195
 Πανουτσοπούλου, Κασσιανή, 214

Πανταζής, Χρήστος, 109
 Πανταζόπουλος, Γιάννης, 9, 11, 181
 Παντέλης, Κύπρος, 195
 Παπαγεράς, Γιώργος, 29
 Παπαγεράς, Πολυχρόνης, 43
 Παπαγερούδης, Άγγελος, 43
 Παπαδόπουλος, Γιάννης, 195
 Παπαδόπουλος, Γιώργος (Πάπας), 144
 Παπαδόπουλος, Τ., 213
 Παπάζογλου, Αλίκη, 46
 Παπάζογλου, Φωκίων, 46
 Παπάζογλου, Χάρης, 46
 Παπάζογλου, Χαρούλα, 46
 Παπαϊωάννου, Βασίλης, 132
 Παπακωσταντίνος, Κώστας, 176
 Παπακωνσταντίνου, Ντίνα, 176
 Πάπας, Δήμητρα, 9
 Πάπας, Κική (Παπαθανασοπούλου), 21, 96
 Πάπας, Ντένης (Παπαθανασόπουλος), 9, 21, 96, 97
 Παπαστεργιάδης, 22
 Παπαστυλιανού, Ευθυμούλα, 61
 Παπαχρήστος, Γιάννης, 214
 Πετρέλλης, Στράτος, 108
 Πέτρου, Δημήτρης, 132
 Πετσνικά, αδελφοί, 158
 Πούρι, Κάρλο (ποδοσφαιριστής), 66, 82

P

Ράδου, Κατίνα, 161
 Ράδος, Τζιμ, 9, 161
 Ράδου, Τζίνα, 161
 Ράνμαντς (Διευθυντής καφετερίας Μπονεγκίλλα), 100
 Ραντούλοβιτς (ποδοσφαιριστής), 66
 Ράντεκ (ποδοσφαιριστής), 66
 Ρέσουκ, Μικ (ποδοσφαιριστής), 66, 82
 Ρέσουκ Σ. (ποδοσφαιριστής), 66
 Ριβς, Καρλ, 75
 Ρουμελιώτης, Βαγγέλης, 43

Σ

Σαββαρίκας, Χρήστος, 156
 Σακελάρης, Αλέξης, 111, 112
 Σακκάς, Ελπιδοφόρος, 10
 Σαλαμούρας, Κώστας, 141
 Σαλπυγγίδης, Γιάννης, 110
 Σαμαράς, Αθανάσιος, 156
 Σαμαράς, Γιώργος, 132
 Σαπουνάς, Σωκράτης, 43
 Σαραγλής, 108

Σαρκασιάν, 96
 Σαχπαζαρίδης, Νίκος, 195
 Σγκρο, Τζιοβάνι, 21, 148
 Σεραφείμ, Μαρία, 10
 Σιάντης, Γιώργος, 165, 167, 168
 Σιδερίδου, Σοφία, 10
 Σιδηρόπουλος, Θόδωρος, 52, 95, 156,
 171, 177, 178
 Σισκαμάνης, Γιώργος, 33
 Σίμιτσεκ, 83
 Σλάβικ (ποδοσφαιριστής), 66
 Σλούγκα, Γκλέντα, 21, 136–138, 148
 Σνέντεν, Μπιλ, 84
 Σουλάκης, Νίκος, 43
 Σουμελίδης, Σάββας, 195
 Σούκος, Δημήτρης, 163
 Σοφοκλέους, Μίμης, 10, 11, 108
 Σπυρίδης, Νίκος, 9, 26, 42
 Στάθης, Σωκράτης, 43
 Στεργιοπούλου, Κατερίνα, 163
 Στόντεν, Κιθ, 11, 20, 80–84
 Στρατής, Ν. (ποδοσφαιριστής), 66
 Συπέρκης, Αντώνης, 9, 105, 106
 Σχοινά, Βέτα, 21, 93
 Σχοινάς, Ράκης, 21, 93
 Σωτηριάδης, Γιώργος, 9, 29, 87

T

Τάμης, Μ. Αναστάσιος, 9, 35
 Τάσιτς (ποδοσφαιριστής), 66
 Τασχουνίδης, Χάρης, 52, 156, 171
 Τζιβάκη, Ευθυμούλα, 43, 61, 166
 Τζόνστον, 40, 49
 Τζόουνς, Χάουαρντ, 14
 Τίτο, Στρατάρχη, 152
 Τοκατλίδης, Νίκος, 52, 171, 177
 Τοντόροβιτς (ποδοσφαιριστής), 66, 67
 Τραβασσάρος, Γιώργος, 63
 Τραμουντάνης, Νίκος, 132
 Τραχανάς, Χάρης, 9
 Τράγας, Γιώργος, 147
 Τράικος, Βαγγέλης, 43
 Τράικος, Παναγιώτης, 43
 Τσαγγάρης, Γιάννης, 43
 Τσακαλίδης, Ηρακλής, 143
 Τσακιρίδης, Θωμάς, 195
 Τσαπουρνάς, Αντώνης, 125, 126
 Τσεκούρας, Παναγιώτης, 53
 Τσελής, Γιάννης, 112
 Τσικαδέρη, Άννα, 52
 Τσικαδέρης, Γιώργος, 52, 156, 168

Τσικαδέρης, Κώστας, 9, 22, 52, 156,
 168–178
 Τσιμπούκης, Γιώργος, 109
 Τσίπος, Γιώργος, 158
 Τύρης, Λάζαρος, 205, 210

Φ

Φαρμάκης, Φιλώτας, 156, 210
 Φέρμο, Βινίσιο (ποδοσφαιριστής), 66, 82
 Φουντάς, Γιώργος, 9, 10
 Φουρλάμι (ποδοσφαιριστής), 82
 Φρέιζερ, Μάλκολμ, 66
 Φρυλίγκος, Χρήστος, 161
 Φωτιάδης, Βασίλης, 43, 61, 124, 166
 Φωτιάδης, Γιώργος, 218

X

Χαϊδούδης, Βασίλης, 43
 Χαϊδούδης, Στελιος, 43
 Χαντ, Κεν, 111
 Χατζάκης, Δ. (Τζιμ), 50
 Χατζηνευστρατίου, Γιάννης, 218
 Χατζηζαχαρίας, Γιάννης, 132
 Χατζηλιάς, Μιχάλης, 132
 Χατζημωΐσης, Πέτρος, 32
 Χάζλαρης, Κυριάκος, 61, 86, 87, 109
 Χάνος, Θανάσης, 213
 Χιουζ, Τζιμ, 180, 218, 219
 Χολτ, Χάρολντ, 39, 63, 149
 Χούπης, Σπύρος, 43
 Χρζίνα (ποδοσφαιριστής), 66

Ψ

Ψαθέρη, Όλγα, 46
 Ψαθέρης, Θουκυδίδης, 46

